

USA

G. WIRSING

BEZ MEZÍ A HRANIC

GISELHER WIRSING

BEZ MEZÍ A HRANIC

Známý německý publicista podává v této nanejvýš zajímavé a aktuální knize výklad o jedné z nejzávažnějších složek nynějších událostí: o podílu a vině Spojených států severoamerických na nynějším světovém konfliktu. S neobyčejným politickým bystrozrakem a s naprostou objektivností vysvětluje vývoj, kterým prošly Spojené státy severoamerické na cestě, vedoucí od vyhlášení Monroeovy doktriny k expansivní politice, která v posledních desetiletích, a hlavně za éry nynějšího presidenta F. D. Roosevelta, vyústila nakonec v imperialismus bez mezí a hranic, v otevřený nárok na světovládu a na dědictví po britském světovém imperiu.

Wirsing správně uvádí tento nárok v souvislost se skutečností, že světová říše britská, jež byla vyvrcholením minulého století, ztratila v nynějším století svůj smysl i svou oprávněnost a počala se rozkládati, poněvadž se stala překážkou vývoje a pokroku, který dává za pravdu těm mladým tvůrčím národům, jež chtějí svět uspořádati podle zákona kontinentálních prostorů a osvoboditi jej od jha britské nadvlády. Tragickým omylem Spojených států je, že nedovedly pochopiti tento zákon dějin a postavily se po bok tomu, co je přežilé a musí zmizeti, a proti tomu, co otvírá nové možnosti zítřka. Spojeným státům nejde přitom o nic jiného, než aby samy převzaly úlohy, kterou hrála Anglie v XIX. století, bez ohledu na práva ostatních národů a kontinentů:

úlohu pána všech moří a tím i světa.

Wirsing, dokonalý znalec Severní Ameriky, přesvědčivě dokazuje, že USA nemohou si činiti nárok na vedení světa, ani mravně, ani hospodářsky, ani kulturně. Dokazuje, že Spojené státy nedospěly dosud ani k národní jednotě, ani k svérázné kultuře. Ukazuje, že nedovedly rozřešiti svou vnitropolitickou hospodářskou krizi. Výstižně líčí neblahou úlohu severoamerických financí, britského vlivu a Židů na utváření veřejného mínění a na bezohlednou, nemravnou a žádných prostředků se neštítící zahraniční politiku presidenta Roosevelta, který na cizích kontinentech hledá odškodnění za vnitropolitický nezdar své pochybené „nové“ hospodářské politiky. Ve světle, které vrhá Wirsing na politickou evoluci USA, jeví se nám pak celé severoamerické úsilí o světovládu jako neblahý, ale osudový a logický důsledek odvrácení od jediné správné kontinentální americké politiky ve smyslu Monroeovy doktriny k politice zasahování do věcí cizích kontinentů, která všude podporuje mezinárodní napětí a nakonec se stává jednou z hlavních příčin světového konfliktu.

Wirsingova kniha, která otvírá nové obzory a podává světové události pod novým zorným úhlem, je jednou z nejpozoruhodnějších knih poslední doby, neboť znamená podstatný přínos k pochopení a správnému posouzení současných událostí.

DODÁ KAŽDÝ KNIHKUPEC

Brož. 40 K

v á z. 55 K

ORBIS - PRAHA

GISELHER WIRSING

BEZ MEZÍ A HRANIC

Zluzdovi 16/6 43

Tata -

1 9 4 2

NAKLADATELSTVÍ ORBIS, PRAHA

1875

Veškerá práva vyhrazena

5

vrstva v Anglii nemohla by to nadlouho přežiti . . . Odstoupení vedení kapitálovým zájmům USA znamená vpravdě ohrožení základů Evropy a evropské kultury. Postavit se proti tomuto nebezpečí znamená hájiti vše to, co je nám drahé a cenné nejenom v naší zemi, nýbrž v celém našem zemědělu.“ —

Dnes odpovídají tyto věty všeobecnému poznání úlohy, kterou převzaly Spojené státy v této válce. Tato úloha nevznikla pojednou, nýbrž na základě dobře promyšleného plánu byla uskutečňována krok za krokem. Když polním tažením na východě byla hydře sovětského komunismu strašnými údery utata jedna hlava po druhé, takže nyní vrávorá a počíná klesati k zemi, stojí nyní Evropa a Asie vůči amerikanismu jakožto vůči protipólu bolševického světového nebezpečí. I zde jde o zjev s universální tendencí. Vystupuje ve zcela jiné formě a se zcela jinými cíli než sovětský internacionalismus. Avšak i zde je posledním tajným přáním zřízení světovlády.

Měl jsem v úmyslu vypořádati se s tímto vývojem amerikanismu již po svém návratu ze Spojených států, a to v širší formě. Tehdejší napětí v Evropě vyžádalo si však všech sil a smažilo nejprve záměr podrobnějšího vyličení. Základní myšlenka této knihy, totiž úloha, kterou hraje ustrnulý americký mythus spolu se zvrhlým puritanismem ve vnitřním i zahraničním vývoji Spojených států, byla však již tehdy pojata. K napsání knihy došlo teprve v létě a na podzim 1941. To mělo tu výhodu, že zatím určité vývojové zjevy v USA vytvářely se ještě jasněji. Kniha byla dána do tisku koncem října. Autor i nakladatelství rozhodli se však s dokončením ještě nějaký čas počkati, vzhledem k tehdejšímu zostření japonsko-amerického napětí. Tak bylo možno zachytiti v knize ještě události až do

vypuknutí války na Dalekém Východě a k vyhlášení válečného stavu Německou říší a Itálií. Kniha obsahuje nyní úplnou dokumentaci o americké politice až k rozhodnému datu 11. prosince 1941. Celkový obraz Spojených států, s nímž se dnes ostatní svět má vyrovnati, byl v té době natolik hotoz, jak je to vůbec možno u věci, která podléhá denním životním změnám. Dějepisec bezprostřední přítomnosti nemá, jako to má historik vzdálených období, k dispozici tajné archivy, jimiž teprve může se plně osvětliti ten či onen vývojový rys. Má však za to výhodu, že síly, jež bezprostředně jeho dobou hýbají, pocituje sám na sobě. Nemusí je tedy namáhavě reprodukovati z odlehklých dokladů.

Tato kniha jedná o problémech, které mají největší význam pro příští světový řád. Jistě je jednotlivci velmi obtížno vyvozovati tu závěry, které by byly prosty omylů v tom či onom směru. Pokud se týkají tyto závěry materiálu, který v přebohatém množství musil býti zpracován a podřízen vyšším souvislostem, jsem k velikému díku zavázán zkušeným a ochotným poradcům, kteří nechtěli na tomto místě být uvedeni. Snažil jsem se zdržeti se předsudků, které mohou jen překážeti skutečnému poznání a z něho vyplývajícím závěrům a důsledkům. Na čem v této knize především záleželo, bylo správné zařazení amerikanismu jako světového zjevu, jenž nutí všechny zemědělý k zaujetí stanoviska.

Závěrem ještě je nutno se zmíniti o jedné výrazové obtíži: v Evropě užíváme, jak známo, slova „Amerika“, míníme-li Spojené státy. To je beze vší pochyby severoamerická sugesce, poněvadž zeměpisně slovem „Amerika“ rozumí se jak Severní, tak Střední a Jižní Amerika. Kde bylo třeba, zvolil jsem sroz-

umitelnější slova „Spojené státy“. To však nebylo vždy možno. Náhradní slova, jako „USA-Amerika“ a „USA-americký“ zdála se mi příliš vyumělkovanými. Budiž proto poznamenáno, že tam, kde se mluví o „Americe“, „Američanech“ a „americkém“, vždy se tím myslí Spojené státy, jejich území a obyvatelé, nikoli však též Jižní Amerika.

M ü n c h e n 11. prosince 1941.

G. W.

Č Á S T I.

Na konci britské éry.

V červnu r. 1897 oslavovala celá Anglie a s ní imperium diamantové panovnické jubileum královny Viktorie. Byla to oslava šedesáti let vlády, za které Velká Britannie prožila období svého největšího rozmachu a rozkvětu.

Evropští panovníci nebyli k oslavám pozváni. Dokonce i vnukovi královny Viktorie, císaři Wilhelmu II., tehdejší britský premiér lord Salisbury naznačil, že jde o slavnost čistě britskou. Ostatní mocnosti měly se dívatí jen zpovzdálí na lesk a moc „vládkyně moří“. Splendid isolation největší světové říše, jakou kdy země viděla, slavila svůj největší triumf. Je pravda, že Anglie byla světovou velmocí již v době, kdy Viktorie na trůn vstoupila, tedy v r. 1837. Ale teprve za její vlády byly dosud nejednotné části imperia sloučeny v jediný celek. Viktoriino jméno vtisklo celému XIX. století svou nezníčitelnou pečeť.

Ani staříčké Viktorii, ani nikomu z jejích ministrů nepřišlo při těchto oslavách na mysl, že vlastně znamenají nejen vyvrcholení, nýbrž i dokončení celé epochy. Příznaky, že pro Britskou veleříši započíná doba nová, nijak již tak skvělá, objevily se velmi brzy, ještě za života staré královny. Za dva roky po velkém královnině jubileu došlo k burské válce, která změnila obdiv skoro celého světa v odpor, pohrdání a nepřátelství. Prestiž světové říše utrpěl těžkou ránu. Anglie pocítila, že nemůže již udržovati svou „splendid isolation“, že i ona musí se ve světě ohlížeti po podpoře a přátelích. Za tři roky po smrti

královnině byla uzavřena aliance s Francií, která ve svých důsledcích byla prvním krokem ke světové válce.

Je pravda, že vládou královny Viktorie neskončil se růst Britské říše. Přes to se však Anglie již nikdy nepozvedla k takové vážnosti, jakou měla při diamantovém jubileu své královny. Nastalo zkrátka nové dějinné období, které bychom mohli nazvat obdobím rozkladu a vystřídání *britské éry*.

Válka, která vznikla v r. 1939, jest pokračování ohromného revolučního procesu, který za poslední asi tři desetiletí obsáhl celý svět. Tento proces nelze měřit tradičními měřítky, neboť tu jde o světovou krizi v pravém toho slova smyslu. Ještě nikdy, kdykoli v historii došlo k boji mezi ideami a mocenskými skupinami, neobsáhl tento konflikt všechny zeměděly. Všechny války XIX. století, i napoleonské, měly ve srovnání s dneškem jen místní ráz.

Světový rozsah konfliktu v r. 1914—18 a konfliktu nynějšího je důsledkem toho, že střediskem tohoto konfliktu je právě říše, která má své državy a zájmy ve všech dílech světa: Velká Británie. Naskytá se otázka, zda výsledkem nynějšího boje bude opět vytvoření ohromné, celý svět obepínající říše, která vystřídá říši Britskou, anebo řada velkých společenství národů a prostorových celků, které znamenají pravý opak jediné světovládné říše. Kolem této otázky otáčejí se problémy, týkající se výsledku této války.

Mnozí politici myslitelé považovali vytvoření světového státu, který by nutně byl řízen z jediného střediska, za nevyhnutelný další vývoj onoho stadia, jehož bylo již dosaženo vytvořením Britské světové říše, zasahující do několika zeměděli. Zejména Spojené státy zdají se zcela proniknuty tímto názorem. Naproti tomu v Evropě, ve Východní Asii a v Jižní Americe zvedají se hlasy proti takovému názoru. Tato druhá škola nenahliží nutnost, ba ani možnost jednotného světového státu, jednotné kultury a jednotné vlády nad celým světem. Podle ní něco takového by znamenalo jen zánik a rozklad. Tato škola vidí ve velkém rozkladném procesu britského imperia probuzení nových duchovních, kulturních a mocenských sil, které se mohou plně

vyvinouti právě jen vymezením prostoru, na němž se budou rozvíjeti, svou vzájemnou odlišností a konečně zdravou spoluprací rovného s rovným. Jde tu tedy o něco docela jiného, než by znamenal jednotný světový stát.

Řekneme hned, že nepovažujeme za cíl světového vývoje vznik nějakého světového státu, nýbrž právě vytvoření velkých národních celků, které mají vzniknouti na místě chaosu, jaký po sobě zanechává rozklad a zhroucení britské éry.

Na počátku tohoto století se zdálo, že Britská říše, prostírající se na pěti kontinentech, nalezla svou konečnou formu. Druhá velká evropská koloniální mocnost, Francie, smířila se po Fashodě s ohraničením své africké říše. Německo nemohlo s Anglií konkurovat, pokud jde o kolonie. Itálie nebyla tehdy ještě velmocí a až do světové války byla ve stínu Anglie. Totéž platilo o Japonsku. Pokud jde o USA, učinily tehdy válkou proti Španělsku svůj první krok do světové politiky. Rusko, velký soupeř Anglie ve Střední a Východní Asii, bylo vrženo zpět, při čemž Anglie obratně použila Japonska. V desetiletí před světovou válkou, kdy Anglie se ohlížela po nových spojencích, byla saturovanou světovou mocností, jejímž nejdůležitějším, ba jediným cílem bylo udržeti světový řád a rozdělení držav, jaké existovalo v době smrti královny Viktorie. Anglie nepřála si dalšího vývoje, který by mohl přinést změny, jejím jediným přáním bylo, aby se chod světových dějin nyní zastavil. To byl hlubší smysl oslav r. 1897. XIX. století bylo stoletím anglickým, proč by tomu tak nemělo býti i při stoletích dalších?

Britský pokus zastavit chod světových dějin přirozeně selhal. Anglie měla veliký náskok, za který děkovala průmyslové revoluci, jež vytvořila základnu pro britskou moc. Anglie byla pro nekonečné, dosud však nevyvinuté kraje hlavním výrobcem a měla v nich skoro neomezené odbytiště. Na tom spočívalo její bohatství, o němž se zdálo, že má pevné základy. Avšak náskok Anglie nemohl potrvati. Anglie se ovšem všemožně snažila tento náskok udržeti, avšak rozvoj techniky jí to znemožnil. Průmyslová revoluce rozšířila se po celém světě, současně s ní šel nezadržitelný pochod techniky a zároveň se vy-

nořily nové sociální proudy, které byly v rozporu s universalistickým britským životním systémem i se životním systémem anglické horní vrstvy. V Evropě i v Asii řada národů se svéráznou kulturou počala se stavěti proti britské nadvládě a britskému poručnictví.

Již před světovou válkou započala reakce proti Anglii, jednak v Evropě, kde v jejím čele stálo Německo, jednak v Asii. Šlo tu nejprve o hospodářské osvobození od britské nadvlády. Aby znemožnila tento nebezpečný vývoj, rozpoutala Anglie světovou válku. Použila při tom svého osvědčeného aliančního systému, věrna jsouc své politice rovnováhy. Tato politika spočívala v tom, že Anglie na pevnině podporovala vždy druhou nejsilnější moc proti mocnosti první a snažila se je dostat do války. Válka, která vypukla v roce 1914, měla udržeti éru britské nadvlády.

S velikou koalici, která po prvé obsáhla celý svět, podařilo se sice Anglii zvítěziti, avšak nepodařilo se jí dosáhnouti konečného cíle. Po světové válce nastal úplný přesun postavení světových mocností. Celý evropsko-asijský zemědělný byl zaplaven revolučním hnutím. Nebylo to hnutí jediné ani jednotné, avšak ve svých účincích všechna tato hnutí směřovala proti dosavadní anglické světové nadvládě. Světová válka jenom urychlila tento vývoj.

V několika málo letech anglický systém — Pax Britannica — octl se před revolučním pásmem, které sahlo od Žlutého moře až po Rýn. Kromě Anglie zůstaly jen Francie a Spojené státy nedotčeny tímto převratem, který započal vlastně již čínskou revolucí v roce 1911. Pokračoval pádem carismu v Rusku a vytvořením Sovětů. Anglie se tehdy marně snažila různými intervencemi zabrániti tomuto zrevolucionování rozlehlé ruské říše. Sovětský režim byl ve svém jádru nejen protievropský, nýbrž také protibritský. Pakliže přesto došlo v roce 1941 k britsko-sovětské alianci, je to jen důkazem toho, jak velice již upadl zdravý britský instinkt.

* Rozklad rakousko-uherské monarchie a Turecka rozšířil revoluční pásmo do Evropy. Ve střední Evropě vznikly malé

státní jednotky, které se staly ohnisky, jež měly značný význam pro trvání světové krise. K tomu přistoupil pak rozhodný převrat v Itálii. Itálie patřila sice k vítězům světové války, ale byla zkrácena. Italský liberalismus, který dosud plul ve francouzských a anglických vodách, přivedl zemi k „prohranému vítězství“. Itálie měla na vybranou, zda chce dále existovati jako nějaké britské dominium, anebo přihlásiti se k revoluční oblasti. Za tři roky po míru ve Versailles Mussolini rozřešil tuto otázku.

Na Dalekém Východě zařadilo se do tohoto revolučního procesu Japonsko, jež pod heslem „Asie Asiátům“ začalo přetvářeti východoasijský kontinent. Marně se snažila Anglie a Amerika zasahovati do tohoto vývoje. Pokus stabilisovati poměry ve Východní Asii na dosavadní základně anglo-americké nadvlády nemohl se již zdařiti.

Německá revoluce národního socialismu dovršila konečně velký počet těchto revolučních procesů, které ve třech desetiletích úplně změnily tvářnost Evropy a Asie od Rýna až po Žluté moře. Německo během pěti let národněsocialistického režimu uspořádalo Říši a pak v necelých dvou letech sjednotilo všechny Němce ve Velkém Německu. Evropská revoluce dosáhla tím svého vrcholu. Hranice, které byly stanoveny ve Versailles, padly. Ti menší slovanští národové, kteří neprojevali dosti zralosti, aby si sami vládli, vrátili se do přirozeného mocenského okruhu větších říšských jednotek. Již dříve fašistická Itálie přes odpor starých velmocí obnovila své imperiální poslání. Španělsko, jemuž hrozilo nebezpečí, že klesne na pouhou filiálku západních mocností, obrodilo se krvavou revoluční válkou a připojilo se tím k evropskému revolučnímu hnutí.

To jest veliký revoluční proces našeho století. Tento proces nachází své zatímní dovršení v porážce Třetí francouzské republiky, která nutně povede k vnitřní přestavbě základů francouzského státu.

Nesmíme pustiti se zřetele souvislost tohoto revolučního hnutí v Evropě s novým vývojem Dalekého Východu. Všechny tyto revoluční procesy tvoří jediný celek: jde tu o rozklad a

vystřídání britského světového panství ve všech pěti dílech světa. Koncem roku 1940 sahá již revoluční pásmo od břehů Atlantiku ve Španělsku a Francii až k břehům Pacifiku na východní pobřeží Japonska. Britský sen, že by bylo možno zastavit dějiny, byl dosněn.

Válka, která vypukla v roce 1939, znamená současně dovršení evropské revoluce a rozbíjí všechny opěrné body i všechny pokusy o udržení staré britské politiky. Ještě podnět k válce roku 1939 byl vlastně pokusem uplatňovati dále starou hru politiky rovnováhy a zasahovati do všech evropských problémů. Bez anglické účasti a souhlasu nesměla se řešiti žádná evropská otázka. Z téhož důvodu Anglie již v roce 1938 poslala do Česko-Slovenska jako poradce a pozorovatele lorda Runcimana. Tehdy v Berchtesgaden a Godesbergu při rozhovorech Adolfa Hitlera s Chamberlainem narazily na sebe zásady staré britské éry a zásady nové revoluční epochy: princip universalistického nároku na světové panství s principem politiky kontinentální prostorové jednoty a společenství národů. Tato první srážka skončila ústupem Anglie. Tento ústup však provedla Anglie jen u vědomí vlastní slabosti. Vnitřně však byla již rozhodnuta, že při nejbližší příležitosti bude hájit svůj nárok na nadvládu na evropské pevnině i zbraněmi.

Vstoupení Francie do války rovněž odpovídalo linii tradiční anglické politiky rovnováhy, ke které se připojila i Třetí republika. Posledním pokusem Anglie pokračovati v této politice bylo poštvení Řecka a Jugoslaviie proti mocnostem Osy. Skončilo to tím, že nakonec do revolučního pásma byla vtažena celá Evropa a tím byla položena základna ke sjednocení evropské pevniny. Anglie po prvé octla se tu před kontinentální prostorovou jednotou, kde už nebyla možná její dosavadní hra vzájemného štvání jedné části Evropy proti části druhé. To bylo výsledkem revoluce zahájené Adolfem Hitlerem, kterou nejprve byly uvolněny síly v Německu a pak na celém ostatním evropském kontinentě.

Boj proti sovětskému Rusku byl první zkouškou této nové evropské jednoty. Společně s Němci vstoupily do boje oddíly

italské, finské, maďarské, rumunské a slovenské. Španělsko, Francie, Norsko, Dánsko, Holandsko a Charvátsko vyslaly dobrovolníky. Uskutečnil se ohromný převrat. Spolek mezi Anglií a Sověty nemohl již působiti na evropskou jednotu, naopak měl za následek, že tato jednotu se projevila v celém svém rozsahu. Moc evropské pevniny byla tím vystupňována do té míry, že se tato pevnina stala imunní proti každému útoku zvenčí.

Tak vytváří tato válka v Evropě i ve Východní Asii nová národní společenství, která nutně stojí proti dosavadní britské světové nadvládě a vedou k novému řádu a uspořádání.

*

V této knize chceme mluvit o vývoji Spojených států k nároku na světovládu. Tento vývoj stal se jednou ze základních sil, které určují mohutný zápas naší doby. Nemůžeme však pojednávat o tomto americkém nároku na světovládu izolovaně. I on jest jen částí oné velké krise ve světových dějinách, jejíž příčiny projevily se již v desetiletí před světovou válkou. Tato světová dějinná krise a nynější světová válka mají však svou základní příčinu v počínajícím rozkladu Britské světové říše, anebo, lépe řečeno, ve velkém světovém revolučním hnutí, které otřásl panstvím i systémem Velké Britannie. Anglie uplatňovala svůj vliv ve všech dílech světa, v Evropě jako v Jižní Americe, ve Východní Asii jako ve Spojených státech. I velmoci jako Francie a Japonsko a národové jako Italové a Španělé byli buď přímo nebo nepřímo pod anglickým vlivem. Tak na příklad vedoucí společenské třídy v Japonsku i ve Spojených státech v minulém století byly silně ovlivňovány anglickými životními formami. Britský vliv projevoval se i u malých evropských národů, ve Skandinávii, v Holandsku a také na Blízkém Východě. Válka přináší těmto národům osvobození od tohoto vlivu.

Zmínili jsme se již, jak světovou válkou vzniklo v Eurasii revoluční pásmo, které se rozšířilo na celou Evropu a Asii a dovršilo se během války nynější. Různorodá hnutí konečně se

zde usměrnila v jednotný proces. Tím nastává nová doba, která se soustřeďuje ve vynikající osobnosti Adolfa Hitlera. Dlouhý vývojový proces, který se pomalu uskutečňoval na kontinentech mezi národy, byl tím podstatně urychlen.

Nelze však mít za to, že by se světová dějinná krise takového rozměru mohla omezit na válečné děje několika málo měsíců. Okruh britského vlivu a kořeny britské nadvlády na celém světě sahají tak hluboko, že odstranění jich musí otrástit základy dosavadního světového řádu. Je známo, že Adolf Hitler sám právě proto chtěl se vůbec vyhnouti boji s Anglií, poněvadž si byl velmi dobře vědom toho, že tím budou rozpoutány síly, k jejichž novému formování bude pravděpodobně třeba celých generací. Boj však ukázal se nevyhnutelným, poněvadž princip britského nároku na ovládnutí světa chtěl zničit nový řád a uspořádání poměrů jednotlivých národů podle kontinentálních prostorů. Právě zde pak počíná úloha, kterou hraje Amerika.

Všechny obnovované pokusy najít vyrovnání mezi německými myšlenkami nového řádu a mezi stávajícím britským světovým systémem byly marné. Britská horní vrstva neměla žádného měřítka pro nové síly, které byly v pohybu v Německu, v Evropě a ve Východní Asii. Nedovedla vytušit příští vývoj. Dovedla pouze měřit vše měřítky z XIX. století.

Poněvadž Anglie je mocnost, obepínající celý svět, nutně musil se boj proti ní rozšířit po celém světě. Do tohoto boje se zařadila po boku Německa všechna revoluční hnutí euroasijského kontinentu. Německo však nečiní si nárok na světovou nadvládu. Zastává naopak opačný princip. Je to od počátku princip obmezení mocenských sfér, který postavil Německo Adolfa Hitlera v boj proti universalistickému nároku na světové panství. Anglie však takové ohraničení mocenských sfér odmítla. To bylo možno jen proto, poněvadž si při tom byla jista podporou Spojených států. Britská moc sama o sobě byla již slabá vůči spojenému Velkoněmecku a Itálii, natož pak proti celému evropskému kontinentu a proti konstelaci Berlín—

Řím—Tokio. Nemohla se proti nim postavit do boje, aniž by měla krytý týl. Je možno, že by bylo došlo k vyrovnání, kdyby Anglie nebyla se spolehla na Spojené státy. Takto Spojené státy staly se pro Anglii osudem.

Aniž by si toho byla vědoma, Anglie na počátku války byla již závislá na Spojených státech. Američané velmi brzy označovali Anglii za svou první bojovou linii. Zvykli jsme si dnes na tento způsob amerického vyjadřování tou měrou, že zapomínáme, jakou nesmírnou změnou pro dřívější britské postavení bylo to, že Spojené státy mohly si dělati nároky na protektorskou úlohu nad britským imperiem. Bylo to zvrácení veškerého dosavadního vývoje. Vždyť po celá tři století byla to vždy právě Anglie, která využívala cizích zemí, aby bojovaly za ni. Nikdy až dosud Anglie nebyla první, nýbrž vždy až poslední bojovou linií. Nyní pojednou musila sama připustit, že je pouze přední stráží jiné světové říše. *Tím Spojené státy převzaly dosavadní britský nárok na světovládu.* Amerika počala věřit, že nastala nyní její éra. Britský sen o universálním světovém státě přesídlil přes oceán do Washingtonu.

Úloha, kterou hrály Spojené státy od počátku této války, může překvapit jen toho, kdo byl zaslepen tradičním světově-politickým obrazem devatenáctého století. Reakce Ameriky na versailleský mír, její odvrácení od Evropy a zdánlivý návrat k tradičnímu izolacionismu mohly snad vzbudit dojem, že nějaká účast Ameriky na nové válce nemůže již vůbec přijít v úvahu. Byl to však klamný názor, ačkoliv byl velmi rozšířen i v samé Americe. Američané měli za to, že Spojené státy odmítnutím ženevské ligy národů zbavili se jakéhokoli mezinárodního závazku. Dnes však lépe rozumíme hlubším příčinám tohoto amerického stanoviska. Do skutečného svazu národů byly by se musily Spojené státy vřadit jako rovný mezi rovnými. Avšak vnitřní, tehdy ovšem ještě neuvědomělý vývoj Spojených států směřoval k nároku na vedoucí světovou úlohu, jaké dosáhlo v šestnáctém století Španělsko a v devatenáctém století Anglie. Toho si tehdy ovšem Amerika sama nebyla plně vě-

doma a spíš jen instinktivně stavěla se proti účasti v institucích, kde by hrála jen úlohu rovného mezi rovnými.

Když v roce 1939 propukla válka, Američané v převážné většině nejen chtěli zachovati si mír, nýbrž byli proti jakémukoli vměšování, natož pak proti účasti na evropské válce. Byli však oklamáni a svedeni svou poměrně nepočetnou vedoucí vrstvou. Vylíčíme v této knize, jak se to stalo a jaké byly toho hlubší příčiny. Roosevelt není Amerika, to jest správné. Avšak podařilo se mu přesvědčiti Ameriku, že je nepostradatelný jako její vedoucí muž. Tím však i ti Američané, kteří byli prodrchnuti jinými myšlenkami a cíli než president, byli zavedeni na cestu, kterou Roosevelt nastoupil.

Účast Ameriky na vzniku a vývoji nynější války byla zcela jiná než za války světové. Tehdy Spojené státy již při vzniku konfliktu byly na něm v širším smyslu nezúčastněny. Žádná z bojujících stran nemohla s počátku počítati s tím, že se jí dostane od Spojených států rozhodující podpory. Americký vstup do války v roce 1917 byl skoro výlučně důsledkem a výsledkem spojení amerických vysokých financí s anglickými a pak francouzskými. Zájmy mezinárodních vysokých finančních kruhů shodovaly se sice znamenitě s Wilsonovou ideologií, přes to však účast Spojených států jak na válce, tak na mírové konferenci, měla zprvu jen episodickou povahu.

Zcela jiné však bylo stanovisko i postup vlády Spojených států již před vypuknutím války nynější. Tak v roce 1938 se strohostí, která převyšovala dokonce i strohost anglickou, žádala vláda USA „karanténu“ kolem revolučních pásem v Evropě a v Asii. Spojené státy postavily se tu za udržení britské éry za všech okolností. Anglie a Francie v podstatě nebyly dotčeny revolučním vývojem posledních desetiletí. Představovaly v pravém slova smyslu „starý svět“. Spojené státy pak, aspoň morálně a ideologicky, postavily se v čelo tohoto starého světa. President F. D. Roosevelt sám pro sebe vybral úlohu protireformačního papeže. Pod maskou bezobsažného hesla obrany demokracie celé jeho úsilí směřovalo k tomu, aby Spojené státy staly se středem „starého světa“ a aby se udrželo nepřírozené

rozdělení velikých národů na národy bohaté a národy, které nemají ničeho.

Abychom porozuměli tomuto stanovisku Ameriky, je nutno prozkoumati hlubší kořeny amerického vývoje za posledních desetiletí. Jen tak pochopíme, proč Roosevelt zradil Monroovu doktrinu, prolomil ohradu neutralitního zákonodárství, vědomě pracoval pro vypuknutí této války a učinil pak z ní svou vlastní osobní věc.

ČÁST II.

Americký mythus.

Oskar Wilde na konci své dlouhé přednáškové cesty Spojenými státy prohlásil, že nejstarší tradicí Ameriky jest její mládí. Podal tím správný klíč pro problém amerikanismu v nynější velké světové dějinné krizi. O žádné jiné zemi nepanovala tak určitá představa jako právě o Americe. Amerika byla všude považována za mladou zemi neohraničených možností. Každý, komu byly domácí poměry příliš malé, chtěl jeti do Ameriky. Jméno Ameriky bylo mu zárukou, že tam najde nové možnosti a úspěch. Amerika byla opravdu „nový svět“. Bylo tam možno začít znova, bez zatížení tisíciletými tradicemi. Již dějiny vzniku Spojených států zdály se nasvědčovat tomu, že tato země samozřejmě se zasadí za každé velké a pokrokové revoluční hnutí, které vznikne kdekoli na světě, aby prolomilo zastaralé vládní a společenské formy. Americký boj za nezávislost byl chápán jako první velká moderní revoluce. Právem byl považován tento boj za předchůdce a podněcovatele francouzské revoluce. Spojené státy byly první zemí, která tehdy uznala revoluční Francii. Americký boj za nezávislost a po něm pak následující první kroky zahraniční politiky přispěly k tomu, že o Americe vznikla představa jako o zemi, která vždy bude státí tam, kde se bude bojovati o budoucnost. Takto vznikl americký mythus.

Odpovídá však tento mythus skutečnosti? Není spíše pravdivý náš názor, že Amerika stala se středem „starého světa“? Tyto dvě otázky možno zodpovědětí teprve po zevrubném rozboru.

Americká sociologie sama našla, jaké byly hybné síly pro vytvoření představy, kterou si utvořili o sobě Američané a s nimi pak celý svět. Byla to představa kontinentu bez hranic. Americký sociolog F. J. Turner vyslovil názor, že na vývoj Ameriky rozhodující vliv měla ta okolnost, že větší část národa, který se na americké pevnině teprve vytvářel, ustavičně žila v postavení pohraničního pionýra. Stále bylo třeba postupovati vpřed, zaujímati nová území, objevovati a dobývatí nové kraje. Když roku 1848 získaly Spojené státy Texas, Nové Mexiko a Kalifornii, byl tento postup v podstatě ukončen. Z kontinentu počal se vytvářeti stát. Stále však byla to hranice, která přejímala přebytek sil, a to v dobrém i zlém slova smyslu. Komu byl východ příliš těsný, ten vstoupil se ženou a dětmi na vůz a jel na západ. Brzy pak vznikly první železnice, které umožnily masám amerického obyvatelstva rozlít se po celém širokém kontinentě. Kolem roku 1890 byl tento proces prvního primitivního obsazování půdy ukončen. Dověřen však byl teprve roku 1912, kdy Nové Mexiko a Arizona byly povýšeny na spolkové státy, takže Spojené státy měly pak celkem 48 států.

Ve skutečnosti rok 1890, který americká sociologie považuje za nejdůležitější mezník amerických dějin, nemá význam tak rozhodující. Od tohoto roku nebylo sice již možno zatlouci někde na divokém Západě na neobděláné půdě několik koliků a vyznačiti takto své právo na ni a dát si toto právo prostě potvrdit smířím soudcem. Tomu byl konce, avšak pro Američany daleko ještě nebyly dosaženy hranice možnosti.

Celý teprve se vytvářející národ byl nesen jedinou myšlenkou, myšlenkou na úspěch. Každý jednotlivec, ať začínal třeba jako umyvač nádobí nebo kamelot, snil o úspěchu a doufal v něj. Amerika byla přece země „stejných možností“ pro každého, země „neohraničených možností“. Tak se díval na Ameriku svět a tak se dívala Amerika na sebe samu. Již v minulém století ovšem byla pravda, že ani na americkém Západě neleželo zlato na ulici. To však nevedilo tomu, aby široké vrstvy v Ame-

rice samé i mimo Ameriku nesnily dále americký sen o nekonečných možnostech, které se tu naskýtají každému jednotlivci.

Ať se díváme na půl druhého století této americké neohraničnosti jakkoli, vždy zůstane tato doba jedním z nejpozoruhodnějších výkonů bílé rasy v dějinách. Americký mythus ji nesl a povznášel. Na tomto mythu spočívala i ústava Spojených států, jejímž podkladem byl názor, že stát zásadně má hrát jen úlohu policisty, který je trpěn jednotlivcem a má pečovat jen o to, aby všechny provozy se děl nerušeně.

Řekli jsme, že rok 1890 neznamenal nikterak dosažení hranic amerických možností. Možnosti, které severoamerická pevnina poskytovala, byly tak mimořádné, že se nedalo u nich mluvit o hranicích. Skoro každoročně byla objevována nová bohatství, vnitřní trh ustavičně vzrůstal, Amerika mohla stále nabízet a dodávat ostatnímu světu nové výrobky i suroviny. Zdálo se skutečně, že pojem „hranice“ posunuje se do nekonečna. Ve skutečnosti tato hranice počala se šířit i přes samu základnu americké pevniny. Můžeme tu uvést Rockefellera, který zdolav největší část domácí americké konkurence v obchodu s petrolejem, připadl na myšlenku zásobit miliony laciných petrolejových lamp Číňany, aby si tak opatřil odběratele pro svůj petrolej. Ve všech hospodářských oborech otvíraly se dále nové výdělkové možnosti.

Osídlením amerického Západu stavba byla dohotovena, nyní započalo vnitřní zařizování a to opět poskytovalo všem nové možnosti. Za deset let po dosažení hranice v zeměpisném smyslu, vytvořil v roce 1901 starší J. P. Morgan největší hospodářský podnik, jaký svět dosud znal. Byla to „United States Steel Corporation“. V tomto podniku pracovalo 168.000 dělníků, kteří obráběli polovinu veškeré ocele, kterou tehdy Spojené státy vyráběly. Kapitál nového ocelového trustu činil 1400 milionů dolarů. Takto vystoupil na scénu monopolní kapitalismus, který se ovšem přihlásil již dříve během devatenáctého století, nyní však počal ovládat celou Ameriku. Velcí američtí multimilionáři, jako byl Rockefeller, Gould, Vanderbilt, Astor

a jiní, nijak ovšem nebyli v rozporu s americkým snem o nekonečných možnostech a stejných vyhlídkách pro každého. Naopak zdálo se, že tento sen skvělým způsobem opravňují. Jejich fantastický vzestup byl přece potvrzením „neomezených možností“. Škola i církev, které již v devatenáctém století byly americkými peněžními piráty podporovány a udržovány, pospíšily si, aby dávaly tyto plutokraty dorůstající generaci za vzor.

Vznik Morganova ocelářského trustu znamenal však přece první obrat, první příznak nové éry. Americký mythus po prvé narazil na zjev, který nutně byl cizí americkému hledisku. Bylo možno považovati nakupení nesmírných kapitálů v rukou několika málo bankéřů za slučitelné s americkým snem o stejných možnostech pro všechny, o svobodě každého jednotlivce? Již v devadesátých letech objevilo se v Americe jako mene tekel první zákonodárství proti trustům.

V roce 1901 byl zavražděn president Mc Kinley. Presidentem stal se Theodor Roosevelt, který odešel až v roce 1909. V prvním desetiletí dvacátého století vytvořila se s úžasnou rychlostí ona nová americká společnost, která učinila z životní a myšlenkové formy amerikanismu světové dějinnou sílu. Jak období Theodora Roosevelta, tak období jeho nástupce Tafta (1909—13) bylo vyplněno boji spolkového státu proti trustovým gigantům. Theodor Roosevelt vešel do dějin jako „ničitel trustů“, ačkoli za svého úřadování rozpustil pouze 25 trustů a holdingových společností. Vnitřní politika Ameriky v tomto období byla určována právě bojem proti trustům. Tato srážka státu s finančním kapitalismem však zatím nijak neotrásla ústavou ani americkým mythem. J. P. Morgan starší, který se za Roosevelta stal vševládnou finanční mocí ve Spojených státech, nacházel jistě u svých krajanů souhlas, když soudil, že americké tradici plně odpovídá, pakliže jedinec přivlastní si z národního jmění tolik, kolik jen může. Na ostatní, na společenství, se tehdy vůbec nedbalo. V Rooseveltově boji proti monopolisaci amerického hospodářství vysokými finančními kruhy byl spatřován neoprávněný zásah státu, proti kterému třeba všemi prostředky bojovati.

Theodor Roosevelt svým bojem proti trustům pokoušel se vlastně bránit americký mythus proti vysokým finančním kruhům a peněžním pirátům. Jeho protitrustová politika byla nesená myšlenkou, že za všech okolností dlužno udržeti volnou soutěž pro všechny.

Cílem Theodora Roosevelta bylo, jak jsme řekli, udržení volné soutěže. Americké principy nesměly být ohroženy monopolním kapitalismem. Jinak však držel se i Roosevelt tradice negativního vládnutí, „tradition of negative gouvernement“. Tato tradice neznamenalá snad, že by vláda neměla zasahovati. Měla však zasahovati jen negativně, aby bránila různým výstřelkům, nikoli však pozitivně plánovat a uspořádávat hospodářské poměry. Iniciativa nebyla jejím úkolem. To bylo úkolem jednotlivců a skupin. Státu připadala tu jen úloha dozoru a udržování pořádku. Bylo to přirozeným důsledkem amerického mythu.

Tato negativní tradice amerického vládního systému byla bezprostředním následkem neohraničenosti amerického kontinentu v XIX. století. Otevření a osídlení Severní Ameriky odpovídalo methodám současně prováděného koloniálního otvírání Afriky Angličany. Při obou těchto velkých loupežných taženích úloha státu ustupuje zcela do pozadí, ba stát může být dokonce pro soukromé zájmy některé jednotlivé mocné finanční skupiny zahrán až do války. Příkladem toho je burská válka a ještě před tím opiová válka proti Číně. Právě tak, jako se vrhly britské obchodní a finanční kruhy na kořistění na africké pevnině, vrhli se i Američané spolu s novými přistěhovalci na bohatství amerického Západu. Stát mohl jen pomalu sledovati toto zdánlivě živelné hnutí. Jediné, co mohl dělat, byla právě ona negativní politika, která zabraňovala tomu, aby snad v nově otevřených končinách nevládlo jen pěstní právo silnějšího. Positivní státní vedení a usměrňování, jak je známe z Evropy a dokonce i z Východní Asie, chybí tu úplně.

Z období 40 let mezi dosažením zeměpisné hranice kol roku 1890 a koncem „neohraňčených možností“ v r. 1929 je snad nejvýznamnější doba presidenta Theodora Roosevelta, poně-

vadž právě v ní jsou zárodky ohromných protikladů, které později americký národ vnitřně rozdrobili. Theodor Roosevelt nebyl, jak se nesprávně usuzuje, předchůdcem nové Ameriky. Byl spíše posledním symbolem divokého amerikanismu, který zasahoval z dob neomezené expanse na americkém kontinentu do měnící se již epochy. Velcí američtí finanční piráti v XIX. století byli celkem ještě ojedinělými zjevy. Avšak v průběhu půldruhého desetiletí před světovou válkou počíná se v Americe ostřeji odlišovati a vytvářeti ona vrstva, která dala Americe dvacátého století zvláštní ráz. V těchto letech stávají se USA plutokratickými. Puritánsko-kalvínský světový názor slaví při vzniku amerických vysokých finančních vrstev svůj největší triumf zrovna tak jako v Anglii. Nabytí velkého bohatství pokládá se za znamení zvláštní Boží milosti a blahovůle. S americkým mythem úzce spojená kapitalistická nauka prokazuje se nejpłodnější živnou půdou pro superkapitalismus, který z pánů Wall Streetu dělá skutečné pány celé země.

Ve své knize o anglické politice v Palestině poukázal jsem na to, v jak pozoruhodném poměru ke Starému Zákonu jest anglická nábožnost a puritánství. Podstatná a právě rozhodující část britské hořejší vrstvy cítí se již od minulého století bezprostředním nástupcem „vyvoleného národa“. Spojení Židů s Angličany ukázalo se proto daleko hlubším než jen náhodná nebo povrchní aliance. Podobně je tomu u americké plutokracie. Souvislost amerického mythu s puritanismem a kalvinismem je neméně silná než jeho souvislost se Starým Zákonem.

Již Max Weber ve své sociologii náboženství ukázal na přibuznost puritanismu s židovskou tradicí. Mezi velkými finančními piráty, kteří se koncem XIX. století vyšvihli v Americe nahoru a za období Theodora Roosevelta počali určovati vývoj Ameriky, je nejprve poměrně málo Židů. Veliký železniční spekulant Jay Gould a bankér Jakob Schiff jsou, aspoň pokud jde o opravdu veliké finanční magnáty, s počátku ještě výjimkami. Carnegie, Rockefeller, Harriman, Hill, Vanderbilt a Morgan, abychom uvedli jen nejvýznamnější, jsou Arijci. Přes to však od konce XIX. století počíná se v americké finanční

aristokracii projevovati a uplatňovati židovský duch. Tento podivný úkaz vysvětlí nám stanovisko puritanismu k životu, k bohatství a k věčnosti. Kalvinismu a puritanismu nejde o činy ani o smýšlení věřících, nýbrž o to, zda jsou vyvolení, či nikoli. Bůh si vybírá svoje vyvolence, a to se projevuje již v pozemském životě obzvláštním požehnáním na majetku. Takový je primitivní výklad této nauky, která v Americe byla chápána ještě naivněji než v Anglii. Jak viděti, je toto pojetí velmi blízké židovskému pojetí „vyvoleného národa“.

Kalvínsko-puritánské stanovisko k otázce hromadění bohatství přešlo do amerického mythu a proniklo jej. Tento puritánsko-kalvínský duch, přesazený z Anglie do Severní Ameriky, dal svůj ráz také celé vedoucí americké vrstvě. Většina německých a skandinávských přistěhovalců se mu dobře přizpůsobila. Katolíci Irové a přistěhovalci z jihoevropských a východoevropských národů, kteří později tvoří hlavní část přistěhovalců, našli při svém příchodu již puritánskou základnu amerického mythu upevněnu. Mohli se jí buď podříditi, anebo se od ní oddělit, jak to dlouho činila katolická církev ve Spojených státech.

Tyto skutečnosti vysvětlují nám též, proč v Americe ani v XIX. století ani na začátku XX. století nebylo třídního boje v evropském smyslu. Kořeny dělnického hnutí sahají ovšem i ve Spojených státech hluboko do XIX. století. Přesto nebylo tu místa pro marxismus ani pro jeho odvětví. Puritánská nauka jej vylučovala. Ti, kdož shromáždili velké bohatství, byli i pro široké lidové vrstvy vyvoleními. Ti, kdož byli méně šťastní, to jest méně brutální, bezohlední a chytří, byli přesto přesvědčeni, že i jim kyne stejné štěstí. Různé křesťanské církve a sekty musily se proto přizpůsobiti tendencím tohoto amerikanismu. Hlásaly střízlivost, zdrženlivost a svěcení svátků jakožto předpoklad k bohubilému životu a stejně vyzývaly k práci a k vydělávání peněz. Vážily si velkých finančních magnátů jakožto opravdového ztělesnění odměny za bohabojný a pracovitý život. Takové bylo po dlouhá desetiletí americké řešení sociální otázky.

Někteří američtí spisovatelé sestavili listiny vedoucích amerických finančních magnátů a obírali se jejich původem i jejich zvyky. Z těchto seznamů vyplývalo, že skoro všichni tito boháčů byli přesvědčenými vyznavači svých církví (pouze Carnegie nikoliv) a zároveň hojně přispívali na různé církevní sbírky. Lze říci, že úzké spojení mezi finančními a církevními kruhy bylo jednou ze základů, na nichž vyrostla americká společnost.

Ke konci minulého století a za období Theodora Roosevelta počala se však, zejména na zemědělském Západě, šířiti nedůvěra k vysokým finančním kruhům. Americký lid instinktivně počal se obávat, že právě vznikající trustový a monopolní kapitalismus mohl by ohroziti jeho americké ideály o rovnosti a stejných možnostech pro každého. Proto byl Theodor Roosevelt tak populární svým bojem proti velikým trustům. Je ovšem pravda, že velká většina finančních amerických magnátů započala skoro z ničeho. Mnozí začínali jako zřízenci, poslíčci a pod. Pouze Morgan a Vanderbilt pocházeli ze zámožných rodin, které získaly své jmění již v padesátých letech minulého století. Nicméně pomalu počala se z těchto zbohatlých „selfmademanů“ vytvářeti vrstva, která neměla již nic společného ani s duchem, ani s drsnými obyčejí amerického hraničářství. Tato nová plutokracie nabyta svými penězi nesmírné moci a počala vykonávati rozhodující vliv na celkovou společenskou výstavbu, na hospodářský vývoj země a konečně též na její politiku.

*

Důsledkem nesmírného nakupení peněz v několika málo rodinách bylo, že v Americe náhle vznikla zcela exklusivní vrstva. Zásady a předpisy demokracie, posvátné všem ostatním Američanům, platily pro ni jen podmíněně. Tak se vytvořila v Americe peněžní oligarchie. Byla to třída zcela nová, neboť staré virginské a louisianské aristokratické rody na Jihu po občanské válce upadly a vedoucí občanské vrstvy v Bostonu a New Yorku, které odvozovaly svou tradici z dob objevitelských a zakladatelských, ustoupily do pozadí, pokud se jim ovšem nepodařilo nabýti bohatství. Tyto „staré rodiny“ až do konce XIX.

století těšily se neobyčejné společenské vážnosti. Od počátku tohoto století však rozhoduje o společenském postavení již pouze bohatství, pouze počet milionů, kterými se ten neb onen jedinec může vykázat.

Z těchto řad bohatců rekrutují se nyní v New Yorku exklusivní kluby a právě tato vrstva vysokých finančních kruhů stává se pojednou nositelem *anglického vlivu*, který náhle opět počíná pronikati do Ameriky. Je to cosi nového. Mezi americkým lidem v té době i později před světovou válkou, ba až po naše dny byl totiž rozšířen instinktivní odpor proti všemu anglickému. Dlužno vzpomenouti, že osvobozující boj heroického období kolem roku 1776 byl právě bojem proti Anglii. Ještě v roce 1812 vtrhli Angličané z Kanady do Spojených států a spálili Kapitol. Americký mythus v rozsáhlé míře vznikl právě z odporu proti nadvládě anglické aristokracie, i když některé jeho rysy, jako puritanismus, jsou původu anglického. Finanční piráti, kteří počátkem tohoto století počali vytvářeti hořejší vrstvu Spojených států, upadli však nutně duchovně zpět do anglického kulturního okruhu, ba byli jim přímo vstřebáni, jak se to stalo u starého Morgana, a ještě více u jeho syna J. P. Morgana mladšího, který financoval světovou válku a financuje válku nynější. V těchto rodinách během krátké doby nahromadilo se nesmírné bohatství. Tito povýšenci nevěděli, co počítí s tak rychle nabytými penězi. Nejdříve jejich agenti sháněli po Evropě obrazy starých mistrů a dávali si dokonce dovážeti celé kostely a zámky. Pak však na svých cestách Evropou a zejména Anglií poznali, že jejich bohatství otvírá jim i neuzavřenější dveře. Počínali si tak osvojovati anglický styl a anglické obyčeje, které jim imponovaly. Tak vznikla americká plutokracie, která, aniž by to sama pozorovala, zříkala se amerického mythu a amerických ideálů, jimiž se dostala nahoru, a počala se podřizovati anglickému duchu a anglickému snobismu. Tento vývoj počíná právě v období Theodora Roosevelta. Důsledky tohoto vývoje měly se projevit později, a to ve velkém světověpolitickém měřítku. Zatím co široké vrstvy amerického lidu nechťely

o Anglii ani věděti, tato finanční aristokracie považovala vše anglické za něco, co je třeba napodobiti a co je nutno si osvojiti.

Především imponovaly jí šlechtické tituly. V té době počala americká finanční aristokracie vyvážeti do Evropy své mladší dcery. Tak již v sedmdesátých letech minulého století podařilo se zbohatnuvšímu newyorskému bursovnímu makléři Jenny Jeromovi provdati svou dceru za lorda Randolpha Churchilla. To byla tehdy sensace. Nutno při této příležitosti připomenouti, že syn, vzešlý z tohoto manželství, Winston Churchill, o 65 let později vynášel se v rozhlasovém projevu jako ideál anglo-amerického splnutí. Sňatky bohatých Američanek s anglickou šlechtou byly od té doby stále a stále čtenější. Nebyla to ovšem jen šlechta anglická, která se ženila s americkými dolary, avšak Angličané tu převládali. Podle spolehlivých odhadů bylo kolem roku 1909 provdáno více než 500 amerických děvčat z kruhů finanční oligarchie za evropské šlechtice. Tyto americké nevěsty přinesly do vyprázdněných pokladen evropské šlechty na 220 milionů dolarů. Tímto způsobem nová americká peněžní vrstva náhle se sprížnila s nejlepšími rody ze staré Evropy, většinou z Anglie. Tyto příbuzenské svazky přirozeně měly za důsledek, že tato vrstva se ještě více poangličtila. Vzhledem k moci, které svými penězi nabyla, musilo to nutně míti vliv i na další vývoj Spojených států.

Jak velká byla moc, která se nahromadila v rukou těchto několika málo zbohatlých amerických rodin, poví nám několik číslic. Pujův vyšetřující výbor (nazvaný podle poslance Arsena Puja z Louisiany), který v zimě roku 1912—13 z pověření sněmovny representantů zkoumal bankovní poměry ve Spojených státech, došel k výsledku, že Morganův dům, First National Bank, National City Bank, Bankers Trust Company a Garanty Trust Company tvořily ve skutečnosti jedině zájmové společenství, které prakticky bylo v rukou starého J. P. Morgana. Ředitelé této bankovní skupiny disponovali dohromady 341 místy v dozorčích radách ve 112 koncernech, jejichž celkový kapitál činil přes 22 miliardy dolarů. A to bylo v předvečer

světové války, tedy v době, kdy Spojené státy celkem byly ještě dlužnickou zemí.

Podobnými rozměry a úspěchy mohl se vykáhati i koncern Rockefellerův a některé jiné koncerny amerických finančních magnátů. Americký mythus trval sice dál, avšak celý mohutný hospodářský systém Spojených států byl již v desetiletí před světovou válkou v rukou malé skupiny finančních velmožů.

Dlužno ovšem říci, že mezi hromaděním peněz a moci v Anglii a ve Spojených státech byl značný rozdíl. Hospodářští činitelé, vládnoucí v Anglii, jsou zároveň v prvních řadách politického vedení. Tak na příklad 181 členů dolní sněmovny zasedá v 775 dozorčích radách koncernů, které mají celkový kapitál asi 3 miliardy liber šterlinků. Všichni konservativní britští ministerští předsedové *posledních desetiletí pocházeli z velkých britských zbrojařských kruhů a z kruhů těžkého průmyslu. Dokladem toho jsou Baldwin a Chamberlain. Ve Spojených státech naproti tomu vznikl zcela jiný systém, který však vedl k témuž výsledku bezpodmínečného mocenského postavení plutokracie. Americký mythus vylučoval předem, aby nějaký člen některé vládnoucí bankovní nebo průmyslové dynastie byl zvolen prezidentem. Bylo by to odporovalo tradici stejných možností pro všechny. Nebylo by bývalo možno takového kandidáta prosadit na kongresu strany. Proto americká finanční šlechta vykonávala svou vládu většinou nepřímým způsobem. Neměla a nemá ani o gram méně politické moci než britská plutokracie, musila však v duchu americké tradice používat jiných forem. Používala proto presidentů jako svých loutek.

Americký politický systém vyhybal se silně vládě. Mužové, kteří v roce 1787 ve Filadelfii se radili o ústavě, přáli si „kongres, který by nebyl poddajný, a presidenta, který by nebyl despotický.“ Proto při rozdělování pravomoci státní správy, zákonodárství a nejvyššího soudnictví vytvořili onen pozoruhodný kompromis, z něhož pak vznikla tradice negativní vládní formy. Kongres byl touto ústavou učiněn přirozeným odpůrcem presidenta, poněvadž věděl, že úloha parlamentu bude o to

menší, oč silnější bude muž v Bílém domě. V dobách divokého Západu byly pak stát a státní moc zcela zatlačeny do podřízené úlohy. Americké tradici odporovalo, aby nejsilnější a skutečně vládnoucí osobnosti a mocenské skupiny stály politicky v přední linii. To bylo možno jen v nečetných výjimečných případech, v době potřeby. Lincoln na příklad byl americkými dějepisci vždy považován za výjimečný zjev mezi americkými presidenty.

Tím lze vysvětliti, proč americké finanční dynastie, které se počátkem tohoto století staly skutečnými pány USA, jen zřídka vysílaly své členy do vládních úřadů. Americký mythus naučil americký národ divati se na stát a jeho instituce jen jako na nutné zlo. Americká finanční oligarchie chtěla slabý stát a slabou vládu, aby je tím snáze mohla podržiti svým účelům.

Při této příležitosti dlužno poznamenati, že v Americe vůbec slovo politik nikdy nemělo příliš dobrý zvuk a politická činnost nebyla považována právě za zaměstnání, které by se hodilo pro opravdového gentlemana. Široké lidové vrstvy vidí tam v politice jen jinou formu obchodu, který slouží k osobnímu obohacení těch, kdož se této činnosti věnují. Z toho nebyli vyňati ani mužové, kteří se zdánlivě těšili veliké popularitě. Tato skutečnost ovšem tím spíše usnadňovala hru finančních velmožů, poněvadž politikové, s nimiž měli tito velmoži co činiti, neměli mravní autority. Mimo to tito politikové většinou dostávali se na svá místa za volební fondy, které jim byly dávány k dispozici vysokými finančními kruhy. Je známo, že na volební fond Theodora Roosevelta přispěl J. P. Morgan starší 150.000 dolary, Standard-Oil Company 100.000 dolary, J. Gould rovněž 100 tisíc dolary a Harriman 50.000 dolary. Proto američtí finanční velmoži dávali se na politiky, i když to byly osobnosti jako Theodor Roosevelt, jako na lidi, kteří vůči nim musejí býti povolenými. Každý vlastní podnět nejvyšších státních úřadů zdál se finanční oligarchii hotovou revolucí.

Je ovšem pravda, že, jak jsme se již zmínili, Theodor Roosevelt zakročil proti trustům. Avšak ve skutečnosti za Rooseveltova presidentského období nebyla předložena ani provedena žádná předloha zákona, která by byla přemocnou plutokracii

odkázala do jejich mezi. Naopak právě za Rooseveltovy epochy upevnila se moc vysokých finančních kruhů a zejména Morganova bankovního domu tou měrou, že americká oligarchie byla jakousi neviditelnou vládou ve Spojených státech.

*

Dlužno zmínit se ještě o jedné skutečnosti z období Theodora Roosevelta, která má význam pro pozdější vývoj. Za Rooseveltova presidentství totiž po prvé od občanské války vynořil se problém dalekosáhlé *samostatnosti jednotlivých států Unie*, pokud jde o jejich zákonodárství. Byla to otázka, týkající se celé Unie. Dlužno říci, že i pokud jde o poměr mezi Unii a jednotlivými státy, základ americké ústavy jest ku podivu negativní. Souvisí to opět se způsobem vzniku Spojených států. Na konventě ve Filadelfii bylo nutno uzavřít obtížný kompromis mezi jednotlivými státy, které tehdy Unii vytvořily. Některé z nich dávaly najevo příliš velkou žárlivost na svoji samostatnost a odpor proti každé silné ústřední vládě. Dokonce bylo tu i nebezpečí rozpadnutí konfederace těchto třinácti bývalých anglických kolonií, které se tu seskupily v celek. Všechna třináct států mělo různé konstituce, které na filadelfském kongresu bylo nutno uvést na společný jmenovatel. Když pak ve Filadelfii byl vypracován kompromisní návrh, byla nová konstituce přijata v čtených státech jen nepatrnou většinou. Proto bylo na ústřední moc přeneseno jen to nejnnutnější. Neodvislost a silné postavení jednotlivých států vůči ústřední moci ve Washingtoně stalo se tak jednou ze složek americké tradice a tím i amerického mythu. Byl to jakýsi nepsaný zákon, jímž se však každý prezident musil řídit.

V dodatkovém článku k ústavě bylo v roce 1791 stanoveno, že Unie může vykonávat pouze ta práva, která na ni byla výslovně přenesena. Práví se tam: „Práva, která na Spojené státy nebyla přenesena ústavou anebo nebyla ústavou odňata jednotlivým státům, jsou vyhrazena těmto státům anebo národu.“ Byla to čistě negativní formulace. Dějinným vývojem nutně byla posílena moc ústřední správy, avšak tento vývoj k jed-

notně řízenému státu byl vždy brzděn silami, které dovedly využití jednotlivých států pro své účely. Za období Theodora Roosevelta bylo by bývalo možno zlomit partikularismus jednotlivých států Unie, poněvadž americký lid byl by podporoval každé energické opatření Rooseveltovo proti finančním kruhům, které právě tohoto partikularismu využívaly. Roosevelt však zůstal tu státi na poloviční cestě. Spolková vláda americká několikrát se pokusila rozhodnutí nejvyššího soudního dvora zabránit tomu, aby vysoké finanční kruhy využívaly partikularismu jednotlivých států, avšak toto úsilí selhalo.

Již v letech před světovou válkou vznikaly tudíž velké problémy, před nimiž se octly Spojené státy, když se dostaly k moci americké plutokratické kruhy. Americký mythus však zatím ještě trval. Stále ještě byli Američané přesvědčeni, že obývají „nejsvobodnější zemi na světě“. Dokonce i úspěchy velkých finančních pirátů zdánlivě dokazovaly, že americká demokracie opravdu „dává možnost schopným lidem.“ „Neomezené možnosti“ projevovaly se i po dosažení fyzických hranic nového státu nesmírným stoupnutím americké výroby ve všech oborech. Někdejší bezvýznamné pohraniční osady vrostly na milionová města. Blahobyt rozšířil se i do širokých vrstev. Zároveň s tím, jak později uvidíme, šly i první pokusy severoamerického imperialismu.

V několika málo desetiletích vznikl však americký průmyslový proletariát, který sice s počátku byl v ustavičném pohybu a táhl z místa na místo, aby si vyhledal nejlépe placenou práci, avšak později nutně musil se dožadovati svého podílu na ohromném vzrůstu bohatství země. Kalvinisticko-puritánský podklad amerického mythu zatím ovšem znemožňuje, aby mezi tento proletariát pronikl marxismus v evropském slova smyslu. Je proto přirozeno, že soustředění hospodářské i finanční moci v několika málo obrovských trustech se musilo uplatnit při společenské výstavbě Ameriky. Finanční oligarchie využila všech vhodných příležitostí, aby trvale upevnila svou moc. Sloužila jí při tom tradice negativní vládní formy, tradice pohrdání úředníky a politiky a také tradice podceňování ústřední spolkové správy. Spole-

čensky tato finanční oligarchie vytvářela již exklusivní třídu, která naivně přebírala obyčejně anglické horní vrstvy a dávala se tiskem, který byl na ní závislý, velebiti tak, jak to viděla v Anglii u svého vzoru. Tak započalo ustrnutí americké tradice.

*

Pomineme tu líčení sociálních důsledků světové války, o čemž budeme mluvit v jiné souvislosti, a věnujeme se vývoji americké společnosti v desetiletí, které uplynulo mezi versailleským mírem 1919 a propuknutím velké krise v roce 1929. O tomto období nelze říci nic zásadního, co by již nebylo mělo své kořeny v období mezi dosažením zeměpisné hranice a propuknutím světové války, tedy v letech 1890—1914. Možno jen říci, že v tomto desetiletí byly značně silnější a výraznější všechny jednotlivé náznaky a rysy, které ohlašovaly změnu mocenských poměrů ve Spojených státech i přeměny společenské výstavby. Hospodářský život po krátkém a bolestném období přestavby válečného hospodářství na hospodářství mírové dočkal se opět rychlého a mohutného rozmachu. Obchod prosperoval a s ním i průmysl, a to hlavně v důsledku obchodů na splátky. Byla to doba, kdy mohl každý Američan či Američanka dostati na pravidelné splátky vše možné: auta, ledničky, radioaparáty, všechny předměty denní potřeby. Tak vznikla úvěrová inflace, která nebyla již v žádném poměru ke skutečné kupní síle. Splátkový systém vytvořil babylonskou věž amerického superkapitalismu. Odtud započala také později krise.

V tomto období po prvé se ukázal zjev, který neodpovídal americkému mythu ani tradici: *přistěhovalectví*, jež bylo jedním z podkladů dosavadního „neomezeného“ amerického vývoje, *bylo zákonem omezeno*. Tím po prvé bylo dáno najevo, že přes hospodářský rozmach Spojené státy chtějí se považovati již za „hotový národ“ a že v Americe se již nevěří „neomezeným možnostem země bez hranic“.

Podle oficiální statistiky přistěhovalo se do Spojených států v letech 1820 až 1920 celkem 26,300.000 lidí. Z toho největší počet přistěhoval se mezi rokem 1880 a 1920. V desetiletí 1870

až 1880 bylo 2,500.000 přistěhovalců, v desetiletí 1880 až 1890 stoupl tento počet na 4,200.000. V letech 1890 až 1900 bylo to 3,200.000, v desetiletí 1900 až 1910 bylo dosaženo rekordu 5,500.000, v letech 1910 až 1920 činil počet přistěhovalců 3,400.000. V letech 1917, 1921 a 1924 byly vytvořeny základy nového zákonodárství o přistěhovalectví, jimiž absolutní počet přistěhovalců byl značně snížen a regulován zavedením kvotového systému podle rasové příslušnosti přistěhovalců. V roce 1924 byl celkový počet přistěhovalců za rok omezen na 165.000, z čehož 86.6% bylo vyhrazeno pro nordické země, kdežto zbytek zůstal pro národy jihoevropské, Mexičany a Slovany. Přistěhovalectví Japonců a Číňanů bylo úplně znemožněno.

Bylo to cílevědomé opatření, které mělo zabrániti vzniku nuzného proletariátu, pro který nebylo tu již možností vzejtí jako dříve. Mimo to tento kvotový systém měl udržeti anglo-americký ráz Spojených států a zabrániti pocizení země katolickými přistěhovalci z jižní a východní Evropy. Země, která později zuřila proti německému rasovému zákonodárství, začala tu prakticky sama se zákonodárstvím na ochranu rasy. K 1. červenci 1927 byl počet přistěhovalců stanoven konečně na 150.000, při čemž každému národu byl přidělen podíl, který odpovídal poměru k celkovému počtu obyvatelstva Unie v roce 1920.

Nebudeme se tu podrobně obíratí rasovým problémem ve Spojených státech. Prakticky v posledním desetiletí před rokem 1939 přistěhovalectví skoro přestalo, až na zástupy emigrantů, především Židů, kteří přirozeně těšili se zvláštní přízni vlády Franklina Roosevelta. V třetím desetiletí tohoto století ustal tedy jeden z nejvýznamnějších impulsů dosavadního amerického rozvoje, přistěhovalectví. Při tom byl učiněn pokus, aby rasový poměr byl ustálen tak, aby z bílých přistěhovalců velká většina připadla na přistěhovalce původu nordického. Byl to poměr, který však i při plném podvázání přistěhovalectví musil se přesunouti ve prospěch Slovanů a Jihoevropanů, kteří i ve Spojených státech vykazují větší plodnost. Spojené státy chtějí nyní považovati kolonizační období svých dějin za uzavřené. To se

stalo, ačkoli Amerika jako země nadbytku, mohla vyráběti nekonečně více, než mohlo její obyvatelstvo spotřebovati. Omezení přistěhovalectví znamená tedy první výstražné znamení, že vzniká nová Amerika, která se počíná podstatně lišiti od dosavadní tradice a dosavadního amerického mythu.

*

Veliký obrat, který se ohlásil na poli přistěhovalecké politiky, neměl v ostatních oborech politického vývoje žádné analogie. Období mezi versailleským mírem a rokem 1939 lze označiti za období neomezené nadvlády vysokých finančních kruhů, které nyní v rozporu s dosavadní svou tradicí počínají obsazovati dokonce i vysoké státní úřady, kromě presidentského stolce. V presidentském období Harding — Coolidge — Hoover docházelo k četným skandálům. Projevoval se tu vliv vysokých financí na politiku.

Hardingovo presidentství platí za jedno z nejtemnějších období amerických dějin. Tento bezvýznamný senátor z Ohia, který byl před svou volbou americké veřejnosti skoro neznám, byl „objeven“ Rockefellerovou skupinou a byl s její pomocí posazen do sedla na konventu republikánské strany roku 1920. Na volební fond přispěli velkokapitalisté částkou asi 10 milionů dolarů. Jak se zdá, nalezl velkokapitál v Hardingovi onen typ bezvýznamné loutky, jaké právě potřeboval pro presidentský úřad. Coolidge, který byl Hardingovi dán k ruce jako vicepresident, byl kandidát Morganovy skupiny, která takto chtěla vyvážit svůj vliv proti skupině Rockefellerově. Již presidenti Taft a Mc Kinley byli kritickými pozorovateli označeni za presidenty společnosti „Standard-Oil“, tedy petrolejového trustu. Harding měl se nakonec udusiti v zápachu petroleje, jímž byl naplněn Bílý dům od chvíle, kdy tam vstoupil. Jmenoval ministrem financí Andrewa W. Mellon. Tím po prvé vstoupil do důležitého státního úřadu člen finanční oligarchie. Hoover obdržel ministerstvo obchodu. Tak v tomto kabinetu Hardingově ocitli se oba muži, kteří měli býti Hardingovými nástupci.

Není třeba líčiti zde špinavou historii skandálů, z nichž nejhorší stál nakonec Hardinga život. Skandál vrcholil tím, že

ministr vnitra Fall obdržel od petrolejových společností asi ½ milionu dolarů úplatků, za což odstoupil těmto společnostem petrolej, který patřil americkému námořnictvu. Počet členů vysokých financí, zapletených do tohoto skandálu, byl veliký. President Harding zemřel právě včas (neví se, zda sebevraždou). Fall po dlouholetém vyšetřování byl v roce 1931 odsouzen k vězení.

Přes to výbuch, kterým skončila krátká doba Hardingova presidentství, neměl žádných zásadních důsledků. Presidentem stal se *Coolidge*, který jím zůstal až do března 1929. Osobně byl to muž čistých rukou a kalvinistické tradice, avšak jako Harding byl i on pouze nástrojem vysokých finančních kruhů. Přidržel se tradice slabé negativní vlády. Říkal, že ve Spojených státech je příliš mnoho zákonů a že proto nechce připojovati k nim nové.

Coolidgeův zájem soustřeďoval se na to, aby *stranický stroj* republikánů fungoval co nejlépe. Politikové, zneužívající své místní moci, dosazovali do obcí, na místa guvernérů i do ústředních úřadů spolkového státu své vlastní lidi a plnili své kapsy. Dokladem stavu, v jakém tehdy byla americká státní správa, jsou poměry v Chicagu, kde tehdy gangsteři spolupracovali s policií a s jejími šéfy. Židé, kteří za Theodora Roosevelta měli jen nepatrnou účast na vnitřním americkém rozvoji, posunovali se stále zřejměji do popředí. Coolidge sám byl řízen Morganovým partnerem Dwigthem Morrowem a Andrewem Mellonem, kterého si podržel jako ministra financí.

Mellonova skupina kontrolovala 35 bank a 40 průmyslových a obchodních společností s celkovým kapitálem 4200 milionů dolarů. Tato skupina byla opět spojena s Morganovým domem a s jinými velkými bankami. Proto Mellonova finanční politika směřovala hlavně k tomu, aby definitivně legalisovala monopolní kapitalismus vysokých finančních kruhů za pomoci nejvyšších spolkových úřadů. Jedním z prvních opatření Mellonových byla *oprava důchodové daně*. V důsledku této opravy velké finanční společnosti a banky zaplatily v celku o 6 miliard dolarů méně

daní, než měly zaplatiti. Ačkoliv bohatství této finanční oligarchie nesmírně vzrostlo, platili ti, kdož měli větší důchody než 300.000 dolarů, již v roce 1922 pouze 366 milionů dolarů daní, kdežto v roce 1916, ještě před zavedením válečných zákonů, platili celou miliardu. Tak Mellonovým vysláním do ministerstva financí byla nastolena otevřená diktatura finančních velmožů. Mellon dokonce prosadil, že finančním velmožům byly vráceny domněle přeplacené daňové obnosy. Tímto způsobem za jeho úřadování bylo vráceno americkým finančníkům 1200 milionů dolarů. Mellon sám sobě dal vrátit 7 milionů dolarů.

Ke konci úředního období Coolidgova nebylo již ve Spojených státech prakticky vůbec moci, která by byla mohla čeliti neomezené nadvládě velkokapitálu. Zdálo se, že není již rozdílu mezi zájmy vysokých finančních kruhů a zájmy státními. Stranický stroj ve všech státech i obcích Unie byl v rukou finančníků. Volby staly se pouhou fraškou. Nejvyšší soudní dvůr, kterému podle americké ústavy připadal zvláštní význam, byl rovněž přetvořen podle přání velkokapitálu, když Harding jmenoval nejvyšším spolkovým soudcem W. H. Tafta, bývalého presidenta USA v letech 1909—13. Šest z nových spolkových soudců stálo na straně velkokapitálu, takže vysoké finanční kruhy byly zabezpečeny ve všech sporných otázkách i v skandálních procesech, které se dostaly před nejvyšší soudní dvůr.

Volby na podzim roku 1928 opět připravili demokraté i republikáni s použitím mimořádných peněžních prostředků. Republikáni měli k dispozici 9 a 1/2 milionů dolarů, demokraté 7 milionů. Je zajímavé, že tentokrát židovský kapitál hrál významnější úlohu než při volbách dřívějších jak na listině republikánské, tak na listině demokratické. Kongres republikánské strany zažil tehdy tuhý boj mezi skupinou, která chtěla mítí presidentem osvědčeného zástupce velkokapitálu, dosavadního finančního ministra Mellona, a mezi Morganovou skupinou, která stavěla Herberta Hoovera. Boj rozhodl Morganův partner Thomas Cochran. Mellonovi bylo slíbeno, že podrží svůj úřad: Presidentem byl zvolen Hoover.

Hoover byl silnější osobnost než jeho předchůdci. Byl jaksi živým ztělesněním prosperity, která v Americe nastala po válce. Za světové války dostal se mezi přední politiky jako muž, který měl na starosti zásobování USA a byl vybaven diktátorskou mocí. Měl staré styky s Morganem a s jeho partnery, čemuž vděčil též za své zvolení. Přijal do svého kabinetu několik Morganových důvěrníků, takže z něho učinil prakticky jakousi Morganovu filiálku. Hooverův kabinet stal se takto opět zástupcem zájmů vysokých financí, a to ještě více než Hardingův a Coolidgův.

Za Hooverova období došlo v Americe k rozhodujícímu obratu. Bursa reagovala na jeho zvolení velkým vzestupem. Kursy akcií šly závratně nahoru a v září 1929 dosáhly výše před tím nevidané. Zdál se pravdou Hooverův slib, že povede nesmírný hospodářský vzestup posledních osmi let ustavičně dále. Ve skutečnosti však v roce 1929 vládla v Americe již jen spekulace. Kupní síla mas, zejména však farmářů, nikterak nestoupala s ohromným vzestupem akcií a obligací. Nikdo neviděl, že tato prosperita je klamná, a veliký památný krach přišel zcela neočekávan. Započal 24. října 1929 mezi 10. a 11. hodinou dopoledne. Během několika málo hodin octl se náhle na newyorské burse velký počet akcií, pro které nebylo kupců. Za předsednictví Thomase Lamonta (Morgan) bylo téhož dne založeno konsorcium vysokých finančních kruhů, které mělo zadržeti bursovní krach, jenž tak náhle propukl. Nadarmo. V době od 24. října do 12. listopadu poklesem papírů na amerických bursách vznikla ztráta 30 miliard dolarů. Tato částka odpovídala celkovým výlohám Spojených států za světové války. Byla desetkrát větší než celkové výlohy občanské války. Nemůžeme se blíže obírat hospodářskými příčinami této krise. Pro nás mají tu význam pouze její psychologické účinky a politické důsledky.

Ztráta uvedených 30 miliard dolarů přirozeně měla strašlivé důsledky pro celé americké hospodářství. Statisíce Američanů v několika dnech ztratily velkou část nebo dokonce celé své

jmění. Účinek tohoto krachu na přepychový průmysl, na prodej aut, radioaparátů a jiných potřeb byl katastrofální.

Ani Hoover, ani jeho velitelé z okruhu finanční oligarchie nerozpoznali zásadní ráz této krise. Finanční kruhy i vláda věřily, že jde jen o jednu z oněch krisí, které v pravidelných obdobích provázely rozmach a šíření amerického hospodářského života. Hoover na konferenci v Bílém domě doporučoval „Business as usual“, žádal banky, aby ve svých nákupech pokračovaly, že rovnováha se tak sama sebou obnoví. Hoover i vysoké finanční kruhy jednaly tu ve smyslu amerického mythu: Krise mohou nastati, ale díky neomezeným hospodářským silám samy sebou se opět vyřeší. V okolí Hooverově byl připomínáno, že i prezident van Buren v roce 1838 brzy po svém zvolení byl překvapen prudkou krisí, při čemž prohlásil: „Všechna společenstva dívají se vždy příliš na vládu. Dokonce i v naší vlastní zemi, kde moc a povinnosti vlády jsou tak přesně ohraničeny, rádi tak činíme, zejména v období neočekávaného hospodářského poklesu. To však nesmí být. Tvůrce naší znamenité ústavy a národ, který ji po zralé úvaze přijal, jednali podle zdravějšího principu. Usoudili moudře, že pro všeobecnou prosperitu je tím lépe, čím méně se vláda bude vměšovati do chodu soukromého hospodářství. Jejich jedinou povinností jest vytvořiti takový systém všeobecných zákonů, který by zaručoval všem občanům a zájmovým skupinám ochranu, která by jim umožnila odměnu za jejich práci a pili.“

Po vypuknutí krise r. 1929 snažil se Hoover jednatí podle téhož principu jako prezident z r. 1838. Od té doby uplynulo skoro sto let, avšak mělo se za to, že v podstatě se ve Spojených státech nic nezměnilo. Soudilo se, že je třeba jen dodržeti americkou tradici a že se pak zase věci dostanou do správných kolejí.

Van Buren tehdy pokračoval: „Jestliže proto nenavrhuji zvláštní plán na úpravu měny, na zmírnění hospodářských potíží, nehodlám-li zasáhnouti do rozvoje zahraničního ani vnitřního obchodu, pak je to proto, poněvadž jsem přesvědčen, že taková opatření nejsou v souladu s ústavními povinnostmi vlády

a že jejich použití nesloužilo by opravdovému a trvalému bláhobytu těch, kdož si nyní těchto opatření přejí.“ Právě tak zachoval se i H. Hoover. Po několik málo měsíců se zdálo, že vývoj mu dává za pravdu, poněvadž v zimě 1929—30 nastalo zlepšení kursových papírů. Avšak na jaře 1930 následovalo nové a ještě větší zhroutení, kterým celé americké hospodářství bylo postiženo ještě více než v říjnu 1929. Již v roce 1930 byl prezidentovi předložen plán produktivní podpory nezaměstnaných. Bílý dům odmítl návrh, poněvadž prý odporuje americkým zásadám a tradicím.

Hospodářská krise USA se velmi rychle rozšířila. Nastala hospodářská krise světová. V Rakousku zhroutil se Kreditanstalt, v Německu došlo k bankovnímu krachu a Anglie upustila od zlatého standardu. Hoover vyhlásil všeobecné moratorium pro válečné dluhy. Měly se platit jen úroky soukromých dluhů, zejména těch, které musilo vzít na sebe Německo k placením reparačních výloh.

Vznik t. zv. světové hospodářské krise, která ve skutečnosti nebyla nic jiného než soumrak velkokapitalistického systému, vedl ve Spojených státech k tomu, že vláda zaměřovala příčiny a následky. Od roku 1931 poukazoval Hoover na to, že krise je nyní světová, a že proto Spojené státy jsou závislé na podmínkách, na které již nemají vliv jen samy ony. Amerika prý jest pouze obětí všeobecné světové krise. S tímto stanoviskem a heslem šel Hoover roku 1932 do volebního boje proti Franklinu Rooseveltovi a prohrál. V době volebního boje roku 1932 činil počet nezaměstnaných USA 12 až 15 milionů. Statisticky nebyl nikdy přesně zjištěn.

Ústřední spolková vláda ve Washingtoně byla událostmi úplně předstížena. S výjimkou moratoria pro válečné dluhy nepodnikla takřka nic, aby zasáhla do stále se horšící situace. Jediné, co stojí za zmínku, jest, že v roce 1932 byla založena Reconstruction Finance Corporation, která velkorysým poskytováním úvěrů měla postižené banky a průmyslové podniky udržeti nad vodou. Hoover však odmítl zákon na podporu nezaměstnaných stejně jako zákon, jímž měly býti stabilisovány

zemědělské ceny. Zemědělství, které až do světové války bylo pevnou základnou dalšího průmyslového rozvoje, stejně bylo v období dvanácti let za presidentství Hardingova, Coolidgeova a Hooverova odstrčeným parobkem. Rozhodující činitelé nebyli dosti moudří, aby dbali dosavadního základního pravidla amerického hospodářského systému, podle něhož jest nutno zabránovati přílišnému rozpětí mezi cenami zemědělských a průmyslových výrobků.

Stejně jako Hoover byli bezradní i jeho poradci z kruhů vysokých financí. Newyorská finanční oligarchie, která se po světové válce cítila pánem světa, prokázala, že nerozumí ani struktuře vlastního národního hospodářství.

Abychom ukázali, jaký rozsah a spád krise měla, uvedeme srovnání kursů nejvýznamnějších akcií na newyorské burse.

	Nejvyšší záznam 3. září 1929	Nejnižší záznam v roce 1932
American Telephone and Telegraph	304	70 ¹ / ₄
General Electric	396 ³ / ₄	34
New York Central	256 ³ / ₈	8 ³ / ₄
General Motors	723 ³ / ₄	7 ⁵ / ₈
Radio Corporation	101	2 ¹ / ₂
United States Steel	261 ³ / ₄	21 ¹ / ₄

Ještě nikdy netrvala krise déle než několik měsíců. Kursovní záznam z roku 1932 byl ve skutečnosti rozsudkem smrti nad celou touto epochou. Ani americký lid, ani kongres, ani Bílý dům a ani finanční oligarchie neměly představu, odkud toto zhroucení pramení. Různé kritiky týkaly se jen jednotlivých zjevů, ale nešly nikdy ke kořenům.

*

Vývoj americké politiky před nynější válkou a během ní byl by sotva srozumitelný, kdybychom nerozebrali podrobněji stav, který byl v Americe v době krise, o níž jsme psali. Tato situace je totiž podkladem pro presidentské období Franklina Roosevelta. V této době se již většinou v zárodcích vyvíjejí ony problémy, které nás dnes zaměstnávají.

Světová válka zanechala ve vnitřním složení Spojených států hluboké stopy. Spojené státy tu po prvé vystoupily jako mocenský činitel ve světovém konfliktu. Vládnoucí anglo-americká skupina probudila nacionalismus americké ražby, jímž ostatní národní skupiny USA buď, jako Němci, byli degradováni na občany druhého řádu, anebo, jako Irové, Jihoevropané a Východoevropané, donuceni bezpodmínečně uznati vládnoucí systém. Světověpoliticky končila světová válka izolací Ameriky, která se projevila odmítnutím wilsonovských ideí o Společnosti národů, věčné aliance s Anglií a s Francií a mezinárodního soudního dvoru. Zahraniční politická tendence směřovala k návratu k tradici odpoutání Ameriky od ostatního světa. Vnitřní důsledky však ohlašovaly zatím ve Spojených státech zcela nový vývoj. Díváme-li se na první poválečné desetiletí jako na celek, pak se toto desetiletí vyznačuje třemi zjevy, které mají celonárodní význam pro vývoj Spojených států. Je to především snížení a zastavení *přístěhovalectví*, dále *prohibice* a konečně fakt, že *vysoké finance* plně se chopily moci, s čímž ruku v ruce šlo úplné podrytí a podkopání demokracie, která všude byla již pouze fasádou, za kterou prováděla svou vůli oligarchie finančních pirátů.

Může se snad zdáti divným, že považujeme prohibici za jednu z podstatných složek tohoto období USA. Je však jisto, že právě prohibice vtiskla svůj ráz americkému životu po světové válce. Boj o suchou nebo mokrou Ameriku sahá zpět do XIX. století. Za světové války přiklonila se většina spolkových států k prohibici. V lednu 1920 ratifikací XVIII. dodatku k ústavě stala se prohibice spolkovým zákonem. Tento zákon byl zrušen až po 13 letech v prosinci 1933. Má velmi různé příčiny. Předně je to *základní puritánský rys amerického života*. Je jisto, že bez činnosti a úsilí puritánsko-kalvinisticky orientovaných spolků, společností a jedinců nebyla by se prohibice nikdy stala zákonem. Tito činitelé měli za to, že zákazem alkoholu bude americký lid přiveden k bohubilbějšímu životu. Při propagandě pro suchou Ameriku spolupracovaly církve se směřodatnými zástupci kapitalistické horní vrstvy. Kapitalističtí zaměstnava-

telé na Východě přirozeně považovali za praktické, když zavedení prohibice znemožní jejich dělníkům, přistěhovalcům z jižní a východní Evropy, oslabovati se při práci alkoholem.

To by však nebylo stačilo, kdyby se nebyl pro prohibici vyslovil jiný mocenský činitel, a to *americká žena*. Je jisto, že zavedením prohibice po prvé se v Americe projevil převládající vliv ženského pokolení i v zákonodárství.

Důsledky prohibice měly velký význam pro vývoj povahy celého národa. Sklon k dvojité morálce, který pramenil z puritanismu, byl tím silně posílen. Veřejní činitelé hlásali prohibici, ale v soukromí pili. Bylo veřejným tajemstvím, že president Harding v jedné vedlejší budově Bílého domu pořádá pitky alkoholických nápojů. Brzy po zavedení prohibice stalo se zvykem, že bohaté horní vrstvy opatrovaly si podloudně dovážený alkohol za každou cenu. Počaly vzkvátati obchody gangsterů. Bohatí mohli pít vybrané alkoholické nápoje, zatím co nemajetná spodní vrstva byla odkázána na nejhorší brak. Po celých 13 let Amerika žila pod terorem prohibičního zákona, který vedl v praxi k mravnímu úpadku.

Bylo by možno souditi, že zavedení takového zákona, jako byl prohibiční, odporovalo všemu, co jsme až dosud uvedli o poměru vlády a zákonodárství ke společnosti ve Spojených státech. Tento protiklad je vskutku velmi zajímavý. Kdežto až dosud vláda a s ní všechen národ stále zdůrazňovali, že americké zákonodárství má zasahovati do národního života co nejméně, byl tu dvoutřetinovou většinou v kongresu a třičtvrtinovou většinou ve spolkových státech přijat dodatek k ústavě, který hluboce zasahoval do osobních zvyků i práv každého občana, pokud nebyl abstinentem. Přihlédneme-li však blíže, zjistíme, že tento rozpor jest menší, než se s počátku zdá, ba že prohibice byla vlastně zvlášť typickým zjevem pro moderní amerikanismus. Americká tradice vyžaduje, aby vláda dle možnosti nezasahovala do hospodářského života. Souběžně však s tím jde stále silněji se projevující normování a uniformování celkového života a tím také myšlení všech občanů. Stačí uvést jako příklad, že v určitý jarní den všechen mužský svět celé

Ameriky jako na povel odkládá plstěné klobouky a nosí klobouky slaměné.

Industrialisace slouží ve Spojených státech již po desetiletí uniformisaci potřeb jednotlivce a omezení každého individuálního vkusu. Počíná to jídlem. Průměrný Američan jí buď doma, a to konzervy, které mu dodá velmi vyvinutý a zdokonalený potravinový průmysl, anebo jí v lidových restauracích, které mu všude po celé Americe poskytují tutéž stravu. Pro menší potřeby denního života jsou tu opět jednotkové podniky, které nabízejí všem občanům více méně totéž zboží. To platí i pokud jde o oděv. Oděvní průmysl, zejména dámský, uvádí na trh za stále levnější ceny jednotkové zboží poměrně vkusné, i když špatně zpracované. To vede v krátké době k tomu, že každý osobní vkus lze uspokojiti jen za veliké peníze. Žítí podle osobního vkusu, jak jsme tomu zvyklí v Evropě, stává se v Americe životním právem bohatých vrstev. Všichni ostatní musejí přijmouti normu, standard, musejí se uniformovati. Tomuto normování odpovídá neomezená diktatura veřejného mínění. Přispívá k tomu také tisk, který jest buď bezprostředně majetkem velkých finančních mocností, anebo je na nich závislý, pokud jde o inseráty. Uvážíme-li to vše, pak prohibice vlastně byla jakýmsi vrcholným výkonem takového standardisování amerického života.

Druhým významným zjevem poválečným, jak jsme se zmínili, bylo *zastavení přistěhovalectví*. Důsledky tohoto opatření mají mimořádný sociologický význam. Trvalost a pevnost amerického mytu byla ve velké míře závislá na tom, že přistěhovalecům přibývaly stále veliké masy pracovníků, kteří byli ochotni přijmouti nejobtížnější a nejnižší práci. Jenom tak bylo možno, že i po dosažení fyzické hranice kolem roku 1890 v dělnickém stavu docházelo ještě k trvalým sociálním přesunům, které umožnily synům dostati se v čelo podniků, v nichž jejich otcové pracovali ještě jako nekvalifikovaní dělníci. Americká Federace práce (American Federation of Labour), nejvýznamnější sdružení odborových organizací v oné době, proměnila se postupem času z původně revolučního hnutí v sociálně skoro exklusivní klub. Nekvalifikovaný dělník, který právě přibyl

z Evropy, mohl se do něho jen velmi těžko dostat. V této federaci počínalo se vyvíjetí výslovné stavovské uvědomění.

Právě americké odborářské svazy to byly, které se obzvláště důrazně zasadily o zastavení přistěhovalectví, protože chtěly takto vyřadit konkurenci přistěhovačů, kteří ochotně přijímali jakoukoli mzdu. Zákonem o přistěhovalectví však dosavadní velký vzrůst amerického obyvatelstva přestal. Nebyl totiž způsoben silnou porodností, nýbrž právě přistěhovalectvím. Francouzský sociolog André Siegfried ve své knize o Spojených státech napsal tehdy, že americký národ omezením přistěhovalectví dal najevo, že má za sebou období svého mládí a že vstupuje do období nového. „Snad je pro Ameriku změna její přistěhovalecké politiky nejvýznamnější historickou událostí od občanské války. Je totiž přirozeným důsledkem instinktivních předpokladů a teorií celého národa.“ Toto pozorování je správné, ač v těch dobách snad ještě nikdo nepochyboval o věčném trvání amerického mythu o neomezených možnostech. Obyvatelstvo USA stalo se stabilním a počalo se uzavíratí navenek. To nutně mělo velký vliv na společenský vývoj USA.

*

Načrtli jsme již, jak *finanční oligarchie* uchopila se v Americe *moci*. Před vypuknutím velké krise stál jednotlivý americký občan, ať dělník, zaměstnanec nebo obchodník, vůči velkým trustům a peněžním velmožům asi jako mravenec proti slonu. Fikce rovnosti, kterou dávala ústava a tradice, byla zachována. V teorii tedy byl mravenec stále tolik jako slon. Některé vnější okolnosti přispívaly k dalšímu podporování této teorie, nechť byla jakkoli absurdní. Finanční mocnosti dle možnosti se před veřejností skrývaly. Jména peněžních velmožů, kteří ve skutečnosti ovládali Ameriku a její vládu, dostávala se na veřejnost obvykle jen při různých těch skandálech.

Také standardisace soukromého života amerického lidu přispívala k maskování panství plutokracie. Vyvinul se tu jakýsi laciný masový luxus, který na první pohled mohl oklamati pozorovatele. Tak na př. šaty koupené v nákupním domě za

4,95 dolaru neliší se na pohled příliš od rob, ušitých v luxusním salonu za 500 dolarů, aspoň ne tolik, jak je tomu v Evropě. To se týká také nivelisace některých zábav, především biografů. I nejchudší může viděti týž film, jaký předvádějí multimilionáři ve svých vilách pozvaným hostům. Všechny tyto okolnosti přispívají k tomu, že si lid plně neuvědomuje společenské převrstvení, k němuž došlo. Nová exklusivní vrstva finanční oligarchie, která jediná má dnes ve společenském životě význam, je jako dříve nesena americkým mythem, který jí zároveň tradiční negativní vládní politiky umožňuje vnutiti svou vůli státní správě.

V dvacátých letech tohoto století byl všechen americký lid přesvědčen, že Big Business*) právem si smí činit nárok na vedení národa. Skutečnost, že multimilionář spravuje spolkové finance k jednostrannému prospěchu vysokých finančních kruhů, nenacházela vážné oposice. Stálý hospodářský rozvoj dával širokým davům dojem, že konec konců vše je v pořádku, all right. Tisk, ovládaný velkokapitalismem, pečoval o popularisaci jednotlivých hospodářských předáků. Dělal z nich národní hrdiny a vzory. Ještě nikdy v historii nezdál se americký národ tak jednotným jako právě v těchto dvacátých letech. Léta ta byla označována jako zlatý věk pro Big Business, a právem.

Uvnitř finanční oligarchie zatím rovněž došlo k významnému převrstvení ve srovnání se stavem z počátku století. Byly tu ještě pozůstatky, které se zdály nasvědčovat tomu, že americký sen, americká tradice, jsou neporušeny. Především Henry Ford, jenž svým vzestupem působil na fantasi prostého lidu stejně jako velcí finanční magnáti z minulého století. Zdálo se, že jeho kariéra znovu potvrzuje heslo „volnou dráhu pro schopné lidi“. Ve skutečnosti ovšem Ford byl jen opožděným zjevem z epochy, která se již zavřela. Počet mužů z finanční oligarchie, kteří začínali od píky, byl již zcela nepatrný. Za to vznikly dynastie zlata. Ovzduší, v němž plutokracie nyní žila, bylo zcela jiné než ovzduší, v němž žili milionáři z konce minulého století. Sno-

*) Velký obchod.

bismus, importovaný z Anglie, vypučel v květy. Počíná se oceňovati expresionistické umění. Židovská literatura a vůbec židovské umění počíná pronikati do amerického společenského života a brzy se stává charakteristickým znakem pro životní styl Park Avenue (třída, kde bydlí američtí multimilionáři).

Duch, který žil v dobách zakladatelských, v dobách kolonizace divokého Západu, dávno vymizel. I puritanismus a církev ztrácejí v kruzích nové finanční aristokracie stále půdu. Tato vrstva milovými kroky vzdaluje se od života průměrného Američana. (Zmínili jsme se již, že na př. prohibice pro ni neexistovala.) Jenom demokratická fasáda zůstává zachována. Počíná se projevovati úpadková zjemnělost. New York a jeho exklusivní kruhy snaží se rafinovaností překonati „Starý svět“. Degenerační zjevy evropského Západu se tu dle možnosti ještě přehánějí. Vznikají kluby, kde členský příspěvek činí deset tisíc a více dolarů ročně. Tyto kluby zakupují malé ostrovy v Atlantiku a multimilionáři jezdí na ně ve svých luxusních jachtách.

Dlužno ještě dodati, že v těchto dvacátých letech došlo Židovstvo New Yorku a docílilo velkých pokroků v Chicagu. Stále a stále více vnikalo tak do kruhů peněžní aristokracie a dovedlo při tom výborně využívat i zneužívat všech amerických tradic.

*

Roku 1929 nikdo nebyl ani v nejmenším připraven na to, že by se náhle mohly změnit podmínky, za nichž se americký kontinent vyvíjel. Při povrchním pohledu zůstalo vše nezměněno. Zdálo se, že bohatství je nevyčerpatelné a že růst a pokrok potrvá. Nicméně změnily se základy, změnilo se vše, co vytvářelo americký mythus. Dosavadní umělý růst obyvatelstva přistěhovalectvím byl u konce. Demokracie, jak ji chápali zakladatelé Spojených států, byla dávno zničena stranickým strojem. Strany samy pak staly se hříčkou zájmů finančních kruhů. Tyto kruhy obsazovaly nejdůležitější státní úřady. Demokracie se takto pomalu rozkládala. Nejdůležitější součástíka amerického mythu, neomezená možnost vzestupu pro každého

schopného občana, patřila již minulosti anebo se stala do té míry výjimkou, že již dávno přestala býti tím, čím byla: typickým znakem Ameriky. Okruh pro soukromou iniciativu se zmenšil a zužoval se tím rychleji, čím rychleji pokračovala monopolisace za vedení Wall Streetu.

Vytvořila se nová vládnoucí třída, finanční oligarchie. Zároveň vznikl proletariát v evropském slova smyslu, který již nemohl doufati, že podle zákona vzestupu bude moci zlepšiti svůj osud, jak tomu kdysi v Americe bylo. Při tom nebylo tu vládního aparátu, který by vyvodil důsledky z těchto změněných poměrů a dovedl zvládnouti problém velkého moderního státu. Zemědělství stalo se úplně obětí finančních a průmyslových skupin. V letech 1920—33 každý čtvrtý farmář ve Spojených státech přišel na buben, poněvadž buď nemohl platiti své dluhy, anebo neměl na daně. Úvěrový systém zemědělský byl zcela ruinován. Avšak ani průmysloví dělníci, kteří se již trvale stali proletáři, nebyli v lepším postavení. „Americký hospodářský zázrak“ byl ve skutečnosti jen blahobytem docela malé menšiny. Podle statistických údajů z roku 1929, kdy konjunktura v Americe dostoupila svého vrcholu, mělo jen 2,4% amerického obyvatelstva důchod vyšší než 10.000 dolarů, 19,6% mělo ročně důchod mezi 3000 a 10.000 dolary, a ostatních 78% mělo důchod menší než 3000 dolarů. Z těchto 78% opět více než polovina měla důchod menší než 1500 dolarů ročně. Jak zřejmo, dokonce i v tomto nejprázdnivějším hospodářském roce, kdy bursové záznamy dosáhly jedinečného rekordu v dějinách, žilo 45—50% amerického obyvatelstva na pokraji nouze.

Zhroutením dosavadního amerického systému se však stále posunovala hranice, která dělila tak velkou část amerického obyvatelstva od nouze. S příchodem krise vznikl strašlivý problém nezaměstnanosti a mnoho milionů amerických rodin zůstalo bez příjmů a upadlo do bída.

Období vnitřní expanse bylo u konce. Problémy, před nimiž se octla americká velkokapitalisticky organizovaná společnost,

podobaly se navlas problémům vysoce kulturních národů evropských. Kdežto však v Evropě, aspoň v jistém rozsahu, sociální organizace vznikem velkých průmyslových států se přetvořila a přizpůsobila novým poměrům, ve Spojených státech neexistovalo nic takového. Pakliže dosud byly považovány za nejpokrokovější zemi světa, mohly býti nyní považovány po této stránce za zemi nejzaostalejší. Ukázalo se, že Spojené státy, o nichž se myslelo, že mají světu tolik co říci, musejí ve skutečnosti doháněti velmi mnoho z toho, co v jiných zemích obdobné struktury již dávno bylo samozřejmostí. Ukázalo se, že je nezbytná úplná změna dosavadních zdánlivě pevných pojmů.

Jak jsme řekli, vznikem krise stalo se ve Spojených státech přehodnocení hodnot nezbytným. K tomu však nedošlo. Překážkou nebyla tu finanční oligarchie, která v době krise selhala a projevila úplnou bezmocnost a nebyla by jistě mohla klásti odpor tomuto procesu. K přehodnocení dosavadních hodnot nedošlo proto, poněvadž nebylo osobnosti, která by byla tyto nové hodnoty Americe dala.

V době krise náhle se ukázalo, že americký národ, který byl světem považován a sám sebe považoval za národ revoluční, ve skutečnosti byl národem, který snad na světě nejvíce byl vázán tradicí a nedovedl jíti kupředu.

V tomto okamžiku vstoupil v čelo Spojených států muž, který se chtěl odvážit pokusu a uvést v soulad americký mythus s novou americkou skutečností. Byl to *Franklin Delano Roosevelt*. Pocházel ze staré bohaté rodiny a vyrostl v obvyklém americkém stranickém stroji. Nesl jméno proslulého presidenta z počátku tohoto století. Byl obklopen židovskými a americkými intelektuály, kteří již delší čas obírali se v newyorských salonech reformními plány. V době, kdy tento muž měl vstoupiti do Bílého domu, byla bouře nad Amerikou neobyčejně silná. Období předešlých tří presidentů končilo novým bankovním krachem. Nový muž a jeho intelektuální poradci octli se před neslýchaným problémem. Revoluce nebo reforma? Byl Roosevelt a jeho okolí pro tento úkol vyzbrojen? Viděl on a

jeho poradci, že americký mythus za zcela nové doby a poměrů nemůže potrvati? V březnu 1933 skládal Franklin Delano Roosevelt přísahu na ústavu. Měsíc před tím otrásla zemi nová vlna krise. Banky musily býti zavřeny. Hooverovy pokusy, přivítati se svým zvoleným nástupcem ještě v posledních měsících krátkodobý záchraný program, selhaly. Nikdo neměl představy, jaký význam bude mítí presidentská změna, která nastala v Bílém domě dne 4. března 1933 příchodem nového presidenta.

ČÁST III.

Vzestup a úpadek New Dealu.*)

Prvních sto dní prvního presidentského období Rooseveltova vyvolalo napětí nejenom v Americe, nýbrž v celém světě. Z Bílého domu rychle za sebou vyšla celá řada zákonů, o nichž se na první pohled zdálo, že mají pro Ameriku převratný význam. Tyto zákony vycházely přímo od presidenta Roosevelta, poněvadž nový kongres již v prvních dnech zvláštního zasedání propůjčil Rooseveltovi téměř diktátorskou moc. Těchto prvních sto dnů Rooseveltovy vlády zdálo se tenkrát první fázi revoluce. Roosevelt při volbách na podzim 1932 obdržel většinu ve 42 ze 48 spolkových států. Počátek jeho presidentství zdál se nasvědčovat tomu, že americký národ je nyní zralý, aby se dal na jinou cestu.

Množství zákonů za těchto prvních sto dní a energie, s jakou se Roosevelt za volebního boje obracel proti Big Bussines, zejména proti finančnímu kapitálu, vzbuzovaly dojem, že nový prezident vstoupil do Bílého domu s hotovým reformním programem. V důsledku zostření hospodářské krise a bankovního krachu v posledních týdnech Hooverovy vlády přijímala země s počátku ochotně tyto improvisace a experimenty. Tisk ohlašoval, že za presidentem stojí tajemný mozkový trust, který povede Spojené státy k nové lepší budoucnosti.

Jak známo, splnilo se z těchto nadějí velmi málo. Musíme si však připomenouti, chceme-li pochopiti počáteční Rooseveltovu popularitu, jak hluboko byla tehdy země otřesena krisí.

*) Nový úděl.

Roosevelt svou činností a kontrastem, který byl mezi ním a netalentovaným, omezeným Hooverem, nutně se jevil v očích veřejnosti jako osobnost, která nesmírně převyšuje průměr amerického politika. Mimo to i sama doba ho podporovala. Všude v Evropě i v Asii vynořovaly se vynikající osobnosti, a to bylo neobyčejně příznivo vytvoření rooseveltovské legendy. Doba volala po mužích, kteří by dokázali něco nového a mimořádného. Spojené státy chtěly věriti, že Rooseveltem dostal se k vládě právě takový muž.

*

Když Franklin Delano Roosevelt v zimě roku 1931—32 pronikl v popředí demokratických kandidátů na presidentský stolec, byl guvernérem státu New York. Byl to úřad, který, ne dle ústavy, ale svým významem, byl označován právem za druhý nejvýznamnější úřad Spojených států. Roosevelt nepatřil tedy nikterak, jako někteří presidenti před ním, k neznámým osobnostem. Byl naopak již znám jako rutinovaný a ve stranických bojích vyskolený politik. Nikoli ovšem jako reformátor nebo revolucionář.

Rooseveltův rod přistěhoval se do Ameriky již v sedmnáctém století z Nizozemí a usídlil se ve státu New York. Nemnoho později přišli do Spojených států Delanové, rod, z něhož pocházela Rooseveltova matka. Obě rodiny od počátku patřily k zámožným členům staré společnosti, kteří ve Spojených státech po dlouhou dobu hráli prvotřídní úlohu. Franklin Delano Roosevelt narodil se 30. ledna 1882. Lze dokázat, že jak rod Rooseveltův, tak rod Delanův byl spřízněn se Židy. Toto příbuzenstvo však sahá daleko nazpět a sotva lze jím vysvětliti jeho pozdější vývoj. Franklin Roosevelt byl vzdáleným synovcem Theodora Roosevelta. Jeho pozdější choť Eleonora pocházela z druhé větve Rooseveltovy a byla oblíbenou neteří Theodora Roosevelta. Její matkou byla Židovka nebo polo-židovka Rebeka Hallová.

Franklinu Rooseveltovi dostalo se výchovy, která byla obvyklá ve vrstvě, z níž pocházel. Navštěvoval Groton school,

exklusivní to a velmi drahý výchovný ústav, zřízený podle vzoru anglické etonské koleje. Do tohoto ústavu byli posíláni synové bohatých rodin v Nové Anglii. Při jeho svatbě byl mu svědkem Theodor Roosevelt. Franklin Roosevelt po skončení studií přišel do New Yorku jako advokát a přistoupil roku 1910 k demokratické straně. Byl zvolen do senátu ve státě New York a o dva roky později hrál již za kulisami jistou roli na demokratickém konventu v Baltimore. Pracoval pro zvolení Wilsonovo a díky svým velkým stykům v New Yorku, sehnal v newyorských bankovních kruzích pro Wilsonovu volbu značné částky. Z té doby pocházejí jeho styky s židovským bankéřem Jakobem Schiffem z bankovního domu Kuhn-Loeb et comp., jakož i s Henry Morgenthauem starším, otcem pozdějšího ministra financí. Za své služby byl Roosevelt Wilsonem jmenován státním podsekretářem v ministerstvu námořnictví. Zastával tento úřad v letech 1913 až 1920 a byl jedním z nejmladších významných členů Wilsonova kabinetu. Již před tím vstoupil do vlivné zednářské lóže v New Yorku, kde hráli významnou úlohu židovští bankéři.

Válečná léta, kdy Roosevelt patřil k užšímu Wilsonovu kruhu, měla značný význam pro jeho pozdější vývoj. Wilson vnitropoliticky vedl svou volební kampaň pod heslem „*new freedom*“. Navázal na boj Theodora Roosevelta proti trustům a bojoval proti monopolnímu kapitálu. Roosevelt si z tohoto Wilsonova období odnesl poučení, že proti převaze velkého kapitálu, těžkého průmyslu a bankovních skupin nutno si nalézt v hospodářských kruzích pomocníky jiné.

Viděli jsme, že již při Wilsonově volbě byly mobilisovány ty kruhy z vysokých financí, které se cítily ohroženy stále rostoucí mocí Morganovy skupiny. Že k demokratům se připojovaly především bankovní kruhy židovské, není nic divného, poněvadž demokratická strana, která vznikla a opírala se o jižní státy, poražená za občanské války, snažila se získati ve Spojených státech všechny ty skupiny, které stály proti čistě yankeevské tradici, jejímž ztělesněním byla právě republikánská strana. Sem patřili jednak noví přistěhovalci, zejména půvo-

dem z jižní a východní Evropy, jednak však také Židé, kteří až do doby Theodora Roosevelta nepsaným zákonem byli vylučováni ze společenského života vedoucí vrstvy. Tak na příklad bankéř Schiff nebyl přijat do „Social register“, jakéhosi to gothajského almanachu významných amerických rodin. Ještě za Theodora Roosevelta byl tento „Social register“ skoro výlučně arijský. Vítězství demokratické strany v roce 1912 znamenalo pro Židovstvo průlom do posic, jichž se chtělo zmocniti. Roku 1916 jmenoval Wilson nejdůležitějšího duševního reprezentanta Židovstva Louise Dembitze Brandeise členem Nejvyššího soudního dvoru. Brandeis stal se později jedním z duševních otců „New Dealu“. Již za dob Wilsonových měl na mladého Roosevelta rozhodující vliv.

Tato válečná léta i v zahraniční politice byla školou pro pozdější Rooseveltův vývoj a jeho názory. Anglický velvyslanec sir Cecil Spring Rice, jehož úlohou bylo získat Spojené státy pro válku po boku Anglie, našel v Rooseveltovi vřelého pomocníka. Vypravuje ve svých pamětech, že v oné době nikde necítil se tak dobře jako v domě Franklina Roosevelta, u něhož býval denním hostem. Když v letech 1915—16 zuřil v Americe boj o vstup do války, byl Roosevelt jedním z nejhrolivějších stoupenců Spojenců. Když bylo cíle dosaženo, byl Roosevelt Wilsonem přidělen jako spojka delegaci anglického a francouzského zahraničního ministra, která roku 1917 přibyla do Washingtonu. Jest to ona památná návštěva Balfourova ve Washingtonu, při které Wilson z Brandeisova podnětu žádal jako předpoklad pro účast USA ve válce zřízení židovského státu v Palestině. Výsledkem toho byla Balfourova deklarace o Palestině. Franklin Roosevelt byl tudíž u kolébky jedné z nejvýznamnějších politických akcí Židovstva v tomto století.

Roku 1918 byl Roosevelt delegován jako důvěrník Washingtonu do Londýna a do Paříže. V následujících letech patřil k americké delegaci na versailleské konferenci. Byl jedním z nejmladších a nejvýznamnějších Wilsonových poradců. Takto získal si Roosevelt četné osobní styky právě v kruzích anglo-americké židovské aliance. Zde dlužno hledati kořeny jeho další

činnosti. Roosevelt i po svém návratu z Versailles bil se za Wilsona a stál při něm při jeho beznadějně kampani za vstup USA do Společnosti národů. Když roku 1920 38letý Roosevelt rozloučil se s ministerstvem námořnictví, byl demokratickou stranou navržen jako kandidát na místo vicepresidenta USA. Kandidátem na místo presidentské byl jmenován průmyslník a majitel denního listu James Cox. Cox a Roosevelt dostali jen 9 milionů hlasů proti 16 milionům hlasů, které se vyslovily pro Hardinga a Coolidge. Americký národ nechtěl porozumětí Wilsonovu internacionalismu. Ani jižní státy, tato demokratická bašta, nehlasovaly tehdy jednotně pro demokracii.

Rooseveltova sedmiletá účast ve Wilsonově kabinetě měla dalekosáhlé výsledky pro jeho presidentské období. Vnitropoliticky získal tehdy Roosevelt přesvědčení, že americký kapitalismus podstatnými reformami nelze sice postavit na zásadně jinou základnu, že však jest nutno osvoboditi jej od výstřelků finančního pirátství. Ještě důležitější byly však jeho poznatky zahraničněpolitické. Roosevelt se aktivně zúčastnil versailleského diktátu. Poznal Evropu jen anglickými brýlemi. O přemoženém Německu nevěděl nic. Jako Wilson byl přesvědčen o tom, že Evropa přes všechny kompromisy při pařížských jednáních obdržela definitivní politický útvar. Takto sdílel Roosevelt anglický názor, že smyslem světové války do jisté míry bylo ustrnutí světových dějin, to jest stabilisace stávajících mocenských poměrů na nedohlednou dobu. Je všeobecně známo, že generace Churchillova a Chamberlainova, právě tak jako ve Francii Briandova a Barthouova, nikdy nevyrostla nad myšlenky a podněty ze světové války. Je také samozřejmé, že tato generace nemohla již dorůst na úkol, jakým byl daleko ještě větší boj druhého aktu světové krise. Franklin Roosevelt jako jeden z původců versailleského míru patřil k této generaci a měl stejně omezený obzor jako uvedení angličtí a francouzští státníci. Za světové války dal se zcela proniknouti britskými názory a britským způsobem myšlení. V tom dlužno hledati klíč pro jeho pozdější činnost.

V roce 1921 potkalo Roosevelta strašlivé osobní neštěstí. Příliš chladnou koupelí přivodil si dětskou obrnu a byl až po pás ochromen. Léta bojoval s touto nemocí a dosáhl zlepšení do té míry, že mohl později choditi alespoň o berlích. Psychologicky důsledky této nevyčísitelné tělesné vady byly značné. V následujících sedmi letech provozoval Roosevelt svou největší činnost jako advokát opět v omezenější míře. Nesmíme při tom pomlčet o tom, že roku 1922 jako ředitel v Kanadě zapsané společnosti „European Investors Company“ dělal obchody s německou inflační markou, které byly velmi obskurní a kořistily z bídy Německa, postiženého inflací. Již v roce 1924 začal opět zasahovati do politiky. Navrhl tehdy na demokratickém konventu v New Yorku Ala Smitha na místo guvernéra. Roku 1928 prosadil Roosevelt na demokratickém konventu Smitha jako presidentského kandidáta, začež Smith učinil Roosevelta kandidátem na místo guvernéra v New Yorku. Smith byl Hooverem poražen, Roosevelt však byl zvolen. Jeho staré styky se směrodatnými hospodářskými kruhy newyorskými se ještě upevnily. Roosevelt stal se tak v demokratické straně významným činitelem a mužem budoucnosti.

*

Již počátkem roku 1932 bylo možno pokládati volební vítězství demokratů při presidentské volbě v listopadu za zajištěno. Ze všech v úvahu přicházejících kandidátů byl nejsilnější osobností Roosevelt. Při této příležitosti dlužno se zmíniti o kapitalistických kruzích, které finančně zajistily jeho úspěch. Již při druhé volbě Rooseveltově za guvernéra ve státě New York v r. 1930 byli nejdůležitějšími finančními činiteli tři velcí židovští finančníci. Newyorský bankovní dům Lehman (soukromě jmění ceněno na 169 milionů dolarů), dále rodina Straussova, majitelka velkého obchodního domu v New Yorku R. H. Macy and Co., a konečně velký pozemkový a bursovní makléř Bernard Baruch, šéf válečného průmyslového úřadu za Wilsonova období. Tytéž síly pracovaly při presidentské volbě roku 1932. Baruch a jeho syn dali 65 tisíc dolarů, Straussova

rodina 50.000 dolarů, příspěvek domu Lehman není znám, ale byl značný. Vedle těchto velkých židovských finančníků přispěli značnými částkami ještě mnozí jiní Židé, mezi nimi bankéř Josef Kennedy, pozdější velvyslanec v Londýně, rodina Bullittova a rodina Drexler-Biddle z Filadelfie. Členové těchto rodin stali se později velvyslanci v Moskvě, v Paříži a ve Varšavě. Ostatní dárci peněz pocházeli většinou z potravinového průmyslu a z průmyslu vyrábějícího denní potřeby, zejména z cigaretového průmyslu.

Již tato listina lidí, kteří financovali Rooseveltovu volbu, dokazuje, že presidentská změna v lednu 1933 neznamenal žádnou revoluci. Bylo to jen vítězství lehčího průmyslu nad těžkým kapitálovým průmyslem a nad jeho spojenci, především nad bankovním domem Morganovým. Vskutku skoro všechna opatření, která Rooseveltovým New Dealem byla uvedena v chod, zjednávala potravinovému, jednotkovému a jinému menšímu průmyslu výhody na útraty průmyslu těžkého (ocel, uhlí, železnice, automobily a motory).

Při opětném zvolení Rooseveltově v letech 1936 a 1940 financovaly jeho boj přibližně tytéž kapitálové skupiny. Již to jest důkazem, že Roosevelt nikterak nezamýšlel vytvořit novou socialistickou Ameriku, jak tvrdil Morgan a jím financovaný tisk, neboť v tom případě jistě nebyl by dostal z kruhů amerického průmyslu ani centu. Nebudeme zde vypočítávat, čím přispěli jednotliví finančníci na druhou a třetí Rooseveltovu volbu, ani jejich jména. Jsou to též jména, která jsme již uvedli, a k nim přibyla jména dalších, zejména Židů. Možná říci, že židovská jména na této listině převládají. Při druhém zvolení Rooseveltově bylo novinkou jen to, že tentokrát značnou částkou zasáhly do volebního boje i odborářské svazy, které poskytlly Rooseveltovi 770.000 dolarů. Podíl plutokratů byl ovšem mnohonásobně větší.

Takové je pozadí, na kterém třeba posuzovati jak zákonodárství, tak hesla New Dealu. Do jaké míry uplatnil se vliv jednotlivých skupin penězodárců v tom či onom zákoně, v tom či onom Rooseveltově projevu, je tu zcela lhostejné. Závislost

jeho reformního díla na mocných plutokratických skupinách byla dána od první chvíle.

*

Vraťme se ještě jednou do dob prvního Rooseveltova boje o presidentské křeslo v roce 1932! Jako zkušený taktik pochopil Roosevelt, že tento boj nelze vést obvyklým způsobem a že mu nestačí ani podpora určitých kapitálových skupin, ani pomoc demokratických politických machrů. Jako guvernér státu New York měl podstatně jinou posici než ostatní presidentští kandidáti před ním. Kruh jeho známostí neomezoval se, jak tomu bylo u většiny amerických politiků, na jiné politiky a na zastupce velkých koncernů, bank a trustů. Roosevelt přišel v New Yorku do styku s vrstvou intelektuálů, která tu od dob Theodora Roosevelta vyrostla, nepozorována širší veřejností. Zejména kolumbijská universita v New Yorku a harvardská universita v Bostonu staly se středisky kritické sociální, společenské a právní filosofie, aniž by to ovšem mělo podstatný vliv na praktický vývoj amerického hospodářství a politiky. Roosevelt nyní se rozhodl vybrati si právě z tohoto kruhu pomocníky při svém úřadu. Doufal, že tu nalezne muže, s nimiž bude moci předstoupiti před svou zemi s novými hesly a ukázati na nové cesty.

Na těchto uvedených místech, kde byl pěstován nový kritický amerikanismus, hrálo významnou úlohu Židovstvo. Tak jako své doby počátkem století proniklo v široké frontě do sféry vysokých financí, tak po jmenování Brandeise členem Nejvyššího soudního dvoru otevřelo si průlom i do sféry intelektuálů. Žák a přítel Brandeisův, ve Vídni zrozený židovský profesor *Felix Frankfurter*, vytvořil si v Harvardu školu, která již za Wilsonových dob poznenáhlu začala pronikat do veřejného amerického života. K tomuto kruhu harvardské university obrátil se Roosevelt již před svou presidentskou volbou. Ještě více však použil kruhu kolem kolumbijské university, s níž ho spojoval britský přítel, Žid Samuel Rosenman. Rosenman a Harry Hopkins, kterého Roosevelt poznal v New

Yorku, přivedli ho na myšlenku, že někteří profesori kolumbijské university mohli by mu pomoci připravovati volební projevy. Rosenman, kterého Roosevelt jmenoval vrchním soudcem v New Yorku, a Hopkins jsou ostatně jediní, kdož zbyli z prvního mozkového trustu z profesorů kolumbijské university, které Roosevelt podržel později jako své nejbližší poradce.

Vznik prvního mozkového trustu byl důsledkem nutnosti připraviti nový, svérázný a rozsáhlý volební program. Profesor *Raymond Moley*, jehož Rosenman seznámil s Rooseveltem, popisuje ve svých pamětech (vyšly roku 1939, kdy již dávno od Roosevelta odpadl), jak s ostatními kolegy z kolumbijské university několikrát za týden dojížděl ke guvernérovi Rooseveltovi a měli tam instrukční hodiny. Hovořili a debatovali tam s příštím presidentem systematicky o všech otázkách zemědělství, průmyslu, bankovního systému, zahraničního obchodu a celní politiky. Roosevelt sám nemohl sice přijmouti všechno, co mu jeho horliví preceptoři přednášeli, ale díky svému praktickému rozumu politika, dovedl je zaměstnati tam, kde jich nejvíce potřeboval: při výrobě svých volebních řečí. Termín „New Deal“ pochází právě od Moleye. Dokonce i nejvýznamnější programové prohlášení Rooseveltovo, řeč, kterou pronesl, když přijal presidentskou kandidaturu, byla vypracována členy tohoto trustu, kolumbijskými profesory.

*

První mozkový trust za vedení Moleyova vznikl velmi náhodně. Jeho členové při přípravě Rooseveltových volebních projevů se trochu navzájem sehráli, avšak neměli nikterak jednotný společný program a ještě více jim chyběla zkušenost v praktické vládní politice. Roosevelt při utváření svého prvního kabinetu musel bráti ohled na to, že demokratická strana naprosto ještě nebyla připravena na to, aby uvedla na scénu pronikavou reformu celého státu. Směrodatné kruhy demokratické strany, zejména v jižních státech, byly stejně poutány tradicí jako republikáni. Roosevelt byl proto nucen povolati reprezentativní zástupce konservativního jihu na hlavní místa svého ka-

binetu. Tak se stal vicepresidentem Nance Garner, starý demokratický politik z Texasu, a státním sekretářem stal se Cordel Hull z Tennessee, senátor, který po léta v senátě pronášel nekonečné řeči o celní politice. Proto snad bylo mu přičteno zahraničí. Jak Garner, tak Hull byli rutinovaní politikové, a proto jistě málo ochotní k souhlasu s nějakou divokou reformní politikou. Až na Moleye, který se stal státním podsekretářem ve státním departmentu, na ministra vnitra Ickese a ministra zemědělství Henryho Wallace zůstal mozkový trust v kabinetu v podřízeném postavení. Přes to ony bouřlivé zákony z doby prvního sta dní Rooseveltovy vlády byly jeho dílem. Roosevelt se postaral ovšem o to, aby mu jeho profesori nepřerostli přes hlavu. Proto si od prvních chvil své vlády postavil vedle oficiálního kabinetu jakýsi palácový poradní sbor, který byl vlivnější než sami ministři, při tom však neměl žádné odpovědnosti. Rozpory a protiklady tohoto systému, jenž vyhoval oportunistické politice Rooseveltově, vedly později ke zhroucení jeho vnitropolitické výstavby a k neúspěchu „New Dealu“.

*

Kruh kolem Roosevelta, který zastupoval novou kritickou a intelektuální Ameriku, pocítoval s nelibostí, že americký mythus a americká skutečnost si již neodpovídají. Chtěl vyvoditi důsledky z toho, že americká společnost vstoupila nyní do období, ve kterém se již podstatně nelišila od silně kapitalistických států v Evropě. Mozkový trust hodlal proto opustiti tradici negativní vládní politiky a vydobýti státu onu moc, kterou stát měl dokonce i v liberálních demokraciích evropských. To, co ve Spojených státech musilo působiti skoro jako revoluce, byly pro evropské pojmy docela samozřejmé věci. Viděli jsme, že Hoover odmítl, aby spolková vláda učinila něco na podporu nezaměstnaných, jichž počet zatím vzrostl na 15 milionů — s členy rodiny asi na 45 milionů, čili na třetinu amerického obyvatelstva. Mozkový trust naproti tomu chtěl zavésti velkorysou podporu nezaměstnaných částečně přímou, částečně produktivní výpomocí, to jest opatřením práce.

Krise vznikla v důsledku úplné anarchie hospodářských sil. New Deal pomýšlel proto na politiku společného plánování hospodářských a vládních kruhů, nikterak však na nějaké plánovitě hospodářství ve vlastním toho slova smyslu. Pokud šlo o zemědělství, chtěl dosáhnouti svého cíle buď dobrovolným, nebo, nebylo-li by jinak možno, vynuceným *omezením nad-výroby*, a spojití s tím zvýšení katastrofálně poklesnuvší cenové hladiny. Pokud jde o průmysl, usiloval o *spojení různých průmyslových odvětví*, aby bylo lze se vyhnouti stálému konkurenčnímu snižování cen, což zase nutně mělo za důsledek klesání mzdové hladiny. Vedle toho novým bursovním a bankovním zákonem měly být podvázány bursovní spekulace a libovůle podnikatelů měla být zabrzděna tím, že dělníkům zásadně bylo přiznáno právo na *organizaci odborářských svazů*, které jim až dosud četnými velkopodniky bylo upíráno.

Jak vidět, tento program, měříme-li jej evropským měřítkem, nebyl vůbec radikální. Roosevelt, který byl členem plutokratické společnosti a přišel k moci pomocí kapitálu jedné mocné finanční skupiny, byl dalek toho, aby chtěl přetvořit amerikanismus podle směrnice socialistického plánovitě hospodářství. Čeho chtěl „New Dealem“ dosáhnouti, byla poměrně skromná věc. Chtěl pouze přizpůsobit americký kapitalistický systém změněným poměrům. Chtěl toho dosáhnouti v rámci demokratického systému. Myšlenka na nějakou diktaturu byla mu v tomto prvním období jistě vzdálena, i když usiloval o značné zesílení moci spolkové vlády jak vůči jednotlivým státům, tak vůči kongresu a nejvyššímu soudnímu dvoru.

A přece toto přizpůsobování amerikanismu novým daným skutečností odporovalo americkému mythu, v jehož zajetí byla největší část všech Američanů. Jen tak lze vysvětliti, že principy, hlášené „New Dealem“, již po krátké době byly považovány za revoluční, a to nejenom plutokratickou horní vrstvou, nýbrž i v širokých masách obyvatelstva. Krise tu nesporně byla a přivedla třetinu amerického národa na pokraj zoufalství, hladu a hospodářské zkázy. Když však šlo o to, aby byla nalezena pomoc, ukázalo se, že ony síly, které za posled-

ních desetiletí nejvíce těžily z amerického mythu — z volné souhry sil a z negativní politiky státu — byly tak mocné, že každou změnu chápaly jako hřích proti americkému duchu.

K tomuto názoru přispělo brzy i to, že se ukázalo, že Roosevelt a jeho mozkový trust na svůj úkol nestačí. Již po několika málo měsících bylo zjevno, že nová vláda nemůže postupovati podle jednotného plánu, že vůbec ani nemá k tomu dostatečný aparát a že musí žítí takřka z ruky do úst, ze stálých, často málo promyšlených improvisací. Ukázalo se, že s malou skupinou intelektuálů (a k tomu ze značné části židovskou) není možno provést tak mohutný podnik, jako je státní přestavba severoamerického kontinentu. Tam, kde v Evropě bylo nutno zvládnouti podobně veliké úlohy, mohly být provedeny pouze vůdcovskými postavami, které byly vyneseny mohutnými vlnami lidového hnutí. Takovéto vůdčí postavy však Americe úplně chyběly. Roosevelt sice mohl se opírat o nespokojenost mas, ale to byla síla čistě negativní.

*

Musíme se ještě krátce zastavit u hospodářské a společenské filosofie, která původně byla podkladem „New Dealu“. Reformní pokusy za éry Theodora Roosevelta a Wilsona omezovaly se celkem vzato na theoretický boj proti tomu, aby americké hospodářství bylo ovládnuto trusty, a proti monopolnímu postavení, které na sebe trvale strhla Wall Street. Pokrik proti trustům mezi r. 1890 a 1933 nezabránil soustředění hospodářské síly celé země u několika bank a trustů. Tento boj proti trustům spočíval na názoru, že všechny problémy amerického života budou moci být vyřešeny tehdy, až Amerika stane se opět národem drobných majitelů a obchodníků a až budou rozdrobeny velkopodniky, které brání volné konkurenci a volné souhře sil.

Mozkový trust vycházel naproti tomu z přesvědčení, že velkopodniky a hromadnou výrobu nelze si již z amerického života odmysliti. Proto odmítl tuto hesi jako romantickou. Poněvadž však na druhé straně Roosevelt se svými pomocníky nepomýšlel

na opatření, jimiž by byla postižena politická moc finanční oligarchie skutečně v svém jádru, musil hledati cestu prostřední. Z toho vznikla polovičatost opatření, jakož i zmatek zásad New Dealu.

Nejspornějším zákonným aktem New Dealu byla National Industrial Recovery Act (NIRA), která vyvolávala dojem, že jest jakýmsi souhlasem s trusty v americkém hospodářství a že vlastně zaručuje takto mocenské postavení finančních kruhů. Je tragikomické, že ani Roosevelt ani mozkový trust to nepozorovali. Rovněž si toho nepovšimly finanční kruhy a pro ně pracující nejvyšší soudní dvůr. NIRA ustanovovala, že jednotlivé podniky různých hospodářských odvětví mají se podřídit „zákonu slušné konkurence“ (Code of fair Competition), čímž mělo býti docíleno jednotné cenové i mzdové úpravy v různých hospodářských podnicích a odvětvích. Kdyby nebyl tento zákon býval vrchním soudním dvorem učiněn neplatným, byl by pravděpodobně vedl jen k potlačení dosud zbývajících podniků středního rozsahu ve prospěch velkopodniků.

Všechna opatření New Dealu budovala na teorii, rozvinuté americkou národohospodářskou naukou, podle níž zvýšení kupní síly jest léčebným prostředkem pro všechny hospodářské krise. Henry Ford již dávno před tím hlásal svou teorii vysokých mezd. Poklesnutím ceny peněz, jehož mělo býti dosaženo znehodnocením dolaru, měla býti nalezena cesta, jak docílit zvýšení této nákupní síly. Široké spotřebitelské kruhy měly takto být opět uvedeny do takového postavení, aby ve zvýšené míře mohly nakupovati výrobky americké velkovýroby. Nechceme se zde šířiti o omylech nauky o měnové konjunktuře a nauky o nákupní síle. Stačí říci, že zvýšení mzdové hladiny opatřeními New Dealu a myšlenka podílnictví mezi vládou a hospodářstvím nevedla nijak ke společenství mezi vedením podniku a dělnictvem. Nebyl tím odstraněn třídní boj, naopak Rooseveltova vláda svými zákony do jisté míry třídní boj v evropském slova smyslu zaváděla a schvalovala.

*

Henry Ford zásadou vysokých mezd, kterou ovšem nutno bráti jen relativně, poněvadž jeho závodní organizace znamenala strašné vyčerpávání pracovních sil, pracoval zdánlivě ve smyslu příznivém pro dělníky. Kdo však za časů hospodářské deprese navštívil nekonečné hally Fordových továren a viděl, jak je tam zaměstnána již jen docela malá část dělníků, zatím co desetitisíce dělníků bylo vydáno nouzi, poznal, že i u toho proslulého vzoru „sociálního podnikatele“ situace dělnictva často byla velmi špatná. Mozkový trust měl nyní za to, že může čeliti tomuto zbídačení širokých mas umělým vystupňováním nákupní síly a legalisací práva na odborové sdružování. Důsledkem zákonodárství NIRA bylo, že John Lewis po prvé zachytil v jediné organizaci průmyslovou rezervní armádu milionů nequalifikovaných dělníků, většinou teprve nedávno se přistěhovavších do USA. Tato organizace nazývala se Committee of Industrial Organisation (CIO). Zároveň byly všude v zemi utvořeny výbory, které měly urovnávat pracovní spory. Vláda chtěla takto vyrovnati starou moc finančního kapitalismu s nově vzniknuvší mocí odborových organizací.

Tento systém musil však selhati, poněvadž odborové organizace využívaly své situace divokými stávkami, kdežto podnikatelé opět odpovídali zavíráním podniků a pracovní vylukou. Čeho tu vlastně bylo dosaženo, bylo jen to, že Amerika na svém území vytvořila stav, který již dávno existoval v Evropě, v kapitalistických zemích evropských již byl uveden ad absurdum a uvolnil konečně cestu pro národněsocialistickou pracovní ústavu. New Deal stanovil sice státní zásah do pracovních sporů, avšak stát byl omezen na úlohu urovnavatele sporů a na úlohu policisty, a v důsledku toho byl v podstatě bezmocný jak proti finančnímu kapitalismu, tak proti odborovým organizacím.

O vývoji odborového hnutí v USA v Americké federaci práce (American Federation of Labour), založené roku 1886, jsme se již zmínili. AFL byla vlastně organizací dělnické „aristokracie“. Čtěla se brániti nejenom proti podnikatelům, nýbrž ještě více proti přistěhovalcům, hrnoucím se do Ameriky, kteří

byli nekvalifikovaní dělníci a byli ochotni pracovat za nejnižší mzdy. Na nějakém sociálním zákonodárství měla velmi málo zájmu, poněvadž vlastně hájila vydržená již práva vyšší dělnické třídy. Věděla, že takové zákonodárství mohlo by se vztahovat jen na velké masy nekvalifikovaných dělníků, nikoli však na horní vrstvu dělníků kvalifikovaných, s nimiž i tak, bez sociálních zákonů, každý rozumný podnikatel v USA zacházel s mnohem většími ohledy než s dělnictvem nižšího stupně. Vždyť kromě toho byl vždy nadbytek dělníků nekvalifikovaných a za to opět nedostatek dělníků kvalifikovaných. Tímto způsobem došlo k tomu, že vznikl jakýsi třídní boj uvnitř dělnické třídy samotné, zjev to čistě americký.

Koncentrace velkého kapitálu však stavěla se proti organizování svých dělníků a největší ocelářské a automobilové trusty je přímo zakázaly. Proto v důsledku zákonodárství New Dealu vznikla nyní velká fronta odborových organizací, která stála proti frontě kapitálu.

Zde hrál významnou úlohu John Lewis. Jako předseda Sjednocených horníků byl již skoro dvě desetiletí nejvýznamnějším vedoucím odborových organizací v AFL. Byl poslán roku 1935 v čelo CIO, vystoupil z AFL, kterou pak od té doby prudce potíral. Lewis byl významná osobnost. Již v roce 1925 nabídl mu Coolidge ministerstvo práce a v roce 1932 navrhol mu Hoover republikánskou kandidaturu na vicepresidentské místo. Lewis tehdy obě nabídky odmítl. V roce 1933 připojil se k Rooseveltovi, ale spolek s ním nepřežil druhou presidentskou volbu. Již roku 1937 došlo k vážnému rozladění mezi Lewisem a Rooseveltem, poněvadž Roosevelt neměl rád ve své blízkosti silných osobností. Lewis žádal na zvoleném presidentovi jasný socialistický a protikapitalistický program. Roosevelt však to nechťel, a roztržka mezi ním a Lewisem vzrostla do té míry, že Roosevelt přestal ho vůbec zvát do Bílého domu. Lewis pak v roce 1940 vystoupil otevřeně proti Rooseveltově kandidatuře i proti válečné politice presidentově. Obviňoval ho otevřeně, že zrazuje věc dělnictva ve prospěch britské plutokracie a jejich amerických pochopů.

Když byl Roosevelt opět zvolen, opustil Lewis své místo předsedy v CIO a po něm nastoupil na toto místo předseda odborové organizace dělníků ocelářského průmyslu Philip Murray. Lewis však zůstává velmi vlivnou osobností a není vyloučeno, že bude ještě hrát úlohu ve vnitropolitickém americkém životě.

Boj o vnitřní linii amerického odborářského hnutí zosťl se ještě Lewisovým stanoviskem k válce. Odpůrci, kteří Lewisovi v CIO vyrostli, jsou, což je pozoruhodno, dva Židé z Východu: David Dubinsky a Sidney Hillman, kteří se oba vypracovali k vedení odborářských organizací oděvního průmyslu.

Osobnost Lewisova je za hranicemi Ameriky často nesprávně oceňována. Někteří lidé zaměňovali jej a jeho program pro jeho silný radikalismus s komunistickými spodními proudy, které nepochybě v CIO rovněž existovaly. Avšak Lewisův radikalismus nemá nic společného s komunismem. Lewisovi jde o nový řád v Americe, v němž za všech okolností byla by zlomena moc finančního kapitalismu. Proto Lewis též energicky odmítl zahraniční Rooseveltovu politiku, poněvadž v Rooseveltově spojení s britskou finanční oligarchií viděl pokus opustiti cíle, vytčené původně New Dealem, a zatlačiti je do pozadí ve prospěch amerických vysokých finančních kruhů. Americký velkokapitalismus právem vidí v Lewisovi snad jediné vskutku vážné nebezpečí, které mu hrozí. Tuší, že by mohl přijíti s myšlenkou, proti které by ani finanční kapitál ani Roosevelt neměli co postaviti.

Když CIO vystoupila jako organizace mas, následovala ji i AFL až do jisté míry na této cestě. Počátkem roku 1940 měly obě organizace přes 4 miliony členů, což jest asi 19% všeho výdělečně činného obyvatelstva USA. Největší část členů CIO rekrutuje se z ocelářského, automobilového, hotelového a dopravního průmyslu.

Důsledkem tohoto vzrůstu odborových organizací byl stejný silný vzrůst stávek. V roce 1930 bylo jich 637, naproti tomu v roce 1937 činil jejich počet 4740.

Těžký průmysl, aby čelil těmto stávkám, vydal neméně než 80 milionů dolarů na své agentury pro stávkokazectví, dále na aparáty pro slzotvorný plyn, na ohrady s vysokým elektrickým napětím a pak na pušky a munici pro hlídače továren a pro špióny mezi dělníky. To je též jedním z výsledků Rooseveltova nezdařeného pokusu o řešení sociálních otázek.

*

Všechna sociální opatření New Dealu vlastně jenom doháněla to, co v Evropě, a zejména v Německu, pokud jde o sociální zákonodárství, existovalo již po řadu desetiletí. To platí na příklad o sociálním pojištění, jež bylo zavedeno v Americe v srpnu 1935. Poněvadž Roosevelt v té době již s většinou nejvýznamnějších zákonů New Dealu ztřoskotal následkem námitek nejvyššího soudního dvora, musil předložit tento zákon jednotlivým státům. Okolo tohoto zákona rozvinuly se pak mezi těmito státy a ministerstvem financí ve Washingtonu nekončící boje o finanční úhradu částek pro sociální pojištění. Německé řešení sociálního pojištění za Bismarcka je daleko pronikavější než tento „Social Security Act“ a zahrnuje především všechny pracující vrstvy, kdežto ve Spojených státech sociální pojištění vztahuje se jen na průmyslové dělnictvo a vylučuje zemědělské dělníky, zaměstnance v domácnosti a větší část kancelářských zaměstnanců. Částky, které se podle tohoto zákona vyplácejí dělníkům starým přes 65 let, zůstávají daleko za sazbami německými. Nejnižší sazba byla stanovena na deset dolarů měsíčně. Prakticky sahá tato sazba od deseti do třiceti dolarů. Při tom tu není ani potuchy o pojištění pro případ nouze nebo o zřízení útulen a zotavoven, kterážto zařízení v Německu částečně již dávno existovala a částečně byla provedena nacionálněsocialistickým režimem, dokonce i za války. Naivnost, s jakou toto sociální pojištění bylo Americe i ostatnímu světu líčeno jako „jedinečná vymoženost New Dealu“, lze opravdu sotva pochopit.

Z velkých problémů, před nimiž mozkový trust stál v roce 1933, prokázalo se pro Roosevelta předem nemožným omezení

monopolního kapitalismu finanční oligarchie. Jediné, čeho na tomto poli bylo dosaženo, bylo jisté omezení spekulace zákonem „Exchange and Security Act“ a novým zákonem o bankách, čímž podle Rooseveltových slov „střádalům bylo umožněno ukládati své úspory v bankách takovým způsobem, aby byli zabezpečeni proti spekulativnímu zneužití svých peněz jinými lidmi.“

*

Řešení problému nezaměstnanosti bylo rovněž nedostatečné. Pokus o zlepšení hospodářské situace znehodnocením dolaru a zákonodárstvím NIRA měl za následek jen poměrně malé zvýšení pracovních možností, takže práce se dostalo pouze malé části z 13 až 15 milionů nezaměstnaných v roce 1933. New Deal musil proto vytvořit řadu organizací, které byly určeny pro podporu nezaměstnaných. Nejprve byla utvořena Federal Emergency Relief Administration, která podporovala dělníky penězi, potravinami a oděvy, nedávala jim však práci. Tato instituce zřídila též lidové kuchyně a oděvní úřady za účelem zmírnění krajní nouze. Bylo zjevné, že to mohlo být jen přechodné opatření. Prováděním této akce byly pověřeny správní úřady, při tom však došlo k četným korupčním skandálům. V čele této organizace stál Harry Hopkins.

Na místo této organizace roku 1935 nastoupila rovněž za vedení Hopkinsova *Works-Progress Administration (WPA)*, která později stala se smutně proslulou svými politickými korupčními případy. Měl to být velký pokus New Dealu odstranit nezaměstnanost produktivní péčí o opatření práce a výdělků nezaměstnaným. Již za rok po zřízení této WPA v březnu 1936 bylo 3.800.000 dělníků WPA zařazeno do různých prací za mzdy, které byly hluboko pod existenčním minimem. Za první tři roky dostávali tito dělníci průměrně 55 dolarů měsíčně. Nemohli z toho ani žít ani zemřít, dostali se však do úplné závislosti na organizaci WPA, která neměla ve své sociální správě vzdělaných a zapracovaných spolupracovníků, takže její lokální organizace se nutně dostaly pod vládu zkorumpovaného stranického stroje, který v dělnících WPA viděl jen vítaný

materiál pro volební boje. Harry Hopkins, který jako nejbližší přítel a poslušný nástroj Rooseveltův WPA ovládal, měl tím zároveň v rukou prostředek k nátlaku na vzpurné senátory, poslance a guvernéry jednotlivých států pro případ, že by nepodporovali vládu v kongresu.

Americký průmysl přirozeně byl proti WPA. Tato WPA organizovala mimo jiné *Public Works Administration**) (PWA), již bylo svěřeno provádění různých staveb, domů, silnic a jiných projektů. WPA v letech 1935 až 1939 zaměstnávala průměrně 2,100.000 dělníků a vydala na to 6 miliard dolarů, při čemž průměrný plat byl, jak jsme se zmínili, 55 dol. měsíčně. Přesto tento systém nepřinesl dělníkům skutečných výhod, předně proto, poněvadž doba zaměstnání ve WPA vcelku nesměla překročit 2 roky, za druhé z toho důvodu, že kvalifikovaní dělníci ve WPA byli nuceni k nejhorším pracím. Je známo, že kvalifikovaní dělníci, zejména pro jemnou práci, ztrácejí při hrubé práci během krátké doby svou dosavadní zručnost. Z toho důvodu systém WPA mohl přinést dočasný užitek jen nejnižším stupňům nekvalifikovaných dělníků, kdežto velmi kvalifikovaní dělníci byli jím vlastně ruinováni a zbavováni schopnosti pro své pravé povolání. I v Evropě byla učiněna zkušenost, že kvalifikovaný dělník, který byl na několik let vyřazen ze svého normálního zaměstnání, jen velmi ztěžka a někdy vůbec nemohl být znovu zařazen do svého dřívějšího oboru.

Tato opatření Rooseveltovy vlády jistě znamenala v zásadě odvrát od dosavadní tradice Spojených států. Stát se stal obrovským podnikatelem, který vydával pro WPA a PWA miliardové částky a na němž přímo závisely miliony dělníků. Poněvadž však současně se udržovala fikce volného hospodářství a protože v mocenské sféře vysokých financí nebyla provedena žádná opravdová reforma, musel tento pokus skončit chaosem. Princip spoluúčasti státu a soukromého hospodářství na hospodářském plánování, jak to původně Roosevelt zamýšlel, prokázal se neproveditelným. Oddělení státní sféry od sféry

*) Správa veřejných prací.

soukromé rovněž se ukázalo nemožným. Rooseveltovi poradci byli proto koncem prvního vládního období presidentského puštění. Moley a generál Johnson, který byl odpovědný za vedení NIRA, přešli po druhém volebním boji k opozici.

Ještě těžší než problémy průmyslové byly v době převzetí vlády Rooseveltem poměry v zemědělství. Zmínili jsme se již, že výstavba amerického kapitalistického hospodářství byla provedena na bedrech farmářů, kteří za období Harding—Coolidge—Hoover klesli v USA na parobka ve srovnání s dobou za světové války. Tehdy v důsledku spojeneckých potřeb došlo k ohromnému rozšíření zemědělci obdělávaných ploch na středním Západě. Nastala paradoxní situace. Více než třetina amerického obyvatelstva žila v nevýslovné bídě, zatím co byl takový přebytek zemědělské výroby (která byla plánována pro trh, vzniklý válkou, který nyní odpadl), že farmáři se doslova utápěli ve své pšenici, bavlně a jiných zemědělských výrobcích. Světová hospodářská krize z r. 1929 přivodila pokles zemědělských výrobků o 50%, takže beztak již předlužení farmáři neviděli před sebou žádného východiska. Celkové hypotékové zatížení amerického zemědělství činilo v r. 1910 3,3 miliard dolarů, v roce 1932 však již 12 miliard. Současně celkový zemědělský důchod klesl ze 12 na 5 miliard.

Farma za farmou přicházela takto na buben, avšak vydražující banky nakonec vůbec nenacházely kupců. Velký pojišťovací ústav Metropolitan Life Insurance Co. musil sám v těchto letech převzít 9600 neprodejných předlužených farem. Na středním Západě a na Jihu vzrůstal počet krajů, kde v obvodu celých tuctů mil všechny farmy byly opuštěny a docela zpustlé. Zdálo se, že celé kraje se stávají opět divočinami, jakými byly před sto lety.

Ještě v r. 1910 podíl zemědělského obyvatelstva v celkovém počtu obyvatel Spoj. států činil asi 33%, v r. 1940 klesl na 24%. Sotva kde na světě byl takový příliv obyvatelstva do velkých měst, jako právě v USA. Podíl zemědělství na celkovém národním důchodu snížil se s 25% v r. 1910 na 15% v r. 1940. Bylo tedy velkým problémem pro New Deal, zda se podaří

zadržeti poznenáhly úpadek amerického zemědělství a provést agrární program, který by zachránil tuto základnu americké společnosti, již zemědělská vrstva vždy byla. V zemědělství a v typu amerického farmáře našel amerikanismus svůj typický výraz. V něm dosáhla racionalisace americké společnosti svého vrcholného bodu. S pýchou poukazovali Američané na to, že jejich farmářský systém vedl k tomu, že USA produkovaly 52% veškeré světové sklizně pšenice a 42% bavlny, že jejich výroba masa, cukru a tabáku je na prvním místě ve světové statistice. Vskutku, čísla, zaznamenávající americkou zemědělskou výrobu, zdánlivě dokazovala, že americké metody, americký životní styl a americké stanovisko k pozemku a půdě jsou nejlepší, že jim patří budoucnost.

Avšak právě na tomto poli New Deal utrpěl svou největší morální porážku, ačkoli Henry Wallace, Rooseveltův ministr zemědělství (roku 1941 stal se viceprezidentem USA) v bystrém rozboru poukázal na nedostatky amerického zemědělského systému. Ani on, ani jeho poradci z mozkového trustu nedovedli vyřešit naléhavé problémy. Zemědělská politika New Dealu neměla jednotného plánu, byl to jen jakýsi systém okamžitých navzájem slepovaných výpomocí, jimiž sice bylo lze docílit krátkodobého zlepšení zemědělské krise, ale nebylo možno trvale ji překonat. Wallace považoval za základní problém zmechanisovaného amerického zemědělství nadvýrobu. Proto započal New Deal *boj proti zemědělské výrobě*. To byla základní myšlenka zemědělských opatření, která vstoupila v život v r. 1933 pod názvem *Agricultural Adjustment Act* (AAA).

Opravdu tvořivá a kladná hospodářská politika nikdy by nebyla měla opírat se o takovouto čistě negativní these, dokud oproti zemědělské nadvýrobě stál přímo strašlivý nedostatek potravin v městech. Nikde nevidíme v té míře jako právě při této zemědělské politice skutečnost, že New Deal neměl vůbec plánu pro výstavbu celkového amerického hospodářství a pro jeho přizpůsobení podmínkám tohoto století, nýbrž že to byl jen nesouvislý konglomerát jednotlivých zákonů, které vychá-

zely vždy jenom od zdánlivých potřeb jednotlivých hospodářských úseků, nikdy však nedbaly celkové hospodářské a sociální situace USA.

Jen tak lze vysvětlit, že Wallace při své zemědělské politice rovněž vyšel zcela mechanicky od teorie o nákupní síle. Konstatoval, že americký farmář ve všech oborech dospěl k nadvýrobě, že v důsledku toho nastal nezadržitelný pokles cen a pak zadlužení zemědělského stavu, což musilo velmi těžce postihnout celý zemědělský systém. Wallace vyvodil si z té skutečnosti závěr, že jest nutno radikálně omezit zemědělskou výrobu až do té míry, kdy bude pokud možno přesně odpovídati poptávce. Jak vidíme, tento názor zcela odpovídal klasickému liberalismu. Toho si však Wallace nebyl vědom, stejně jako nikdo z původců této zemědělské politiky. Protože řadou donucovacích opatření a státních zásahů nutili farmáře, aby neoséval svých polí a ničil část své sklizně, aby zkrátka omezoval svou výrobu na polovinu i více, měli za to, že dělají něco velmi pokrokového, ba revolučního. Vskutku se jim takto podařilo zvýšit čistý zemědělský důchod s 4,3 miliardy dolarů v r. 1933 na celých 7 miliard v r. 1935. Rychlý vzestup cen byl však z větší části způsoben katastrofálním suchem v r. 1935 a později písečnými bouřemi a záplavami v 1936—37. Je to neuvěřitelné, ale Roosevelt viděl v suchu svého nejlepšího spojence, který zároveň s AAA provedl tento zázrak zvýšení kupní síly amerického zemědělství. Vzpomeneme-li, že za Rooseveltem stál především kapitál průmyslu, který vyrábí zboží pro konsum, pak mohl tento průmysl být spokojen, že nevydal nadarmo své peníze na Rooseveltovu volbu. Farmáři měli větší důchod skoro o tři miliardy dolarů a mohli nakupovati z obchodních domů více radiových přístrojů, cigaret atd. Původci této nové zemědělské politiky s pýchou poukazovali na to, že již v r. 1933 podařilo se vyřadit z osevu 7,6 milionů akrů pšenice. A při tom žily v USA miliony nezaměstnaných, kteří neměli chleba do úst! Farmáři instinktivně bránili se proti této politice. Když však přišly vládě na pomoc sucha a písečné

smřští, vzdali se odporu a stali se trpným objektem mudrců New Dealu.

Ve skutečnosti tato zemědělská politika byla vlastně jen pokračováním známé nám negativní vládní politiky, pouze jinými prostředky, prostřednictvím státního zasahování, které však může mít úspěch jen tehdy, je-li vedeno zřetelem na celkový hospodářský stav, jak se to současně tehdy dělo v Německu.

Brzy mělo se ukázat, že zemědělská politika New Dealu, i kdyby nebyla bývala zamítnuta Nejvyšším soudním dvorem, zásadně jen málo změnila na postavení amerického farmáře. Zadlužení sice díky státnímu poskytování úvěru pokleslo. Avšak již v r. 1937 započal nový pokles zemědělských cen, poněvadž krátký rozmach vedl jen k další mechanizaci zemědělské výroby, aniž při tom byla řešena základní otázka, totiž otázka zásadní reformy distribuce. Za několik let po začátku New Dealu, stál Roosevelt před tímž problémem jako v r. 1933. Zároveň však se vynořilo strašlivé nebezpečí úplného zničení americké půdy dvěma hroznými činiteli: vodní a větrnou erosi.

*

Co znamená *erose* v Severní Americe, nemůže nikdy pochopiti ten, kdo v jižních státech nebo v prériových krajích Západu nenarazil na bezútesné pustiny, které tu náhle vznikly ze zelených úrodných luk a lánů. Je to strašné svědectví civilisace. Američané nazývají tyto smrti ohrožené nebo již odumřelé kraje „the man made desert“ — poušť způsobená člověkem. Když na hranicích Tennessee a Severní Karoliny po prvé jsme přišli na takovou poušť, byla již noc. Měsíc vystoupil na oblohu a osvětloval stříbrnou září svahy a louky po obou stranách horské silnice, kterou jsme jeli. Jeli jsme celý den velmi utěšeným krajem. Večer však projížděli jsme kolem smutných farmářských domů, jejichž bezútesná pustota působila na nás melancholicky. Tu pojednou změnila se krajina skoro neuvěřitelně. Louky přestaly a na jejich místě se objevila jakási spleť kráterů a trychtýřů. Na první pohled to vypadalo, jako bychom se byli octli na bojišti, rozrytém těžkými granáty. Tak

to trvalo celé míle. Zastavovali jsme auto, abychom si mohli při neurčitém měsíčním světle se silnice lépe prohlédnouti tu zvláštní krajinu. Pak jsme se rozhodli, že si ji prohlédneme při denním světle a přenocovali jsme v hostinci v jedné malé osadě. Když jsme druhého dne konali svou prohlídku, viděli jsme, že jsme uprostřed pouště. Kam oko dosáhlo, byla jen holá, deštovou vodou vypraná červenohnědá hlína. Samé jámy, příkopy a trychtýře, nikde stromu, keře nebo jediného stébka trávy. I arabská poušť zdála se nám tehdy ve vzpomínce při srovnání s touto krajinou přívětivější. Byli jsme v území „man made desert“, které se tu prostíralo, jak jsme se dověděli, na rozloze 130 čtverečních km.

Nesmírné lijáky v oblasti jižních hor Appalačských a Smoky Mountains odplavují neúprosně prst, humus, pakliže půda není porostlá rostlinami, které ji upevňují, tedy stromy, keři nebo travou. Je to zde vše krajina středohorské výšky. Jakmile je jednou zorána a oseta kukuřicí nebo pšenicí, umožňuje to spouštět dešťových vod odplavovatí ničím neupevněnou půdu, a tak vznikají ony rýhy a trychtýře, jež s počátku nejsou příliš patrné, pak však se šíří, až konečně na celých čtverečních kilometrech vzniká opravdová poušť.

Skoro 12.000 km² se tak v nejbližším okolí údolí Tennessee touto erodí stalo pouští, půdou, kterou vůbec nelze vzdělávat. Na ploše asi 40.000 km ukázaly se v r. 1938 zjevy erode, které určitě povedou k zániku kultivované půdy, nebudou-li provedena energická ochranná opatření. Nezřídka se stává, že jediný veliký liják v kukuřicových a bavlníkových oblastech odplaví vrstvu prstí silnou až 2,5 cm. Farmáři zde na Jihu právě jako v prériových krajích středního Západu po bezohledném vykácení lesů používali takových orných a osevních method, které vedly a povedou k zániku celých velkých amerických orných ploch, nezasáhne-li okamžitá pomoc. K tomu přistupují ještě záplavy řek Tennessee, Ohia a Mississippi, které zničily již milionové hodnoty, dříve než vůbec bylo učiněno rozhodnutí zahájit velkorysý boj proti těmto přírodním silám.

Celková rozloha území, ohroženého v USA vodní a větrnou erosi, je přímo fantastická. Vodní erosi bylo zničeno již 200.000 km², dalších 200.000 je již tak poškozeno, že jenom podmi-
nečně lze jich použití pro zemědělskou výrobu, a dalších 400.000 km² má vodní erosi prst již značně postiženu a vykazuje dů-
sledky sucha. K tomu přistupuje na severozápadě 20.000 km²,
jež byly již úplně zničeny písečnými bouřemi a dalších 240.000 km²,
které jsou větrnou erosi značně ohroženy. Dohromady je
takto ohroženo přes 1 milion km². To je území asi dvakrát tak
velké jako celá Francie. Je to sedmý díl veškeré plochy Spojen-
ých států. Veškerá zemědělsky využívaná plocha, počítajíc
v to i pastviny, byla v roce 1930 odhadována na něco přes 3 mi-
liony km². Asi třetina této plochy stala se tedy v těchto letech
buď již nepoužitelnou, anebo jí hrozí, že bude dešti a zápla-
vami zničena.

Myslíli byste, že celá Amerika, jakmile vešlo ve známost toto
strašlivé nebezpečí, učiní vše možné, aby je odvrátila. Než ku
podivu: ve velkých městech, která často ležela přímo na okraji
ohrožených území, sotva si kdo této věci povšiml. Denní tisk
věnoval se jako obvykle sňatkovým skandálům, ale touto otáz-
kou počal se obíratí teprve tehdy, když v důsledku jednání
ve Washingtonu stala se vnitropolitickou sensací. Nikdo si ne-
uvědomil, že nesmyslně vykořisťovaná příroda se tu mstí za to,
že americký člověk násilně z ní chtěl vydobýt to, čeho lze do-
sáhnouti jen vytrvalou oddanou péčí a plánovitým hospo-
dařením.

*

Kruhy kolem New Dealu přirozeně obíraly se nebezpečím
erose hned, jakmile Roosevelt nastoupil svůj úřad. Wallace
navrhl rozsáhlý reformní program. Roku 1934 byl instituci
„Land Resources Board“, podléhající ministerstvu vnitra,
předložen plán na zalesnění ohrožených krajín. Roku 1936
usnesl se kongres na „Soil Conservation and Domestic Allot-
ment Act“. Tímto zákonem byly farmářům v ohrožených kra-
jích dány k dispozici prostředky k boji proti erosi půdy. Avšak
ani 500 milionů dolarů, které byly s počátku k tomuto účelu

povoleny, ani opatření ministerstva vnitra a zasazení CCC*) ni-
kterak neodpovídaly opravdu gigantickému rozměru tohoto ne-
bezpečí. Generální štáb New Dealu rozpoznal sice toto nebez-
pečí, avšak vcelku zůstala všechna ochranná opatření v pokus-
ném stadiu.

Již ve svých volebních projevech poukázal Roosevelt na vše-
chny tyto naléhavé problémy. Byl učiněn správný počátek,
avšak přes to nebyl vypracován žádný pronikavý celonárodní
program na zachránění půdy. V kongresu zástupci států,
které nebyly přímo postiženy, zdráhali se považovati otázku
půdy za tak naléhavou, jak ve skutečnosti byla. Nejvyšší soudní
dvůr popíral, že by bylo možno řešiti zemědělské problémy spol-
kovým zákonem, a zastával názor, že podle ústavy přísluší to
jednotlivým státům Unie. V důsledku toho bylo nutno od
1. ledna 1938 přenechati provádění „Soil Conservation Act“
jednotlivým guvernérům a velkorysá akce samozřejmě byla tím
znemožněna. Regionalistické a partikularistické tendence,
s kterými New Deal musil zápoliti skoro ve všech oborech, snad
nikde se neprojevily tou měrou, jako právě při této otázce.
Demokratický systém znemožňoval každé jednotné celkové
řešení.

Na těchto překážkách ztroskotal i jediný projekt New Dealu,
jehož uskutečnění bylo by mohlo řešiti tento veliký problém.
Míníme tím velký pokus o moderní krajinnou úpravu, který
započal v údolí Tennessee 1933 tak zvanou TVA, „Tennessee
Valley Authority“. Údolí řeky Tennessee, které má asi 41.000
čtverečních mil, bylo po dlouhou dobu nejohroženějším úze-
mím v celých USA. Životní podmínky byly tam neuvěřitelně
špatné. Osud obyvatelstva této krajiny nelišil se v ničem od
osudu černochů, ba tisíce černochů v jiných krajích žilo v lep-
ších podmínkách než dva miliony obyvatel území Tennessee.
New Deal rozhodl se učiniti v tomto kraji pokus, který měl býti
vzorem a raziti cestu celkovému řešení problému, jak zachrá-
niti půdu a čeliti nebezpečí erose.

*) CCC = Civilian Conservation Corps, pracovní služba organizovaná
podle německého vzoru.

Na středním toku Tennessee byla od dob světové války tehdy Unii vybudovaná elektrárna a továrna na dusík Muscle Shoals. Kongres dvakrát se usnesl, že tato elektrárna má se dále udržeti v provozu jako státní majetek. Coolidge a Hoover však tomu svým vetem zabránili, protože podle jejich názoru spolková vláda neměla být majitelem žádných průmyslových podniků. Roosevelt převzal ihned oba podniky, svěřil je TVA a dal jí za úkol vybudovati celý systém přehrad, jež měly následovati za sebou od pramenů Tennessee až k jejímu ústí do Ohia. Jedenáct takových obrovských přehrad mělo zabrániti povodním, k nimž ustavičně docházelo při ústí Ohia a Mississippi a jež jsou značnou měrou zaviňovány vodami, jež Tennessee oběma těmito proudům dodává.

Takový byl podnět. Až do zřízení TVA péče o regulaci této řeky a škod způsobovaných erosi připadala sedmi státům, prostírajícím se na jejích březích. Tato péče byla nyní svěřena TVA. Ta jako samostatný spolkový úřad měla býti nyní prakticky odpovědná za osud tohoto velkého území. Vedle regulačních úkolů vynořily se totiž ihned úkoly jiné, neméně významné. Když se ve Washingtonu započalo s výstavbou programu TVA, řekli si tam, že by sotva bylo možno převzít odpovědnost za výdaj 500 milionů dolarů, kdyby se při tom současně nevyužilo vodní síly, která tu byla po ruce, k výrobě elektřiny. Tím však stal se celý problém politickým. Výroba elektřiny byla totiž až dosud výlučně věcí soukromých společností, jež zřizovaly přehrady podle svého dobrého zdání a podle svých soukromých zájmů. Tyto soukromé společnosti měly v TVA náhle státní konkurenci. Rozhodly se, že budou proti tomu všemi prostředky bojovati.

TVA počala na svém území prováděti mohutnou propagandu pod heslem „elektřinu všem“. Ceny elektrického proudu z jejích prvních elektráren byly o 50% nižší než ceny soukromých společností. Heslo „elektřina všem“ bylo opravdu na místě, poněvadž v údolí Tennessee v chudých farmářských chýších se tehdy elektrického světla vůbec skoro nepoužívalo. Všude se svítilo ještě petrolejem. V roce 1937 v USA devět milionů

farem nebylo ještě připojeno na elektrickou síť! Ve státech, ležících v obvodu řeky Tennessee, podle dat z roku 1930 ani ne celá tři procenta farmářů svítila elektřinou! Při cenách soukromých společností rozšíření elektrisace bylo skoro vyloučeno. To znamenalo, že včasné moderní zhodnocení mléčných výrobků v tomto horkém podnebí bylo možno jen podmíněně, a to opět byla jedna z příčin, proč tu farmáři přešli od lukařství a chovu dobytka, což mohlo zabrániti erosi, k pěstování kukuřice a bavlny, jež erosi podporovalo. Byl tak uzavřen kruh. Bez elektřiny žádné dobytkařství, bez dobytkařství žádné lukařství, bez luk a trávy: erose a záhuby půdy.

Okolo TVA seskupil se proto celý štáb zvláštních organizací pro plánovitě zalesňování a upevňování půdy, pro porady zemědělcům, pokud jde o pěstování správných plodin, a pro získání nových řemeslníků a malého průmyslu na základě laciného elektrického proudu. Senátor Norris, který stál za projektem TVA, předložil zákon, na základě něhož měly býti Spojené státy rozděleny na sedm velkých spolkových elektrárenských provincií. Právě tak jako údolí Tennessee přezářovalo hranice jednotlivých států, měly tyto provincie býti uspořádány podle přirozených potřeb velkých území. V každé z těchto elektrárenských provincií mělo býti zařízení ohromné přehrady životním nervem a střediskem příštího hospodářského rozvoje. Otvíraly se široké výhledy.

Tu však velký kapitál zahájil rozhodující útok. Zvítězil na celé čáře. Roosevelt, který buď nepochopil důsledky programu TVA, anebo si jich vůbec nepřál, dal se na ústup. Experiment zůstal na nedohlednou dobu jen částečnou akcí, která neměla pro celkový vývoj USA podstatného významu. Finanční kapitál soukromého elektrického průmyslu činil asi 12 miliard a kapitalisté, zastupující jeho zájmy, postavili se proti programu TVA celou svou mocí, aniž by se lid tomu vzepřel.

Rooseveltova vláda rozhodla se vyjednávat. Elektrárenský kapitál podplatil nejdříve Washingtonem dosazeného předsedu TVA, jakéhosi Arthura E. Morgana. (Nemá co činiti s bankovní rodinou Morganů.) Měl úspěch. Sami spolupracovníci

Morganovi veřejně obvinili svého předsedu ze sabotáže TVA v zájmu soukromých elektrárenských společností. Morgan prohlásil, že láce elektrického proudu TVA je čistě propagační opatření a že při ní nebyla brána v úvahu rentabilita. Nato Wendell Willkie, předseda mocné elektrárenské společnosti „Commonwealth and Southern“ zahájil rozhodující útok proti TVA a státnímu elektrárenskému hospodářství. Prohlásil, že je ochoten prodati TVA některé elektrárny v údolí Tennessee, kontrolované jeho společností, aby tak v této oblasti umožnil jednotné plánování, avšak pouze s podmínkou, že vláda dá souhlas, že nedojde k dalšímu rozšiřování TVA a jejích pokusů v ostatních krajích. Obchod byl uskutečněn počátkem léta 1938. Vláda přistoupila na Willkieovy podmínky. Okruh působnosti TVA byl tím definitivně omezen a projekt senátora Norrisa zapadl bez ohlasu v archivech kongresu.

Roosevelt, který před svým druhým presidentským obdobím zazazoval se o tento projekt, náhle umkl. Proč, poví nám snad jednou historie. Willkie dosáhl toho, že jeho společnost obdržela za své elektrárny 78.6 mil. dolarů, ačkoliv znalci spolkové vlády odhadovali jejich cenu jen na 55 milionů dolarů.

Počátkem července 1937 Roosevelt v poselství ke kongresu o regionálním plánování prohlásil: „Národní vodní síly musí být chráněny před soukromými monopolními podniky a musí jich být použito ku blahu národa.“ O rok později připustil, že pokusy o nové regionální plánování byly soukromým monopolním kapitálem zničeny. Před druhou Rooseveltovou volbou, roku 1936 Wallace napsal, že nejhorší obžalobou kapitalistického systému jest bezohledný způsob, jakým vykořisťuje tento systém přírodní bohatství země, poněvadž při tom ničí hmotné základy národního života. V roce 1940 konstatovali američtí učenci Albertson a Waver, že za poslední čtyři léta poušť na americkém středním Západu rozšířila se o sta čtverečních mil a že nejhůře postižené krajiny jsou úplně zničeny. Uprostřed této nově tvořící se pouště jest prý půda pokryta na tři stopy vysokými písečnými dunami a bodlák a kaktus jsou jediné rostliny, které tam rostou. Tato zpráva americké vědecké společnosti

byla ve skutečnosti zdrcujícím rozsudkem nad sedmi lety činnosti New Dealu.

*

Předběhli jsme však poněkud vývoj událostí. Na sklonku roku 1936 přihodila se událost, kterou Roosevelt byl donucen opustiti dosavadní cestu New Dealu, aby se věnoval světové politice.

Zákonodárství New Dealu, jak jsme řekli, nemělo v sobě nic revolučního nebo dokonce mimořádného. Jednalo se jen o to přizpůsobiti Spojené státy podmínkám, za nichž musejí nyní žiti. Že stát si při tom musí zajišťovati stále větší práva, bylo zcela samozřejmé. Výsledek zásahů New Dealu do hospodářských poměrů odpovídal asi stavu, jaký dlouho již trval v liberálních demokratických státech v Evropě. A přece tento experiment zřejmě odporoval americké tradici. Lid a kongres nebyli si toho jasně vědomi, za to však zasáhl *nejvyšší soudní dvůr*. Vystoupil jako ochránce ústavy a tradice. Neúprosně zavrhl skoro veškeré zákonodárství prvních čtyř let New Dealu. Takto vpadl ústavní princip Spojených států prezidentovi a jeho kruhu do zad. Jak známo, ve Spojených státech přísluší exekutiva prezidentovi a zákonodárství kongresu, avšak nejvyšší soudní dvůr má za úkol bdíti s hlediska státoprávního nad tím, zda správa a zákonodárství jsou v souladu s ústavou. Tento orgán rozhoduje o všech velkých státoprávních otázkách, jako sporech mezi Unii a jednotlivými státy i sporech mezi jednotlivými státy samotnými. Především však rozhoduje tento orgán o otázce, jak daleko sahá příslušnost spolkového zákonodárství. Devět členů této instituce získalo si během amerických dějin takové vážnosti, že nejvyšší soudní dvůr jest jakýmsi ztělesněním americké ústavy.

Když Roosevelt přišel do Bílého domu, nebyl nejvyšší soudní dvůr nijak jednotný. Na jedné straně stáli čtyři staří páni, kteří se dívali na tradici Spojených států jako na cosi nedotknutelného. Svou minulostí byli spoutáni s růstem finančního kapitalismu. Na druhé straně v menšině stáli tři spolkoví soudcové, z nichž dva byli do této instituce vysláni Wilsonem.

Byli to Židé Brandeis a Cardozo. Třetí z nich, Harlan Stone, byl jmenován Coolidgem. (V červnu 1941 byl jmenován předsedou tohoto dvoru.) V době, o níž píšeme, střední stanovisko v této instituci zastával tehdejší předseda *Hughes* se spolkovým soudcem *Robertsem*. Poněvadž nejvyšší soudní dvůr rozhoduje většinou hlasů, bylo *Hughesovo* a *Robertsovo* stanovisko rozhodující. Mnoho rozhodnutí proti *New Dealu* bylo učiněno pěti hlasy proti čtyřem. Byl to opravdu groteskní systém, který nechával dveře otevřeny pro všechny náhody.

Dne 6. května 1935 prohlásil nejvyšší soudní dvůr za neplatný pensijní zákon, týkající se železničních úředníků. Učinil tak proto, poněvadž tento zákon podle jeho názoru projednával věc, která smí být upravena pouze jednotlivými státy, nikoli však Unií. Tato zásada pak se později často opakovala při pozdějších rozhodnutích této instituce. Nejvyšší dvůr učinil ze sebe ochránce *práv jednotlivých států*, tvrdě, že tyto státy jsou příslušny pro všechno, co není v ústavě výslovně vyhrazeno spolkové vládě. Jak již víme, byl tento princip jakousi součástí amerického mythu. Nejvyšší soudní dvůr chtěl tedy za všech okolností uhájiti dosavadní tradici negativní vládní politiky. Pokud jde o zmíněný pensijní zákon, prohlašoval nejvyšší soudní dvůr, že je to pokus uchrániti jistou třídu zaměstnanců před starostmi o stáří, při čemž však se tím vykonává nátlak na práva soukromých majitelů, a to takovým způsobem, že by železniční společnosti nemohly plniti své povinnosti vůči veřejnosti.

Rovněž v květnu 1935 bylo pak nejvyšším soudním dvorem jednohlasně zamítnuto zákonodárství *NIRA*. Počátkem ledna 1936 byly prohlášeny neplatnými zákony, které měly řešiti problém zemědělský. Také zde vyslovila se většina soudního dvoru v tom smyslu, že regulování a kontrola zemědělské výroby přísluší výlučně jednotlivým státům Unie a že kongres k tomu účelu nesmí vydávati na přémie žádné peníze, které by pocházely ze spolkových daní. K tomuto rozhodnutí došlo ve chvíli, kdy značná část amerických farmářů v důsledku pře-

dlužení nebyla již majitelem své půdy, nýbrž pouhým nájemcem, který byl na farmách trpěn bankami a pojišťovnami.

Nejvyšší soudní dvůr obvinil presidenta a kongres, že nezákonně přestupují ústavu tím, že rozšiřují spolkovou pravomoc, což odporuje duchu ústavy, která prý je vybudována na právech jednotlivých států. Demokracie přivedla takto sebe samu ad absurdum. Stát, v němž konečné rozhodnutí přísluší vždy kolegiu soudců, které jest k tomu ještě nesaditelné a jehož členové jsou voleni na doživotí, nemůže nikdy zvládnouti komplikovanou situaci nynější doby.

Nejvyšší soudní dvůr byl jistě ve své většině spojen s onou částí finančního kapitálu, která v *Rooseveltovi* viděla nebezpečí pro vlastní vrstvy. (Ač tento názor ve skutečnosti byl zcela neoprávněný). Vedle toho však jeho zamítavá rozhodnutí vyplývala z přesvědčení, že zásadně jest nutno zavrhnouti každé přizpůsobení amerického zákonodárství situaci, ve které národ nyní žil. Staří pánové se domnívali, že krise jest pouze povrchním zjevem a volnou hrou hospodářských sil opět automaticky zmizí. Proto se jim zdál i mírný reformní program *New Dealu* neamerickým. Takto se stalo, že *New Deal* stal se obětí dosavadní americké tradice. *

Když se *Roosevelt* roku 1936 připravoval k svému druhému volebnímu boji, zmizeli z jeho okolí členové mozkového trustu, kteří až dosud udávali tón „*New Dealu*“. Na jejich místo přišli poradci radikálnější. Tak vznikl, aniž by to širší veřejnost pozorovala, druhý *mozkový trust*. Převahu měli tu *Felix Frankfurter* a jeho žáci, kteří zároveň nabývali převahy ve *Washingtonu* a v okolí *Rooseveltově*. Nebylo to náhodné, nýbrž byl to výsledek pečlivě připravovaného plánu, kterým profesor *Frankfurter* si zajistil jednu z nejvýznamnějších klíčových posic v USA.

Felix Frankfurter, od ledna 1939 člen Nejvyššího soudního dvoru v USA, narodil se roku 1882 ve Vídni. Do *New Yorku* přišel roku 1894. Za dvanáct let na to opustil *harvardskou* universitu, kde byl žákem Žida *Brandeise*, který ho velice

cenil. Téhož roku 1906 byl na něj upozorněn pozdější Hooverův státní sekretář L. Stimson, nyní ministr války. Stimson byl tenkrát státním návladním v New Yorku a pomáhal prezidentu Theodoru Rooseveltovi v boji proti trustům. Stimson přišel tak do styku s Morganovým domem, proti němuž bojoval. To mu však nevdalo, aby se brzy potom nestal jedním z politických správců Morganovy skupiny. Frankfurter plul v jeho vodách. Když Stimson roku 1911 stal se ministrem války, přijal Frankfurtera do ministerstva. Již tehdy měl na něho Frankfurter značný vliv.

Když se Frankfurter roku 1914 stal profesorem na harvardské universitě, počal do všech úřadů ve Washingtoně dosazovati své žáky a vytvořil z toho systém. Roku 1917 sám se stal pomocníkem státního sekretáře v ministerstvu války a konečně předsedou úřadu pro válečné práce. V té době seznámil se s Franklinem Rooseveltem a dovedl ho získati.

Přátelství mezi Frankfurtem a Rooseveltem trvalo od té doby nepřetržitě. Pakliže první mozkový trust vybíral pro Roosevelta Žid Rosenman, činil to pro druhý mozkový trust Žid Frankfurter, který vybíral poradce nejenom pro presidenta, nýbrž pro všechny významné státní úřady ve Washingtonu. Frankfurter se k tomu dobře připravil. Již před válkou dospěl k názoru, že americké úřady jsou špatně organisovány. Při tom poznal, že ve velkém úřednickém stroji dostane se ohromné moci tomu, kdo dovede obsaditi hlavní místa svými lidmi. Naučil se tomu z organisace britské civilní služby, kterou odborně studoval. Rozhodl se použiti svých theoretických znalostí prakticky. Jeho seminář na harvardské universitě stal se jakousi líhní pro schopné mladé lidi, které tak Frankfurter svými styky dostával na důležitá místa. Tak si během doby vytvořil na všech stranách svou síť. Jeho lidi seděli všude a z největší části byli to Židé. Takto převzal Frankfurter pro Roosevelta dvojí úlohu poradce a tajného personálního přednosty pro New Deal.

Američtí novináři Alsop a Kintner odhadují, že Frankfurter dosáhl do ústrojí byrokracie New Dealu 300 až 400 svých lidí. Rovněž do ministerstva vnitřa umístil se svým pomocní-

kem Irem Corcoranem celou řadu svých lidí, zejména do úřadu veřejných prací. Totéž platí přirozeně o WPA. A konečně i pro konservativní zahraniční úřad. Roosevelt sám přirozeně brzy ztratil přehled a v četných případech stal se pouhou hříčkou svých poradců. Mocenské postavení, které si Frankfurter takto získal, sotva lze dostatečně oceniti. Byl nazýván nejmocnějším mužem v USA, a to právem. President byl po celý den obklopen jeho lidmi, kteří mu neustále našeptávali, co jim Frankfurter nařídil. Duševní nesamostatnost Rooseveltova, jeho nechuť k promýšlení obtížných problémů, jakož i zvyk dávat si psát své projevy, to vše sloužilo Frankfurterovým záměrům. Nevíme, jakou úlohu při tom hrálo svobodné zednářství, ale jistě nebyla nepatrná. Kdo chtěl u Roosevelta něčeho dosáhnouti, musil býti zadobře s Frankfurtem.

Tento systém stal se časem senátorům i poslancům demokratické strany nepohodlným. Viděli, že je president obklopen skupinou mužů, kteří až na nepatrné výjimky neměli žádnou politickou odpovědnost a přece plně ovládali politiku v celé zemi. To muselo vésti k potížím, neboť i ony kapitalistické skupiny, které stály za Rooseveltem, totiž lehký průmysl a obchodní domy, počaly býti nedůvěřivými, poněvadž velký počet Frankfurterových lidí ve Washingtonu hrál současně vedoucí úlohu v některých politických organisacích, jejichž komunistické sklonky byly všeobecně známy. Rooseveltovi poradci byli daleko radikálnější, než poradci prvního mozkového trustu. Oni to též byli, kdož ho podněcovali, aby se stůj co stůj dal do boje s nejvyšším soudním dvorem. *

Když se Roosevelt v listopadu 1936 vrátil po své druhé volbě do Washingtonu, podobal se jeho vjezd do hlavního města takřka triumfu z dob starého Říma. Dosáhl-li roku 1932 většiny 7 milionů hlasů, stoupla nyní tato většina na jedenáct milionů. Demokrati měli nejsilnější většinu, jakou kdy strana obdržela od dob občanské války. Pouze ve dvou státech Unie měli republikáni při presidentské volbě převahu. Roosevelt spatřoval v tomto skvělém volebním výsledku pověření, které mu bylo

dáno národem, aby pokračoval v kursu, který zahájil New Dealem. Věřil, že má za sebou celý národ. Cítil se po prvé neomezeným pánem severoamerického kontinentu.

Krátkého mezidobí před opětným nastoupením v úřad použil k cestě do Jižní Ameriky. Cesta ta pod heslem „dobrého sousedství“ byla scénována jako obrovský propagační podnik. Po návratu otáčeli se kolem něho jeho intimní poradci horlivěji než kdy jindy. Na krátké schůzi prohlásil k demokratickým předákům, že příští zasedání kongresu provede největší reformní dílo, jaké kdy Spojené státy viděly. Udivení předáci vzali na vědomost že Roosevelt neuvedl žádné podrobnosti a že také nepřipustil o svých plánech žádnou diskusi. Choval se již jako diktátor. A v tomto duchu jsou nesporně neseny též nejvýznamnější zákony, které chtěl Roosevelt v několika málo měsících prosadit. Vedle rozšíření zásady TVA na celé USA, chtěl, aby byly přijaty zákon mzdový a zákon o pracovní době, dále nový zemědělský zákon a konečně dva zákony, které měly být jádrem nového systému: zákony o reorganizaci správy, jimiž měl prezident nabýti mimořádně velké moci vůči kongresu. Roosevelt žádal, aby kongres se úplně vzdal své kontroly nad správou. O nejdůležitější ze svých předloh zatím však ještě pomlčel.

Počátkem února 1937 konalo se v Bílém domě obvyklé slavnostní přijetí nejvyššího soudního dvoru. Byla to jediná příležitost, při které se prezident osobně scházel s členy této instituce. Nikdo netušil, že o dva dny později prezident provede svůj útok. Ani jeho kabinet, ani nejvýznamnější předáci kongresu nebyli zcela informováni. Roosevelt vypracoval svůj plán v tichu se svými nejbližšími spolupracovníky. Roosevelta mrzelo, že mu v jeho reformním díle nejvíce překážel právě nejvyšší soudní dvůr. Rozdělení moci mezi prezidenta, kongres a nejvyšší soudní dvůr vytvořilo spletitou a obtížnou situaci, která přímo volala po autoritativním řešení.

Dne 5. února 1937 podal Roosevelt předlohu zákona o nové úpravě nejvyššího soudního dvoru, podle které každý předsedící této instituce, který dovršil 70. rok svého věku a dobrovolně odstoupí, měl obdržeti náhradníka, který prakticky za něho

přebíral úřad. Poněvadž nejvyšší spolkoví soudci na základě ústavy byli nesaditelní, chtěl Roosevelt tímto trikem obejít ústavu a docílit její změny. (Ke změně ústavy musí být získán souhlas dvoutřetinové většiny kongresu a tříčtvrtinové většiny parlamentů všech jednotlivých států.) Tři soudcové v nejvyšším spolkovém soudu byli nakloněni New Dealu. Proto navrhl Roosevelt, aby prezident mohl jmenovati až šest náhradníků. Doufal, že tak brzy bude moci nahraditi nepohodlné staré soudce svými lidmi. Zákon byl odůvodňován neschopností stáří. Tyto důvody zní ovšem divně, pomyslíme-li si, že Roosevelt sám si vybral za ministra války 74letého Stimsona. Tento zastřený útok na nejvyšší soudní dvůr byl jakýmsi pokusem o státní převrat.

Sotva byl tento plán uveřejněn, stalo se cosi zvláštního. Proti prezidentovu návrhu nezvedla se v kongresu slabá republikánská opozice, nýbrž řada vlivných demokratických senátorů. Nastal rozhořčený politický boj. Půl páta měsíce snažil se prezident zachrániti svůj ohrožený prestiž, až konečně byl donucen svůj návrh vzít zpět. Tento boj se stal vnitropolitickou křížovatkou Rooseveltova presidentství. Tvůrce New Dealu narazil tu na hranice, které postavil americký systém.

Proti Rooseveltovi postavili se lidé ze všech vrstev. Spoléhal pevně na podporu farmářů a odborářů. Organizace farmářů však viděly v jeho pokusu nežádoucí porušení americké tradice. Odboráři sami v zásadě sice s Rooseveltem souhlasili, ale nechtěli připustit, aby Roosevelt si osvojil skoro neomezené mocenské postavení. Farmáři, odborářské organizace a také střední stav, kteří nedlouho před tím bojovali pro Roosevelta, otevřeně od něho odpadli. Všechny tyto skupiny viděly právě v ústavě jediné pouto, které udržuje pohromadě různorodé regionální a partikularistické tendence spolkových států. Ústava je Američanům od školních let knihou po bibli nejposvátnější. Tím lze vysvětliti, proč Roosevelt narazil na takový odpor.

V senátu byli to především demokratičtí senátoři z Jihu a středního Západu, kteří dali znamení k zastavení postupu New Dealu. Na Jihu je oligarchie demokratické strany neomezeným

a jediným vládcem. Po celá desetiletí neodvážili se republikáni postavit tam při volbách svého kandidáta. Politikové z Jihu nedůvěřovali klíce, která se vytvořila v Bílém domě, a Frankfurterovi lidé byli jim nesympatičtí. V čelo opozičních demokratů postavil se v dorozumění s vicepresidentem Garnerem senátor *Burton Wheeler* z Montany, který kdysi podstatně přispěl k Rooseveltově volbě a doufal, že za to nabude vlivu na Bílý dům, což se nikdy nestalo. Je to týž Wheeler, který později vedl také opozici strany míru proti Rooseveltově válečné politice. Tato demokratická opozice za spolupráce republikánů, velkého kapitálu a těžkého průmyslu (tito dva poslední činitelé financovali propagandu) dosáhla toho, že konečně po prudkých bojích ústavní výbor senátu těsnou většinou Rooseveltův projekt zavrhl. Ve své zprávě prohlásila tato senátní komise, že prezidentův návrh je „zbytečný, neplatný, že znamená nanejvýš nebezpečné poškození konstitučního principu, jakého není příkladu a které nelze oprávnití, že zraňuje posvátnou tradici americké demokracie“.

S výjimkou mzdového zákona a zákona o pracovní době nebyly dále projednávány ani ostatní Rooseveltovy vnitropolitické zákonné předlohy. Byl to především návrh zákona o správní reformě, který zmizel se scény. Roosevelt, který v zimě roku 1936—37 byl snad nejmocnějším prezidentem, jakého USA kdy měly, byl v létě 1937 již jen poraženým mužem. Obrátil se proti němu nejenom kongres, nýbrž celá země. Ztratil slávu nepřemožitelného. Náhle byl opět jen politikem mezi ostatními politiky. Byl to dramatický pád, který měl zlé následky. Jaké, povíme později.

*

New Deal nemohl se z rány, kterou utrpěl v létě 1937, vzpamatovati ani potom, když problém nejvyššího soudního dvoru již dávno ustoupil do pozadí a byl vyřešen docela přirozenou cestou: částečně odstoupením a částečně smrtí většiny starých členů dvoru. Již ke konci léta r. 1937 mohl Roosevelt obsadit svým člověkem první místo, které se uprázdnilo odstoupením jednoho člena. Do léta roku 1941, kdy odešel

i předseda nejvyššího soudního dvora Hughes, bylo obsazeno Rooseveltovými důvěrníky osm z devíti soudcovských míst. Devátý, Harlan Stone, který byl přátelsky nakloněn New Dealu, stal se předsedou dvoru. Frankfurter určoval nyní tvářnost této instituce. S této strany nemohlo již tedy New Dealu vzniknouti žádné nebezpečí. Jak však se často v politickém životě stává, příčina zůstala tu daleko za důsledky tohoto politického boje. Rozhodující nebyla již otázka nejvyššího soudního dvoru, nýbrž skutečnost, že Roosevelt byl zřejmě svou zemí odstaven a že opozice v demokratické straně stala se trvalým zařízením, které nyní vystupovalo i v jiných sporných otázkách. Ukázalo se, že volební vítězství v r. 1936 nemělo toho významu, jaký mu přikládal Roosevelt a jeho okolí. Roosevelt nebyl, jak se mylně domníval, nesen velkým skutečným národním hnutím, jímž by bylo možno zdolatí ustrnulou americkou tradici. Volební masy byly spíše shlukem různých zájmů, které však nebylo možno seřaditi k boji za jediný cíl. Rooseveltův pokus o diktaturu ztroskotal, poněvadž při americkém demokratickém systému nemohlo tomu býti jinak.

Po tomto těžkém nezdaru Roosevelt úplně se se pohřížil do víru stranické politiky. Když v roce 1938 blížila se doba mezivoleb pro kongres, usiloval se svými pomocníky Corcoranem a Hopkinsem o vyloučení těch senátorů a poslanců, kteří se proti němu postavili při sporu o nejvyšší soudní dvůr. Lid však se nestaral o Rooseveltovo přání a všichni Rooseveltovi odpůrci v demokratické straně byli znovu zvoleni. Zároveň však měl nový kongres složení pro Roosevelta daleko méně příznivé. Republikáni zvýšili počet svých míst ve sněmovně reprezentantů z 89 na 170 a získali rovněž místa v senátě. V jednotlivých státech zvítězilo 18 republikánů. Kongres měl sice stále ještě demokratickou většinu, ale nikoli již většinu pro New Deal.

Léto roku 1937 znamenalo nejenom politicky, nýbrž i hospodářsky velký obrat. Skoro současně s porážkou Rooseveltovou v otázce nejvyššího soudního dvoru započal nový ostrý pokles veškerého amerického hospodářství. Základní princip New

Dealu, to jest zvýšení cen, zakládající se na teorii o nákupní síle, byl velmi těžce ohrožen. Jak na zemědělském, tak na průmyslovém úseku nastal všeobecný pokles cen. Zároveň Roosevelt pod tlakem velkokapitálu a kongresu snížil podstatně výlohy spolkové vlády, jakož i příspěvky na podporu amerického zemědělství a průmyslu, které v období 1934—36 činily čtyři miliardy dolarů. To vše způsobilo novou hospodářskou krizi: *Roosevelt-depression*. Na jaře 1938 bylo již opět na deset až dvanáct milionů nezaměstnaných. Celé zákonodárství New Dealu prokázalo se nejen zásadně, nýbrž i prakticky neúčinným. Již na konci roku 1937 bylo viděti, že na žádném poli nebylo dosaženo podstatného pokroku oproti roku 1933. Hospodářský index, který před vypuknutím krise roku 1929 činil 115, klesl v roce 1933 na 65. V roce 1937 v srpnu po různém kolísání vystoupil opět na 110, avšak začátkem roku 1938 klesl opět na 85 a v létě 1938 na 76.

Tak byla situace zcela zmatena. New Deal byl vlastně mrtev. Dalekosáhlé velké reformy nebyly již možny. Zákony druhého období New Dealu byly jen bezmyšlenkovým opakováním těch opatření, která již za prvního období se prokázala neúčinnými. Jednoduše byly poskytnuty nové veliké částky WPA, dále PWA a rekonstrukční finanční korporaci. Jen v květnu 1938 povolil kongres opět tři miliardy dolarů na tyto organizace. Pro zemědělství byl zaveden nový Agricultural Adjustment Act, který spočíval na týchž zásadách jako předešlý, totiž na drastickém omezení obdělávání zemědělské půdy. Farmáři, kteří v předešlém roce oseli a obdělali 80 milionů akrů, směli v tomto roce obdělati jen 52 miliony. Zákon o mzdách a o pracovní době byl pak pod nátlakem poslanců z jižních států rozředěn tou měrou, že rovněž nepřinesl žádných rozhodujících novot. Zavedení původně zamýšlené nejmenší hodinové pracovní sazby (40 centů) bylo zákonně odročeno na rok 1945. Zatímní úpravy, které do té doby měly býti v platnosti, neměly podstatného významu.

*

Rozhodující kritérium pro vzestup a úpadek New Dealu byla a je *otázka nezaměstnanosti*. Časopis velkého průmyslu „*Fortune*“ odhadoval roku 1940 výdaje spolkového státu, jednotlivých států a obcí na odstranění nezaměstnanosti a na podporu nezaměstnaných celkovou částkou 19 miliard dolarů. Tato obrovská částka byla vydána v době sedmi až osmi let, aniž by se bylo podařilo docílit něčeho zásadního. Ve Spojených státech existují statistiky o všem možném, jen o počtu a vývoji nezaměstnanosti nemáme žádných oficiálních statistických dat. Uvádíme proto data, která přinesla Americká federace práce. Podle názoru směrodatných národohospodářských institucí jsou tato data v některých letech nižší o jeden až dva miliony nezaměstnaných, které nebylo možno statisticky zachytiti. Zmíněná federace přináší tedy takovýto přehled o nezaměstnanosti:

1929:	1,8 milionu	1935:	10,6 milionu
1930:	4,7 „	1936:	9,3 „
1931:	8,5 „	1937:	8,3 „
1932:	12,8 „	1938:	11,0 „
1933:	13,2 „	1939:	10,4 „
1934:	11,4 „	1940:	9,2 „

I podle těchto neúplných dat nepodařilo se Rooseveltovi nikdy snížit počet nezaměstnaných pod osm milionů. Průměrně v letech 1934 až 1940 bylo devět až deset milionů nezaměstnaných. Z toho šest milionů po celou tu dobu nikdy neobdrželo práci. Roku 1939 bylo konstatováno, že ve Spojených státech je 4 až 6 milionů mladých lidí ve věku 16 až 24 let, kteří vůbec nikdy nedostali práci. Tak vyrůstala mládež, která byla mimo americkou společnost. Zmíněný časopis „*Fortune*“ napsal roku 1940, že pro třetinu amerického obyvatelstva neexistuje žádný hospodářský systém. List píše: „Většina z těchto vyřazených jest nyní podporována z veřejných prostředků. Hospodářství v USA dokázalo, že může hromadit své zisky, aniž by dalo zaměstnání deseti milionům dělníků.“

Zůstává skutečnost, že jsou vyraženi ze společnosti a že s hospodářského hlediska není důvodu, aby vůbec žili. Zůstává fakt, že žádné z dosavadních řešení nemůže se udržeti, pokud dosavadní fungující hospodářský systém chce podržeti své bohatství.“

Bylo to odsouzení New Dealu a celého Rooseveltova vnitropolitického reformního díla, stejně jako odsouzení bezmyšlenkové oposice finančního kapitálu a těžkého průmyslu. Bylo to odsouzení amerického systému, amerického ideálu a amerického mythu. Avšak tento rub „neomezeného pokroku“, „stále šťastnějšího života“ pod vládou demokracie, k jejímuž vyznávání má být přiveden celý svět, neomezuje se na těchto deset milionů vyražených. Všimněme si nyní, jaký jest důchod těch, kteří nebyli postiženi tímto neštěstím. Pro rok 1934 jsou udávána tato čísla, pokud jde o rozdělení národního důchodu ve Spojených státech: Třetina zaměstnané části amerického národa měla roční důchod nižší než 750 dolarů, z čehož opět 17% vydělávalo méně než 500 dolarů za rok. K této skupině patří 13 milionů rodin a jednotlivců, z nichž pouze 4 miliony byly zaměstnány ve WPA nebo PWA. Zatím však 70% z této skupiny musilo se protloukati bez nejmenší podpory státu nebo obcí.

Další třetina měla průměrný důchod 471 dolarů ročně. Při tom dlužno poznamenati, že při této třetině asi v šesti milionech případů musily z tohoto důchodu žít vícečlenné rodiny.

Poslední třetina amerického národa měla průměrný roční důchod 1076 dolarů. Jest z toho viděti, že i důchod střední americké třídy byl průměrně nižší než na příklad důchod střední třídy v Německu.

Naproti tomu na druhé straně na vrcholu této důchodové pyramidy stálo 87 rodin a jednotlivců, kteří dohromady měli důchod 157 milionů dolarů. *44.727 rodin a jednotlivců nejvíce vydělávajících mělo dohromady roční důchod přes 3 miliardy dolarů, to jest o celou miliardu více, než vydělalo 7,6 milionu Američanů s průměrným ročním platem 500 dolarů.*

*

Nezmínili jsme se tu ještě o zvláštních problémech, které klade americké demokracii *otázka černošská*. Černoši jsou v jižních státech prakticky vyloučeni z občanských práv. Nezmínili jsme se rovněž o tom, že v devíti jižních státech „nejsvobodnější země na světě“ existují volební daně, jimiž nižší vrstva obyvatelstva vůbec je vyloučena z hlasování. Museli jsme se vzdáti líčení byť i jen části té sociální bíd, ve které žijí celé státy, jako na příklad v proslulém bavlnovém pásmu Cotton Belt. Nezmínili jsme se též o tom, že v Clevelandu v zimě 1939—40 třetina obyvatelstva byla závislá na podporách a guvernér státu Ohio za této zimy jednoho dne se rozhodl nevypláceti 1600 hladovým nezaměstnaným po tři týdny žádnou podporu, poněvadž byl republikán a nechtěl spolupracovati s WPA. Autoru této knihy jeden ze směrnatných průmyslníků na středním Západě před volbami roku 1938 klidně prohlásil, že by mohl přirozeně zařaditi tisíce dělníků do práce, kdyby chtěl pracovati na sklad, avšak nedělá to, poněvadž doufá, že zvýšená nezaměstnanost je silným propagačním prostředkem pro republikány. To vše jest Amerika New Dealu a ovšem také Amerika bezmyšlenkovité oposice proti němu.

Pakliže hospodářský pokles v druhé polovině roku 1938 ustoupil poznenáhlému stoupání konjunktury, bylo to jen z nepatrné části důsledkem vládní politiky. Tehdy počalo v Evropě vznikat nebezpečí války a všechna odvětví světového hospodářství počala tušiti blízkou válečnou konjunkturu. Evropské mocnosti, zejména Anglie, nakupovaly ohromné zásoby. Z toho těžilo přirozeně i americké hospodářství. Ve Washingtoně byli si toho vědomi. Kdežto dříve se Bílý dům domníval, že New Deal znamená jednotné reformní dílo, byl nyní zkušeností poučen, že různá jeho opatření dotkla se jen povrchu amerického problému. Jediným výsledkem těchto pěti let bylo to, že byly postaveny základy pro správu, jaké potřebuje moderní velký stát.

Stoupenci New Dealu, pokud měli aspoň nějaký rozhled, cítili, že experiment ztroskotál. Odpůrci hořeli záští proti Rooseveltovi a jeho klice, avšak ani oni neměli žádného posi-

tivního programu a dovedli mluvit jen o automatismu hospodářství a o volné hře hospodářských sil. Roosevelt sám si byl vědom, že uvázl ve slepé uličce a že americká tradice byla silnější.

Většinu plánů New Dealu dělali Židé. Zhroucením pokusu se ukázalo, že židovská inteligence nedovede velkoryse a tvůrčím způsobem budovat. Dovede pouze analyzovat a nacházeti léčebné prostředky na krátkou dobu, které však nemohou odstranit nemoc. Nezdár New Dealu je toho jasným dokladem.

Situace však, která se během těchto let vyvinula, skýtala znamenité předpoklady pro proniknutí Židů na vedoucí místa státu, kam až dosud neměli přístupu. Muž, jako byl Roosevelt, přirozeně jim to velmi usnadňoval. Roosevelt není žádný genius, nýbrž taktik, který má o budoucnosti Ameriky nanejvýš mlhavé představy. Jsa pohyblivější než průměrní Američané, viděl v pohyblivém Židovstvu jistou duševní převahu a doufal, že s jeho pomocí bude moci provést své reformy. Židovský racionalismus však projevil se jako všude rozkladným. Židovští pomocníci Rooseveltovi vytvořili velký počet jednotlivých plánů, které nikdy netvořily celek, nýbrž vždy znamenaly jen poloviční řešení a vedly k hospodářskému chaosu. New Deal nedovedl získat celý americký národ, nedovedl mluvit k jeho fantasii. Chyběl mu tvůrčí cíl i tvůrčí síla. Nebyla to ucelená hospodářská nauka, nýbrž jen produkt několika židovských školometů, kteří si našli příležitost experimentálně zkoušet své teorie v praxi. To nutně muselo vést k nezdaru.

*

Roosevelt po své porážce v boji o nejvyšší soudní dvůr poznal, že jeho vlastní tvůrčí síly nestačí vytvořit nový americký mythus a zdolat starou americkou tradici. Po svém druhém zvolení mohl sice prohlašovat, že národ jde za ním, když však nezaměstnanost stoupla opět na 12 milionů, nemohl se již ohánět tímto argumentem. Od té doby hledal přímo horečně nové pole pro svou činnost, kde by mohl ještě dokázat, že je „velkým demokratickým předákem“. Bylo přirozeno,

že se nechtěl spokojit s nezdarem New Dealu. Chtěl dokázat americkému lidu, svým přátelům i sám sobě, že přece bude možno nalézt nějakou cestu z této situace. Při tom spolupůsobilo snad též jeho tělesné ochromení. Právě tato nemoc vyvolala v Rooseveltovi silný komplex méněcennosti, který chtěl kompenzovat tím, že se ujímal úkolů, která daleko přesahovala jeho duševní schopnosti a síly. Roosevelt dostal se k moci se ctížádostí stát se nejenom jedním z největších amerických presidentů, nýbrž i světověhistorickou postavou, jedním z těch, kdož zasahují do osudů národů. Tato jeho ctížádost za prvních šest let jeho presidentství stále se stupňovala, stejně jako jeho sklon k autokracii. Podněcoval ho též příklad Mussoliniho a Adolfa Hitlera, kteří ovšem uskutečňovali své cíle s nesrovnatelně větší průrazností, jsouce vedeni geniální intuicí, které Roosevelt zcela postrádá. Vnitropolitické reformní dílo ztroskotalo a nebylo vyhlídky, že by bylo možno opět je přivést k životu. Tak se stalo, že Roosevelt musil se ohlížeti po něčem jiném.

Již v roce 1936 přijal kongres zákon o válečném hospodářství. Tento zákon stanovil, že presidentu v případě „national emergency“ má se dostati neomezené moci nad veškerým americkým hospodářským životem. To bylo velmi svůdné. Rooseveltovi se nechtělo odejít z Bílého domu s nezdarem. Nyní však otvíraly se před ním nové možnosti. Evropská situace byla stále nejistější. Rooseveltovi kynula možnost, že kdyby došlo v Evropě ke konfliktu, mohl by brzy vyhlásit onen výjimečný národní stav, při němž by dostal všechny plné moci, jichž tak těžce postrádal. Otvírala se mu i možnost, že by za takovéto situace mohl prolomit striktní americkou tradici, podle níž žádný president nesměl setrvat v úřadě déle než osm let.

Všechny tyto vyhlídky zaměstnávaly Roosevelta již od léta r. 1937. Čím větší byly nezdary v roce 1938, tím více Roosevelta upoutávaly možnosti, které znamenaly odvrát od dosavadní zahraničněpolitické tradice Spojených států, tedy od izolacionismu, a návrat k politice Wilsonově. Při tom ne-

hrála žádnou úlohu pravděpodobnost, že by tu mohlo jít o osud četných národů, o životy milionů, že by taková politika mohla přinést světu nevýslovné zlo. Rooseveltův cynismus nepřipouštěl si takovýchto úvah. Nehrál tu však úlohu pouze cynismus Rooseveltův a jeho okolí, nýbrž i závistivá zášť vůči úspěšnému Vůdci německého národa a konečně přesvědčení, že americký kontinent jest povolán k tomu, aby za všech okolností zabezpečil dosavadní světový řád, který Anglie zřejmě již nemohla udržet. Všechny tyto okolnosti přispěly k tomu, že Roosevelt, byv poražen, ba vyřízen vnitropoliticky, pustil se nyní do hry světověpolitické. Doufal, že tu získá vavříny, jichž se mu nedostalo v jeho vnitropolitické politice, a že tím snad bude moci též změnit i vnitropolitickou situaci.

Roosevelt byl již od dřívějšíka, jak jsme se zmínili, stoupencem mezinárodní, to je anglicky orientované školy. Jako jeden z původců versailleského diktátu přirozeně navazoval tam, kde v roce 1920 končila Wilsonova epocha. Opět ožilo puritánské přesvědčení, že jest nutno hájit čistou nauku proti heresi totalitních států. Vyznavači demokratického samospasitelství ničemu se nenaučili a nic nezapomněli. Protižidovská politika Německa kromě toho již dávno přivedla nejbližší Rooseveltovy poradce, především Frankfurtera, k rozhodnutí obrátit moc Spojených států proti Německu. Frankfurter, který během boje o nejvyšší soudní dvůr moudře se držel zpátky, byl nyní v zimě 1938—39 jako „znalec evropských poměrů“ velmi častým hostem v Bílém domě.

Stále ještě žila třetina Američanů v bídě, třetina jich trpěla v této zemi podvýživou a třetina byla špatně oblečena. President Roosevelt však hlásal nyní krizovou výpravu, aby zachránil svět pro americké ideje. Sotva kdy v historii událo se něco nesmyslnějšího, avšak lid ve Spojených státech to nezpozoroval. Nenávisná propaganda zahájila činnost. Severoamerický kontinent chystal se urychlit katastrofu v Evropě a jít vstříc své katastrofě vlastní.

ČÁST IV.

Hledání nepřitele.

Španělsko-americká válka roku 1898 a léta bezprostředně před ní jsou křížovatkou, na které se Spojené státy ve velmi krátké době z kontinentu zpola koloniálního a světověpoliticky na periferii ležícího a izolovaného posunuly do řady velkých imperialistických světových mocností. Tento dolarový imperialismus byl od svého vzniku stále spojen se soustředěvaním moci u vysokých finančních kruhů. Stejně jako vnitřní státní politika, také zahraniční politika americká byla určována zájmy velkých hospodářských skupin. Nafta, cín, měď, cukr, kaučuk a finanční půjčky, to byly hesla a směrnice, podle nichž byla tato zahraniční politika prováděna. Státní department — zahraniční ministerstvo Spojených států — byl ve skutečnosti velkoobchodní agenturou finančního kapitálu, která uplatňovala diplomaticky i vojensky mocenské prostředky státu ve prospěch kapitalistických zájmů různých vládnoucích hospodářských skupin. Tak na příklad pro vývoj americké zahraniční politiky v Mexiku a ve Střední Americe jsou bankovní a petrolejářské zájmy zrovna tak směrodatné, jako jsou směrodatné pro politiku na Dalekém Východě, kde zastupují zájmy „čínského konsorcia“, ovládaného Morganovou skupinou. Od světové války platí to i pro evropskou politiku USA.

Ani dolarová diplomacie ani pozdější válečná politika Rooseveltova a nový americký imperialismus neodpovídají zásadám, podle kterých se původně vyvíjela zahraniční politika Spojených států. Dříve než se budeme obírat Rooseveltovým obdobím, musíme promluvit o tradicích americké zahraniční poli-

tky. Pak pojednáme o obratu k mocenské politice na Dalekém Východě a konečně o neutralitním zákonodárství, v němž se projevila reakce proti této politice. Na tomto pozadí pak vynikne obrat k válečné politice za prezidenta Roosevelta.

Ideové dějiny americké zahraniční politiky jsou současně dějinami americké propagandy. Sotva kdy která jiná mocnost hlásala své politické názory jakožto „světové myšlenky“ v té míře, jako to dělaly Spojené státy. To platí stejně v době Monroovy doktriny, jako za období dolarového imperialismu a konečně v nejnovějším období úsilí o ovládnutí světa za éry Rooseveltovy.

Tendence americké zahraniční politiky byly v devatenáctém století — tedy za britské éry — cizí všeobecným rysům světové politiky, ba přímo jim odporovaly. Zatím co Anglie tehdy hlásala universální princip „všudypřítomnosti“ ve všech zemědílích, americká zahraniční politika, budující na Washingtonově varování před vměšováním do evropských konfliktů, byla jen a jen politikou amerického kontinentu. Oproti britskému universalismu, který si činil nárok na výsady v celém světě, setkáváme se tedy v Americe s regionalismem, který se omezoval na *čistě americký prostor*. Tak to též formuloval prezident Monroe ve svém proslulém prohlášení 2. prosince 1823.

Původní náplň *Monroovy doktriny* byla v letech 1896—98 dolarovým imperialismem zfalšována a konečně proměněna v pravý opak. Zásady, které formulovali Monroe a jeho státní sekretář J. Quincy Adams, patří dnes jako tehdy k velkým a nepomíjejícím naukám, jejichž sledování a plnění bylo by nejen pro Ameriku, nýbrž i pro ostatní světadíly omezilo možnosti konfliktu tou měrou, že by snad nebylo došlo k novým světovým válkám. Monroova doktrina ve svém původním obsahu jistě odpovídala právě tak zpola koloniální situaci, v jaké tenkrát USA byly, jako byla výrazem zeměpisné ostrovní polohy amerického kontinentu, který po válce za neodvislost a po anglo-americké válce 1812 až 1814 bylo právě tak těžko napadnouti jako dnes. Vlastní význam této

nauky jest však nezávislý na prostoru i času. Je tak moderní a odpovídá tak velice daným skutečnostem dnešního světa, že Adolf Hitler bez výhrady se přiznal k myšlenkám, které původně byly vysloveny v Monroově doktríně, ba, že je mohl označiti za jednu ze základů *příštího světového uspořádání*. Dějiny americké zahraniční politiky za poslední desetiletí nejsou však ničím jiným než stále větší zradou právě na velkých zásadách, které Americe dali George Washington a James Monroe.

K projevu Adolfa Hitlera o Monroově doktríně došlo za válečného tažení ve Francii ve Vůdcově hlavním stanu v přítomnosti amerického dopisovatele Karla v. Wieganda 9. června 1940. Zní takto: „Nevěřím, že doktrina, jak ji vyhlásil Monroe, mohla nebo může býti chápána jako jednostranný nárok na nevměšování, neboť účelem Monroovy doktriny bylo nejenom zabrániti, aby se evropské státy vměšovaly do amerických věcí — což vlastně ustavičně činí Anglie, která sama má v Americe ohromné územní a politické zájmy — nýbrž aby se právě tak Amerika nevměšovala do záležitostí evropských. Skutečnost, že sám George Washington dal americkému lidu takovou výsadu, potvrzuje logičnost a správnost tohoto výkladu. Proto pravím: Amerika Američanům, Evropa Evropanům.“

Washingtonova slova, na která se Adolf Hitler zde odvolával, jsou proslulé věty z jeho poselství na rozloučenou: „Jest nerozumno, necháme-li se umělými svazky zaplétati do kolísání evropské politiky nebo do střídání mezi evropskými a nepřátelskými svazky... Jediná pravá politika pro nás je ta, abychom pluli svým směrem, volni, bez jakéhokoli trvalého svazku s některou částí zahraničního světa.“

Monroova doktrina není nic jiného než rozvinutí zásad, vytyčených Washingtonem. Má tak základní význam, že musíme aspoň krátce o ni pojednat, zejména proto, že i nynější americká státní doktrina ještě dnes trvá na tom, že „Monroova doktrina zaujímá první místo mezi politickými zásadami Spojených států, že jest výrazem trvalé tendence zahraniční

politiky, která má trvalý vliv na vedení států". (John A. Kas-son.) Vznik této doktriny vede nás do doby Svaté aliance. Španělské kolonie v Jižní Americe právě dobyly své samo- statnosti. Roku 1822 Monroe uznal tyto nově vzniknuvší re- publiky. Rok nato vtrhla do Španělska z pověření Svaté aliance francouzská armáda, aby tam přeměnila konstituční monarchii opět v monarchii absolutistickou. To se bez zvláš- tních potíží podařilo a aliance obírala se nyní otázkou, zda by nebylo možno svobodné nyní španělské republiky v Jižní Ame- rice dostati opět pod španělské panství.

To narazilo v Anglii na značný odpor, poněvadž právě v těch letech britský obchod s Jižní Amerikou se silně rozvinul. Anglie se obávala, že její rostoucí vliv v Jižní Americe utrpí značnou ránu, podaří-li se Svaté alianci znovu dobytí španělských kolonií. Proto se tehdejší britský zahraniční ministr Canning obrátil na vládu Spojených států s návrhem, aby Anglie a Spojené státy společně vystoupily a prohlásily, že znovudobytí kolonií Španělskem považují za vyloučeno a že nebudou lho- stejné přihlížeti, kdyby některá část těchto území měla se dostati jiným mocnostem.

Americký vyslanec v Londýně ve zprávě o této anglické na- bídce netajil se s názorem, že Anglie sleduje při tom své vlastní cíle. Washington proto došel k názoru, že nesmí v žád- ném případě učiniti společné prohlášení s Anglií, nýbrž že musí postupovati samostatně a postavit tak hráz proti francouzsko- španělskému imperialismu i proti imperialismu britskému. Dospěl k tomuto stanovisku tím spíše, poněvadž Spojené státy musely se tehdy postavit též proti ruským nárokům, které tehdy car z Aljašky (která teprve roku 1867 byla Amerikou od Ruska koupena) zvedl na Kalifornii. Výsledkem toho bylo Monroovo poselství ke kongresu. Uvádíme z tohoto doku- mentu jenom podstatné části:

„Na válkách evropských mocností, které se týkají jen jich samých, nikdy jsme se nijak nezúčastnili. Také neodpovídá naší politice, abychom tak činili. Jen jsou-li dotčena nebo vážně ohrožena naše práva, odmítáme takovýto postup a činíme

opatření pro svou obranu... Jsme dlužni své upřímnosti a přátelským vztahům, které jsou mezi USA a evropskými moc- nostmi, abychom jasně prohlásili, že každý pokus o rozšíření jejich systému na kteroukoli část tohoto světadilu považovali bychom za nebezpečí pro svůj mír a pro svou bezpečnost... Proti stávajícím již koloniím nebo državám té oné evropské mocnosti nemáme co namítati a nic namítati nebudeme. Avšak pokud jde o vlády, které vyhlásily svou neodvislost a udržely ji a jejichž suverenitu jsme po zevrubné úvaze z důvodů sprave- dlnosti uznali, musili bychom považovati každé, byť jakkoli maskované zasahování evropské mocnosti o jejich porobení nebo násilné ovládnutí za důkaz nepřátelského stanoviska vůči Spojeným státům." Politika vůči Evropě je tu pak vyčtena takto: „Naše politika vůči Evropě zůstává stejná, totiž vyhý- bati se jakémukoli zasahování do vnitřních záležitostí evrop- ských států, udržovati s nimi přátelský poměr a otevřenou, pev- nou a mužnou politikou dále jej vytvářeti, ve všech případech vyhověti oprávněným nárokům každé evropské mocnosti, avšak netrpěti od žádné z nich zasahování do našich věcí."

Monroova doktrina nestala se ani americkým zákonem, ani nebyla cizími mocnostmi uznána, až na jedinou výjimku, jako platné mezinárodní právo. Touto výjimkou byl statut Společ- nosti národů, v němž Wilson v článku 21. vynutil výslovné uznání Monroovy doktriny, ačkoli Spojené státy později do Společnosti národů vůbec nevstoupily. Každá smlouva však, kterou od té doby Spojené státy uzavřely, i každé jejich diplo- matické ujednání bylo podle amerického názoru činěno s vý- hradou Monroovy doktriny, jejíž výklad však měl stále zůstat suverénní věcí Spojených států. Tato doktrina později byla několikrát americkými presidenty autoritativně doplněna, pře- devším presidentem Polkem roku 1845 a později opět presi- denty Clevelandem a Theodorem Rooseveltem. Avšak pokus přiměti mladé jihoamerické republiky k uznání Monroovy doktriny, učiněný již na panamerické konferenci v Panamě roku 1825, selhal. Příčinila se o to zejména britská diplomacie,

neboť Monroova doktrina až do roku 1898 byla namířena především proti ní.

Anglie také z tohoto důvodu vždy popírala, že by Monroova doktrina byla součástí mezinárodního práva. Když se Canning o ní dozvěděl, podal ihned námítky, ačkoli tato doktrina tehdy sloužila tímž cílům, o které Anglie sama usilovala. Anglie s radostí přijala zprávu o prvním nezdaru této doktriny na panamerické konferenci v Panamě roku 1825 a vždy chovala se vůči principu této doktriny s nápadnou chladností, ba přímo s neváživostí.

Monroova doktrina spočívala tedy na tom, že Spojené státy odmítaly každé zasahování cizího imperialismu do americké sféry a považovaly jej za útok na svou vlastní svrchovanost, při čemž však slibovaly, že nebudou svou mocenskou sféru šířit do cizích území, že se zdrží vměšování do zahraničně-politických sporů a vnitřní politiky evropských států a že budou uznávat každou v té době skutečně vládnoucí vládu za legitimní. Pro celou americkou oblast byla tedy Monroova doktrina především politicky mezinárodněprávním výrazem nedotknutelnosti amerického životního prostoru, z čehož však Spojené státy vyvozovaly právo, aby samy vzaly do rukou odpovědnost za uspořádání celého amerického světadílu.

Po stránce zahraničněpolitické spočíval tento princip na slibu o vzájemném nevměšování.

Tento princip byl pak, jakmile vznikl dolarový imperialism, stále více opouštěn. Od roku 1898 dožadují se USA na základě této doktriny tak jako dříve, aby všechny ostatní mocnosti zdržely se vměšování a zasahování do americké oblasti, zatím však samy si činí nárok vměšovati se do cizích oblastí všude tam, kde domněle musí zastupovati své zájmy. Poněvadž od počátku tohoto století a zejména po světové válce americký finanční kapitalismus zřídil všude po světě půjčkami, finančními poradci a jinými prostředky americká „zájmová pásma“, byla na konec Monroova doktrina zfalšována a stala se prostředkem pro americké zasahování v Jižní Americe, v Evropě, v Africe a v Asii. Z původně čistě defensivního

principu, sloužícího k ohraničení světadílu, stal se imperialistický ofensivní nástroj prvního řádu. Proto, mluvíme-li zde o Monroově doktríně jako o důležité zásadě příštího světového řádu, nemyslíme tím tuto imperialisticky zfalšovanou Monroovu doktrinu, nýbrž onen původní princip vzájemného nevměšování.

Je pozoruhodno, že to byli Angličané, kteří, zřeknuvše se svého bývalého stanoviska, od konce minulého století podporovali imperialistický výklad Monroovy doktriny. Doufali, že takto najdou ve Spojených státech účelivého záka své nauky o světovládě a pomocníka pro udržení té světové politické rovnováhy, ze které Anglie po půl druhého století měla tak velké prospěchy, která však nyní počala se přesunovati. Proto Anglie podporovala zásah Spojených států na Filipínách a definitivní anexi Havajských ostrovů. Činila tak také z toho důvodu, poněvadž krátce před tím ztroskotala anglo-německá jednání o spolek.

Když roku 1898 USA odňaly Španělům Filipíny, prohlásil prezident McKinley: „Bůh uložil Spojeným státům povinnost přinést požehnání opravdu křesťanské kultury Filipincům, kteří pod špatnou španělskou vládou otupěli a zdegenerovali.“ V Londýně našly tyto fráze plné porozumění. Anglie byla tehdy právě zaměstnána počínající válkou s Bury, při níž potřebovala podobné propagační ideologické frazeologie.

Toto zfalšování Monroovy doktriny, pod jejímž ochranným pláštěm počal se rozvíjet i zasahovati nejprve do asijské, pak i do evropské oblasti dolarový imperialismus, bylo v oné době zpozorováno ve Spojených státech samotných. Až do světové války, ba dokonce až do dnešní doby, jest v Americe stále silné hnutí, které se obrací proti světověpolitickým dobrodružstvím a dokonce i proti imperialistickému výkladu Monroovy doktriny, pokud jde o Střední a Jižní Ameriku. Tato oposice byla umlčována hlavně mocnostmi finančního kapitalismu a americkým zahraničním úřadem.

Právě v posledních letech prezident Roosevelt a jeho okolí snažili se vyvolati dojem, jako by se Spojené státy za posled-

ního století svou politikou, spočívající na Monroově doktríně, byly staly zahradou míru a uchránily tak západní polokouli před zmatky, jímž propadla Evropa a Asie. Tato legenda ovšem vypadá jinak, podíváme-li se na americké dějiny od dob vyhlášení Monroovy doktriny. V letech 1823 až 1941 došlo k neméně než *dvaceti čtyřem severoamerickým útočným podnikům*, při čemž nepočítáme boje s Indiány, ani různé menší intervence ve Východní Asii. Při žádné z těchto četných útočných válek a revolucí, které Amerika vedla nebo rozpoutala, nebyly USA napadenou stranou. Ve všech případech byly i podle názoru samotných amerických dějepisců útočníkem.

V dodatku na konci knihy sestavili jsme seznam všech důležitějších útočných válek, které USA vedly za posledních sto let. Tento seznam však podává jen přibližný obraz skutečného vývoje dolarového imperialismu. K tomuto systému patří, že válečný útok a vylovení amerických oddílů byly prostředky, jichž bylo používáno jen v krajním případě. Od posledního desetiletí devatenáctého století užívaly Spojené státy ještě jiných prostředků, zejména politiky uznání nebo neuznání jihoamerických a středoamerických vlád. Propukla-li v některém jihoamerickém státě revoluce, která přímo či nepřímo směřovala proti americkému vlivu, vynutil si Washington tím, že takovou vládu neuznal, často novou revoluci, kterou pak dostaly se k moci skupiny, ochotné podrobiti se panství dolaru.

Světová válka přirozeně má význam daleko zásadnější. Wilsonovo vyhlášení války bylo prvním formálním porušením původní myšlenky Monroovy doktriny ve velkém stylu. Bylo-li možno označiti období od roku 1896 do roku 1912 za období imperialistického izolacionismu, pak Wilsonem vystoupily do popředí docela nové zahraničněpolitické proudy. Vzájemné nevměšování, jež bylo podkladem Monroovy doktriny, zmizelo. Místo toho rozvíjel Wilson zásady kolektivní bezpečnosti a kolektivního internacionalismu. Zásady ty pak převzaly Anglie a Francie a v době ženevské ligy učinily z nich svrchovaný princip evropských západních mocností. Pro západní polokouli samu však vyhradily si Spojené státy další platnost Monroovy doktri-

ny. Ženevská liga také nikdy se neodvážila zasahovati do sporů mezi americkými státy. *

Po světové válce vracely se Spojené státy opět ke svému imperialistickému izolacionismu. Období Harding—Coolidge—Hoover navázalo v podstatě tam, kde již před tím byli McKinley a Theodor Roosevelt. Spojené státy v té době zasahovaly do evropských poměrů jen nepřímo, zato však současně intensivně pokračovaly v boji o Jižní Ameriku, a to hlavně proti Anglii, jejíž mocná kapitalistická posice v jihoamerických státech dávala trvalý podnět ke třenicím.

Poměr USA k Evropě byl nyní určen skutečností, že Spojené státy staly se největším věřitelem světa. Strýc Sam proměnil se v Shylocka, jak Angličané hořce denně ve svém tisku prohlašovali. Spojenci ze světové války a nově vytvořené evropské státy dlužili po příměří a po prvním období výstavby Americe dohromady deset tisíc tři sta padesát milionů dolarů, z čehož připadalo 4,2 miliardy na Anglii, 3,4 miliardy na Francii a 1,6 miliardy na Itálii. Touto novou úlohou světového věřitele pokračoval vlastně za období Hardingova a Hooverova dolarový imperialismus i vůči Evropě. Byla-li to dříve Kuba, Haiti, San Domingo a Nicaragua, kde američtí vyslanci vystupovali jako vykonavatelé přání finančních amerických kruhů, pak to byla nyní poražená Německá říše, kde jako „reparační agenti“ vystupovali zástupci Morganova bankovního domu (Dawes, Young a Parker Gilbert), pověření americkou vládou. Úlohu, kterou hráli v Jižní Americe severoameričtí námořní vojíci, převzaly na Rýnu a v ruhrské oblasti francouzské černošské pluky. Nebylo to však jen Německo, které se takto stalo objektem amerických finančních poradců, nýbrž i jistý počet menších evropských států, jako Polsko, Turecko a j.

Americký dolarový imperialismus zasahoval nyní daleko přes západní polokouli. Vystupoval v Německu stejně jako v Iránu. Podřídil si úplně Jižní Ameriku a viděl v Dalekém Východě nejdůležitější pole své příští činnosti. Americké finanční kruhy věřily, že právě na Dalekém Východě otvírá se americké moci

nanejvýš významná zájmová oblast v dosud nebyvalém měřítku. Doufaly, že celá Čína stane se jakousi americkou kolonií. Daleký Východ dal pak i po válce nejbližší podnět k novému porušení zásad Monroovy doktriny.

Monroova doktrina stanoví výslovně uznání všech de facto existujících vlád v Evropě za zásadní princip americké zahraniční politiky. O Dalekém Východu nečiní se tu zmínky, poněvadž v r. 1823 nebyl to ještě světověpolitický problém. Když státní sekretář Stimson po dobytí Mandžuska Japonskem oznámil 7. ledna roku 1932 v notě japonské a čínské vládě, že Spojené státy neuznají územní změny, k nimž by došlo na základě válečných událostí, byl tím nepochybně princip Monroovy doktriny o nezasahování porušen stejně zásadně jako vstupem do války v roce 1917. Uznání nebo neuznání vlády stalo se, jak jsme viděli, jednou z nejvýznamnějších zbraní americké zahraniční politiky na západní polokouli. Těto zbraně mělo být nyní použito také na Dalekém Východě, po případě i v Evropě. Bylo ji vskutku použito po dobytí Habeše Itálií. I dnes pro americký a britský úřad existuje „svobodný stát Danzig“, Česko-Slovensko atd. Stimsonova doktrina znamená tudíž přechod Spojených států od imperialistického izolacionismu z doby po světové válce k novému expansivnímu imperialismu, který se pak měl plně rozvinouti za období Franklina Roosevelta.

Stimson odvolával se ve své notě Japonsku a Číně výslovně na t. zv. *Kelloggův pakt* (podepsán 27. VIII. 1928). Prohlásil že USA nejsou ochotny uznati jakoukoli situaci, smlouvu nebo dohodu, která by odporovala závazkům Kelloggova paktu. Kelloggův pakt však, jímž měla být dána válka do klatby, byl pochybnou a pružnou smlouvou. Odsuzuje válku jakožto „nástroj národní politiky“. Jak Carl Schmitt k tomu výstižně poznamenal, znamená to, že na jedné straně jsou války, které jako nástroj národní politiky jsou zakázány, že však na druhé straně jsou „dovolené války“, ve formě akce Společnosti národů. Jinými slovy: Kelloggův pakt byl pokus amerického imperialismu, spojeného s imperialismem anglickým a fran-

couzským, vymeziti, které války mají být dovoleny a které zakázány.

Jak Kelloggův pakt tak Stimsonova doktrina z ledna 1932 znamenaly, že anglický, francouzský a americký imperialismus mají pečovat o to, aby na světovém řádu, vytvořeném ve Versailles, za žádných okolností nic nebylo změněno. Dolarovou diplomacií byly velké oblasti, ležící mimo západní polokouli, prakticky podrobeny americkému finančnímu diktátu. Svět byl „definitivně“ rozdělen i s amerického hlediska. Kelloggův pakt i Stimsonova doktrina byly výrazem této politické mocenské teorie. Podkladem jich byl pokus rozdělit velké civilisované národy na národy první a druhé třídy a všemi prostředky zabrániti, aby národy druhé třídy neměly účast na výsadách národů třídy první.

Spojené státy tedy, které v Evropě nepřistoupily k versaileskému diktátu ani ke Společnosti národů, postaraly se na Dalekém Východě o to, aby tam vznikl smluvní stav, jímž by se Čína stala americkým zájmovým pásmem a Japonsko státem druhého řádu. Prvním krokem k tomu byla washingtonská konference z r. 1921, na níž američtí diplomaté dosáhli toho, že dosavadní britsko-japonský spolek z r. 1902 byl zrušen a nahrazen smlouvou čtyř mocností: Spojených států, Anglie, Francie a Japonska. Smlouva tato stanovila sílu loďstev Ameriky, Anglie, Japonska a Francie na 5:5:3:1,75, při čemž italské loďstvo mělo být stejně silné jako francouzské. Zrušení britsko-japonského spolku znamená pro USA mohutný pokrok jejich mocenské politiky na Dalekém Východě, poněvadž nyní mohly izolovati Japonsko, kdyby se v Číně postavilo proti americkému principu otevřených dveří.

V únoru 1922 byla ve Washingtonu uzavřena t. zv. *smlouva devíti mocností*, již všechny mocnosti interesované v Jižním Pacifiku se zavázaly zaručiti svrchovanost, nezávislost a územní i správní nedotknutelnost Číny i princip otevřených dveří. Japonsko jen stěží bylo pohnuto k podpisu této smlouvy, kterou vlastně politika USA na Dalekém Východě stala se jakýmsi mezinárodním zákonem. Tyto smlouvy byly velkým úspěchem

USA. Anglie byla donucena vzdáti se první úlohy na Dalekém Východě, kterou dosud hrála, a Japonsko bylo zatlačeno do čistě obranné posice.

Dobytí Filipín ve španělsko-americké válce položilo základ americké mocenské politiky na Dalekém Východě. Učiníme-li Manilu středem kruhu o poloměru 2500 mil, vidíme, že z tohoto ústředí lze zásobovati zbožím polovinu všeho obyvatelstva na světě, neboť v tomto kruhu jsou Vladivostok, Indie, Arabské moře, Oceánie a severní Austrálie, tedy asi 800 milionů obyvatel. Tato okolnost hrála asi také u amerického kapitálu rozhodující úlohu při dobytí Filipín. Americká společnost pro rozvoj Číny získala r. 1898 koncesi pro jižní část velké železniční trati Peking—Kanton. Již před tím pronikl americký kapitál do Mandžuska. Zatím však, co ostatní mocnosti rozdělily Čínu na zájmová pásma, Spojené státy měly zájem na tom, udržeti Čínu jako celek, neboť jenom tak mohl americký kapitál získati posici, o níž usiloval. Rozumí se samo sebou, že tuto svou politiku USA maskovaly různými vznešenými mravními zásadami.

Japonsko po uzavření paktu devíti mocností snažilo se zbavit pout, které takto bránily jeho přirozené expansivní politice v Asii. Tokio vidělo, že americký kapitál ve stále větší míře zaplavuje celou Čínu a obrovské bohatství této země dostává se takto pod americký vliv. Když pak r. 1931 došlo k japonskému protiútoky v Mandžusku a celé mandžuské území dostalo se pod japonské panství, doufal Stimson, že uveřejněním své doktriny o neuznání tohoto stavu přiměje Anglii a snad i Francii k společné akci proti Japonsku. Tehdy po prvé byla formulována imperialistickou mocností myšlenka „války pro udržení kolektivní bezpečnosti“. Již tehdy mluvilo se v USA o tom, že „světový mír“ bude musit být zachráněn válkou proti Japonsku. Anglie však nebyla ještě ochotna přistoupiti na tento nebezpečný návrh. Prohlásila, že doufá, že Japonsko i v Mandžusku bude dále sledovati politiku otevřených dveří. To bylo i Japonskem chápáno jako odmítnutí amerických nároků.

Anglie stáhla se zpět ke Společnosti národů, která sice Stimsonovu doktrinu převzala, odmítla však chopiti se sankcí. Na podzim 1932 vznikl nový mandžuský stát. Japonsko bylo v Ženevě formálně odsouzeno a vystoupilo pak z S. N. Tak bylo získáno první kolo boje o nový světový řád pod heslem „Asie Asiátům“ proti zájmům amerických financí. Japonsko při tom poznalo, že v USA vznikl mu soupeř, který nikdy se nevzdá dobrovolně svých zájmů v Číně. USA naproti tomu opět počaly považovati Japonsko za úhlavního nepřítele. Vlivem finančního kapitálu rozpoutal americký tisk divokou agitaci proti Japoncům, aby americký lid nabyl přesvědčení, že japonská akce v Mandžusku a v severní Číně ohrožuje USA. Bylo to zcela absurdní.

Porušení Monroovy doktriny v tomto případě jeví se nám dnes předejrou oné politiky ustavičného zasahování do otázek ostatních zemědílů, kterou se později vyznačovalo období Rooseveltovo. Pokus o zasazení stroje kolektivní bezpečnosti proti Japonsku selhal. Duch, který tuto politiku zplodil, počal však stále více ovládati USA. Státní department (zahraniční ministerstvo) stalo se zástupcem imperialistického vměšování ve všech zemědílích.

Pakliže v prvních letech po světové válce po Wilsonově fiasku Amerika spokojila se sbíráním plodů dolarové diplomacie po celém světě, počala nyní vystupovat opět s nárokem hlásati světu pravou morálku a uvésti jej na správnou cestu. O osm let později vidíme opět Stimsona jako ministra války v Rooseveltově kabinetu. Za tu dobu se principy, jimiž se tehdy morálně maskoval americký imperialismus, staly podkladem americké zahraniční politiky vůbec. Anglie, která při prohlášení Stimsonovy doktriny váhala, byla ve válce. Tak vznikly předpoklady, jež Stimson si přál vytvořiti. Přehlédl však, že Japonsko se zatím stalo vojenskou mocí prvního řádu.

*

První období zahraniční politiky Franklina Roosevelta vyznačovalo se jistým zmírněním severoamerického imperia-

lismu. V popředí byly problémy vnitřní politiky a New Dealu, a proto v letech 1933—37 byla zahraniční politika až na druhém místě. Dělal ji *Cordell Hull*, jehož Roosevelt roku 1933 jmenoval státním sekretářem. Hull nepatřil k původnímu Rooseveltovu kruhu přátel. Jeho jmenování bylo kompromisem s mocenskou skupinou jižních demokratických senátorů. Roosevelt přidělil proto Hullovi jako poradce dva své důvěrníky, Bullitta a Moleye. Hull však s počátku dovedl se jejich vlivu zbavit. Teprve později musil postoupiti vedení zahraniční politiky Rooseveltovi.

Hull, narozený 1871, pocházel z Tennessee. Po 24 léta zastupoval tento stát ve sněmovně, na to dva roky v senátu, načež byl jmenován státním sekretářem. Byl odborníkem pro daně z dědictví a celních tarifů. Když se ujal zahraničního ministerstva, byl přesvědčen, že podstatná část vnitropolitických i světových problémů dá se vyřídit liberální celní a zahraničněobchodní politikou. To byla jeho fixní idea. Mimo to byl znám jako internacionalista z konce Wilsonova období, kdy se exponoval pro podpis versailleského diktátu a pro vstoupení USA do Společnosti národů. Evropu ani Asii z vlastního názoru neznal. Byl posledním doktrinářem svobodného obchodu, který ještě zůstal v čele zahraniční politiky velikého státu a byl úplně slepý pro všechny otázky nynějšího století.

Počal tím, že se jal uzavírat obchodní smlouvy s různými jihoamerickými a později evropskými státy. Podle menších či větších potíží při této činnosti zvykl si znenáhla na to, že dělí státy na „špatné“ a „dobré“. Pro jeho utopické představy neexistovaly naléhavé národní a sociální problémy v ostatním světě. Na základě obchodních statistik snažil se vypočítati, jakým způsobem bylo by možno na celém světě dosáhnouti největšího obecného blahobytu. Vše, co nedpovídalo jeho názorům, odmítal. Chyběl mu každý hlubší pohled a pochopení pro příčiny, z nichž pramenily světové hospodářské a sociální nesnáze.

Zahraněční politika New Dealu počala pozoruhodnou neložičností. Tehdy byla na léto r. 1933 svolána londýnská svě-

tová hospodářská konference, kterou Roosevelt přivítal a vytкнуł jí za cíl stabilisaci měny. Hull vystoupil v Londýně jako hlasatel obnovení volného světového hospodářství. Tu však počátkem července Roosevelt telegraficky konferenci oznámil, že stabilisace dolaru nepřichází v úvahu. Takto rychle změnil Roosevelt pod vlivem jiných poradců svůj názor. Konference se pak rozešla. Byl to poslední pokus uvést opět světové hospodářství v chod ve starém stylu. USA zůstaly s počátku ještě při isolační politice.

Také v jiných oborech prokázaly se podobné tendence. V dubnu 1934 přijal kongres t. zv. Johnson-Akt, jímž bylo stanoveno, že nikdo v USA nemá práva půjčovati nějaké cizí vládě peníze, pakliže tato vláda nesplicí Spojeným státům své dluhy. Kongres vyjádřil tak svou vůli zabrániti tomu, aby se opakovala americká půjčková politika ze světové války. S výjimkou Finska přestali totiž všichni dlužníci ze světové války platiti USA úroky a amortisační částky. Amerika vyvodila z toho důsledky.

Jiného rázu bylo uznání *Sovětského svazu*, které provedla Rooseveltova vláda v září 1933. Litvinov přijel tenkrát k jednání do Washingtonu. K uznání došlo na nátlak levého křídla demokratů, avšak také velký kapitál tenkrát doufal, že uznáním Sovětů bude moci získati ruský trh. To se však stalo až r. 1941 za podstatně jiných podmínek.

Zahraněční politické ideologii tohoto počátečního období odpovídalo úsilí odstraniti stávající potíže na různých polích. Tak slibily USA *Filipínám* v roce 1934 nezávislost na rok 1946. Do té doby měly býti americké posádky z Filipín odvolány a zřízena samostatná civilní správa. Zahraniční politika hrála při tomto rozhodnutí jen podružnou úlohu. Kongres byl tu veden spíše zřetelem hospodářským. Rozhodnutí toto vynutili si především farmáři, kteří sami ve Spojených státech pěstovali cukrovou třtinu. Roosevelt, který s počátku nehodlal pokračovati ve vyhrůžné politice proti Japonsku, souhlasil s kongresem za předpokladu, že Spojené státy i napříště podrží na Filipínách jistá výsadní práva pro své loďstvo.

Na téže linii byla s počátku i *jihoamerická politika* nové vlády. Roku 1933 sešla se v Montevideu VII. panamerická konference. Na VI. konferenci v Havaně roku 1928 Jihoameričané projevili svůj odpor proti intervenční politice USA. Hull nyní v Montevideu vyhlásil „*politiku dobrého sousedství*“ a podepsal smlouvu, které se zúčastnily všechny americké státy mimo Kanadu a v níž bylo stanoveno: „Žádný stát nemá právo zasahovati do vnitřních nebo zahraničních věcí státu druhého.“ Pokus proměnit Monroovu doktrinu ze zásady, platné pro Spojené státy, ve vedoucí zásadu pro celou západní polokouli, vykazoval, jak se zdálo, jisté pokroky. Základnou této politiky bylo však to, že zatím hospodářské postavení USA v Jižní Americe stalo se tak silným, že jejich nadvláda jevila se možnou i tehdy, když by se vzdaly tvrdých forem dolarové diplomacie.

Nedůvěra Jižní Ameriky vůči USA nezmizela však ani po těchto krocích Rooseveltovy vlády. Jihoamerické státy daly se pohnouti pouze k uzavírání celkem bezvýznamných konsultativních paktů. Všechny tyto země považovaly pro sebe za nejvýznamnější udržeti obchodní styky s Evropou. Nehodlaly dát se odvrátit panamerickým ideálem od svých historických svazků s evropskými zeměmi. Jižní Amerika viděla ve formulí „*politika dobrého sousedství*“ s počátku právě jen formulí, avšak věřila za ní nebezpečí nového období dolarového imperialismu. Měla pro to dobré důvody.

V Evropě stejně jako na Dalekém Východě počalo vzrůstatí napětí. Habešská krise sice přešla, aniž by Washington byl za ní jednal nepřívětivě vůči Itálii, avšak Jižní Amerika se obávala, že Spojené státy dříve či později poruší svou zásadu nezasahovati do mimoamerických sporů. K tomu přistupovala okolnost, že od roku 1935 Hullova obchodní politika snažila se diskriminovati obchod zahraničních mocností, zejména Německa. Hull počal tehdy ve svých obchodních smlouvách připojovati klausule proti exportu do těch zemí, „jejichž vývoz dostává subvence přímo od vlád“.

Konečně pak jihoamerické státy viděly, že od roku 1935 Washington provádí na ně nátlak v *otázce zbrojení*. V Buenos Aires roku 1936 Roosevelt a jeho poradci, především Sumner Welles, který převzal tehdy vedení poměru k Jižní Americe, pokusili se přiměti jihoamerické státy ke zbrojení, které by bylo financováno půjčkami Spojených států. To byl již povážlivý příznak návratu Spojených států k obvyklé dolarové diplomacii.

Když pak začátkem roku 1937 Washington vstoupil s Brazílií v jednání o *pronájem válečných lodí*, obavy všech jihoamerických států stále vzrůstaly. Argentina formálně proti tomu protestovala a prohlásila to za porušení panamerické myšlenky, poněvadž by takto jihoamerické státy mohly býti zapleteny do cizích sporů. Spojené státy pak na podzim roku 1937, když brazilský prezident Vargas přeměnil svůj režim v autoritativní vládu, svou nabídku odvolaly. Všechny tyto události vedly však k tomu, že politika „*dobrého sousedství*“ k Jižní Americe byla značně kompromitována.

Nálada amerického lidu mezitím, stejně jako nálada kongresu, byla proti jakémukoli zaplétání USA do jakéhokoli mimoamerického konfliktu. V r. 1934 senátní výbor zahájil vyšetřování severoamerického muničního průmyslu, z něhož vyšlo najevo, že zbrojní průmysl a vysoké finance byly odpovědný za vstup USA do světové války. Celá země proto bouřlivě žádala, aby zákonem bylo znemožněno opakování něčeho podobného. Když na jaře příštího roku došlo k habešské krizi, která otrásla Evropou, jednal senát rychle a energicky.

Koncem srpna 1935 byl vydán *první neutralitní zákon*, jímž byly zakázány prodej i doprava zbraní a munice mocnostem vedoucím válku, jakmile president USA oficiálně bude konstatovati, že někde ve světě nastal válečný stav. Tento neutralitní zákon dále stanovil, že president může zakázat americkým občanům cestovati na lodích národů, které vedou válku. Roosevelt, jako před tím Hull a úředníci zahraničního ministerstva, se již tehdy pokoušel zabrániti kongresu v tomto zákonu. Když pak vypukla italsko-habešská válka, dal Roosevelt jasně najevo, že

zamýšlí podporovati sankční politiku Anglie a ženevské ligy alespoň morálně. Zatím však připustil, aby nový neutralitní zákon vstoupil v platnost. V tomto případě musil se totiž tento zákon jednostranně obrátit proti Italii.

R. 1936 doplnil kongres neutralitní akt předpisem, že válčícím mocnostem nesmí býti poskytovány žádné půjčky, a po vypuknutí občanské války ve Španělsku bylo počátkem r. 1937 neutralitní zákonodárství rozšířeno též na španělskou občanskou válku. Všechna tato opatření se stala více či méně proti Rooseveltově vůli. Americký národ jistě nikdy neprojevil tak silně svou vůli vyhnouti se opakování situace ze světové války, jako právě v těchto letech. Mimo to ovšem Roosevelt byl v té době ještě do té míry zaměstnán problémy vnitropolitickými, že se vzdal úmyslu převzít zcela i vedení americké zahraniční politiky.

Když na jaře 1937 kongres chtěl obnoviti neutralitní zákon, jenž původně platil jen na dva roky, rozhodli se Roosevelt a Hull vtělit do nového neutralitního zákona za všech okolností ustanovení, jimiž měl být kryt týl Anglii proti Německu a Italii. Také vliv finančního kapitálu, který jinak byl v té době Rooseveltovi nepřátelský, směřoval k tomuto cíli. Bylo to v době, kdy pozornost kongresu byla zcela zaujata sporem o nejvyšší soudní dvůr. Neutralitnímu zákonodárství byla proto věnována jen menší pozornost. Tak se skutečně podařilo prosaditi 1. května 1937 nový neutralitní zákon, jímž moc presidenta byla značně rozšířena a současně posílena Anglie v naději, že ve vážném případě bude míti za sebou USA přes to, že všechen americký lid si přál mír.

Byla totiž k zákonu připojena dvě nová ustanovení, která měla veliký dosah: jedno bylo proslulá klausule „cash and carry“, jíž bylo stanoveno, že všechno zboží, prodané Amerikou válčícím mocnostem, musí být hotově zaplaceno a odvezeno na neutrálních lodích anebo na lodích válčících států. Druhé ustanovení vymezovalo, že pro obchod s Kanadou bude možno i za války, do níž by byla zapletena Britská říše, naříditi výjimky, které

by umožnily další nerušené hospodářské styky Ameriky s touto zemí.

Klausule „cash and carry“ byla bez jakékoli pochybnosti jednostrannou výhodou pro Anglii, poněvadž pouze ona v případě války měla dosti zlata a potřebných lodí, aby mohla dovážeti zboží z Ameriky. Ne nadarmo britský ministr obchodu lord Runciman počátkem r. 1937 měl ve Washingtoně řadu tajných porad s Rooseveltem, na kterých se jednalo o hlavních směrnicích nového neutralitního zákona. Kongres ovšem sledoval svým neutralitním zákonodárstvím cíle zcela jiné. Nakonec však byl vymezen takový pojem neutrality, že se tím *neutralita USA stala nástrojem britské světové politiky*. Byl to vlastně počátek pozdějšího Rooseveltova programu světovlády.

Senátor Hiram Johnson z Kalifornie prohlásil ještě při debatě o tomto zákonu, že tento zákon není nic jiného než tajný spolek s Anglií. Kongres však toho nedbal a dal Rooseveltovi ve velké míře volnost, pokud šlo o zahraniční politiku. Brzy se ukázaly nedozírné následky.

Kongres a s ním celý americký národ byly v letech 1933 až 1937 vystaveny propagandě pro nový internacionalismus, která částečně vycházela od Židů, částečně od britských propagačních ústředí. Již r. 1933 pokusili se Židé rozpoutati bojkot proti německému zboží. Jisté příznaky nasvědčovaly, že Roosevelt i Hull byli ochotni zařaditi se do této ideologické fronty. Teprve neutralitní zákon z r. 1937 vytvořil však pro to věčný podklad.

Rooseveltův obrat od neutralitní politiky, odpovídající všeobecnému přání amerického národa, k politice válečné a k válečnému štvání, lze určití docela přesně. V srpnu 1936, tedy před druhou presidentskou volbou, měl Roosevelt obsírný zahraničně politický projev v Chautauqua. Vyhlášoval v něm ještě svůj úmysl „udržeti neutralitu, byť by proti tomu byl jakýkoli nátlak zvenčí i zevnitř... Kdyby na nějakém jiném kontinentu měla opět propuknouti válka, nechceme přehlížeti skutečnost, že by se našlo tisíce Američanů, kteří by se snažili pro mrzký mamon zničit naši neutralitu. Říkali by nám, a

jejich názory by bohužel našly značné rozšíření, že problém nezaměstnanosti v USA by byl vyřízen, kdyby vyráběly pro válčící národy to či ono zboží a mohly je dovážeti. Říkali by nám, že Amerika by mohla strhnouti na sebe světový obchod... Máme-li volbu, zda chceme hromadit zisky anebo míti mír, odpoví národ: „Chceme mír.“

Zdá se skoro neuvěřitelné, že Roosevelt mluvil takto ještě v r. 1936. Tehdy byl totiž ještě přesvědčen, že New Deal ve Spojených státech povede k vítězství. Viděli jsme, jak na jaře a v létě 1937 všechny tyto naděje ztroskotaly a jak Roosevelt byl ke konci sporu o nejvyšší soudní dvůr politicky skoro vyřízeným mužem. Americký národ se od něho odvrátil. To bylo koncem srpna 1937. Zatím však Japonsko počíná na Dalekém Východě po pětileté pauze opět uskutečňovati svůj program. Dne 7. července padly na mostě Marca Pola u Pekingu první výstřely, které daly podnět k nové japonsko-čínské válce. V té chvíli viděl Roosevelt velkou možnost pro sebe. Nepodařilo-li se mu státi se dějinnou postavou prostředky mírovými, musí mu k tomu dopomoci válka!

Za šest týdnů po zhroutilí New Dealu a za rok po neutralitním projevu v Chautauqua vystoupil 5. října 1937 při otvírání mostu v *Chicagu* s onou proslulou řečí, kterou již dnes musí dějepisec hodnotiti jako opravdový počátek nové světové války. Až do té doby byl boj Německa o rovnoprávnost i úsilí Japonska o velkoasijskou federaci hnuty, které bylo obmezeno na evropský, resp. asijský prostor, a nikterak by nebylo mohlo vésti k světové válce, nýbrž jen k vymezení nových životních oblastí mladých velmocí oproti zájmovým oblastem velmocí starých. Nešlo tu o žádné opravdu americké zájmy. Nebylo tu nejmenší příčiny k světovému konfliktu, když náhle Roosevelt nejuťočnějším způsobem a tónem vyhlásil zásady, jimiž USA napětí v ostatních zemědělech vztáhly na sebe a tím je ihned uměle zostříly. Od tohoto projevu vede nepřetržitá linie vědomého přivolávání katastrofy. Roosevelt v *Chicagu* prohlásil:

„Nevinné národy a státy jsou ukrutně obětovány chťi po moci a panství, který nezná žádného smyslu pro spravedlnost... Dějí-li se takové věci v jiných částech světa, nesmí si nikdo mysliti, že Amerika toho zůstane ušetřena, že tato západní polokoule nebude napadena a že může pokračovati v klidném a pokojném životě... Národové, kteří milují mír, musí se společně postaviti k obraně proti oněm porušováním smluv a naprostému nedbání lidských citů, které dnes vytváří stav mezinárodní anarchie a nejistoty, jemuž nelze uniknouti izolací nebo neutralitou. Mír, bezpečnost a svoboda 90% všeho světového obyvatelstva jsou ohroženy zbývajícimi deseti procenty, které hrozí zničením všeho mezinárodního řádu a práva... Počíná-li se šířiti epidemicky nějaká fysická nemoc, účastní se společenstvo *karantény* nemocného, aby lidstvo bylo uchráněno rozšíření této nemoci.“

To byly nejdůležitější body tohoto projevu. Jak viděti, jsou tu v jádru již složky, které později vyznačovaly Rooseveltovu válečnou politiku: 1. Tvrzení o domnělém ohrožení západní polokoule, ač pro to nebylo lze uvést žádný rozumný důvod. 2. Tvrzení, že poválečné smlouvy přivodily opravdový světový řád, který je nyní ohrožován anarchií, zatím co ve skutečnosti mezinárodní anarchie, bezprávnost a politické deklasování velkých kulturních národů byly právě výsledkem těchto poválečných smluv. 3. Tvrzení, že mocenský řád, zřízený versailleským diktátem a ostatními smlouvami prvních poválečných let, má býti definitivní, a že ony mocnosti, které tím utrpěly újmu, mají býti násilně odraženy mocnostmi, které těží z tohoto mocenského řádu. 4. Konečně názor, že udržení „světového míru“ dlužno proto vynutit i válkou, nepodaří-li se zastrašiti mladé a odstrčené velké národy a trvale je upoutati na řetěz.

Chicagský projev vyvolal v USA veliké rozhořčení. Den po něm sdělila „New York Herald Tribune“, že jeho text již několik dní před tím byl dán na vědomost britskému zahraničnímu úřadu. Velká většina Američanů byla proto přesvědčena, že Roosevelt zcela neočekávaně pokusil se opustiti neutralitní politiku ve prospěch zastřeného spolku s Anglií. Skoro celé

země zmocnilo se horečné rozčilení, poněvadž tento směr neschvalovala. Varovné hlasy ozvaly se zejména v kongresu. Za vedení poslance Ludlowa byl podán návrh zákona, který stanovil, že pro případ války, vedené mimo USA, je třeba lidového hlasování. Silné skupiny v kongresu byly pro tento návrh.

Na druhé straně ovšem triumfovala menšina, která již dávno si přála, aby váha USA uplatnila se v boji mocností jak v Evropě, tak v Asii. Za dva dny po tomto projevu uveřejnil *Henry Stimson* v „*New York Times*“ dopis, v němž pozdravil Rooseveltovou řeč jako „vůdcovský čin“, který „pravděpodobně Ameriku přiměje k tomu, aby si vzpomněla na svou odpovědnost a uplatnila ji“. Stimson jako jeden z vedoucích členů republikánské strany a důvěrník Morganova domu i amerického konsorcia pro hospodářské využití Číny dal tím najevo, že americký kapitál po prvé souhlasí s presidentovým počinem.

Stejně nadšeně vyslovil se vedoucí americký židovský publicista *Walter Lippmann*, blízký Frankfurterovu kruhu. Židovstvo, jež už od r. 1933 se pokoušelo obrátiti americkou politiku proti Německu, věřilo, že se nyní přiblížil čas, kdy jeho pomstychtivé plány mohly by se státí skutkem.

A konečně komunistický list „*Daily Worker*“ po chicagské řeči prohlásil: „Komunistická strana vítá ohlášení pozitivní mírové americké politiky presidentem. Není nejmenší pochyby, že tato řeč obsahuje vše, co může Ameriku udržeti stranou války. Komunistická strana již dříve doporučovala takovouto politiku.“ Co komunisté mírovou politikou rozuměli, bylo dávno známo. Tak, jako se v chicagském projevu nacházejí všechny podstatné složky pozdější válečné Rooseveltovy politiky, tak také vystoupily po této řeči hned společně na scénu všechny síly, jež tuto politiku měly podporovati: vysoké finanční kruhy, židovská inteligence a komunisté.

Jak vidno, od října 1937 počaly s Rooseveltem pracovati dvě tak odlišné skupiny, jako byly vysoké finanční kruhy a komunisté. Není pochyby, že pojátkem mezi oběma byli Židé, kteří byli zastoupeni ve velkém počtu jak v peněžní oligarchii, tak na levém radikálním křídle. Tento spolek mezi vysokými

financemi a levým radikalismem přirozeně byl omezen pouze na zahraniční politiku. Židé, kteří stále působili na Roosevelta, byli naplněni bezuzdnou záští proti Německu. Od samého počátku byl jim dobrý každý prostředek, který mohl sloužiti k vybudování světové konstelace proti Německu a nacionálněsocialistické myšlence.

*

K válečné propagandě, která se počala v USA rozvíjeti od října 1937, přidružil se brzy též *britský vliv*. Na jednom místě této knihy jsme již konstatovali stále stoupající vliv britské propagandy v kruzích americké peněžní oligarchie. Od roku 1937 tento anglický vliv v americké společnosti i v americké politice nabyl rozhodujícího významu.

Britská síť, která byla rozprostřena po stránce politické i společenské nad celými Spojenými státy, musila se přirozeně uplatniti, jakmile v Evropě počala se projevovati krise. Podkladem britského vlivu byly kulturní instituce, které byly vytvořeny s anglické strany *Cecilím Rhodesem* a s americké strany *Andrewem Carnegiem*. Oba tyto magnáti vysokých kapitalistických kruhů byli přesvědčenými stoupenci nutnosti anglo-americké unie. Rhodes založil za tím účelem nadace v Oxfordu a Carnegie celou řadu vědeckých nadací v USA. President „*Carnegie-Endowment for International Peace*“, *Nicholas Murray Butler*, současně jako rektor největší americké university *Columbia University* v New Yorku, měl současně významné organisátorské postavení ve vědeckém životě Spojených států. Využíval ho systematicky k tomu, aby přesvědčoval americký národ, že jeho osud je na život i na smrt spojen s osudem britského imperia.

Tyto kruhy využily zejména organizace *English-Speaking Union*, založené roku 1917. Tato organizace měla vychovávat americkou horní vrstvu k názoru, že Amerika nutně musí jíti společně s Anglií. Je příznačné, že americké předsednictvo této *English-Speaking Union* mělo na nejvýznamnějších místech muže, kteří přímo či nepřímo záviseli na Morganově domě. Morganův dům totiž již za světové války byl aktivním stře-

diskem britsko-americké aliance. Podobně jako v Anglii i ve Spojených státech nacházíme stále skoro tytéž osoby na předsednických a rozhodujících místech různých společností a spolků, které si vytkly za úkol působiti na veřejné mínění. Tak na příklad i Liga pro Společnost národů, která měla propagovati sblížení USA se Společností národů, byla vytvořena a financována účastníky Morganova domu. Totéž platí také pro obzvláště vlivnou Asociaci pro zahraniční politiku (*Foreign Policy Association*).

Všechny tyto organisace dovedly intensivní činností tiskem a rozhlasem upoutati pozornost americké veřejnosti. Jejich vědecká oddělení a jejich časopisy působily na široké kruhy, zejména na četné ženské kluby, které mají veliký význam pro vývoj veřejného mínění v USA. Vezmeme-li konečně zřetel na to, že směrodatní novináři „New York Times“, pokud nejsou Židé, jsou rození Angličané, připomeneme-li, že na příklad šéf všech evropských korespondentů tohoto nejvlivnějšího amerického listu F. Birchall jest anglické národnosti, pak si musíme uvědomiti, že Angličané měli v USA mocné mocenské nástroje, jimiž mohli zpracovávat veřejné mínění. K tomu přistupoval ještě vliv v četných průmyslových i peněžních společnostech, které finančními zájmy byly na život i na smrt spojeny s britskou plutokracií.

Všechny tyto síly začaly nyní od roku 1937, jakmile Roosevelt sám dal k tomu znamení, spolupracovati s židovskou a komunistickou propagandou, která již dříve byla vedena proti Německu a Japonsku. Toto organisování válečného štvění a nenávisti postupovalo rychleji, než v Anglii samé. Tam v oné době byla pro válku rozhodnuta pouze válečná strana, sdružující se kolem Churchilla, Edena a Duff Coopera. Britská politika a britské zahraniční ministerstvo snažily se původně činností svého propagačního stroje ve Spojených státech jen krýti si týl. Brzy však stala se britská politika zajatcem oněch sil, které si chtěla zajistiti jako spojení. Projevem presidenta Roosevelta v Chicagu byly protřzeny hráze.

*

Roosevelt v té době nebyl ještě rozhodnut, kterým směrem obrátí novou útočnou zahraniční politiku Spojených států. Dlužno si uvědomiti dějinně velmi zajímavou a zvláštní skutečnost, že Spojené státy byly jedinou velmocí, která neměla žádného přirozeného nepřítele. To byla od vzniku USA neobvyčejná výhoda, z které Spojené státy měly nesmírný prospěch. Jediné nebezpečí, které je mohlo ohrožovati, totiž expanse britské světové říše, pokud Anglie měla nepopíratelnou nadvládu na moři, přestalo existovati, jakmile Velká Británie jak v Evropě, tak ve Východní Asii musila vyhledávati spojení Spojených států pro určité světověpolitické cíle, na příklad pro vytvoření protiváhy proti Rusku na Dalekém Východě a později proti Japonsku. Tato skutečnost, že Spojené státy nebyly nikým ohrožovány, vedla ke vzniku tradiční americké isolační politiky.

Roosevelt nyní, když se ukázalo, že nestačil na vyřešení hospodářské americké krise, rozhodl se vytvořiti umělý tlak zvenci, aby si tak otevřel nové pole, kde by se mohl uplatniti a najíti úspěch, který mu jinde byl odepřen. Chtěl vyvolati v americkém národě dojem a přesvědčení, že USA mohou býti ohroženy nějakými mimoamerickými mocnostmi. Bylo to jednání neodpovědné a cynické, poněvadž takováto politika nutně musila vésti k válce. Roosevelt ovšem tehdy ještě věřil, že válku povedou jen ostatní národy a že Spojené státy nebudou nuceny aktivně se jí zúčastniti. Co chtěl a co potřeboval, bylo, aby v Americe byl zaveden „výjimečný stav“, to jest, aby bylo možno přivoditi ohromnou zbrojařskou konjunkturu, které jinou cestou nebylo možno dosáhnouti. Proto potřeboval nutně najíti „nepřítele“ a vyvolati v obyvatelstvu dojem, že Spojené státy jsou ohroženy.

S počátku Roosevelt měl za to, že jako takový nepřítel mohlo by figurovati Japonsko. Jeho chicagský projev vztahoval se více na Japonsko než na Německo a Itálii. Rooseveltova propaganda líčila Japonsko jako veliké nebezpečí pro USA. Zmínili jsme se již, že chicagský projev byl předběžně oznámen britskému zahraničnímu úřadu. Jak později bylo s ame-

rické strany dokázáno, Roosevelt snažil se v oné době přiměti Anglii ke společné anglo-americké blokádě proti Japonsku, které se měla zúčastniti obě loďstva. Anglie dala se však pohnouti pouze ke svolání mezinárodní konference za účasti Spojených států. Tato konference sešla se v listopadu 1937 v Bruselu a skončila tímž fiaskem jako podobné pokusy ženevské ligy. Japonsko, uražené Rooseveltovým projevem, odmítlo vůbec svou účast. Z návrhů na blokádu proti Japonsku anglo-americkým loďstvem zbylo pouze vyslání několika amerických křižníků do Singapur, které bylo odůvodněno otevřením nové britské lodní základny (únor 1938). V každém případě však toto objevení amerických lodí v Singapur, jež bylo spojeno s odesláním americko-anglicko-francouzské noty Japonsku, aby podalo objasnění o svých příštích lodních stavbách, bylo důkazem, že USA dívají se na Singapur též jako na americký problém. Byl to počátek nového amerického imperialismu.

Mezitím propagační stroj v Americe samé pracoval všemi silami. Židé v tisku, v rozhlasu a ve stranách poznali svou velikou příležitost. Brzy tento stroj běžel zcela automaticky. Zanedlouho již bylo středem této štvácké propagandy Německo, v němž měl býti konečně nalezen horečně hledaný „nepřítel“.

Ještě v prosinci 1937 podařilo se Rooseveltovi přiměti svého odpůrce z presidentské volby roku 1936, bývalého guvernéra Kansasu *Alfreda Landona*, k otevřenému dopisu, v němž byla odsouzena mírová strana v Americe. Landon v tomto dopisu Rooseveltovi napsal: „Gratuluji Vám k Vašemu pevnému, ne, kterým jste se postavil proti navrhovanému zákonodárství, jež by odňalo kongresu možnost vyhlásiti válku.“ Rooseveltova odpověď vyvolala vzrušení, poněvadž v ní prezident po prvé formuloval svůj vůdčí nárok na světovou politiku. Napsal: „Nesmíme zavíratí oči před tím, že Amerika jest pouze částí velikého světa ostatních národů, a jako taková jsme my sami zavázáni k vůdcovství při pokusu přiblížiti se cíli konečného míru.“ Slova *vůdcovství* v takové souvislosti nebylo ve Spojených státech použito od Wilsonových dob.

Již počátkem ledna 1938 podařilo se Rooseveltovi přivést k pádu Ludlowův návrh v domě representantů těsnou většinou 209 proti 188 hlasům. Chybělo jen 21 hlasů a byl konec celé válečné činnosti Rooseveltově. Bylo totiž jasno, že při lidovém hlasování nebylo by nikdy možno docílití většiny pro nevypuknoucí útočnou válku. *

Počátkem jara 1938 došlo k posledním pokusům New Dealu o odvrácení nové hospodářské krise a katastrofy dosavadními prostředky. Kongres se usnesl na novém ohromném státním investičním programu, hlavně ve prospěch WPA. Roosevelt však neměl na těchto pokusech již takový zájem jako dříve. New Deal pro něho ustupoval již do pozadí a s ním také dosavadní kruh jeho poradců. Kolem Bílého domu počali se skupovati noví mužové. Z dosavadních Rooseveltových poradců podrželi svůj význam pouze Žid Rosenman, Hopkins, a především Felix Frankfurter. Frankfurter i v této nové fázi jest nejvýznamnějším mužem za kulisy. Jeho žhavá nenávisť proti nacionálnímu socialismu a německému národu vůbec nabyla nyní rozhodujícího vlivu na presidenta. Frankfurter sám ovšem jako dříve držel se moudře zpět a omezoval se na úlohu tajného poradce. Do popředí vystrčil člena New Dealu Adolpha A. Berlea, který měl nyní hráti hlavní úlohu v Rooseveltově zahraniční politice. Berle formuloval skoro všechny významné Rooseveltovy zahraničněpolitické projevy a také největší část oficiálních amerických not. Brzy se stal Rooseveltovi neocenitelným a neopstradatelným.

Vedle něho stávají se nejbližšími poradci Rooseveltovými pro zahraniční politiku Hull a Sumner Welles. *Sumner Welles* počal při tom stále více zatlačovati stárnoucího Hulla do pozadí a přejímal poznenáhlu skutečné vedení americké zahraniční politiky. Narozen roku 1892, pocházel z téže vrstvy jako Roosevelt a od mládí byl s ním spřátelen. Byl považován za diplomata staré školy. Roku 1915 na Rooseveltovo osobní doporučení vstoupil do zahraniční služby. Byl nejprve v Tokiu a v Buenos Aires. Z těchto dob si odnesl odpor proti Japonsku

a přesvědčení o správnosti maskovaného dolarového imperialismu v Jižní Americe. Tyto své názory uplatňoval jako vedoucí jihoamerického oddělení ve státním sekretariátu. O Evropě neměl vlastního názoru, poněvadž ji nikdy blíže nepoznal.

Ve Wellesovi našel nyní Roosevelt poradce, který s železnou důsledností zastupoval názor, že budoucnost musí být ovládána „západní polokoulí“, tedy Amerikou. Nebyla to proto žádná náhoda, že Welles roku 1938 povolal z Evropy do svého nejbližšího okolí ve státním sekretariátu právě toho amerického diplomata, který platil za nejostřejšího a nejtvrdšího odpůrce národního socialismu, dosavadního amerického vyslance ve Vídni Messersmitha. Tento se snažil až do poslední chvíle uplatnit všechny svůj vliv proti anšlusu a proti výslovné vůli celého německého národa v Ostmarce a používal při tom především židovského finančního kapitálu z okolí Rothschildova domu. Jeho rady hrály osudnou úlohu též v rozhodujících měsících 1938—39.

Takový byl v podstatě kruh poradců, který nyní ve Washingtonu plánovitě pracoval pro válečnou náladu. Tomu odpovídalo pak obsazení nejvýznamnějších velvyslaneckých míst muži, kteří částečně měli provádět rozkazy zahraničněpolitického mozkového trustu, částečně však měli svými informacemi působit na rozhodnutí Washingtonu. Podle americké tradice byli na velvyslanecká místa vybíráni skoro výlučně dolaroví milionáři, avšak takoví, kteří již dříve byli s Rooseveltem v úzkém osobním styku. Již roku 1936 byl William C. Bullitt, dědic uhelného magnáta z Filadelfie, z Rooseveltovy iniciativy přeložen z Moskvy do Paříže. Počátkem jara 1938 byli Bullittovi interním zařízením služebně podřízeni všichni američtí velvyslanci a vyslanci v Evropě. Bullitt se stal Rooseveltovým poradcem pro Evropu. V kritických dobách Roosevelt měl ve zvyku několikrát denně s ním telefonovat a podrobně projednávat linii své evropské politiky. Později byly činěny pokusy připisovat určité Bullittovy projevy jen jeho osobnímu temperamentu. Úzké spojení mezi Bullittem a Rooseveltem však nasvědčuje tomu, že Bullitt byl věrným zrcadlem politiky

Bílého domu a že všechny jeho projevy odpovídaly dobře vypočítanému plánu.

Bullitt (nar. 1891) vystoupil na scénu po prvé za versailleské konference, kdy byl Wilsonem pověřen zvláštním posláním v Sovětském svazu. Před tím byl vedoucím tajného oddělení pro evropské věci ve státním sekretariátu. V roce 1919 z Moskvy podal zprávu, v níž se vyslovil pro uznání Sovětů a pro zastavení války Spojenců proti Leninovi. Poněvadž mu Wilson neposkytl sluchu, vystoupil ze státní služby. Když Roosevelt v roce 1933 ujal se svého úřadu, otevřely se Bullittovi nové možnosti. Po uznání Sovětů stal se roku 1934 prvním americkým velvyslancem v rudé Moskvě. Zde se však dočkal zklamání. Když roku 1936 přesídlil do Paříže, byl pln odporu k SSSR, poněvadž s ním Stalin osobně zacházel příliš nepěkně. V Paříži vyvinul po Rooseveltově chicagském projevu činnost, která měla přímo rozhodující význam pro vypuknutí války. Neúnavně přesvědčoval Francouze, že v případě války bude za Francií státí celá moc USA. Tím posiloval francouzskou válečnou stranu. Nabyl rozhodujícího vlivu a někdy se přímo zdálo, že ovládá celou Paříž.

Kdežto do Berlínu vyslal Roosevelt Hughu Wilsona, vysloveného diplomata z povolání, s nímž neměl žádných bližších osobních styků, dosadil do Varšavy důvěrného přítele Bullittova Drexela-Biddlea, člena bankovní rodiny Biddle z Filadelfie. Do Vídně a později do Sofie byl vyslán rovněž jeden z dolarových milionářů G. H. Earle, který se později stal známým úlohou, kterou hrál při Donovanově cestě po Balkánu. Do Londýna pak přišel James Kennedy, jeden z několika málo milionářů a velkobankéřů, kteří se aktivně zúčastnili New Dealu. Kennedy, jenž byl irského původu a katolík, prokázal později, že až do jistého stupně má své vlastní názory a nepodléhá do všech důsledků válečnému štvání Bílého domu. Spojení s válečnou stranou v Anglii šlo ostatně více přes Bullitta než přes Kennedyho. Bullitt byl z Paříže ve stálém telefonním styku s ústřední postavou anglických válečných štváčů sirem Robertem Vansittartem.

Brzy po anšlusu zostřilo se napětí v Evropě *sudetskou otázkou*, která se stala akutní. Zahraničněpolitický mozkový trust ve Washingtonu a v Evropě mohl nyní po prvé vstoupiti v činnost ve velké formě. Vedlo by příliš daleko, kdybychom se obírali podrobně tím, jak Roosevelt v té době usiloval o získání vlivu na evropskou politiku. Chtěl získati Evropu pro své vlastní cíle. Válečná strana v Anglii ustoupila nejprve do pozadí. Také Vansittartův vliv po Edenově odchodu z kabinetu (20. II. 1938) byl oficiálně omezen. Chamberlain však jej pověřil úkolem, který měl osudné následky: organizací britské propagandy ve Spojených státech. Takto se spiknutí válečných štváčů ve Washingtonu a v Londýně mohlo plně rozvinouti.

K milionům dolarů, které věnovali na propagandu proti Německu američtí Židé, přistoupily nyní miliony liber šterlinků, které za tímž účelem uplatnil v USA Vansittart. Tato propaganda směřovala tehdy v první řadě proti samému Chamberlainovi. Byl líčen v Americe jako slabomyslný člověk, jehož pokusy o udržení míru zasluhují zavržení. Výraz „appeaser“ (člověk pracující pro mír) znamenal tehdy přihánu. Roosevelt a jeho kruh dělali rovněž vše možné, aby zabránili dorozumění mezi Anglií a Německem. Když se krise zostřila, byl to právě Bullitt, který po prvé vrhl celou váhu USA na vázky válečných stran v Evropě. Dne 3. září 1938 v přítomnosti členů francouzského kabinetu Bonnet a Mandela a různých poslanců prohlásil na banketu v Bordeaux: „Francie a USA jsou nerozlučně spojeny v míru i ve válce.“ To bylo ve Francii chápáno jako potvrzení toho, že v případě války USA budou státí po boku Francie a Anglie. Hull držel zatím obvyklá morální kázání a prohlašoval, že celý svět je ohrožen mezinárodní anarchií a nezákonností. Přes to zmíněný Bullittův projev vyvolal v Americe tak silné kritiky, že Roosevelt viděl se nucena jej dementovati. Londýn a Paříž staly se proto opatrnějšími, pokud jde o posuzování skutečného amerického postoje. Zatím došlo k Berchtesgadenu, ke Godesbergu a k Münchenu. Mír byl ještě jednou zachráněn.

Poněvadž Roosevelt stále mluvil o svých starostech o světový mír, bylo by logické domnívati se, že přivítá s uspokojením tuto skutečnost. Místo toho propukla však ve Washingtonu pravá bouře rozhořčení, hlavně proti Chamberlainovi. Roosevelt sám se nijak netajil, že dohodu v Münchenu neschvaluje. Hned po Münchenu započala v Bílém domu horečná činnost, která měla za účel nejprve přitlačit v Anglii ke zdi všechny ty síly, které jako Adolf Hitler a Mussolini věřily v možnost pokojného trvalého řešení evropského napětí. Tu vystupuje na scénu muž, který je vedle Frankfurtera nejvýznamnějším Rooseveltovým poradcem a který zajistil mezitím spojení s anglickou válečnou stranou: *Bernard Mannes Baruch*.

Chamberlain byl, jak známo, přivítán v Anglii po svém návratu z Münchenu silnou oposicí válečné strany, zatím co anglický lid jásal mu vstříc za to, že se mu podařilo udržeti mír. Duff Cooper ostentativně se vzdal svého úřadu ministra námořnictva. Churchill se netajil tím, že považuje Chamberlaina za „nebezpečného zrádce“. Chamberlain byl proto nucen pro uklidnění Churchillova konservativního křídla vyhlásiti brzy po Münchenu onen uspíšený zbrojní program, který sotva dosaženou dohodu ihned opět učinil problematickou. Nemaje pevné linie, kolísal mezi oběma skupinami. Anglická válečná strana rozhodla se nyní najít posilu ve Washingtoně. Obrátila se v rozhlasových projevech přímo na Spojené státy. Eden učinil takový projev již před Godesbergem. Dne 16. října 1938 následoval ho Churchill svoláním k americkému lidu, aby společně s Anglií postavil se na odpor proti diktátorům. „Chtějí Američané čekat,“ tázal se, „až britská svoboda a neodvislost bude zničena, aby pak musili sami bojovat za věc demokracie, až už bude ze tří čtvrtin zničena?“ To byla hesla, jakých Roosevelt od britské válečné strany potřeboval. Proto vyslal krátce po Münchenu do Londýna jako prostředníka tehdy již 68letého Barucha.

Baruch byl již před světovou válkou třicetinasobným miliónářem. V r. 1915 byl povolán Wilsonem do jeho užšího štábu. Patřil k těm, kdož pracovali pro vstup USA do války. R. 1917

byl postaven v čelo komise pro obstarání válečného materiálu pro Spojence. R. 1918 vytvořil první americký úřad pro válečný průmysl, který kontroloval v praxi celý americký průmysl. Na pařížskou konferenci vzal ho Wilson s sebou jako hlavního finančního poradce. Finanční ustanovení versailleského diktátu, směřující k vykrvácení Německa, byla v podstatě jeho dílem. Také Dawesův plán pochází hlavně od něho.

Opětné zařazení Barucha do aktivní politiky bylo příznačné pro ducha, jaký nyní ve Washingtonu panoval. A to tím spíše, poněvadž svého času vyšetřující výbor sněmovny reprezentantů pod předsednictvím W. J. Grahama konstatoval, že Baruch svého místa jako předseda úřadu pro válečný průmysl zneužil. Pomohl totiž k nedovoleným získům měďařským trustům, s nimiž byl dříve ve spojení. Americký stát byl takto připraven o několik set milionů dolarů. Baruch sice dokázal, že neměl za války žádné akcie těch společností, jež favorisoval, nicméně bylo známo, že vydělal své miliony před válkou právě na těchto společnostech a po válce hrál opět vynikající úlohu na vedoucích místech těchto měďařských trustů. Když byl Baruch Rooseveltem opět povolán na politickou scénu, nikdo si ovšem již na tento skandál nevzpomněl.

Baruch byl v nejužším styku s evropskými státníky a zejména s Churchilllem. Byl krajně poděšen rychlým vzrůstem německé vojenské a letecké moci a nedbalostí, s jakou americká vláda pohlížela na tyto problémy. Ve dnech po Münchenu Baruch, obnoviv v Londýně bezprostřední spojení s Churchilllem, vrátil se zpět do Washingtonu, kde v druhé polovině října meškal po několik dní přímo v Bílém domě, aby se tu mohly konati bez rušení jisté konference. Po těchto poradách prohlásil, že Amerika potřebuje ohromný plán na zbrojení. Zároveň mluvil o skutečném a akutním německém nebezpečí v Jižní Americe. Je prý to jediná oblast, kam se Hitler může obrátiti, aby získal suroviny. Jenom USA mohou prý zachrániti jihoamerické republiky před velkou vojenskou mocí Německa. Několik dní před tím Churchill v rozhlasovém projevu k americkému lidu prohlásil, že v Jižní Americe nacionální

socialisté bez ohledu na Monroovu doktrinu počínají svou činnost. Jak viděti, byla mezi Churchilllem a Baruchem dokonalá souhra.

Celá propaganda byla vedena tak, aby americký národ zněnála nabytí dojmu, že skutečně existuje vážné německé nebezpečí. Vansittartova propaganda ve Spojených státech, která po Münchenu na několik dní ustala, opět zesílila. Americká vláda a britská válečná strana stále více zdůrazňovaly německé nebezpečí a zřejmě pracovaly pro brzké vypuknutí války.

Ribbentropova cesta do Paříže a německo-francouzská mírová dohoda, které byly v té době připravovány, měly zabrániti vypuknutí nového evropského konfliktu. V té době došlo k zavraždění německého legačního sekretáře von Ratha Židem Herschelem Grynszpanem v Paříži. V Německu došlo k protizidovským projevům, čehož Roosevelt znovu použil, aby lil olej do ohně. Americké veřejné mínění bylo vybičováno do krajnosti. Dorothy Thompsonová, žena spisovatele Sinclaira Lewise (později rozvedená), která již za sudetské krise doporučovala, aby USA vypověděly válku Německu, prováděla pro Grynszpana sbírku. Roosevelt sám odvolal z Berlína svého velvyslance Wilsona, načež i říšská vláda odvolala svého velvyslance ve Washingtonu. Takto již devět měsíců před vypuknutím války Roosevelt způsobil, že mezi Německem a USA nebyly normální diplomatické styky.

*

Zatím chystal se Washington vytlouci politický kapitál z domnělého ohrožení Jižní Ameriky Německem. V prosinci r. 1938 sešla se v Limě VIII. panamerická konference. Roosevelt doufal, že bude moci této konferenci použití k tomu, aby definitivně upevnil severoamerický imperialismus vůči jihoamerickým státům a aby vybudoval z celého jihoamerického kontinentu jedinou ohromnou leteckou a námořní základnu USA. Hull přišel tam s plánem, aby všechny státy, účastníci se konference, uzavřely vojenský pakt, který by fungoval automaticky. Vzhledem k nepatrné výzbroji velkých jihoamerických

států neznamenal to nic jiného, než že by generální štáb USA byl již tehdy mohl ovládnouti všechny vojensky významné body v Jižní Americe. Hullův plán však ztroskotál na odporu argentinského zahraničního ministra Cantilo, který ihned poznal nebezpečí těchto návrhů a krátce po zahájení konference ze zdravotních důvodů ji opustil, čímž bylo zkrženo jednomyslné přijetí severoamerických návrhů. Tento postup Argentiny způsobil, že imperialistický pokus USA o expansi v jihoamerických státech ztroskotál. Prohlášení, které o vánocích r. 1938 bylo v Limě podepsáno, obsahovalo pouze zesílení bezbarvého prohlášení o solidárnosti všech amerických států a dohodu o konsultaci pro případ ohrožení některého státu zvenčí.

To byla těžká rána pro vojenské plány Rooseveltovy. Hullovi nepodařilo se na konferenci dosáhnouti ani druhého cíle, který sledoval, totiž hospodářského vyřazení Německa z Jižní Ameriky. Německý dovoz do většiny jihoamerických zemí značně se zvýšil. (Účast Německa na dovozu do Brazílie činila roku 1933 jen 12%, roku 1937 však již 24%, na dovozu do Chile 11,4% a 26%). Jihoamerické vlády neměly důvodu, proč by měly omeziti tyto výhodné obchodní styky.

Roosevelt nedal se však zklamáním v Limě odvrátiti od své osudné směrnice. Jeho poselství ke kongresu na počátku r. 1939 bylo opět plno podezření proti Německu, Itálii a Japonsku. Byl to již zastřený slib pomoci Anglii a Francii.

V Evropě v té době byl poměrně klid. President však mluvil o válce a oficiálně se dožadoval zrušení zákazu vývozu zbraní a dalších částek na obrovský zbrojní program ohlášený Baruchem. Spojeným státům mělo se dostati loďstva, které by ještě daleko přesahovalo velký loďní program, přijatý kongresem v květnu 1938. Směrodatní senátoři, jako na příklad historik Beard, došli k názoru, že tento obrovský loďní program nemá sloužiti účelům obranným, nýbrž útočným. Později vyšlo najevo, že od jara 1938 Roosevelt zahájil tajné porady s britskou admirálitou, které se týkaly společných operací obou loďstev ve všech sedmi světových mořích.

Roosevelt a jeho zahraničněpolitický mozkový trust líčili válku jako nevyhnutelné zlo, zatlačovali síly, jež v Anglii ještě pracovaly pro udržení míru, a slibovali válečným štvácům pomoc a dokonce i aktivní vstup USA do války. Již v listopadu r. 1938 došlo mezi Bullittem a polským velvyslancem Potockim k tomuto rozhovoru: „Na moji otázku, zda by se USA takové války zúčastnily, odpověděl: »Nepochybně ano, ale teprve potom, až by vyrazily nejprve Anglie a Francie.« Nálada v USA je“, jak pravil, „tak napjatá proti nacismu a hitlerismu, že již dnes vládne mezi Američany podobná psychosa, jako před vyhlášením války Německu v r. 1917.“ Podobně vyjádřil se Bullitt o několik měsíců později v únoru 1939 vůči polskému velvyslanci v Paříži Lukaszewiczovi: „Vypukne-li válka, pak se jí jistě s počátku nezúčastníme, ale dokončíme ji.“ Nesčetné podobné projevy učinil v těch měsících Roosevelt sám, Bullitt a jiní důvěrníci vůči evropským diplomatům západních mocností, jak to polští velvyslanci hlásili ve svých tajných zprávách Varšavě.

Koncem února 1939 došlo k incidentu, který vyvolal poplach. Bullitt z Rooseveltova pověření pozval do USA tajnou francouzskou vojenskou misi. Při té příležitosti při pokusném letu zřítíl se jeden francouzský pilot. Senát byl vzrušen, když vyšlo najevo, že prezident tajně a protizákonně svěřuje cizím misím vojenská tajemství americké branné moci. Aby utišil tuto bouři, povolal Roosevelt konečně vojenský vyšetřující výbor senátu k sobě do Bílého domu. Zde mu načrtl temný obraz situace v Evropě a znovu tvrdil, že vlastním cílem Německa je napadnouti USA. Podle americké a oficiální verze došlo při tom k tomuto hovoru:

Roosevelt: „Z těchto příčin musí bezpečnost rýnské fronty nutně zajímati Spojené státy.“

Jeden senátor: „Myslíte tedy, že naše hranice je na Rýně?“

Roosevelt: „Nikoli, ale prakticky celý svět je ohrožen, je-li ohrožena rýnská fronta. Padne-li jednou Hitlerovým zásahem, je okruh německých akčních možností neohrazený.“

Tento rozhovor je potvrzen i v Bullittových hovorech s Lukasiwiczem. Znamenalo to, že Roosevelt vskutku měl zato, že hranice USA leží na Rýně. Rooseveltova slova dostala se na veřejnost. Jako obyčejně veřejnost byla tím vzrušena. Celá věc byla pak dementována, vlastního účelu bylo však dosaženo: válečná strana v Londýně mohla nyní s tím větší jistotou mluvit o americké pomoci. Nyní již neváhala a připravovala vše tak, aby katastrofa byla nevyhnutelná. Bez amerických slibů nebyla by se nikdy toho mohla odvážit.

V úloze, kterou hrál Roosevelt před vypuknutím války, můžeme rozeznávat tři stadia: 1. podzim 1937: Návrh Anglii na společnou blokádu Japonska. 2. jaro 1938: Po odmítnutí tohoto návrhu tajné dorozumění britského a amerického štábu o příštích lodních stavbách obou národů a strategické vytčení společných příštích operací v Atlantiku a v Pacifiku. 3. březen 1939: Tajné ujistění Rooseveltovo, že v případě války přispěje Anglii i Francii dodávkami materiálu, a bude-li nutno, aktivní pomoci.

Jak vidět, rozhodující je třetí stadium. Potvrzuje to též odhalení dvou výborně informovaných amerických novinářů Allena a Pearsona, jež vyšlo 14. dubna 1939 v listě „Washington Times Herald“. Některé britské kruhy byly prý v únoru a v březnu 1939 ochotny obchodním jednáním s Německem podepřít dohodu v Mюнchenu i hospodářsky. (V březnu 1939 byla věc již tak daleko, že měla do Německa odcestovat britská průmyslová delegace.) Hull, obdržev informace o těchto jednáních, byl prý toho názoru, že tato jednání znamenají porušení britsko-americké obchodní smlouvy, podepsané v r. 1938. Proto americká vláda využila v polovině března událostí, souvisejících s rozpadnutím Česko-Slovenska, a postavila Chamberlaina brzkým před ultimatum. Teprve tímto ultimatem nastal pak v Anglii převrat.

Zůstává skutečností, že anglická vláda 14. března, den předtím, než Hácha podepsal německo-českou dohodu, na oficiální tiskové konferenci ve Foreign Office oznámila, že není důvodu

pro poplach, Totéž stanovisko zaujímal však Londýn ještě též 15. března po podpisu zmíněné dohody.

Allen a Pearson prohlašují, že v noci na 16. březen Roosevelt zaslal Chamberlainovi ultimativní notu. V notě prý stálo, že Anglie nebude moci očekávat od USA již žádné morální ani materiální podpory a že bude také ihned zastaven prodej letadel Anglii, bude-li britská vláda dále provádět münchenskou politiku. Roosevelt prý šel v notě tak daleko, že postavil otázku, zda Anglie vlastně není též „nacistickým národem“ a zda vůbec ještě je demokratická. Žádal britskou vládu o odpověď v nejbližších dnech.

Je jisto, že britská vláda přijala klidně a rozumně vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava v prvních dvou dnech, které následovaly po rozhovoru mezi Vůdcem a Háchou. I Londýn tedy chápal utvoření Protektorátu jako nevyhnutelný vývoj, když Slovensko se odpoutalo od Čechů. Jisto je dále, že Roosevelt v oněch dnech zuřil a že státní department započal ihned s nepřátelskými projevy. To vše nasvědčuje tomu, že Chamberlain byl teprve Rooseveltovým ultimatem donucen k politice, která dříve nebo později musila vést k válce. Byl to tedy Roosevelt, který přivodil v těchto rozhodujících dnech v polovině března 1939 obrát v situaci. (Poznamenejme jen mimochodem, že tehdy povolal do Washingtonu Beneše a několikrát s ním konferoval.)

Již v únoru 1939 řekl Bullitt polskému velvyslanci v Paříži Lukasiwiczovi: „USA mají proti Anglii různé a nesmírně účinné donucovací prostředky. Jen hrozba, že jich použijí, musí stačit, aby Anglii zdržela od kompromisní politiky na útraty Francie.“ Ještě koncem března 1939 opakoval Bullitt při dalším rozhovoru s Lukasiwiczem — Polsko žádalo tehdy Anglii za záruky — že „USA mají prostředky, jimiž mohou vykonávat na Anglii opravdový nátlak“. A dodal, že „bude mysliti na mobilisaci těchto prostředků“.

*

Po celé měsíce pracoval takto Roosevelt, aby zmařil evropské dorozumění. Neustoupil při tom ani od ultimativního ná-

tlaku na Anglii, až konečně Chamberlain povolil. Churchill, Eden a Vansittart podporovali tuto akci uvnitř britské konservativní strany. Nikdy by však nebyli dosáhli svého cíle bez Rooseveltovy pomoci. Proto je již dnes nesporné, že Roosevelt má hlavní vinu na vypuknutí války v r. 1939. Bez jeho ustavičného zasahování byla by válečná strana v Anglii zůstala bezmocnou.

V březnu 1939 zatížil Roosevelt bez zvláštního důvodu německý vývoz do USA zvláštními cly. Dne 11. dubna na tiskové konferenci po prvé vystoupil s názorem, který po celé ty měsíce měl. Toho dne vyšel ve „Washington Post“ úvodník, v němž se píše: „Je nyní věcí USA, aby převzaly vedení v boji proti diktátorům, ať už hrozbami, nebo, kdyby to nestačilo, válkou.“

Roosevelt americkému tisku výslovně prohlásil, že toto stanovisko plně schvaluje. Dne 15. dubna poslal pak Hitlerovi a Mussolinimu telegram, v němž oba vyzýval, aby zaručili území a državy 31 evropských a předoaasijských států a protektorátů. Tento telegram byl formou i obsahem tak neobvyklý, že dokonce i Churchill v jedné upřímné chvíli mluvil o „beztaktních slovech“ tohoto telegramu. Odpovědi se dostalo Rooseveltovi 28. dubna onou proslulou řečí Adolfa Hitlera, která vždy bude patřiti mezi mistrovská díla politického řečnického umění. V 21 bodech udělil Vůdce německého národa Rooseveltovi takovou lekci, že Washington po dlouhých úvahách se rozhodl, že bude nejlépe vůbec neřeagovati, poněvadž nevěděl, co říci.

To ovšem neznamená, že by byl Roosevelt ustal ve svých provokacích. V červnu 1939 mělo dojít k návštěvě anglických královských manželů v USA. Roosevelt mezitím vynakládal všechno své úsilí k tomu, aby přiměl kongres ke zrušení zákazu vývozu zbraní válčícím mocnostem. Dokonce prý na rozhodující konferenci s Hullovou senátní komisí propukl i v slzy, když viděl, že senátoři nejsou ochotni mu vyhověti! Kongres stále ještě se zdráhal podporovati jeho válečnou politiku.

*

Americká vláda učinila zatím na jiném světověpolitickém poli důležité rozhodnutí, které musilo vyvolati nové napětí. Dne 27. července 1939 vypověděla svou *obchodní smlouvu s Japonskem*, jež byla v platnosti skoro již třicet let. Ještě r. 1938 přijímalo Japonsko 7,7% veškerého amerického vývozu, zatím co americký dovoz z Japonska činil 6,5% veškerého dovozu. Toto vypovězení smlouvy odpovídalo dobře uváženému válečnému plánu. Evropská krise zatím vyvíjela se tak, jak si toho Roosevelt přál. Bullitt telefonoval mu z Paříže, že se tam situace považuje za nejasnou. Mezitím nepřetržitě trvaly tajné porady s Anglií, které se týkaly už jen válečných opatření. Výsledkem těchto tajných porad byl požadavek Anglie, aby došlo mezi ní a Amerikou k „rozdělení práce“. Anglie žádala, aby USA předem vzaly na sebe odpovědnost za Daleký Východ, protože britské loďstvo na dlouho nebude s to uplatniti tam anglickou moc vysláním silné eskadry do Singapuru nebo Hongkongu.

Zdá se, že Chamberlain při těchto tajných poradách stále poukazoval na to, že USA v důsledku svého postupu v březnu 1939 mají plnou odpovědnost za bezútešnou situaci, která se vyvinula v Evropě. Londýn proto žádal, aby mu USA kryly týl proti Japonsku, má-li již sám dělat v Evropě válečnou politiku. Takové bylo pozadí vypovězení americko-japonské obchodní smlouvy, které odporovalo skutečným zájmům Ameriky, poněvadž americký obchod s Japonskem byl daleko významnější než obchod s Čínou. Japonsko bylo třetím největším zákazníkem USA. To však nemělo pro Roosevelta žádný význam.

*

V posledním měsíci před válkou nařídil Roosevelt zesílení úřadu pro potírání špionáže. V srpnu pak na Baruchův podnět dal zřídit úřad pro obstarávání válečných potřeb, jehož vedení svěřil vyslovenému zástupci vysokých finančních kruhů Edwardu Stettiniusovi z ředitelství U. S. Steel Corporation (Morganova skupina). Když pak koncem srpna napětí v Evropě dostoupilo vrcholu, nařídil Roosevelt osobně, že

německá loď „Bremen“, která právě kotvila v New Yorku, po několika dnech nesmí vyplout. Myslí, že takovým způsobem dopomůže k tomu, aby ji Angličané dostali do rukou, což se ovšem nepodařilo. Tak ještě před skutečným vypuknutím války zahájil již řadu svých činů, přičích se neutralitě.

Vypuknutí války tohoto přítele míru nijak nedojalo. Dne 3. září, po britsko-francouzském vyhlášení války, promluvil k americkému lidu. Prohlásil, že americký národ zůstane neutrální, že však nemůže žádati, aby každý Američan byl neutrální i ve svých myšlenkách. Jinak ujistil, že USA zůstanou stranou konfliktu a že vláda vynaloží za tím účelem všechno své úsilí.

Na 21. září byl svolán kongres a Roosevelt na něm žádal zrušení embarga na zbraně, pokud jde o Anglii a Francii. Teprve 3. listopadu však se podařilo toto rozhodnutí od kongresu dostat, poněvadž síly, které se zasazovaly pro přisnou americkou neutralitu, byly stále ještě ku podivu veliké. Zároveň konal Hull v Panamě panamerickou konferenci, na níž bylo usneseno, že do vzdálenosti 300 mil od celého severoamerického i jihoamerického pobřeží, v t. zv. bezpečnostním pásmu, nebudou trpěny žádné válečné činy. Anglie sama tohoto usnesení nikdy nedbala, jako na př. v prosinci 1939 při boji britského loďního svazu s německým křižníkem „Graf Spee“.

Roosevelt i po rychlém německém vítězství nad Polskem byl přesvědčen, že postačí, když USA jako „arsenál demokracií“ budou Anglii a Francii zásobovati válečným materiálem. V tomto názoru byl utvrzován Bullitem, který ve francouzské armádě a zejména v Maginotově linii viděl nepřekonatelnou překážku pro vítězná německá tažení na západě. Jako britská vláda věřil i Roosevelt, že válku bude možno vyhrátí blokádou Německa. Rooseveltovy strategické názory o průběhu války spočívaly na víře v absolutní převahu moci námořní nad mocí pozemní. Tyto názory Rooseveltovy pocházejí z dob, kdy byl činný v americkém ministerstvu námořnictví za světové války. V americkém námořnictvu tehdy panovaly názory kapitána a

námořního odborníka Alfreda Mahana, který na sklonu minulého století vydal proslulé dílo „Vliv námořní moci na dějiny“, v němž se dokazuje, že v moderní válce za všech okolností má převahu moc námořní. Již Theodor Roosevelt byl silně ovlivněn Mahanovými vývody, jako ostatně i císař Wilhelm II. a admirál Togo. Roosevelt jako ucelivý Mahanův žák věřil, že tajnou spoluprací britského a amerického loďstva a rozdělením úloh v Pacifiku a v Atlantiku výsledek války bude předem zajištěn. Podobně smýšlel i Churchill, který rovněž vyznával Mahana. Válka však vyvrátila všechny tyto teorie a předpoklady. Květen 1940 přivodil rozhodující krizi vedení války a strategie na západě a tím také krizi válečné politiky Franklina Roosevelta.

ČAST V.

Výchova k válce.

R. 1915 napsal Wilsonův státní sekretář Lansing v svém memorandu: „Největší potíž, s kterou musíme zápolit, je ta, že akce (vstup do války) musí být odložena, dokud se neuskuteční poznenáhly vývoj, pokud jde o výchovu a objasnění!“ To byla pověstná slova, jimiž se Lansing snažil vysvětlit presidentovi, že americký lid musí být k válce „vychován“.

V roce 1938 vyšel v knižnici, vydávané Liddellem Hartem v Londýně, tenký svazek s názvem: „Propaganda v příští válce“. Napsal jej Angličan Sidney Rogerson. Je tu psáno: „Bude podstatně těžší přesvědčiti USA, že musí se postavit na naši stranu. Aby se tak stalo, bude nutno vyvolati v Americe víru, že sama je ohrožena. Toto ohrožení Ameriky musí být obratnou propagandou vyloženo každému americkému občanu, má-li Amerika vstoupiti do války, která se vede mimo hranice USA.“ To byl tedy recept „výchového programu“ anglické propagandy. Je zajímavé, že Rogersonova kniha, jakmile se krise roku 1939 zostřila, zmizela v Americe z oběhu. Angličtí agenti všechny výtisky zakoupili a zničili. Program však zůstal.

Koncem dubna 1940 sešlo se na počud státního návladního Frederica R. Couderta v New Yorku 18 směrodatných mužů z amerických finančních kruhů a z ústředí britské propagandy a založili *Committee to Defend America by Aiding the Allies*, (výbor pro obranu Ameriky pomocí spojencům), který měl za úkol přesvědčiti americký národ, že se musí co nejrychleji vzdáti své neutrality. F. R. Coudert, jenž svolal toto zasedání,

byl za světové války prvním právním poradcem britského velvyslanectví ve Washingtoně. Vydal tehdy z pověření anglického velvyslanectví v Americe na propagandu ohromné částky a sám svou činností zbohatl. Od té doby byl stále v nejbližším styku s britským velvyslanectvím a s britskými činiteli v Americe.

Z osmnácti lidí, kteří se zúčastnili zakládající schůze této organisace, uvedeme H. L. Stimsona, nynějšího ministra války, a Thomase W. Lamonta, jimž připadla nejdůležitější úloha v tomto generálním štábu válečné propagandy v USA. O ostatních řekněme pouze, že byli v úzkém poměru k bankovnímu domu Morganovu anebo pocházeli z universitních amerických kruhů, jako na příklad Nicholas M. Butler, president Columbia University a nadace Carnegieovy. Založením tohoto výboru bylo docíleno smíření mezi Rooseveltem a americkým finančním kapitálem. Finanční kapitál byl totiž rozhodnut, tak jako v roce 1916, podporovati propagandu pro účast na válce. Potřeboval pro svou činnost vývěsní štít, který by jej nekompromitoval, a našel jej v publicistovi *Williamu Allenu Whitovi*. Tento novinář z amerického středního Západu byl zvolen předsedou propagačního výboru.

W. A. White byl vydavatelem malého listu v Kansasu a hrál jistou úlohu v tamní republikánské straně. Vydal několik knih a získal si jistou pověst. Pak se dostal do New Yorku, kde si vydobyl dobrého postavení díky své činnosti v zednářské lóži. Stal se důvěrným přítelem Rooseveltovým i Frankfurterovým. Lamont a Stimson věřili, že ve Whitovi našli svého člověka. (V tom se však trochu zmýlili, neboť začátkem ledna 1941 složil White předsednictví výboru s odůvodněním, že ve dvou pobočných organisacích, totiž v New Yorku a Washingtonu, převládá tlupa válečných štváčů. On, White, nemůže však zůstatí vedoucím organisace, která se snaží vyvolati válku. White se totiž původně domníval, že organisace má sice podporovati Anglii, ale snažiti se o udržení Ameriky mimo válku.)

Peněžní prostředky, které zmíněný výbor dostal od vysokých finančních kruhů, byly asi velmi značné, poněvadž USA byly

brzy zaplaveny protiněmeckými plakáty, štvavými filmy, divadelními kusy a přednáškami.

Skupina senátorů a poslanců za vedení *Burtona Wheelera*, který stál proti Rooseveltovi již za boje o nejvyšší soudní dvůr, postavila se proti této válečné propagandě s velikou odvahou a rozhodností. K nim se přidružili mužové jako světoznámý zaoceánský letec Lindbergh a katolický kazatel Coughlin, který nejprve ve svých rozhlasových kázáních, a když mu tato možnost byla soukromým kapitálem, ovládajícím rozhlas, vzata, ve svém časopise neúnavně bojoval proti válečným štváčům. Spolek mezi Rooseveltem a finančními kruhy byl však příliš mocným odpůrcem pro tuto skupinu zástupců opravdu americké a americkým zájmům odpovídající politiky.

Vysoké finanční kruhy poskytovaly nyní neomezené peněžní prostředky na válečnou agitaci a vláda využívala všech státních mocenských opatření, počítajíc v to i nátlak na poslance. Přes to vliv zmíněné americké mírové strany, která v Lindberghovi, jenž se postavil v její čelo, našla muže neobyčejných morálních kvalit, nelze podceňovati. Různá hlasování, která byla provedena v krátkých přestávkách „Americkým ústavem veřejného mínění“, dokazují, že velká většina Američanů jako dříve i nyní ostře odmítala účast USA na válce. První z těchto hlasování, k němuž došlo po vypuknutí války v Evropě, ukázalo, že 94% amerického obyvatelstva je proti účasti na válce. V prosinci 1939 zvýšil se tento počet dokonce na 96.5%. Ještě koncem května 1941 se ukázalo, že 79% všech Američanů je proti vstupu do války, a na podzim 1941 vyslovilo se proti účasti 80%.

*

Seznam peněžních dárců shora uvedeného výboru objasňuje nám nejlépe pozadí celé této válečné agitace. Nemůžeme ovšem uvést všechny finanční kruhy, které se této akci zúčastnily. Avšak již nejvýznačnější jména ukazují, že finanční kapitál plnou silou ujal se propagandy pro stržení Ameriky do války.

Thomas Lamont již za světové války v roce 1915 otevřeně doznal, že vysoké finanční kruhy mají zájem na co nejdélším trvání evropské války. Odůvodnil to tím, že Amerika může se takto stát z národa dlužníků národem věřitelů. Tenkrát právě bankovní dům Morganův připravoval první velkou francouzskou půjčku 500 milionů dolarů. V jeho zájmu tedy bylo, aby válka potrvála co nejdéle. Bankovní dům Morganův byl brzy po vypuknutí světové války nákupním agentem anglické a francouzské vlády a E. Stettinius, který byl hlavním nákupcem tohoto domu, později udal, že z britského pověření nakoupil v Americe za 1800 milionů dolarů zboží, munice, potraviny atd. Vedle toho však bankovní dům Morganův věnoval se hlavně obchodu s půjčkami. Až do vstupu Ameriky do války v roce 1917 obdrželi spojenci na půjčkách 2500 milionů dolarů, z čehož daleko největší část byla umístěna za vedení Morganova domu. Morgan a jeho partneři vydělali na tom ohromné částky. Společnosti, které s nimi byly ve styku anebo jimi byly ovládnuty, jako United States Steel Corporation, vykazovaly ohromné zisky a vyplácely nesmírné dividendy.

Jako za světové války, tak i nyní ujal se tedy Morganův dům a jeho činitelé propagandy pro válku. Lamont nabyl velmi rychle převládajícího vlivu na celý americký tisk. Již zanedlouho po založení Whitova výboru, 28. ledna 1941, otevřeně vystoupil s požadavkem, aby Spojené státy vstoupily do války. Bylo to v době boje o zákon o půjčkách a nájmu. Lamont prohlásil, že činí vše možné na podporu Rooseveltovy vlády a vyzval americký národ, aby se postavil za presidenta a jeho plány pomoci Anglii. „My, lidé obchodu, jsme úhlavním nepřitelem pacifikačních snah, poněvadž takové snahy neznamenají nic jiného, než plné zřeknutí se našich zájmů.“

Toto Lamontovo prohlášení solidarity s Rooseveltem bylo současně rozsudkem smrti nad domnělou snahou New Dealu zlomit vliv vysokých finančních kruhů v USA. Od roku 1900 až do období Hooverova ovládal bankovní dům Morganův se svými partnery celé Spojené státy. Rooseveltův pokus vytvořit základy pro jinou společenskou výstavbu ve Spojených stá-

tech patřil nyní minulosti. Roosevelt, jako jeho předchůdce, stal se loutkou vysokých financí.

*

Na tajné schůzi v dubnu 1940, na které bylo založeno Whitovo komitě, byly vedle zástupců finančních a průmyslových kruhů přítomni také předsedové harvardské a kolumbijské university. Vskutku byly to právě některé americké university, které počaly hrát význačnou úlohu v počínajícím válečném štvání. Organisátoři válečné propagandy byli si vědomi toho, že projevy a názory universitního profesora vždy se zdají americkému lidu objektivním vědeckým svědectvím, které nemá nic společného s nějakými kapitálovými zájmy. Právě z tohoto důvodu přibrali ke své práci zástupce universitních kruhů. Předsesta harvardské university dr. James Conant prohlásil v jednom svém rozhlasovém projevu, že Anglii musí být poskytnuta pomoc, bude-li to třeba, i bezprostřední podporou amerického loďstva a armády. Vedoucí jednoho z nejvyšších amerických vědeckých ústavů vyslovil se takto otevřeně pro vstup Ameriky do války. Docela podobně postupoval i prezident kolumbijské university Nicholas M. Butler, který kromě toho byl také správcem „Carnegiovy nadace pro mezinárodní mír“.

Chceme-li pochopiti tuto úlohu nejvýznamnějších amerických universit, musíme si uvědomiti, že tyto university jsou ve skutečnosti zcela v rukou finančního kapitálu. Finanční kruhy ode dávna viděly v universitách jeden z nejvýznamnějších prostředků, jak zpracovávat zcela ve svém smyslu americké veřejné mínění v důležitém úseku výchovy akademické mládeže. Poněvadž university v podstatě jsou odkázány na soukromé nadace a protože ve smyslu americké tradice stát investuje v tomto oboru co nejméně veřejných peněz, bylo finančním magnátům velmi snadno zajistiti si na hlavních universitách rozhodující vliv zakládáním stipendií, stavbou universitních budov a poskytováním různých fondů. Důsledkem tohoto mocenského postavení finančních kruhů v americkém vědeckém životě byla nepozorovaná censura profesorů a zejména sociálněvědeckých,

sociologických a právnických pracovníků. Všichni, kdož kritisovali výstřelky finančního kapitalismu, byli vlivem finančních kruhů po krátké době pod různými záminkami odstraněni, jako na příklad známý sociální pracovník a sociolog Thorstein Veblen, který byl odstraněn z chicagské university domněle pro milostnou aféru, ve skutečnosti však proto, že překážel Rockefellerově skupině.

President Conant z harvardské university prohlásil během voleb o zákonu o půjčkách a nájmu, že nejedná se tu o imperialistickou válku, nýbrž o válku náboženskou. Bezprostředně před tím však jeho penězodárce Lamont otevřeně řekl, že Japonsko musí se jednou pro vždy vzdáti myšlenky na nový řád v Asii. Jedinou možnou odpovědí Spojených států na hrozbu na Dalekém Východě je stále rostoucí pomoc pro Anglii a dodatečná pomoc pro Čínu. Takové byly právě „náboženské“ argumenty, které byly podkladem válečné propagandy, která se rychle rozvíjela po celé Americe.

*

10. května 1940 započala velká ofensiva německé západní armády proti Francouzům a Angličanům v Holandsku, v Belgii a v severní Francii. Paříž a Londýn proklašovaly, že lze vítati ukončení dosavadní nehybné války. Roosevelt dal si ve své pracovně zřídit velkou mapu západní fronty a dal se generálem z ministerstva války ustavičně informovati o událostech. Při tom několikrát denně telefonoval s Bullittem v Paříži, který mu musel oznamovati nejnovější zprávy. Dne 14. května kapitulovalo Holandsko a v noci z 15. na 16. květen oznámil Bullitt Rooseveltovi Jobovu zprávu, že proslulá Maginotova linie byla prolomena jižně od Maubeuge. V Bílém domě vyvolala tato zpráva ohromný poprask. Roosevelt dal rychle k sobě zavolati Frankfurtera, Wellese a Hulla, dále tvůrce svých zahraničněpolitických projevů Berleho a konečně šéfa generálního štábu generála Marshalla. Měl těžký hysterický záchvat. Sotva před rokem naznačil senátu, že Rýn je hranicí Spojených států. Co má říci nyní? V největším spechu

bylo vypracováno zvláštní poselství, které prezident měl příštího dne osobně kongresu přečísti. Roosevelt měl zato, že konečně přišla hodina, kdy bude možno namluviti americkému lidu, že je ohrožen Německem, které právě vítězně prorazilo Maginotovu linii. Poněvadž bylo málo času a nebylo po ruce dostatečného vojenského dobrozdání, vypočítal Berle na základě leteckého plánu amerických dopravních leteckých společností jednoduše počet hodin, kterých je třeba, aby letadlem bylo lze dosáhnouti s různých předsunutých bodů Atlantického oceánu území Spojených států. Tímto primitivním způsobem vznikla známá, tak zvaná zeměpisná řeč Rooseveltova před kongresem dne 16. května 1940.

Roosevelt žádal od kongresu 1182 miliony dolarů na vojenské účely, aby „bylo možno čelit každé bleskové ofenzivě“. Žádal dále vybudování amerického leteckého průmyslu až do kapacity výroby 50.000 letadel ročně. A to vše bylo odůvodněno takto: „Od gronských fjordů do New Foundlandu jsou pouze tři letecké hodiny a do Nové Anglie jen šest hodin. Z Azorských ostrovů rovněž dosáhne letadlo Nové Anglie za šest hodin. Kdyby padly do rukou nepřitele Bermudské ostrovy, potřebovala by moderní bombardovací letadla již jen tři hodiny, aby dosáhla našeho břehu. Z opěrných bodů na Antilách lze letadlem dosáhnouti Floridy za 200 minut. Ostrovy, které leží při západním pobřeží Afriky, jsou vzdáleny jen 1500 mil od Brazílie. Moderní letadla, která letí z Kapverdských ostrovů, mohou býti v sedmi hodinách v Brazílii. Brazílie jest vzdálena jen čtyři hodiny letu od Carracasu ve Venezuele a dvě a půl hodiny od pásma Panamského kanálu. Pásmo Panamského průplavu jest vzdáleno jen dvě a čtvrt hodiny od Tampica v Mexiku a Tampico samo jen dvě a čtvrt hodiny od Saint Louisu, Kansas City a Omahy.

Tak mluvil Roosevelt. Americký lid žasl. I poslední učitel na nějaké koleji v Omaze nebo St. Louis nemohl pochopiti, že by jeho více jak tisíc mil od Atlantiku vzdálené město mohlo býti náhle ohroženo „bleskovým útokem“. I největší vojenský laik věděl, že není možno, aby Spojené státy byly nějak ohro-

ženy se strany Evropy. Přes to však kongres se sklonil a žádaný úvěr Rooseveltovi povolil.

Hanson W. Baldwin, stálý strategický referent listu „New York Times“, tedy časopisu, který politicky hájil Rooseveltovo tvrzení o domnělém ohrožení Ameriky, vydal v červnu 1941 knihu „*United We Stand*“, ve které vyslovil zdrcující soud o této metodě umělého dělání paniky. Píše:

„Autor nezná ani jednoho odpovědného důstojníka armády nebo loďstva, který by věřil, že Spojené státy i v případě německého vítězství byly by ohroženy přímou invasí. Nutno vzíti v úvahu tyto okolnosti: Žádná nepřátelská evropská ani asijská mocnost nemá na západní polokouli državy ani opěrné body. Atlantické moře prostírá se mezi Evropou a Amerikou v šíři nejméně 3000 mil. Mezi americkým kontinentem a Asií leží Pacifický oceán v šíři 4000 až 7000 mil. Invase mohla by býti provedena do Ameriky pouze na lodích anebo letadly. Žádná moc, kromě Anglie, nemá takové loďstvo, které by se silou vyrovnalo našemu. Žádné dvě ostatní mocnosti nebudují dohromady tolik bitevních lodí jako my. Bitevní loďstvo je podstatně silnější, pokud je v blízkosti svých vlastních opěrných bodů. Jeho bojové síly ubývá, čím více se svých opěrných bodů vzdaluje a čím více proniká k nepřátelským základnám. Bitevní loďstva mohou prováděti účinné operace nanejvýš do vzdálenosti 1500 až 3000 mil.

Nadto ještě bitevní loďstva nejsou zařízení k tomu, aby útočila na pobřežní opevnění. Jejich úkolem jest kontrolovati námořní spoje. Americké vlastní loďstvo pravděpodobně je s to ubrániti se v amerických vlastních vodách spojeným loďstvům Německa, Itálie a Japonska . . . Ve vzduchu je otázka ještě obtížnější. Jak všichni vojenští znalci vědí, byl plukovník Lindbergh zcela v právu, když řekl, že invase Spojených států ze vzduchu je nemožná. Ve své proslulé zeměpisné řeči používal Roosevelt letecké zbraně zřejmě jen jako velkého zlého vlka, aby postrašil Ameriku a odůvodnil nutnost zbrojení. Proto nelze bráti jeho přirovnání doslova. Jeho číslice o leteckých vzdálenostech byly špatně vykládány. Letecké síly až dosud

neprokázaly, že by byly s to dobýtí nějakého území. Letectvo je strašný ničivý stroj, ale samo o sobě nikdy by nemohlo zajistit vítězství proti Americe.“ Americký odborník pak připouští, že by bylo možno z Evropy dosáhnouti smělými údery několika málo pobřežních bodů na Atlantiku, zdůrazňuje však, že vojensky by to nic neznamenal. Rovněž je nemyslitelné, že by bylo možno letadly dopravit takový počet parašutistů a oddílů, přistavších ze vzduchu, aby bylo možno dobýtí celého kontinentu. Armáda, která by chtěla provést invasi, musela by být dopravena na lodích, což za nynějšího stavu věcí nepřichází v úvahu, takže tu není žádného nebezpečí pro Spojené státy. Z toho všeho činí tento závěr:

„Vliv vzdálenosti a oceánů na vojenské operace je stále tak veliký a naše vlastní síla v poměru i k velmi silné nepřátelské kombinaci tak značná, že potíže přímé invase jsou přímo nepřekonatelné.“

Takový je tedy posudek vynikajícího amerického стратега, napsaný v létě 1941. Ukazuje nám jasně, že Roosevelt vědomě falešnými a diletantskými důvody snažil se vyvolat u amerického lidu strach z invase a davovou hysterii, jak to potřeboval pro své účely. Jeho argumenty neměly co dělati se strategií ani s obranou Spojených států. Spíše měly za účel umožnit třetí Rooseveltovu kandidaturu na presidentský stolec. Roosevelt chtěl prolomit americkou tradici, podle níž žádný prezident nesměl zůstat ve svém úřadu déle než osm let. To bylo však možno jen tehdy, kdyby se podařilo dokázat americkému národu, že jest vážně ohrožen. *

Zatím naplnil se v Evropě rychle osud první oběti Rooseveltových slibů. Již 3. září 1938 prohlásil Bullitt v Bordeaux, že USA a Francie jsou nerozlučně spojeny v míru jako ve válce. Francouzští politikové jako Reynaud byli nepochybně při vypuknutí války toho názoru, že mají za sebou celou moc Spojených států. Bullitt jim to nespočetněkrát jednoznačně potvrdil. Když nyní nastala katastrofa, pokoušel se Bullitt do poslední chvíle podporovat ve Francii ty síly, které ještě trvaly na po-

kračování v bezvýsledném boji. Dne 9. června 1940, když německé armády po bitvě ve Flandřích prolomily již tak zvanou Weygandovu linii, zajel Bullitt s několika francouzskými politiky a s pařížským arcibiskupem do Domrémy v Lotrinsku, kde, jak známo, se narodila Panna Orleánská. Týž muž, který před tím zařídil spojení mezi USA a Sověty a byl v Moskvě jako první velvyslanec USA, položil nyní jménem presidenta Roosevelta na pomník Panny Orleánské kytici bílých růží a prohlásil, že francouzská krev, která nyní teče, je prolévána za všechny hodnoty dvoutisícileté křesťanské civilizace! Mluvil o německé ukrutnosti a skončil vyslovením naděje ve francouzské vítězství. Bylo to pět dní před pádem Paříže.

Když se pak o týden později Reynaud několikrát zoufale obrátil na Roosevelta s prosbou o pomoc, dostalo se mu pouze slov. Za několik týdnů později, když u Oranu a pak u Dakaru britské loďstvo střídalo na francouzské lodi, při čemž zahynulo několik set francouzských námořníků, měl Washington pro Francii již jen posměch, pohrdání a konečně docela otevřené spílání. Také maršál Pétain byl zařazen k předákům „barbarských národů“. Bullitt vrátil se do Ameriky a ve Filadelfii mluvil o Francii, kterou všemožně hnal do války, jako o prohnílému útvaru, který nikdy nemohl prý klásti vážný odpor. Byl to žalostný konec přátelství, ve které Francouzi věřili a jímž se dali zlákat k válce. Jakmile byli poraženi, počal americký tisk hlásati americké nároky na Dakar. Takový byl vděk Washingtonu.

*

Již od jara 1940 všechny činy Rooseveltovy byly ve znamení nastávajících voleb. Na jedné straně snažil se udržeti americký národ trvale v obavách před bezprostředním nebezpečím, neboť soudil, že jedině na tomto podkladě může docílit třetího zvolení. Na druhé straně však, vzhledem na dosavadní náladu obyvatelstva, musil se snažit vyvolávat dojem, že je rozhodnut zabránit aktivní účasti Ameriky na válce. Roosevelt věděl dobře, že většina, kterou dosud mezi americkým lidem měl, je velmi těsná a činí snad jen několik set tisíc hlasů. Stejně dobře

věděl, že jako dříve i nyní převážná většina všech Američanů přes všechnu válečnou propagandu jasně vidí, že Spojené státy nejsou nikým ohroženy, a proto odmítá každou válečnou politiku. Věděl konečně, že si svou útočnou zahraniční politikou vytvořil sám řadu slabin, na které mohli jeho odpárci útočit. Oposice již stále větší měrou poukazovala na jeho spolupínutí na evropské katastrofě.

Z těchto důvodů učinil Roosevelt zoufalý pokus: Snažil se docílit toho, aby volby vůbec byly odročeny a aby on byl společně demokraty i republikány nominován jako „president ve výjimečném stavu“. Proto v druhé polovině června 1940 propustil náhle své dosavadní ministry námořnictva a války a přijal do ministerstva námořnictva Franka Knoxe, nakladatele „Chicago Daily News“, a do ministerstva války Stimsona. Oba hráli v republikánské straně význačnou úlohu. Knox byl při volbách roku 1936 republikánským kandidátem na místo vicepresidenta. Jeho list byl jedním z nejvýznamnějších orgánů republikánské strany. O Stimsonovi jsme již psali.

Roosevelt choval naději, že tímto krokem pohne republikánskou stranu k tomu, aby se sjednotila na něm jako na jednotném kandidátu. Avšak tohoto cíle nedosáhl. Republikáni odmítli myšlenku jednotné kandidatury.

To dalo podnět k obrovskému volebnímu podvodu, snad největšímu, jaký zná historie Spojených států, která je na podobné skandály přece tak bohatá. Po chybném kroku, učiněném jmenováním Stimsona a Knoxe, počalo hrozit nebezpečí, že by zahraniční politika Rooseveltova mohla se stát středem volebního boje. Proto se Roosevelt všemožně snažil dosáhnouti toho, aby republikánským protikandidátem stal se muž, který by se předem zavázal, že neodkryje lidu skutečné úmysly Rooseveltovy, totiž vstup Ameriky do války. Jinak by byla bývala tehdy Rooseveltova porážka jistá, poněvadž by byl ihned ztratil miliony ženských hlasů. Zde pak ponejprv vystoupila nová aliance s finančními kruhy na scéně i vnitropoliticky. Thomas Lamont a Žid Frank Altschul zajeli tajně do Filadelfie na republikán-

ský konvent a řídili tam zápas o jmenování republikánského presidentského kandidáta. Jejich mužem byl *Wendell Willkie*, prezident mocné elektrárenské společnosti „Commonwealth and Southern“.

Morganem financovaný časopis „Fortune“ první doporučoval již na jaře Willkieho, který byl širší veřejnosti dosud zcela neznám. Ještě na počátku konventu republikánské strany ve Filadelfii se zdálo, že Willkie nemá žádných nadějí. Škodilo mu také, že byl původně členem demokratické strany a že přešel k republikánům teprve po roce 1936. Není pochyby, že to byl Thomas Lamont, který nakonec ve Filadelfii prosadil jeho jmenování. Robert McCormick, majitel mocné „Chicago Tribune“, která neomezeně podporovala Willkieho kandidaturu, napsal bezprostředně po volbách: „Willkie nemůže objasniti svou skrz na skrz nečestnou úlohu, kterou hrál během volebního boje. Země však má právo, aby se o tom něco dozvěděla. Kdo organizoval síť konspirace během konventu ve Filadelfii? Byl to neuvěřitelný podvod.“ A Philipp La Follette mluvil o předem smluveném boji, v němž Roosevelt a Willkie hlásali svou lásku k míru, zatím co ve skutečnosti, jakmile bude po volbách, společně chtěli jíti cestou, vedoucí k válce.

Milióny hlasů, které Willkie při volbách obdržel, byly mu dány, poněvadž voliči chtěli tím vyjádřiti svůj protest proti Rooseveltově zahraniční politice. Netušili, že byli oklamáni již před volbami. Úloha, kterou Willkie po listopadu 1940 hrál, jeho cesta do Londýna, kterou podnikl jako Rooseveltův agent, a vedoucí postavení, které brzy zaujal v kruhu válečné strany, svědčily ostatně o tom, že spiknutí mezi Rooseveltem a vysokými finančními kruhy bylo připraveno do všech podrobností. Výsledek volebního boje přinesl nevelikou většinu Rooseveltovi. Obdržel 27.2 milionů hlasů, Willkie 22.3 milionů hlasů.

*

Volební boj byl však i po jiné stránce podvodem neobyčejného rozsahu. V posledních dnech před volbou vystoupil Roosevelt s řadou řečí, v nichž prohlašoval, že chce Americe

zachrániti mír. Tyto projevy jsou tak významné, že je zde uvádíme doslovně.

Roosevelt prohlásil 30. října 1940 v Bostonu: „Nezbrojíme pro boj nebo pro intervenci v cizím sporu. Prohlašuji opět, že se nezúčastníme cizích válek, ani nevyšleme naši armádu neb naše námořnictvo k boji do cizích zemí, leč v případě útoku. Poněvadž mluvím k vám, otcům a matkám, dávám ještě jednou toto ujištění. Řekl jsem to již častěji, avšak opakuji to: Naše mládež nebude posílána do cizí války.“ Přesně šest měsíců nato vnikl však Roosevelt do Gronsku a za tři čtvrtě roku dal obsadit Island, který přece nepochybně patří k „cizím zemím mimo Ameriku“.

Dne 28. října 1940 prohlásil Roosevelt v New Yorku: „Vláda se vynasnažila vyřaditi všechny případy, které v minulosti vedly k válce. Řekli jsme jasně, že lodi s americkou vlajkou nesmějí dovážet střelivo do zemí, které vedou válku, a že se musejí držeti mimo válečné pásmo.“

Avšak již v dubnu 1941 vydal Roosevelt nařízení, že nepočítá Rudé moře do válečného pásma a že proto mohou tam plouti americké dopravní lodi, vezoucí válečný materiál. Rudé moře však v té době bylo trvale v okruhu působnosti německého letectva. A v létě a na podzim 1941 vydal Roosevelt rozkaz, aby americké lodi pluly bezprostředně do válečného pásma kolem Anglie. Takový tedy byl smysl slibů, které Roosevelt shrnul 3. listopadu 1940 ve své řeči v Brooklynu: „Bojuji, abych tomuto národu zachoval blahobyt a mír. Bojuji, abych náš národ udržel stranou války.“

Dlouho před volbou bylo v Americe poukazováno na to, že Wilson roku 1916 vedl svůj volební boj rovněž sliby, že zachová mír. Dávno před volbou se v Americe vědělo, že Roosevelt, jakmile bude zvolen, bude usilovati o válku. Přes to však mocný propagační stroj, který měly k dispozici vláda a vysoké finance, a volební podvod s kandidaturou Willkiho dovedly uvést americký lid v omyl a zaslepití jej. Když americký národ v listopadu 1940 šel k volební urně a věřil, že podle demokra-

tické tradice rozhoduje o svém osudu, byl ve skutečnosti pouhým nástrojem neviditelné malé skupiny v pozadí, která dávno před tím určila volební zápas a v jistém smyslu i výsledek voleb.

V 8. odstavci 1. článku ústavy Spojených států je stanoveno, že pouze kongres má právo vypovědětí válku. V 2. odstavci 2. článku dává se zato prezidentovi právo vrchního velení nad armádou a loďstvem Spojených států. President tedy nemůže sám vyhlásiti válečný stav, může však jako vrchní velitel branné moci vytvořiti situaci, která činí válku nevyhnutelnou. Tak se stalo v dubnu 1846. Mezi USA a Mexikem byl tehdy dlouholetý spor o hranice Texasu a Nového Mexika. Kongres si nepřál války, president Polk však ji chtěl. Proto vyslal na mexické hranice generála Taylora s vojskem a dal konati před mexickým městem Matamoros střelecká cvičení a zároveň zavedl blokádu, kterou mexické oddíly za řekou Rio Grande byly odříznuty od přísunu potravin. Mexikáni se všemožně snažili vyhnouti konfliktu, nakonec však došlo ke srážce. Polk prohlásil nato v poselství ke kongresu, že válka je nevyhnutelná, poněvadž Mexiko dopustilo se útočného činu. Kongres musil takto vypovědětí formálně válku. Při hlasování prohlásil sice jeden poslanec ze středního Západu, že jde o válku neodůvodněnou a odsouzeníhodnou, avšak nebylo to nic platno. President Polk proti vůli skoro celé země si válku vynutil.

Můžeme jenom dosaditi místo jména Polkova jméno Rooseveltovo a máme obraz, jaký se vyvíjel v Americe od května 1940. Až do té doby měl Roosevelt zájem pouze na tom, aby druhé země vedly válku, a on v důsledku toho mohl vyhlásiti výjimečný stav. Od této doby však přál si sám války se zúčastniti. Vedl si při tom takticky velmi obratně. Přehlédneme-li etapy, ve kterých Roosevelt svůj plán uskutečňoval, vyplývají nám od května 1940 do konce roku 1941 tato období:

1. Na jaře 1940 nebyly ještě dostatečné předpoklady pro útočnou zahraniční politiku. Roosevelt proto přes všechn odpor prosadil jen *zavedení všeobecné branné povinnosti*. Oposice právem poukazovala, že velká americká armáda může mít

smysl jen tehdy, má-li to býti expediční armáda pro válku mimo americké území. Bylo to zcela jasné. Kdežto v ostatních zemích všeobecná branná povinnost je ve skutečnosti pouze obranným opatřením, zavedení této povinnosti v USA bylo možno chápati pouze jako přípravu k útoku, poněvadž území USA nemůže být nikým napadeno. Zákon byl Rooseveltem podepsán dne 16. září 1940 po tříměsíčním boji v kongresu. Současně bylo rozšířeno námořní zbrojení. Příslušné rozhodnutí vybudovati do roku 1946—47 loďstvo pro dva oceány týkalo se hlavně stavby těžkých bitevních lodí, jichž lze účelně použiti pouze ve vyslovené útočném loďstvu.

2. Dne 2. září 1940 výměnou not mezi britským velvyslancem lordem Lothianem a státním sekretářem Hullem bylo Anglii postoupeno 50 starších torpedoborců. Anglie zato prohlásila, že jest ochotna pronajmouti zadarmo a bez výhrad Spojeným státům na 99 let *vojenské opěrné body* na New Foundlandu, Bermudských ostrovech, Bahamských ostrovech, Jamaice, Santě Lucii, Trinidadu, Antiquu a Britské Guayaně. Toto postoupení torpedoborců znamenalo první otevřené porušení platného mezinárodního práva, poněvadž postoupení válečného materiálu, který je majetkem branné moci neutrální země, některému válečnému státu, platí za čin, přičítá se neutralitě.

3. Dne 10. ledna 1941 předložila americká vláda kongresu *zákon o půjčkách a nájmu* (Lend-and-lease bill), na jehož podkladě měla se vyvíjeti v budoucnosti pomoc Anglii. Zákon požadoval pro presidenta plné moci, aby mohl dát vyráběti důležitý zbrojní materiál pro USA a prodati, postoupiti, vyměnit, propůjčiti, pronajmouti nebo jinak jej odstoupiti vládám, které jsou důležité pro obranu USA. Dále měl míti president právo opravovati každý válečný materiál, dávati vládám přicházejícím v úvahu informace o zbrojení a zaříditi vývoz takového válečného materiálu.

Zákon o půjčkách a nájmu odporoval tedy opět haagské mírové konvenci, která je podkladem platného mezinárodního práva.

Klausule „cash and carry“, kterou až dosud cizí vlády byly nuceny platiti hotově za dodaný materiál, pozbyla nyní platnosti. Zákon byl podepsán 11. března 1941 a válečná strana mohla triumfálně prohlášovati, že Spojené státy se staly válečným arsenálem Anglie. Zákon o půjčkách a nájmu znamenal obrát americké zahraniční politiky od dosavadního izolacionismu k otevřenému intervencionismu. Zároveň obdržel president diktátorské plné moci, čímž byl senát zatlačen úplně do pozadí. Oposici podařilo se pouze prosaditi, že v zákonu bylo výslovně stanoveno, že jako dosud americké námořnictvo není oprávněno provázeti americké obchodní lodi a že americké obchodní lodi ve smyslu neutralitního zákona nesmějí plouti do válečných pásem. To však Rooseveltovi nijak nepřekáželo. Věděl, že závisí jenom na něm, aby si dovedl vynutiti opatření, která bude považovati za vhodná.

4. V březnu a dubnu 1941 opakovali Roosevelt a Hull hru, kterou provedli již jednou úspěšně s Francií. Na Rooseveltův popud připojila se Jugoslavie k Anglii, což pak vedlo k jejímu zániku.

5. V dubnu 1941 počíná pak nové období, v němž Roosevelt činí opatření, která by mohla vyvolati incidenty a vytvořiti zámlinku, aby Spojené státy byly zataženy do války. Tato frivolní hra počala 7. dubna Hullovou notou dánskému vyslanci ve Washingtonu von Kauffmannovi, v níž americká vláda žádala, aby mohla zaříditi v *Gronsku* opěrné vojenské americké body, poněvadž prý tento ostrov leží na západní polokouli. Kauffmann dal 9. dubna souhlas, ačkoliv dánská vláda ihned prohlásila, že považuje úmluvu za neplatnou a protiprávní.

Dne 11. dubna prohlásil Roosevelt, že *Rudé moře* není již válečným pásmem a že mohou v něm plouti lodi Spojených států. Učinil tak přesto, že Rudé moře trvale je v okruhu působnosti německých letadel. Zde tedy posunul se Roosevelt do válečného pásma, aby tak zvýšil možnost incidentů.

Dne 24. dubna oznámil Washington oficiálně, že hlídky amerických válečných lodí a letadel rozšiřují se z dosavadního

pásma v Atlantickém oceánu nejméně na 1000 mil na východ. Bylo mimo pochybnost, že tyto hlídkové plavby měly za účel signalisovat anglickým lodím případnou přítomnost německých válečných lodí a že takto byla vytvořena vojenská spolupráce americké branné moci s Angličany. Tento čin znamenal již více než protineutrální postup, bylo to přímé zahájení otevřeného útoku.

6. Dne 4. května 1941 prohlásil Roosevelt, že USA jsou ochotny bojovat pro udržení demokracie na celém světě. Dne 27. května vyhlásil *neomezený národní výjimečný stav* a prohlásil, že „Spojené státy postaví se proti každému německému pokusu o ovládnutí moří a poskytnou Velké Británii všemožnou pomoc.“

Dne 28. května poukázal Roosevelt výslovně na to, že rozšířil hlídkovou službu na oblasti, v nichž Německo vede ponorkovou válku. Při tom však prohlásil, že nehodlá zrušit neutralitní zákon. Dne 29. května byl pak přijat zákon, jímž prakticky byly zabaveny lodi všech evropských států v severoamerických přístavech.

Od konce května vrací se Roosevelt oficiálně zpět k heslu „svoboda moří“. Neutralitní zákonodárství mělo právě ten účel, aby definitivně odstranilo nebezpečí, vzniknuvší z pojmu „svoboda moří“, a aby předem znemožnilo zapletení amerických obchodních a válečných lodí do konfliktu na Atlantiku. Roosevelt svévolně jednal proti této jasně vyslovené vůli amerického národa.

7. Dne 5. června prohlásil Hull, že německo-francouzská spolupráce odporuje zájmům USA, a 8. června ostrov Martinique a Gaudeloupe byly pod kontrolou Spojených států. Roosevelt rovněž jasně ohlásil své záměry napadnouti Azorské ostrovy a vyvolal tím ostrý protest portugalské vlády ve Washingtonu.

Ve dnech 14. a 15. června 1941 byl zabaven německý a italský majetek ve Spojených státech a Říše byla vyzvána, aby do 10. července zavřela své konsuláty a německou informační

knihovnu v New Yorku. Tento krok nebyl ničím odůvodněn. Německo a Itálie učinily příslušná protiopatření.

Již 30. června prohlásil pak ministr námořnictva Knox, že USA musí uvést v činnost své loďstvo, že nadešla hodina úderu. Přes všechny tyto nepřátelské počiny zachovaly Německo a Itálie své mírumilovné stanovisko a daly jasně najevo, že nehodlají pracovat do rukou Rooseveltovi, který se systematicky pokoušel vyprovokovat oba státy.

8. Zatím Roosevelt postoupil opět o krok dále a dne 7. července 1941 dal americkými oddíly obsadit *Island*. Tento ostrov je jen 965 km vzdálen od německých opěrných bodů v Norsku. Zároveň Roosevelt nařídil loďstvu, aby učinilo vše nutné k zabezpečení spojení mezi Islandem a USA. Jinými slovy dal americkému loďstvu rozkaz střílet na německé válečné lodi, které budou v islandských vodách. Brzy nato vešlo ve známost, že na Islandu jsou zařizovány velké americké opěrné letecké základny, odkud jsou podnikány ustavičné průzkumné lety.

9. Dne 18. července 1941 vydala americká vláda *černou listinu* 1800 osob a obchodních domů jihoamerických, které provozovaly obchod s mocnostmi Osy, nařídila je bojkotovat a zadržela jejich majetek v USA. Zároveň byl vyhlášen plný *bojkot proti Japonsku*, čímž byl úplně podvázán japonsko-americký obchod, poněvadž pro každý nákup bylo zapotřebí zvláštního povolení.

10. V srpnu 1941 došlo k atlantické schůzce mezi Rooseveltem a Churchillem, kterou USA definitivně uzavřely spolek s Anglií.

11. Když v září 1941 přes všechna dosavadní opatření nepodařilo se vyvolat žádný incident mezi americkým a německým námořnictvem, byl takový incident vytvořen uměle. Stalo se to 5. září srážkou mezi americkým torpedoborcem *Greerem* a německou ponorkou. Dne 11. září oznámil Roosevelt, že dal americkému loďstvu *rozkaz střílet* uvnitř amerického bezpečnostního pásma na německé válečné lodi. Den nato odmítl Hull bližší vysvětlení o rozsahu tohoto tak zvaného bezpečnostního

pásma. Sledoval tím zřejmě účel vyvolat zápletku. Americký tisk prohlašoval, že toto bezpečnostní pásmo sahá jednak až do Irska a do Anglie, jednak k Suez a k Burmě. Bezprostředně nato prohlásil Roosevelt, Hull a Knox, že neutralitní zákon musí být zrušen.

12. Uprostřed října dochází k dalšímu incidentu s USA. Jde o případ torpedoborce „Kearney“ v Atlantickém oceánu. Ačkoliv zpráva americké admirality připouští, že tento torpedoborec nejprve společně s britskými námořními silami útočil vodními bombami na německou ponorku a pak byl při tom torpedován, trvá Roosevelt v řeči z 28. října na falešném tvrzení, že Kearney byl napaden. V téže řeči prohlásil, že má *úřední německou mapu*, na které je naznačeno nové rozdělení Jižní Ameriky podle německých přání. Na dotaz zdráhal se však následujícího dne tuto mapu předložit. Říšská vláda odpověděla na to cirkulární notou všem neutrálním vládám, ve které bylo konstatováno, že jde v této věci o padělek. Rooseveltovi se nepodařilo dokázat opak.

13. Dne 10. října přinesl Roosevelt do kongresu pozměňovací návrh zákona, jímž byl neutralitní zákon prakticky zrušen. Klausule, zakazující ozbrojování amerických obchodních lodí a plavbu do válečných pásem, měly být zrušeny. Tento návrh byl v senátu přijat 50 proti 37 hlasům, ve sněmovně reprezentantů 212 proti 194 hlasům — tedy jen většinou 18 hlasů — a Roosevelt 17. listopadu zákon podepsal. Tím padla poslední hráze, která bránila ještě Rooseveltově válečné politice.

14. Koncem listopadu 1941 oznámil státní department, že Holandská *Guayana* byla obsazena americkými oddíly po dohodě s „holandskou“ vládou v Londýně.

15. Při *jednáních s Japonskem* Roosevelt a Hull počátkem prosince 1941 odmítli definitivně možnost pokojné dohody. Dali Japonsku ultimatum, aby přerušilo styk s mocnostmi Osy a stáhlo se zpět z Číny a Indočíny. Tím byla vyvolána válka na Dalekém Východě. Propukla 8. prosince ráno. Dne 11. pro-

since připojily se k Japonsku Německo a Itálie a vyhlásily válečný stav se Spojenými státy.

Tento přehled obsahuje jen nejdůležitější etapy útočné politiky Roosevelta a jeho družiny od května 1940 do prosince 1941. Kdyby měl být úplný, bylo by nutno připojit sem tucty řečí a projevů, jakož i válečných příprav a činů. Avšak i tak ukazuje tento přehled, jak Roosevelt svým postupem blížil se stále více propasti, až konečně rozpoutal válku. Pro žádny z jeho činů nebylo dostatečného odůvodnění. Při tom všem americký lid v převážné většině byl proti válce Rooseveltem vyvolávané. Že se přes to Rooseveltovi jeho záměr podařil, dokazuje, že v americkém systému demokracie vůle národa nehraje žádnou úlohu a že zejména po volebním podvodu v roce 1940 ani ji nemohla hrát. Náš přehled dokazuje, že ve Spojených státech „demokracie“ ve skutečnosti již neexistuje. Vládnoucí vrstva může bez ohledu na vůli lidu vyvolat útočnou válku, jak to vyhovuje jejím zájmům a touze po zisku. Americký národ byl dlouho klamán ustavičnými sliby, že neutralitní zákon zůstane nedotčen, a byl udržován v ilusi, že všechna Rooseveltova opatření přece jen nezapletou USA do války a že nebude nutno vysílati do cizích zemědlů americké vojáky. Rooseveltova zahraniční a válečná politika byla jediným ustavičným podvodem. Americký lid, jsa odkázán na svůj tisk a na svůj rozhlas, neuvědomoval si, že Rooseveltova politika nutně musí vésti k účasti Spojených států na světovém konfliktu.

ČÁST VI.

Amerika propadá zmatku zbrojení.

Spolek, který Roosevelt od roku 1938 poznenáhlu uskutečňoval s vysokými finančními kruhy, měl přirozeně své důsledky. Válečná agitace byla umožněna pouze pomocí Wall Streetu. Roosevelt a velkokapitál sešli se pod válečnými hesly. Nyní však žádal kapitál svůj podíl. Chtěl, aby mohl sám převzít organizaci válečného hospodářství a od počátku z toho těžiti. To však nutně znamenalo, že americké zbrojení brzy musilo dostati se do chaosu navzájem sobě odporujících plánů, zájmů, organizací i úředních institucí.

Roosevelt mohl docela snadno v květnu 1940 předstoupiti před kongres a žádati, aby do roka bylo vyrobeno 50.000 letadel. Vyrobiti tyto stroje bylo však úlohou, na kterou vnitřní struktura Spojených států nijak nebyla zařízena. Tak se ukázalo, a to za dosti krátkou dobu, že přes všechno bohatství země americké světově mocenské nároky neodpovídají možnostem americké organizace. Fiasko New Dealu mělo se v jiné formě opakovati při organizaci amerického zbrojení.

Před vyhlášením všeobecné branné povinnosti v létě 1940 skládalo se *vojsko Spojených států* ze 491.000 mužů, z nichž více než polovina, totiž 259.000 mužů patřilo k národní gardě, která vojensky byla vycvičena jen částečně. Tato armáda byla vyzbrojena zcela nedostatečně. K 1. srpnu 1940 disponovala pouze 18 středními a 67 lehkými tanky. Po zavedení všeobecné branné povinnosti, kterou však nebyli postiženi všichni zbraně schopní mladí muži ve věku 21 až 25 let, vzrostla americká armáda v lednu 1941 asi na 643.500 důstojníků a mužů. Ge-

nerální štáb vzal si za úkol zvýšiti tento počet do 1. července 1941 na 1.418.000 důstojníků a mužů, čehož těsně dosáhl. Do léta 1942 měla býti armáda zvýšena na 1.800.000 mužů. V roce 1940 americká armáda skládala se z 5 pravidelných pěších divisí a z 1 divise jízdní. Národní garda měla 18 pěších a 4 jízdní divise. V létě 1941 bylo postaveno 27 pěších divisí, 2½ divise jízdní a 4 divise motorisované. K těmto motorisovaným divisím bylo připojeno 5 pancéřových praporů pod velením hlavního stanu. Stačí vzpomenouti na milionové armády, bojující v německo-sovětské válce, a na jejich výzbroj, abychom došli k závěru, že Spojené státy dlouho nemohou býti žádnou opravdu prvotřídní válečnou mocí.

Poněvadž v USA dříve neexistovala všeobecná branná povinnost, bylo vycvičeného mužstva ve Spojených státech ještě koncem roku 1941 méně než na příklad v Belgii v roce 1939. Malá americká armáda vyhovovala a odpovídala ostrovní poloze Spojených států mezi dvěma světovými oceány, která chránila tuto zemi před jakýmkoli útokem. Pokud provozoval Washington zahraniční politiku, při níž nepřicházelo v úvahu vyslání většího expedičního sboru přes moře, stačila tato malá armáda na svůj úkol. Zákon o branné povinnosti stanovil původně povolávání nováčků jen na osmáct měsíců. V srpnu 1941 prodloužil kongres služební dobu vojáků na třicet měsíců. To znamená, že podle programu z roku 1941 disponovaly by Spojené státy do jara 1944 armádou 4.100.000 mužů. Celkový počet mužů mezi 22. a 35. rokem činí 16 milionů. Avšak již při přípravě zákona o branné povinnosti bylo jasno, že nedostatek válečného materiálu je a bude tak velký, že bude nutno spokojiti se výcvikem asi čtvrtiny všech zbraně schopných mužů, což bude vyžadovati čtyř až pěti let. Po podzimních manévrech 1941 vojenští znalci psali, že tyto manévry ukázaly, že americká armáda skoro ve všech oborech disponuje pouze určitými modely moderních zbraní a že nelze mluvit o dostatečném výcviku nově povolanych vojáků.

Americké *válečné loďstvo* mělo v létě 1941 15 bitevních lodí, 6 lodí letadlových, 37 křižníků, 165 torpedoborců a 109 po-

norek, celkem tedy 332 jednotky. Japonské válečné loďstvo, pokud jeho sílu známe (Japonsko v posledních letech neuveřejňovalo data o svých lodních stavbách, a proto můžeme soudit, že ve skutečnosti budou čísla vyšší než udáváme), mělo nejméně 10 bitevních lodí, 6 lodí letadlových, 44 křižníky, 135 torpedoborců a asi 80 ponorek, dohromady tedy přes 275, pravděpodobně však přes 300 jednotek. Japonský útok na Pearl Harbour 8. prosince 1941 měl tedy za následek *námořní převahu* Japonska. Při tomto útoku byly potopeny tři americké bitevní lodi a dvě lodi letadlové. Další tři bitevní lodi a několik křižníků bylo poškozeno. Jádrem amerického bitevního loďstva v Pacifiku scvrklo se takto na 6 až 8 bitevních lodí. Ze zbývajících dvanácti bitevních lodí amerických jsou tři, totiž „New York“, „Texas“ a „Arkansas“ zcela zastaralé a nepřicházejí pro větší operace v úvahu. Ostatní pocházejí v podstatě z doby krátce před světovou válkou a po ní a rovněž nevyhovují posledním požadavkům námořní techniky. Zato na podzim 1941 byla zařazena do služby nová bitevní loď „North Carolina“, za kterou má roku 1942 následovati bitevní loď „Washington“. Z torpedoborců pocházejí 74 ještě ze světové války, ostatní byly postaveny od roku 1932. Z ponorek je 68 zastaralých a sotva lze jich používat.

Loďstvo USA bylo rozděleno až do 1. února 1941 tak, že menší část se třemi zastaralými bitevními loděmi byla v Atlantiku, kdežto dvanáct moderních bitevních lodí spolu s největší částí ostatních jednotek měla posíle částečně na pacifickém pobřeží, částečně na Havajských ostrovech. Toto rozdělení odpovídalo tiché spolupráci s admirálitou britského loďstva. Anglie převzala péči o Atlantik, Spojené státy o Pacifický oceán. Dne 1. února 1941 došlo však k přeskupení. Atlantické loďstvo Spojených států bylo zesíleno na 125 jednotek, aby hlídkovalo v Atlantickém oceánu. Hlavní síla zůstala však stále v Pacifickém oceánu a dělila se na vlastní bitevní loďstvo (skládající se hlavně z bitevních lodí, letadlových lodí, křižníků a torpedoborců), na loďstvo průzkumné (sestavující z křižníků, letadel o velkém akčním radiu a z ponorek) a konečně na loďstvo

určené pro opěrné body, které mělo jen starší válečné lodi a lodi pomocné. Toto rozdělení mělo být jakýmsi úvodem k *loďstvu dvou oceánů*, k jehož vybudování dal kongres souhlas v roce 1938 a jehož program byl definitivně usnesen v roce 1941. Tento ohromný stavební program počítá s vybudováním 368 válečných lodí. Toto loďstvo dvou oceánů nemůže být dokončeno před rokem 1947. Má se skládati pak z 29 bitevních lodí (z toho 17 nových), z 16 lodí letadlových (12 nových), 91 křižníků (54 nových), 364 torpedoborců (200 nových) a 185 ponorek. Z bitevních lodí má pět mítí tonáž po 35.000 tunách, pět 45.000 tun, dvě 55.000 a pět 58.000 tun. Stav mužstva tohoto loďstva má činit 600.000 důstojníků a námořníků. Náklady na toto loďstvo mají činit šest miliard dolarů, náklady na zařízení námořních základů, opěrných bodů atd., čtyři miliardy dolarů. V létě 1941 bylo dáno do stavby 78 válečných lodí. Pro další válečné lodi bylo nařizováno vypracovati plány. V roce 1941 byly dohotoveny dvě bitevní lodi, jedna loď letadlová, čtrnáct torpedoborců a deset ponorek. S dohotovením dalších patnácti nových bitevních lodí nelze vůbec počítati před rokem 1946—47. Proto ztráty, které utrpělo americké loďstvo u Pearl Harbouru padají velmi těžce na váhu.

Americké letectvo mělo v létě 1940 jen 2494 letadel. Z toho bylo jen 863 bojových letadel a jen 500 odpovídalo modernímu vedení války. Letectvo pozemní armády disponovalo 3143 piloty. (Všechny dosavadní údaje činíme podle amerických statistik a znalců.) Námořní letectvo mělo rovněž asi 3000 pilotů, bylo však rovněž velmi malé, neboť disponovalo pouze 550 letadly a 300 modernějšími bombardovacími letadly s větším akčním okruhem. Tato čísla znamenají, že branná moc Spojených států neměla vůbec letectva, které by bylo schopno opravdového záahu. Proto bylo nutno, aby zbrojní program co nejrychleji a nejúčinněji učinil nápravu právě v tomto ohledu. Brzy se však ukázalo, že cíle, vytyčené Rooseveltem, jsou na dlouhou dobu nedosažitelné. V roce 1939 bylo vyrobeno ve Spojených státech pro vojenské účely celkem 2600 letadel. To odpovídalo stěží měsíční výrobě oněch zemí, které disponovaly již velkým a

dobře vyvinutým letectvem. Do července 1942 měla však americká armáda a námořnictvo disponovati 20.000 až 30.000 letadly. A současně mělo býti Angličanům k dispozici asi 30.000 letadel. Takový byl program na papíře.

Avšak již koncem roku 1940 se ukázalo, že tyto číslice ve stanovené lhůtě jsou nedosažitelné. Oficiální číslice o výrobě, které jistě nejsou uváděny nižší, než ve skutečnosti byly, jsou tyto:

Druhé pololetí 1940:	První pololetí 1941:
Červenec 547	Leden 1036
Srpen 586	Únor 972
Září 670	Březen 1216
Říjen 742	Duben 1389
Listopad 779	Květen 1334
Prosinec 900	Červen 1395

Tato čísla zahrnují však i školní letadla a velká civilní letadla amerických leteckých společností. Kolik je v nich obsaženo bojových letadel, nebylo oznámeno. Kdežto šéf amerického úřadu zbrojení Knudsen tvrdil, že USA vyrobily v prvním pololetí 1941 měsíčně 500 bombardovacích letadel, odhadují odborníci, že výroba těžkých bombardérů v květnu 1941 byla nižší než 100 letadel měsíčně.

Podle oficiální statistiky bylo za rok 1940 vyvezeno do britského imperia v celku 1499 letadel. Ukázalo se, že program, vytčený Rooseveltem v létě 1941, byl příliš optimistický a že není možno překonati v několika málo měsících všechny stávající potíže.

*

Obtíže amerického zbrojení spočívají hluboko v hospodářském i životním systému amerického národa. Jejich příčiny nejsou náhodné ani přechodné a jsou spíše základní povahy. Organizační zmatek, který brzy v Americe vznikl, je toho jasným dokladem.

Již v létě 1940 založil Roosevelt „National Defense Advisory Commission“ (NDAC). Byl to poradní sbor, v němž byli

jak vysocí vládní úředníci, tak i řada směřodatných mužů z amerických finančních a průmyslových kruhů. Jeho členy byli prezident United Steel Corporation (Morganova skupina), *Edward Stettinius*, stejně jako generální ředitel závodů General Motors *William Knudsen*, jeden z nejúspěšnějších kapitánů automobilového průmyslu. Tato komise neměla za úkol uvést sama v chod celé zbrojení, nýbrž jen raditi jednotlivým ministrům. Její úkol ukázal se neproveditelným, takže Roosevelt začátkem ledna 1941 vytvořil dvě organizace, a to „Office of Emergency Management“ (OEM), kde se měly sbíhati pod jeho osobním vedením všechny problémy zbrojení, a pak „Office for Production Management“ (OPM), která měla býti jakousi výkonnou organizací. Tento poslední úřad měl tři oddělení. První pod předsednictvím Knudsenovým mělo na starosti výrobu ve vlastním smyslu, druhé mělo na starosti úpravu dělnických otázek, souvisejících s výrobou, a bylo podřízeno židovskému odborářskému předáku Sidney Hillmanovi, a třetí pod vedením Stettiniovým mělo se obíratí otázkou priority, to jest rozhodovati, které výrobní a materiálové přiděly mají býti jakožto naléhavé prováděny v prvé řadě. Brzy se ukázalo, že OPM bylo příslušné pouze pro jeden úsek celkového zbrojního problému. Tu jako houby vyrůstaly další organizace, jejichž příslušnost a pravomoc často křížila pravomoc OPM.

Harry Hopkins, který již v lednu a únoru 1941 byl vyslán Rooseveltem do Londýna, byl po přijetí zákona o půjčkách a nájmu pověřen celkovým dozorem nad dodávkami Anglii a ostatním státům, jimž se mělo dostat americké pomoci. Sem patřily nejen Čína, nýbrž i většina jihoamerických států. Tyto dodávky do Jižní a Střední Ameriky sloužily ve skutečnosti zřizování amerických leteckých a námořních opěrných bodů, byly však zákonem o půjčkách a nájmu příslušně maskovány. Vedle toho byl zřízen úřad pro civilní obranu, který vedl newyorský starosta La Guardia, a dále úřad pro opatřování pohonných látek (Office of Oil Coordination), v jehož čele stál ministr vnitra Ickes. To bylo nutno, poněvadž americké tankové loďstvo, které až dosud dováželo benzin a naftu z Mexického

*

zálivu a Kalifornie na východní pobřeží, bylo ve značné míře ošoupeno Anglii, takže ve východních státech počal se projevovat nedostatek benzínu a těžkých olejů.

Mimo to pověřil Roosevelt Leona Hendersona vytvořením úřadu pro kontrolu cen (Office of Price Administration and Civilian Supply), který měl pečovat o zabránění stoupení cen. Samozřejmě pravomoci tohoto nového cenového diktátora křižovaly se s pravomocí Knudsenovou i s pravomocemi ministerstva financí a obchodu.

Po necelém půl roce vznikl takový chaos, pokud šlo o působnost a pravomoc těchto různých organisací, že ani továrníci ani dodavatelé, ani objednávatelé civilní a vojenské úřady nevěděli se v tom, které instituce jsou příslušné při jednotlivých otázkách. Opakoval se tu obdobný chaos, jaký vznikl v prvním období New Dealu. Roosevelt sám nikterak nedovedl jasně rozdělit jednotlivé pravomoci a zdolati tento zmatek. Když konečně hrozilo zhroutení celého tohoto systému, povolal do Washingtonu svého přítele *Rosenmana*, kterého pověřil reorganisací celého tohoto zbrojního stroje. Výsledkem bylo založení nové organizace „*Supply Priorities and Allocations Board*“, která byla jakýmsi nadřazeným výborem pro zbrojení, tedy jakýmsi ministerstvem pro zbrojení. V čelo byl postaven vicepresident Wallace. Ve výboru byli ministr námořnictva Knox, ministr války Stimson, dále Henderson, Harry Hopkins, Sidney Hillman a Knudsen. Wallacovým zástupcem byl Donald Nelson. Na místo Hopkinse byl v čelo pomoci Anglii postaven Stettinius. Tak vypadala organizace amerického zbrojení na podzim roku 1941. Je z ní vidět strukturální potíže, před nimiž se ocitly Spojené státy při své zbrojní politice.

Až do 30. června 1941 celková částka, povolená pro dodávky Spojeným státům samotným jakož i pro dodávky jiným státům podle zákona o půjčkách a nájmu, činila 46.900 milionů dolarů. Ukázalo se však, že je nemožno tento obnos proměnit ve výzbroj, poněvadž průmyslová kapacita USA naprosto nebyla zařízena na tak obrovské objednávky. Skutečné objednávky

dosáhly podle amerických pramenů na podzim 1941 částky asi 21 miliard dolarů. Tyto objednávky vztahují se však na program, který je rozvržen na mnoho let, tak na příklad budování válečných lodí, kde jde o objednávky, u nichž může být započato s prací až v roce 1944. Proto shora uvedené obrovské částky podávají zcela pokřivený obraz o nynějších hospodářských a zbrojních možnostech Spojených států. Jenom třetina z oněch jednadvaceti miliard dolarů — tedy asi sedm miliard dolarů — vztahuje se na objednávky válečného materiálu, který má být dodán do podzimu 1942. V letech 1942—43 lze očekávat jen poněkud stoupaní těchto čísel.

*

Potíže amerického zbrojení by nás tolik nezajímaly, kdyby se za nimi neskrývaly zásadní otázky, které se týkají celkového útvaru americké společnosti. Mají zásadní význam.

Tyto nesčetné navzájem se křížující a sobě překážející organizace pro americké zbrojení ukázaly na pozoruhodný a podivuhodný zjev. Nikdo nepočítal s tím, že by v zemi nejbohatších zdrojů surovin, jakou jest Amerika, mohly nastati potíže, ba krise průmyslové výroby, která by mohla ohrozit zbrojení a způsobit v některých oborech dlouhé odklady. Směrodatní muži amerického hospodářství i americké vlády byli při vypuknutí války pod vlivem knihy „*Strategie surovin*“, kterou vydal roku 1937 jistý profesor harvardské university a v které bylo dokazováno, že USA jsou jedinou zemí na světě, která má v dostatečném množství všechny důležité, k vedení války nezbytné suroviny. Podle této knihy země chudé na suroviny, jako Německo, vůbec nebyly schopny vésti dlouhou válku. Tím větším překvapením proto bylo, že Německo za pomoci svých neúnavných vynálezců, svých dílen a dělníků, a ovšem též rozšířením svého mocenského okruhu na důležitá surovinová území, dovedlo si převahou své organizace opatřit dostatečné zásoby, zatím co naopak Spojeným státům organizační chaos zabráňoval využití jejich surovinových zdrojů. Ve Spojených státech ukázalo se již v zimě 1940—41, že budou muset projít znač-

nými potížemi, pokud jde o výrobu ocele, aluminia, cínu a gumy.

K vytvoření těchto potíží přispěla nechuť soukromého průmyslu k velikým investicím, které pro něj znamenaly jen potíže, jakmile by opět byl vytvořen normální trh po válce. Neméně však přispěl k tomu dilettantismus vlády, která sice dovedla plánovitě zemi zatahnouti do války, zato však nedovedla, pokud jde o důležité suroviny, vytvořit takové hospodaření zásobami, jakého bylo třeba. Tak se stalo, že země poměrně tak chudá na suroviny, jako Německo, díky své organizaci a svému hospodaření zásobami bude mít na celá léta náskok před Spojenými státy, na suroviny tak bohatými, a že tento náskok sotva bude již možno dohonit pro obsazení ruských území, na suroviny bohatých.

Vedení OPM mělo za to, že je třeba jen odejmouti suroviny civilnímu hospodářství, aby bylo po ruce dostatečné množství surovin pro hospodářství válečné. Avšak ani při plném vyřazení civilní spotřeby nestačily výrobní možnosti surovin, jako aluminia, pro potřeby zbrojení. Roku 1938 celková výroba aluminia USA činila jen 364 mil. liber. Bylo to sotva více než je třeba pro dodávky leteckým továrnám na dobu čtyř měsíců. Ještě v prosinci 1940 prohlásil Stettinius, že není se třeba obávat nedostatku aluminia. O dva měsíce později bylo nutno drasticky omezit soukromou spotřebu. Měsíc nato pak počaly se v USA sbírat aluminiové hrnce a v červenci 1941 oznámilo OPM, že pro nedostatek aluminia nutně dojde ke snížení letecké výroby během tří příštích měsíců. Ukázalo se, že pouze vojenská potřeba aluminia pro začátek roku 1942 byla odhadnuta na 100 mil. liber měsíčně, že však i při nejvyšším úsilí bylo možno vyrobiti nanejvýš 60 až 70 mil. liber. Proto bylo nutno stavět nové továrny na výrobu aluminia, v nichž však nemůže být zahájena výroba před koncem roku 1942. Celková potřeba aluminia byla nakonec odhadnuta na 1400 milionů liber. Vodní síla však stačila nanejvýš na výrobu 642 milionů liber. Ukázalo se, že zřizování nových hydroelektrických podniků, jichž mělo být použito pro výrobu aluminia, protahovalo se v důsledku

toho, že nemohly být dodány důležité strojové součástky, které rovněž je nutno vyrábět z aluminia.

Příčina těchto nesnází spočívala především v tom, že veškerá výroba aluminia ve Spojených státech je v rukou společnosti Aluminium Company of America, která je kontrolována Mellonovou skupinou. Tato mohutná společnost bránila stavbě nových továren na aluminium, které by jí později mohly konkurovat. Mimo to zdráhala se snížit dodávky aluminia svým dosavadním velkým civilním zákazníkům, zejména automobilovému průmyslu.

Podobné podivné zjevy ukázaly se i v oboru *ocelářské výroby*. Roku 1939 byla rozdělena světová výroba oceli tak, že Spojené státy vyráběly 35% veškeré oceli, Německá říše s Generálním gouvernementem přes 20%, Sovětský svaz 14, Anglie 10, Francie 6 a Japonsko 5%. O zbytek dělily se ostatní země. Do podzimu roku 1941 Německo zvýšilo svůj podíl na celkové výrobě zpětným začleněním Lotrinska a ovládnutím nejdůležitějších ocelových středisek Sovětského svazu na takovou výši, že již dostihlo společnou výrobu Spojených států a Anglie. Kapacita ocelářského průmyslu USA činila roku 1940 celkem 82 milionů tun. V lednu 1941 bylo docíleno nejvyšší výroby v amerických dějinách, a sice 6.9 mil. tun (průměrná měsíční výroba v roce 1918 činila 4.1 mil. tun, roku 1929 pak 5.3 mil. tun). Ukázalo se však, že kapacita ocelářského průmyslu ve Spojených státech nemůže ukojit současně spotřebu civilní i vojenské. Ještě koncem února 1941 prohlásil Roosevelt, že ocelářská kapacita USA je dosti velká, aby stačila civilní spotřebě, vlastnímu zbrojení, jakož i potřebám Anglie a ostatních států, kterým Amerika dodávala zbraně. O tři měsíce později však bylo nutno velmi omezit spotřebu oceli a konečně se došlo k závěru, že je nutno stavět nové ocelárny o kapacitě 10 milionů tun. Potíž byla však v tom, že budování těchto podniků samo nejdříve pohlcovalo ohromné množství ocele. Od léta 1941 projevila se citelný nedostatek ocele při stavbě lodí, železničních vagonů a potrubních vedení. Konečně bylo konstatováno, že v roce 1942 zůstane pro civilní spotřebu pouze 36 milionů tun

ocele, a že v důsledku toho v celém civilním úseku amerického hospodářství je pokles nevyhnutelný.

Ještě mnohem obtížněji utvářely se poměry v těch oborech, v nichž USA neměly dostatečnou vlastní výrobu. Uprostřed léta roku 1941 bylo náhle zpozorováno, že zásoby kaučuku i cínu mohou stačiti sotva do počátku roku 1942. Nedostatek ložního prostoru, který se začal projevovat, stal se náhle velmi citelným. Nutnost dovážeti kaučuk přes celý Tichý oceán z Holandské Indie působila vážné starosti. Ještě obtížnější byl problém cínu, poněvadž britsko-holandský cínový světový monopol spočívá na zvláštním rozdělení práce, že totiž cín, vytěžený v Bolívii, nejdříve se dopravuje do Anglie, do tamních sleváren, a odtud je pak přidělován spotřebitelům. USA samy nemají žádné vlastní výroby cínu. Tyto skutečnosti znamenají pro Spojené státy veliký handicap při výrobě válečného materiálu.

Všechny tyto potíže bylo by možno přirozeně řešiti, kdyby ve Spojených státech existovalo jednotné vedení. O tom však nemůže být řeči. V generálním štábu amerického válečného hospodářství stojí proti sobě dvě skupiny, které si v praxi odporují a překážejí.

Revue „Fortune“ napsala v srpnu 1941: „Nejtěžší krizi v Americe jako v Anglii je krise vedení. Ať již z jakéhokoliv důvodu, mužové, kteří by byli schopni Ameriku zachránit, buď nejsou po ruce anebo nebyli povoláni do veřejné služby. Že Německo se svými 80 miliony obyvatel je schopno najíti si potřebné vedoucí a že Amerika se svými 132 miliony obyvatel to nedovede a nemůže učiniti, je v podstatě úplné zvrácení matematických zákonů.“ Schopní vedoucí nepovstávají však podle matematických zákonů, nýbrž jsou výsledkem spojení osobnosti a ideje. Není žádnou náhodou, pakli nacionální socialismus má dva muže, Göringa a Todta, kteří společně dovedli ovládnouti ohromné úkoly zbrojení národa chudého na suroviny. Není žádným zvrácením matematických zákonů skutečnost, že v Americe není nic, co by tomu odpovídalo. Amerika nemá ani cíle, o němž by skutečně byla přesvědčena, že za něj musí bojovati,

ani nemá světového názorového podkladu, jímž by mohla dosáhnouti spojení osobnosti s ideou. Viděli jsme, jak Roosevelt svým New Dealem se pokusil nahraditi nedostatek opravdového masového hnutí a jak v tom ztroskotat. Na místo New Dealu chce nyní postaviti válku a válečné hospodářství, avšak i to musí ztroskotati a vésti k nedozírným vnitřním změnám a převratům.

Mohutný stroj, jímž disponují Spojené státy, pokud jde o zbrojení, jistě je schopen vynikajících výkonů, avšak v důsledku nejednotnosti vedoucích mužů tyto výkony navzájem se budou třístiti. V roce 1941 v létě bylo na seznamu tak zvaných priorit zaneseno tři sta druhů surovin a výrobního materiálu, jichž byl buď již nedostatek, anebo o kterých hrozilo, že v krátké době budou vyčerpány. Šest různých úřadů rozhodujících o otázkách priorit, rozhodovalo podle vlastního dobrozdání a často si odporovalo. Stanovisko armády lišilo se od stanoviska námořnictva a stanoviska obou těchto úřadů opět od stanoviska soukromého hospodářství, které myslelo pouze na vlastní prospěch. To vedlo ovšem ke zmatkům, jimiž byly postiženy celé úseky americké válečné výroby.

Jaký bude pravděpodobný vývoj amerického zbrojení, nelze ovšem přesně předvídati, avšak jisté posavadní zjevy dávají nám v tom ohledu možnost učiniti si o něm představu. Uprostřed ledna 1941 přiznal Knudsen před senátní komisí pro zahraniční věci, že úplná výzbroj pro armádu 1,400.000 mužů, která měla být postavena do léta 1941, nebude moci být připravena před koncem roku 1942. Prohlásil, že při prvních odhadech doufal, že tento program bude moci být splněn do 1. července 1942. Průtahům při výrobě těžkého materiálu nelze prý však se vyhnouti. Toto přiznání znamená, že pro rok 1942 nevelká armáda 1½ milionu mužů sotva může přicházeti v úvahu pro použití mimo hranice Ameriky a že v příznivém případě větší, dobře vyzbrojená americká expediční armáda sotva přichází v úvahu před zimou 1943—44.

Pokud jde o výrobu jednotlivých druhů zbraní, pak koncem roku 1941, s výjimkou lehkých zbraní, projeví se všude

značné mezery, které podle názoru samotných Američanů nebude lze vyplnit před rokem 1943. Nejsilněji prý se cítí tyto nedostatky v oboru výroby děl a pancéřů. Tak zejména je nedostatek protileteckých děl, kde roční výroba pro rok 1941 činila jen 250 kusů. Pokud jde o výrobu těžkých pancéřových vozů, nebude moci být započata před rokem 1942 a ani potom nebude možná seriová výroba. Ohledně letectva podle amerických dat z ledna 1941 bude letecký průmysl zaměstnán objednávkami, učiněnými v létě 1941, až do zimy 1944—45. Rooseveltův program letecké výroby vyžádá si v nejpříznivějším případě trojnásobné až čtyřnásobné doby.

Naléhavé vnitroamerické problémy vstupem Spojených států do války nepřiblížily se arci svému řešení. Mimo jiné projeví se skoro všude stoupání cen. Průmysl si vypočítal, že bez zvýšení cen neměl by žádoucích zisků a nemohl by splnit své mnohostranné úkoly. Dělníci žádají vyšší mzdy, poněvadž vidí, že za dolar dostávají stále méně zboží. Strašidlo inflace tluč na bránu Spojených států. Vynořil se opět plán svázati průmysl stanovením cen. Kromě toho pomýšlí se na nový daňový systém, při němž by zejména byla reformována daň z důchodu. Zatím co píšeme tuto knihu, jsou všechny tyto problémy ještě otevřeny a musíme se spokojiti poukazem na to, že americké válečné hospodářství staví otázky, které podstatně změni hospodářskou i společenskou americkou výstavbu. K jakému konci to povede, nelze předvídati.

ČÁST VII.

Vyhlášení „amerického století“.

V červnu 1939 došlo za velké okázalosti k návštěvě královských anglických manželů v USA. Král Jiří VI. položil při té příležitosti na Washingtonův hrob věnec, na jehož stuze stálo: „Jiří VI. a Alžběta Jiřímu Washingtonovi.“ Britský král vzdal takto svou poctu mužů, který kdysi jako odpadlík a rebel vyrvál nejkrásnější drahokam z britského diadému. Tento akt měl symbolický význam. Bylo to něco zcela nového, byl to symptom nového vývoje a vzájemného poměru dvou zemí. V osobě svého krále přicházela tu Anglie ucházeti se o přízeň své bývalé kolonie, která vzrostla tou měrou, že počala si činiti nárok na ovládnutí světa, který vyklouzl z anglických rukou.

Několik měsíců před královskou návštěvou ve Washingtonu vyšlo současně v Londýně i v New Yorku dílo amerického publicisty Clarence K. Streita „*Union now*“, v němž se podává vypracovaný návrh na sjednocení Anglie, Spojených států, Francie a menších západoevropských demokracií v jediný spolkový stát. Ohlas, který tato kniha měla, byl neobyčejný. Wickham Steed, vydavatel „*Times*“ za světové války a od té doby úhlavní nepřítel anglo-německého dorozumění, prohlásil tuto knihu za epochální dílo. Lionel Curtis, velký teoretik moderního britského imperialismu, napsal, že tato kniha je milníkem světových dějin.

Streit jako mladý muž byl přidělen se zvláštním posláním americké tajné službě při mírové delegaci USA v Paříži a zastupoval od roku 1929 list „*New York Times*“ v Ženevě. Tam dostal se do styku s kruhy ze Společnosti národů a odtud vznikla

jeho myšlenka. Úspěch jeho knihy v Anglii byl příznačný pro situaci, neboť program, který tato kniha rozvíjela, bylo možno chápat jen jako pokus Ameriky přivtělit si nejenom britské imperium, nýbrž i polovinu Evropy. Streit požadoval státní splnutí Spojených států s Anglií a s jejími dominii, s Francií, Belgií, Holandskem, Dánskem, Norskem, Švédskem, Finskem a Švýcarskem. Napsal, že tyto země dohromady zaujmají skoro polovinu zeměkoule, ovládají všechny oceány a polovinu všeho lidstva. Přibližně dvě třetiny světového obchodu procházejí jejich rukama a prakticky mají v držení všechno zlato světa, skoro všechno jeho bohatství a spojeny dohromady jsou nejsilnější vojenskou mocností.

Význačným bodem v tomto Streitově plánu bylo to, že všechny státy, které by přistoupily k nové unii, vzdaly by se svých koloniálních držav jakožto svého majetku a odstoupily by je novému mocenskému útvaru. Tento nový mocenský útvar měl by pak být vybudován podle vzoru americké ústavy. Takto by v důsledku počtu svého obyvatelstva Spojené státy získaly převahu. Každých půl milionu hlasů by mělo právo zvolit jednoho poslance pro nový parlament této unie. Z 540 míst, která by tento parlament měl, bylo by pak 252 amerických, připočítáme-li 21 kanadských míst, bylo by amerických míst 273, to jest většina. Zajímavé jest, že v tomto plánu nemluví se o jihoamerických republikách. Patrně měly být vyhrazeny Spojeným státům jako zvláštní doména. Zato však chtěl Streit rozbít historickou jednotu Evropy a přibráním Francie a ostatních malých států evropských táhnouti přes evropský kontinent rozdělovací čáru, ke které až měla být posunuta oblast americké nadvlády.

Tímto způsobem měly být do tohoto Amerikou ovládaného mocenského útvaru zařazeny nejen britské, nýbrž i francouzské, belgické a holandské kolonie. Indii, což je význačné, neměla být dána rovnoprávnost. Ostatní národové, především Německo, Itálie a Japonsko, avšak také Čína a Sovětský svaz, měly být zřízením této unie poznamenány uvedeny v bezmocnost

a donuceny uznati tento americký mocenský útvar za nejvyšší zákon světa.

Streitův program sotva by stál za zmínku, kdyby nebyl vyvolal tak mimořádný ohlas v celém anglo-americkém světě. Jak v Anglii, tak v Americe počala s různých stran živá propaganda pro tento plán. Streit sám počal organizaci, při čemž se mu dostalo peněz od bankovních domů Morganova a Altschulova. Ve Washingtoně bylo založeno za tím účelem nakladatelství Union-Press a příslušné tiskové agentury. V denním tisku byl plán živě přetřásán a propagován a po celé Americe konaly se schůze a shromáždění, na nichž se debatovalo o Streitových námětech. Choť prezidentova Eleonora Rooseveltová přijala předsednictví na jednom shromáždění ve Washingtonu, kde Clarence Streit rozvinul svůj program před předními zástupci americké společnosti. Dobře informovaná místa psala tehdy, že Roosevelt i jeho paní mají mimořádný zájem na universální myšlence světové unie a že v různých soukromých rozhovorech podrobně se Streitem o této otázce diskutovali.

Clarence Streit stal se intimním důvěrníkem Bílého domu. Takto vytvořil se kolem Roosevelta *nový mozkový trust*. Podle pořadí již čtvrtý. První, vedený Rosenmanem a Moleym, byl úplně vnitropoliticky usměrněn na New Deal. Druhý s Frankfurterem spojoval s myšlenkami New Dealu již zahraničně politickou koncepci boje proti nacionálnímu socialismu. Třetí trust, v němž vedl Berle a Wallace, vytkl si za cíl učiniti válku nevyhnutelnou, aniž by při tom Spojené státy byly donuceny přímo se jí zúčastniti. Čtvrtý mozkový trust šel o podstatný krok dále. Jeho programem bylo *podrobení celého světa americké moci a americkým ideálům*.

Původní Streitův program byl změněn událostmi evropské války. Po letních událostech roku 1940 nemělo již smyslu vta-hovati Francii, Holandsko, Belgií a skandinávské země do tohoto plánu. Streit podle nové situace rychle rozvrhl též nový program. Program tento zněl nyní: unie s Velkou Británií. I tento plán byl propracován naivně a konkrétně až do posledních podrobností. Anglo-americký „nadparlament“ tohoto anglo-

amerického nadstátu pod americkým vedením měl se skládati ze 49 členů a to z 27 Američanů a 22 anglických a dominiálních politiků, při čemž Roosevelt měl býti presidentem tohoto útvaru a Churchill ministerským předsedou. Tento nový Streitův návrh byl výsledkem jeho rozhovorů s Rooseveltem. Celý Washington mluvil o tom, že Roosevelt sám stanovil tento poměr britských a amerických „parlamentních křesel“.

*

V Anglii zasazovaly se pro tento plán unie od počátku dva různé kruhy: Imperialističtí britští politikové a pak malý, ale vlivný kruh intelektuálních Židů levého liberálního směru. Imperialisté stáli s počátku v popředí.

Známý britský imperialista Cecil Rhodes pojal v posledních letech svého života plán zříditi podle vzoru jesuitů tajnou britskou společnost, jejíž členové ve všech částech britského imperia by pracovali pro ustavičné šíření světové Britské říše. Ve své závěti rozdělil peníze na řadu stipendií a nadací, které měly sloužiti tomuto cíli: „Rozšíření britského panství nad světem a zejména ovládnutí celého afrického kontinentu a dále pak Palestiny, Mezopotamie, Kypru, Kréty, Jižní Ameriky, břehů Číny a Japonska a“, jak končí tento odstavec závěti, „*konečně opětně připojení Spojených států jako trvalé součásti britského imperia*“.

Zatím v Americe ocelářský král Andrew Carnegie vyjádřil přibližně v tutéž dobu americké sny touto formou: „Jediná možná cesta pro Anglii jest opětne spojení s její gigantickou dcerou, Spojenými státy. Jinak by musela Britannie určitě klesnouti na druhé místo a byla by tím odsouzena k poměrně bezvýznamnosti.“

Výrok Carnegiův i Rhodesova závěť pocházejí z let krátce před koncem minulého století. Roku 1902 napsal americký spisovatel M. T. W. Stead, který byl ve styku s Carnegim i Rhodesem, knihu: „*Amerikanisace světa*“. Jak je viděti, byly tedy pro unii obou států kořeny jak v Anglii, tak v Americe. Byla však otázka, zda podle Rhodesova programu Spojené

státy mají se opětne státi údem britské veleríše, anebo zda podle programu Carnegiova má se britské imperium státi vnější baštou Spojených států. Tyto problémy se nezměnily, když na jaře roku 1939 jak v Anglii, tak v Americe vynořilo se náhle thema anglo-americké federální unie. Jak Angličané, tak Američané, kdykoli mluvili o této unii, představovali si ji každý jinak. Každý chtěl si vyhraditi pro sebe první úlohu.

Na anglické straně byl to v oné době zejména kruh kolem „Round Table“, snad nejvýznamnějšího politického časopisu Britské říše pod vedením lorda Lothiana, který se zasazoval s obzvláštním nadšením za myšlenku federální unie. Tento kruh pocházel od Cecila Rhodese a lorda Milnera. Vznikl v jižní Africe za burské války. Vedle Lothiana, který na podzim 1939 byl jmenován velvyslancem ve Washingtonu, patřila k němu řada osobností, stojících na nejvýznamnějších místech britského imperia, a také ovšem osobností z vysokých finančních kruhů. V Londýně byl jeho propagační kanceláří „Královský ústav pro mezinárodní věci“ (Royal Institute for International Affairs). Duchovní vedoucí této skupiny byl oxfordský profesor Lyonel Curtis, který právě roku 1939 dokončil objemnou knihu o příštím uspořádání světa, v němž byl vyložen plán federalistického světového státu pod britským vedením.

Tito mužové kolem „Round Table“ považovali válku již od roku 1938 za nevyhnutelnou, neshledali však lehkomyšlný optimismus Churchillův nebo Edenův. Věděli příliš dobře, jak slabá jest Anglie. Proto myšlenka britsko-americké unie zářila jim jako paprsek naděje.

Zcela jinak dávaly se na tyto problémy americké kruhy, které se zmocnily myšlenky unie. Je ovšem pravda že stará láska k anglické životní formě hrála u nich ještě jistou roli. Avšak již před válkou došly tyto kruhy k názoru, že britská firma je již v likvidaci a nevydrží vážnou srážku. Vlivný dopisovatel „New York Times“ ve Washingtonu Arthur Crock napsal v létě 1938 po krátké návštěvě v Anglii toto: „Londýnská City, kdysi hlavní finanční sídlo světa, stala se, jak se zdá, definitivně závislou na hospodářství a finančním kapitálu Spo-

jených států. Skutečnost, že londýnská City postoupila své finanční a hospodářské vedení New Yorku a Washingtonu, má prvořadý význam. První a poslední denní myšlenky britských bursovních makléřů, bankéřů a průmyslových předáků jdou nyní do New Yorku a Washingtonu.“

Tyto Crockovy věty vyjadřovaly přesně to, co myslily o Anglii vedoucí kruhy amerických financí. U Američanů počal se uplatňovati pocit převahy vůči Britské říši. Vysoké finanční kruhy v New Yorku počaly po prvé konkrétně uvažovati o možnosti, že by Amerika v dohledné době mohla se ujmouti nesmírného bohatství po Britské světové říši. Sotva byla uvedena na přetřes myšlenka unie, chopili se jí Morgan a Lamont a počali ji propagačně využívat. Dům Morganův při tom podle své osvědčené metody zůstal za scénou. K financování hnutí pro unii bylo v Anglii používáno židovské makléřské společnosti Nathan and Roselly, závislé na Morganovi. Také velké židovské bankovní domy v Londýně daly se do služeb tohoto hnutí. Širší veřejnost, která si ještě nebyla vědoma mocenského přesunu mezi Londýnem a New Yorkem, považovala tyto diskuse s počátku jen za pouhé představy a theorie. Vlivné britské kruhy však uvažovaly, jak by i v případě nutnosti unie s Amerikou bylo možno udržeti britskou nadvládu.

Jak americký, tak anglický směr byly si vědomy toho, že přibrání Francie a menších evropských zemí do této unie nemohlo by mítí žádného vlivu na to, jakým způsobem se vytvoří světové vedení, na které si činily nárok obě strany. Nicméně původní Streitův program byl považován za prospěšný, poněvadž se tímto způsobem měly unii dostati nejen velké hospodářské a koloniální oblasti, nýbrž především také armády, kterých by bylo možno použiti při příštím konfliktu s Německem na západě a na severu Evropy. Vedení této velké světové unie mělo však zůstatí vyhrazeno Angloameričanům. Německý pozorovatel v Londýně Paul Toggenburg napsal později o tomto období: „Bylo uchvacující, jak obratně dovedli Američané v Anglii obehřívati své příští partnery. Činili tak s podivuhodnou znalostí naivity, s jakou Angličané se dovedou přeceňovati.

Přenechávali Angličanům klidně víru, že jejich nadání k vedení světa je neopomíjející, a že proto Anglie může si činiti nárok na vedení v příští světové unii. Angličané pak opět mezi sebou si neskřývali, že celé toto divadlo federální unie je pro ně jen potřebnou rekvizitou pro nastávající válku, aby vzbudili na této válce zájem amerických financí a využili jich stejně jako za světové války.

Od května roku 1940 změnila se scéna i na tomto poli. Americké chování vůči Anglii bylo stále sebevědomější. Pyšná Anglie po Důnkirchenu klesla v očích světové veřejnosti se svého dosavadního mocenského postavení. Nebylo již možno déle zakrývatí konec britské éry, který uzrával řadu let před tím. V britsko-americkém poměru přesunula se převaha do Washingtonu a New Yorku. Anglie klesla na úlohu prosebníka, který musí otevřeně doznati, že bez cizí pomoci nemůže pokračovati ve válce a udržeti imperium. Odstoupení anglických operních bodů v Karibském moři, na Bermudách a na New Foundlandu Spojeným státům za 50 starých torpedoborců bylo jen symbolem této skutečnosti. Roosevelt označil tuto výměnu za nejlepší obchod USA od koupě Louisiany v roce 1803.

Ještě zásadnějšího významu byla pamětihodná výměna not mezi Hullem a Lothianem dne 29. srpna a 2. září 1940 o britském loďstvu, z níž vyplývalo, že Anglie zřejmě stála již před kapitulací. Roosevelt pravděpodobně tak jako v březnu 1939 nutil Angličany k pokračování v boji dokonce hrozbami a přece jim nedůvěřoval. Jen tak lze vysvětliti, že Hull v notě Lothianovi se tázal, zda odpovídá skutečnosti, že Churchill 4. června 1940 v parlamentě prohlásil, že britské loďstvo v žádném případě nebude vydáno nebo potopeno, pakliže se stane situace ve vodách kolem britského ostrova pro britské loďstvo neudržitelnou. Hull se dále tázal, zda skutečně britské loďstvo bude vysláno do zámoří k obraně ostatních částí imperia. Tento dotaz byl Lothianem zodpověděn ve formě, která nepřipouštěla pochybnosti o tom, že britské loďstvo v takovém případě bylo by prakticky spojeno s loďstvem americkým.

Byly to přímo jedinečné doklady. Roosevelt si dal jako předpoklad pro svou další pomoc od Angličanů formálně potvrdit, že kdyby přece podlehl, bude aspoň jejich legitimním dědicem. Anglie musela americké ultimatum, které v této výměně not nepřímo bylo obsaženo, bezpodmínečně přijmouti a uznati takto bezvýhradně převahu Spojených států v příštím anglo-americkém poměru.

*

Jakmile se to stalo, zanechala Amerika dosavadní zdrženlivosti vůči anglickému partnerovi. Pakliže před vypuknutím války rozvíjela Amerika plány anglo-americké unie ještě ve smyslu rovnoprávnosti obou mocností, pak nyní přímo žádala první místo a přednostní postavení. Absolutní americký nárok na světovládu projevil se nyní bez jakékoli omezení i vůči Anglii. Vláda, vysoké finanční kruhy i tisk se shodovaly v tom, že v příští anglo-americké unii musí Spojeným státům připadnouti první místo. Britská horní vrstva byla tím rozhořčena. Tato vrstva musila však nésti následky svých vlastních chyb a nesměla ani projevit své opravdové pocity. Sklonila se v březnu 1939 před Rooseveltovým ultimatem a tím přivodila vývoj, který nutně vedl k válce. Kromě toho odmítla v červenci a v srpnu 1940, a to opět na Rooseveltovo ultimatum, vyhlídku na čestné ukončení války, kterou Anglii poskytl Adolf Hitler. Nyní musila mlčet. Mír s Německem byl by znamenal udržení britského imperia a zatlačení amerického nároku na nadvládu. Anglie měla se pouze zříci své hegemonie v Evropě. Pod nátlakem Rooseveltovým to Londýn odmítl a Anglie se svěřila hazardnímu hráči Churchillovi, který, jsa poloviční Američan, vůbec necítil, že rozhodnutím pokračovati ve válce byla svrchovanost britské světové mocnosti tak jako tak ztracena.

Čtvrtý Rooseveltův mozkový trust zahájil akci. Henry Luce, generální ředitel novinářského koncernu „Time“, který byl blízký jak Morganovi, tak Rooseveltovi, napsal v „Life“: „Skoro všichni znalci jsou jednotni v názoru, že Anglie sama nemůže válku vyhrát. Jestliže nyní Anglie občas vyhláší své válečné cíle, pak americký národ může kdykoli tyto cíle účinně

poděpřítí anebo je odmítnouti. Naopak však Anglie za všech okolností bude musit souhlasit, pakliže by prohlásila nějaké válečné cíle Amerika. Anglie při jakékoli formě spojení jest úplně ochotna k tomu, aby Spojené státy převzaly úlohu silnějšího partnera.“ Ve svém článku Luce v závěru zdůraznil, že pro Ameriku naskytla se příležitost uchopiti se vedení. „Vedeme nyní svou vlastní válku.“

Tento Lucův plán prošel veškerým americkým tiskem. Nebyl to hlas ojedinělého novináře, nýbrž byla to *nová Rooseveltova doktrina*. Po odmítnutí poslední německé mírové nabídky byla Anglie úplně připoutána k americkému vozu. Žid Rubin Gotesky učinil v listě „The Living Age“ v červnu 1941 návrh, že Anglie musí se všemi svými dominiemi a koloniemi požádati o přijetí do svazu Spojených států. Heslo „*Anglie, 49. stát USA*“, stalo se náhle běžným. Časopis „Current History“ v červnu 1941 napsal: „Dosavadní světový řád v Evropě zaniká. Žádný národ v Evropě ani blízko Evropy není s to převzítí vedení nového trvalého světového řádu... Tato evropská nemohoucnost nutí Ameriku k tomu, aby buď sama převzala vedení v nastávající epoše, anebo se smířila s novým temným středověkem bez konce... Anglie v nejlepším případě může dosáhnouti toho, že zachráni svou existenci jako národ. Zato však nebude již nikdy disponovati životními zdroji, aby mohla převzítí vedení světa v novém dějinném období... *Jediný mír, na kterém vůbec máme zájem, je Pax Americana* (americký mír), *zcela v tom smyslu, jako kdysi byl Pax Romana a Pax Britannica*.“

Citovaný již Gotesky vyjádřil to ještě zřetelněji: „Konservativní živly v Anglii budou po krátkou dobu klásti tvrdošíjný odpor proti takovému vývoji. Viděly v Americe vždycky svého velkého obchodního soupeře. Byly poplašeny pronikáním Kanady americkým kapitálem. Přes to přibližně 50% všech hospodářských hodnot v Kanadě jest již v amerických rukou. Bude-li se Anglie moci spojit se Spojenými státy, znamená to, že musí otevřítí americkému kapitálu ještě další trhy. Angličtí konservativci se ptají, proč by měli odstoupiti Američanům své

těžce nabyté zisky. Avšak vzhledem ke skutečnostem, které se nyní ve světě projevují, tyto jejich vývody padají samy sebou.“

Zde se tedy již nemluví o ideách a morálce, nýbrž jen o obchodu. Jsou to ovšem jen „soukromé“ hlasy, avšak americká vláda jedná přesně podle tohoto receptu. Po pronájmu západo-indických ostrovů následovalo americké získání práva na naftu Bahreinských ostrovů v Perském zálivu. Současně prohlásil sekretář pokladu Morgenthau v lednu 1941, že Anglie složila již manifestační přísahu a že se ukázalo, že prakticky na britském ostrově již není zlata. Zlato je buď již ve Spojených státech anebo na cestě do nich. A tak pod maskou zákona o půjčkách a nájmu měl být uskutečněn veliký obchod britského výprodeje.

Americká vláda kalkulovala nyní takto: prohraje-li Anglie, tedy Amerika automaticky stane se dědicem aspoň pokud jde o Kanadu, pravděpodobně však také v jiných zemědích. Udrží-li se Anglie, pak v každém případě bude tak oslabena, že v rámci nové anglo-americké kombinace bude moci hrát již jen úlohu skvělého sekundanta a bude musit první úlohu postoupit americké moci a americkému kapitálu.

Americký národ nebyl nikterak připraven na takovýto vývoj. Nebyl schopen převzít větší odpovědnost ani pokud šlo o vnitřní hospodářskou výstavbu, ani pokud se týkalo zbrojení a skutečného mocenského uplatnění. Ani v ideové oblasti nemohl vystoupit s vnitřně oprávněným nárokem na vedení. Bylo třeba propagandy, která by napravila nedostatek duševní přípravy pro úkol, který vytkla americkému národu jeho vedoucí vrstva.

V tomto okamžiku vystupuje na scénu druhá skupina, která vedle vysokých finančních kruhů od počátku měla největší zájem na myšlence anglo-americké unie. Je to skupina *levých židovských liberálů*. Pakliže americký kapitál viděl v programu federální unie obrovský obchod na nedohledné časy, viděla v něm liberální židovská skupina možnost stabilisovat svou moc. Roosevelt sám jako vždy stál uprostřed obou skupin a měl spojení na všechny strany. Jeho přítel Felix Frankfurter byl v čele této druhé skupiny. Navázal již před dávnou dobou nejužší styky s určitým kruhem britských a židovských intelektuálů v Lon-

dýně, který stál v opozici proti vládnoucí straně toryů. Byli to různí pacifističtí ideologové, kteří považovali válku za nevyhnutelný prostředek pro dosažení svého míru, jako Norman Angell, a pak především profesor národního hospodářství *Harold Laski*, který dovedl si získati neobyčejný vliv v Labour Party.

Laski jako výměnný profesor meškal často ve Spojených státech na tamních velkých universitách. Původem byl Žid a jeho otec byl dlouholetým předsedou Board of Deputies of British Jews, této mohutné hlavní organizace anglického Židovstva. Jako aktivní sionista byl Laski blízkým spolupracovníkem nejvyššího spolkového soudce Brandeise. Když po utvoření Churchillova kabinetu dostal se do ministerstva práce předák britských dopravních odborářských organizací Ernest Bevin, dostalo se Laskimu, který se těšil jeho neomezené důvěře, hlavní poradní funkce, podobně asi jako měl Frankfurter ve Washingtonu. Spolupráce obou těchto židovských profesorů projevila se, jak tomu byl Frankfurter zvyklý, obsazováním nejvýznačnějších míst lidmi jim blízkými. Tak se stal velvyslancem v Londýně John G. Winant, Frankfurterův žák, který již dříve spolupracoval s Bevinem a Laskim v Mezinárodním úřadu práce v Ženevě. Jako stálý poradce byl Winantovi přidělen Ben Cohen, který byl důležitým členem druhého Rooseveltova mozkového trustu za období New Dealu. Takto pronikl mozkový trust nepozorovaně do britského hlavního města.

Cíle tohoto intelektuálního kruhu, který usiluje o dobytí klíčových posic v Londýně i ve Washingtonu, jsou ovšem podstatně jiné než cíle skupiny finančněkapitalistické. Po Winantově odjezdu bylo v „New York Times“ opatrně naznačeno, že odjel do Londýna spíše jako vyslanec New Dealu než jako velvyslanec Ameriky. Znenáhla vycházelo najevo, že tyto židovské skupiny chtějí nejprve přesadit New Deal do Anglie a rozšířit jej pak na celý svět. V tomto smyslu pustily v oběh též myšlenku federální unie a to s výslovně vnitropolitickým zahrocením v Anglii: za účelem zlomení mocenského postavení

dosavadní horní anglické vrstvy, odstranění onoho sta rodin, které až dosud ovládaly konservativní Anglii.

Hluboký rozpor, existující mezi anglo-americkou ideologií kapitálu a ideologií intelektuálů v Americe a v Anglii, bil do očí. Kdežto pro finanční kapitál měla myšlenka federální unie jen ten cíl, aby jeho moc a kořistné možnosti byly rozšířeny na celý svět a zajištěny na nedohlednou dobu, viděl kruh židovské inteligence v unii možnost odstranění právě ty vrstvy, které až dosud Anglii representovaly. Neděsí se při tom ani myšlenky případného odstranění anglického království a doufá docílití takto útvaru, který by se s jistými rozdíly jen málo lišil od Sovětského svazu. Od přistoupení SSSR do anglo-americké fronty proti Evropě váha těchto radikálních kruhů přirozeně trvale vzrůstá. Angličtí toryové jsou nyní v defensivě a s úzkostí pozorují, jak se jim opět počíná vymykati vedení anglické vnitřní politiky, když se jim před tím jen stěží podařilo odrazit útok Labour Party.

Toto rozdělení anglo-amerického světa na vysoké finance a radikální kruh, určovaný Židy, má veliký význam, neboť v důsledku toho žádná z obou stran není s to formulovat nějaký válečný cíl, který by mohl ideově čelit velkému cíli nacionálně-socialistickému. Židovská složka v anglo-americkém hnutí pro unii byla však také překážkou pro opravdovou sociální revoluci jak v Anglii, tak v Americe. Židé jsou neschopni vytvořit a provést jakýkoli velký tvůrčí program, dovedou nanejvýše jen analyzovat a nacházeti dočasné výpomoci. Jejich spojení s finančním kapitalismem jakož i s mechanickým levým liberalismem minulého století zabráňovalo vzniknutí opravdových masových hnutí a revolučního přetvoření anglo-amerického řádu. Všechny jejich programy byly proto negativní, plné nenávisti proti nacionálnímu socialismu, bez konkrétní jasně myšlenky. Válka pouze zesílila v Anglii a v Americe protiklady a rozpory, neuvolnila však tvůrčí síly, které by přispěly k řešení krise. Celý anglo-americký svět zůstal upoután k velkokapitalismu. Pod tlakem války dovedl se sice sjednotit navenek, za to však uvnitř

zůstaly a přirostly se protiklady mezi finančním kapitálem a různými polomarkxistickými programy.

Převaha amerikanismu v anglo-americké kombinaci byla od roku 1940 zcela nepochybná. Rovněž bylo jisto, že tento amerikanismus usiluje o změnu britského společenského řádu. Willkie po návštěvě v Londýně vyjádřil to takto: „Britský průmysl nebude socialisován ani za války, ani po ní. Naproti tomu bohatství aristokratů a důchody vévodů a vévodkyň budou po válce patřit minulosti. Průmysl však zůstane v soukromém držení a kapitalistický systém bude vládnouti dále.“ To znamená jinými slovy, že v Americe se doufá, že pronikání amerikanismu do Anglie přivede Anglii k témuž společenskému řádu, jako mají USA, tedy k demokracii americké ražby.

Je jisto, že stanovisko Ameriky vůči Anglii, zejména povýšenost, s kterou Američané mluvili o britském ostrově jako o své první bojové linii, vyvolávalo v Anglii nepokoj a nelibost. Proto také tam rychle zmizelo nadšení pro unii, ovšem až na onen židovsko-liberální kruh, který pod tímto heslem chce dobýt v Anglii moci. Poloameričan Churchill a Kanaďan Beaverbrook mluví pouze za menšinu. Avšak i formulace, kterou Beaverbrook našel v březnu 1941, kdy mluvil o společenství zájmů a cílů mezi Anglií a USA, jest v podstatě střízlivější než idealistické nároky, jež spojují Američané s myšlenkou federální unie. Přesouvání těžiště v anglo-americkém světě do Ameriky podle celého vývoje potrvá.

*

Henry Luce ve svém programovém díle „*The American Century*“ napsal: „Roku 1919 měli jsme zlatou příležitost, jedinečnou v dějinách, k převzetí vedení celého světa. Nepochopili jsme tuto příležitost a odmítli jsme ji. Roosevelt musí mít úspěch tam, kde Wilson ustoupil. Nynější svět se dvěma miliardami lidí jest po prvé v dějinách nedělitelným celkem. Tento svět XX. století, chce-li být zdrav a siln, musí se v největším rozměru proměnit v americké století. XIX. století bylo století Angličanů. Nyní přichází éra americká.“ Luce staví pak otázku, jakou všeobecnou životní formu a jaké myšlenky Ame-

rika může světu poskytnouti. Není v rozpacích, pokud jde o odpověď:

„Necháme-li stranou neživotné argumenty izolacionismu, objevíme, že existuje již silný americký internacionalismus. Americký jazz, hollywoodské filmy, americké slangy, stroje a konzervy jsou vskutku jedinou věcí, kterou každý národ ve světě od Zanzibaru po Hamburg jednomyslně uznává. Aniz bychom to byli zamýšleli, jsme již světovou mocností, pokud jde o všechny triviální věci. Amerika však je také již vědeckým a uměleckým středem světa. Mimo to Američané v posledních deseti letech mnoho cestovali a znají ze světa více, než každý jiný národ. Nesmíme též zapomínati na světovou zkušenost amerického obchodu.“ Amerika jest podle Luca vysílací stanici, ze které půjdou do světa ideály, jimiž lidský život bude zvednut z dosavadní zvířecí úrovně k úrovni, která bude, jak stojí v jednom žalmu, „jen o něco nižší než úroveň andělů“. Amerika bude takto dobrým Samaritánem XX. století.

Aby však vysvětlil, co značí tato samaritánská činnost, praví: „Amerika a její přátelé (tedy Anglie jako vedlejší společník) musejí se starati o to, aby jejich lodí a jejich dálková letadla dostala se všude, kam si budou přát, kdy si to budou přát a jakým způsobem si to budou přát. Asiie na příklad má pro Ameriku nyní hodnotu jen několika málo set milionů dolarů. Musí však být dosaženo toho, aby vynášela Američanům ročně čtyři, pět, až deset miliard. To jsou měřítka, v nichž nutno myslet, nechceme-li prokázati slabost.“ Připojíme-li k tomu, že v atlantickém programu Rooseveltově a Churchillově bylo otevřeno prohlášeno, že v případě vítězství Anglo-Američané musejí za všech okolností udržeti svou vojenskou převahu, pak máme obraz toho, jak si nový mozkový trust představuje budoucí americké světové panství.

Volební manager Willkiūv, Russel W. Davenport rozvinul v srpnu 1941 v revue „Fortune“ tento program ještě podrobněji: „Anglie má více kolonií a prostoru než všechny ostatní národy dohromady. Z větší části jsou tyto kolonie nevyvinuté a jejich obyvatelstvo nedostatečně vychováno a špatně živeno.

Spojené státy naproti tomu mají více zlata než všechny ostatní národy dohromady. Bude-li spojeno americké zlato s britskými koloniemi, vznikne nová epocha. Politickým cílem bylo by zvednutí životní úrovně a rozšíření kupní síly, a trhy nového společného území by tím nesmírně vzrostly. Australie je zralá pro další industrialisaci. Jihoamerické země mají velké poklady surovin, kterých nemohou využiti pro nedostatek kapitálu. Totéž platí o Číně. Spojené státy nemohou však svým sousedům pomáhati v industrialisaci, pokud každý z nich žije v odlišné národní oblasti.“

Zde jsou již jasně naznačeny složky příštího amerického světového panství. Anglii mají býti odňaty kolonie pod zámkou „společného území“. K tomu má přistoupiti americké zlato a v několika letech americká nadvláda námořní. Tímto způsobem má vzniknouti ohromný exploitační koncern, který by vnutil všem zúčastněným národům svoji svrchovanost. Má to býti vláda amerického mamonismu. Tato nová utopie ovládá směřodratné činitele americké moci. Svět však již jednou zažil, jaké hrozné důsledky měly americké utopie pro osud celých národů a světadílů. Tyto americké utopie jsou ještě nebezpečnější a musejí být všemi národy brány ještě vážněji, než kdysi ideologický program Wilsonův. Wilson vycházel od myšlenky sebeurčení národů, kterou později zradil. Hlasatelé nových amerických utopií a poradci Bílého domu naopak nyní hlásají, že myšlenka sebeurčení musí ustoupiti ve prospěch světového útvaru, ovládaného Spojenými státy. Hlásají, že před tímto cílem musí ustoupiti nejenom sebeurčení národů, nýbrž i celých kontinentů.

Americký profesor Peterson ve své rozsáhlé práci o osudové úloze britské propagandy za světové války napsal: „Cílem propagandy bylo upevniti přesvědčení, že Ústřední mocnosti a zejména Německo vyvolaly válku s tím úmyslem, aby dosáhly světovlády.“ To bylo tedy již za světové války heslo, kterého užíval Morgan, aby popudil Američany proti Německu a vychoval je pro válku. Výsledkem toho bylo, že nakonec Morgannův dům jako hlavní mocenské jádro Spojených států pová-

lečné doby vybudoval systém, který se někdy jen velmi málo liší od světovlády. Jako za světové války Morgan a Wilson, tak mluví dnes Roosevelt a jeho druhové o německém záměru vybudovati světovládu. Zatím však, co za války Američané své pravé cíle ještě přikrývali Wilsonovou ideologií a nebyli si snad vědomi svých skutečných úmyslů, hlásají dnes otevřeně příchod „amerického století“. Oznamují světu, že přišla doba, kdy všechny zemědělčí mají přijíti pod americkou nadvládu a podřídit se americkému kulturnímu ideálu.

Američané, jak to odpovídalo jejich puritánskému původu, považovali vždy vše, co dělali, za jediné správné, za nejlepší na světě. To je vedlo k podceňování a odsuzování tradic a zařízení ostatních národů. Tento zvláštní americký moralismus stal se velmi nebezpečným činitelem, který zabránil uzavření opravdového míru. Během dvaceti let po světové válce se na tom nic nezměnilo. Autor myšlenky federální unie Clarence Streit, který žil desetiletí mimo Spojené státy, vyslovil ve své zmíněné již knize „Union Now“ úsudky, které ukazují, že Američané nedovedou vůbec pochopiti cizí země a národy. Tak tu praví na příklad: „Můj život a má práce v různých částech Evropy a zejména v zemích Ústředních mocností přesvědčily mě o tom, že jsme se nedopustili chyby svým vstupem do světové války... Dávno před tím, než se ujal moci Adolf Hitler, aby ukázal, jaké zlozvyky přijal německý národ za panství feudalismu, přesvědčil jsem se o tom, jak velké bylo nebezpečí, jemuž staré demokracie unikly... Všude v Evropě jsem pozoroval, že největší část demokratického citění, pokud vůbec u evropských národů existuje, pochází z Ameriky. Byl jsem svědkem toho, jak hluboko klesla francouzská morálka v roce 1917 a jak po příchodu Američanů znovu počala se zvedati.“

Skoro nikde v nesčetných knihách, časopisech a novinářských článcích, které v posledních letech v USA vyšly o problémech nového světového řádu, nenalezli jsme nejmenšího náznaku porozumění pro velké otázky, které museli řešiti národové v ostatních zemědělích. Přílišné americké sebevědomí to prostě znemožňuje. V každém případě dlužno uvedené již americké uto-

pie a hesla o americkém století chápati velmi vážně. Amerika cítí se již skutečným pánem Anglie. Když Willkie počátkem roku 1941 meškal v Anglii, telefonoval, že tam byl přijat tak, jako by byl prezidentem Velké Britannie. Amerika má za to, že má právo posuzovati ostatní národy a jejich mravnost podle toho, zda se otrocky podrobují americkým plánům, anebo zda se staví proti nim. To nám vysvětluje též způsob, jakým Amerika jednala s Francií před její porážkou a po porážce. Programem Ameriky není pouze válka proti Německu, nýbrž též odstranění dosud vládnoucí britské horní vrstvy, která má býti nahrazena klikou, vyhovující Frankfurterovi a jeho kruhu. Amerika chce všude ve světě uplatniti svůj způsob smýšlení i svůj životní styl a vybudovati opravdové americké světové panství použitím konkrétních mocenských prostředků.

Všude, v Jižní Americe, v Africe, v Australii, v Malajsku, v Číně a na Dalekém Východě, ve Vladivostoku, v Gronsku, na Islandě a dokonce i na Britských ostrovech vidíme, jak se Američané snaží ovládnouti strategické a hospodářské klíčové posice. Za maskou obživnuvšího internacionalismu Wilsonovy éry zvedá se již nový imperialismus Spojených států, zahrnující celý svět, pokus vybudovati monopol Ameriky nad větší částí světových zdrojů a bohatství. To by znamenalo zotročení více než poloviny lidstva. Nezapomínejme, že ve světové válce Morgan obviňoval Německo ze snahy po světovládě, aby sám získal světovládu pro americké finanční kruhy. Týž pokus činí Amerika dnes na širší základně, s dobře promyšlenými plány a s velkou chladnokrevností. Jest velmi důležité, aby evropští, asijsí a jihoameričtí národové rozpoznali včas skutečné pozadí této války a rozhodli, zda se chtějí podrobiti těmto americkým tendencím. Nejde již o osud některého jednotlivého z těchto národů, nýbrž o budoucnost celého světa.

ČÁST VIII.

Program světovlády.

V roce 1915 prohlásil Thomas Lamont na schůzi amerických bankéřů, že Amerika má všechen zájem na tom, aby válka trvala co nejdéle. V létě roku 1940, když Anglie byla postavena před otázkou, zda by nebylo lépe hledati vyrovnání s Německem — Londýn věděl, že tu nejsou nepřekonatelné překážky — zabránil tomu právě president Roosevelt. Jaký zájem má Německo kromě porážky bolševismu na pokračování ve válce? Co může Anglie ještě získati touto válkou, pakliže se současně ve Středomoří, ve Střední Asii i na samém britském ostrově obrátí celá mohutná moc německých vítězných armád proti stále ještě slabým britským silám? Slzy, krev a pot, řekl sám Churchill, a skutečně nic jiného Anglii neočekává. A to vše nikoli pro vítězství, které je nemožné, nýbrž v zájmu Ameriky, která stojí v pozadí a jediná má prospěch z toho britského utrpení. Kromě Sovětů jsou Spojené státy vskutku jedinou mocností na světě, která všemi prostředky usiluje o prodloužení války. To jest strašlivá odpovědnost, kterou vzal na sebe kruh kolem Bílého domu a s ním ti Angličané, kteří již nejsou schopni vlastní nezávislé politiky.

Nechme stranou ideologii. Roosevelt, stržen byv jednostrannými teoriemi kapitána Mahana o vlivu námořní moci na dějiny, přeje si prodloužení války až do doby, kdy bude mít Amerika silné loďstvo dvou oceánů, pro Atlantik i Pacifik. Řekli jsme, že to nemůže býti před rokem 1946. Roosevelt doufá, že do té doby bude moci zděditi, či lépe řečeno uloupiti ve všech dílech světa jednu baštu po druhé, ať po Angličanech

nebo po Francouzích, Číňanech a Holanďanech. Roosevelt, jsa přesvědčen o tom, že vláda nad mořem přivodí konečné rozhodnutí, chce ušetřiti své zemi zasazení vlastních sil, dokud nebude skončeno americké námořní zbrojení.

To je veliká iluze, pokud jde o konečný výsledek války, a Roosevelt se dožil velikého zklamání, jak ukázaly události po vstupu Japonska do války. Vysvětluje nám to však, proč všechno americké úsilí obrátilo se k tomu cíli, aby válka byla prodloužena.

Ujařmení Jižní Ameriky.

Psalí jsme o jihoamerické politice Washingtonu až po konferenci v Limě (prosinec 1938) a v Panamě (podzim 1939). V Limě bylo jednáno o Hullově návrhu na vojenský spolek všech amerických států. V Panamě bylo usneseno vyhlásiti bezpečnostní pásmo 300 mil kolem obou amerických kontinentů. V červenci 1940 sešla se v Havaně opět panamerická konference, na níž na severoamerický podnět bylo učiněno usnesení, že žádná část západní polokoule nesmí býti odstoupena žádné neamerické mocnosti. Toto usnesení nepřinášelo podstatně nic nového. Byla tím prostě Monroova doktrína oficiálně vyhlášena za politiku všech amerických států. Jistě by proti tomu nebylo třeba nic namítati, kdyby tu bylo šlo pouze o obranný princip.

Kdo by byl pochyboval, že USA ve skutečnosti mají daleko větší plány? Washington však brzy poznal, že svých vlastních imperialistických cílů nebude moci dosáhnouti těmito panamerickými konferencemi, a proto změnil taktiku. Počal uplatňovati svůj tlak na každý jednotlivý jihoamerický stát. Tomuto americkému imperialismu mělo sloužiti heslo „*obrana západní polokoule*“. Spokojily-li se Spojené státy v dřívějších dobách svým dolarovým imperialismem, pokročily nyní dále. Šlo jim nyní o úplné vojenské podrobení všech jihoamerických států severně od La Platy.

Obchodem s Anglií, týkajícím se opěrných bodů, posunulo se severoamerické vojenské zájmové pásmo a vliv přes ostrovy

v Karibském moři a přes Střední Ameriku, ovládanou již od dob Theodora Roosevelta, až ke branám Jižní Ameriky. Nafťové souostroví Trinidad, z něhož pochází 62% nafty Britské světové říše v užším smyslu (t. j. bez Iráku, Iránu atd.), byl zahrnut do uvedeného obchodu s Anglií. Poloha této důležité ostrovní skupiny před venezuelským pobřežím posunula vojenské pásmo USA o 20 stupňů zeměpisné délky na východ, pakli vezmeme za východisko Panamský průplav. To však byl pouze začátek. Amerika chtěla proniknouti svými loďními a letadlovými opěrnými body až po hranice Argentiny. Za výpadní branku zvolila si malý stát *Uruguay*.

V této zemi vytvořili si již dávno svými penězi a propagandou silnou posici Angličané. Americké diplomacii nebylo za těžko převzít tuto posici, připravenou Anglií. Uruguayský prezident Baldomir vyhovoval tou měrou požadavkům Washingtonu, že tisk v sousední Argentině otevřeně psal, že pan Baldomir ke škodě Uruguaye potřebuje nezvykle mnoho peněz pro svou osobu. Když na podzim 1940 Washington ve všech jihoamerických státech počal sondovati otázku opěrných bodů, jediné Uruguay ihned prohlásila ochotu dát k dispozici opěrné body, jichž USA potřebovaly. Tím se podařil Severní Americe průlom do jihoamerické fronty.

S mnohem většími potížemi setkaly se USA v *Brazílii*, kde prezident Vargas již dávno zřídil autoritativní režim, který jistě neměl co dělati s domnělým demokratickým ideálem USA. Kdežto v Uruguayi používaly USA úplatků, obrátily se proti *Brazílii* s otevřenými vyhrůžkami. Severoamerický tisk dokazoval nutnost vojenské spolupráce s *Brazílií*. Hanson Baldwin napsal, že brazilský břeh na Atlantiku jest jednou z nejdůležitějších oblastí pro obranu západní polokoule. „Poněvadž musíme nésti hlavní břemeno vojenské odpovědnosti za tuto obranu, musíme mít na tomto území také základnu pod americkou vlajkou, obsazenou a hájenou americkými vojáky. *Brazilská* hrdost zdržela vyřízení této otázky. Tyto překážky musejí však býti odstraněny. Tato základna musí býti otevřena pro lodí i letadla všech amerických národů, právě tak jako

všechny ostatní základny, o něž usilujeme v zájmu obrany západní polokoule. Musí se však, lhotejno zda koupí nebo dlouhodobým nájmem, dostati pod úplnou svrchovanost a vojenskou kontrolu Spojených států. Vlajky *Brazílie* i Spojených států mohou společně vláti nad touto základnou; *to však nijak nesmí znamenati, že tu jde také o společnou kontrolu*“.

(Citováno z knihy H. Baldwin: „United We Stand“.)

Tento hlas významného publicisty USA znamenal, že Washington nebude váhati ani před brutálním zásahem, nebude-li mu vyhověno. O podrobnostech jednání mezi Washingtonem a Rio de Janeirem nebylo nic uveřejněno. Nicméně již v létě 1941 pronikly zprávy, že *Brazílie* odstoupí u Pernambuco a Natalu Spojeným státům oblasti ke zřízení opěrných bodů. Panamerican Airways (Panamerická letecká trať) byla posunuta kupředu jako soukromá společnost a počala budovati v postupných oblastech osm obrovských letišť. Vzdálenost mezi Natalem a západní Afrikou činí pouze 1800 mil. Tím bylo vytvořeno odraziště do Afriky.

V jakém rozsahu získaly USA opěrné body v jižní *Brazílii*, nebylo při dokončení této knihy ještě známo. Jistě však obdržely koncese pro zřízení letišť a jistě tyto opěrné body budou podléhati pouze svrchovanosti USA. Takto byly získány nejenom vyslovené útočné základny, nýbrž i střediska, odkud mohly Spojené státy mnohem důrazněji ovlivňovati vnitřní politiku jihoamerických států. Tyto opěrné body, získané pod záminkou obrany západní polokoule, jsou takto ústředními stanicemi amerického imperialismu a umožňují změnit jihoamerické země v kolonie USA.

Jeden velký list v Rio de Janeiru napsal tehdy rozhořčeně: „Nejsme a nebudeme jihoamerickým Egyptem.“ Nemohla-li *Brazílie* vzdorovati nátlaku Washingtonu, pak to bylo tím spíše vyloučeno pro Venezuelu, Peru a Equador. Nejbližším cílem severoamerického imperialismu a loďstva USA byly ostrovy Galapagos v Tichém oceánu, které jsou majetkem Equadoru. V tomto případě použily USA soukromé severoamerické společnosti, která příslušné ostrovy této skupiny za-

koupila a dala je pak k dispozici americkému loďstvu. K úplnému vybudování nových leteckých základů bude tu však třeba ještě několika let.

Zatím co Roosevelt trvale mluvil o porušování smluv v Evropě, vydal se sám na lov opěrných bodů a zájmových sfér na jihoamerickém kontinentu. Používal při tom zcela bezohledných prostředků. Počátkem října 1941 inscenovaly dokonce Spojené státy v Panamě revoluci, kterou byl odstraněn prezident Arias, který zakázal ozbrojování severoamerických parníků, plujících pod panamskou vlajkou. Podle vzoru Theodora Roosevelta uznal Washington novou vládu několik málo hodin po jejím utvoření. Severoamerické úřady byly informovány o věci několik dní před převratem. Je to zřejmo z toho, že v pásmu Panamského průplavu den před převratem byly zesíleny všechny americké oddíly.

*

Jihoamerický kontinent přes všechno severoamerické úsilí nebránil se tomuto dolarovému imperialismu zcela bez výsledků. Jihoamerická tradice a životní forma mají málo společného se Severní Amerikou. Puritánský způsob myšlení Yankeeů je jižnímu katolicismu cizí. Proto možnosti vzájemného porozumění byly vždy omezeny. Po vzniku velké světové hospodářské krise, kterou byla obzvláště ostře postižena i Jižní Amerika, počal se projevovat v jihoamerických zemích nacionalismus, který byl namířen proti anglo-americkému velkokapitálu. Zvláštní podmínky, které se vytvořily v Jižní Americe rasovým smíšením iberské krve s Indiány a mestici, počaly se uplatňovat teprve v posledních desetiletích. Peruánský básník Garcia Calderon líčí Jižní Ameriku jako zemi španělskou a indiánskou, tedy něco odlišného od Ameriky Severní. I povrchní severoamerické cestopisy o Jižní Americe musely přiznati, že odlišnost obou amerických kontinentů se postupem doby nezmenšuje, nýbrž zvětšuje, a že je málo naděje, že by se podařilo přizpůsobit jihoamerickou životní formu severoamerické. Vnitřní kontakt mezi oběma Amerikami byl vždy mnohem menší, než se myslelo.

Washington přirozeně si uvědomoval tento vývoj, a proto všemožně usiloval, aby propagandou vybudoval jednotnou „americkou kulturu“. Zejména tu použil filmu, který zprvu sloužil jen čistě kapitalistickým, později však vědomě politickým hlediskům. Jižní Amerika stala se prvním pokusným polem oně americké patentové kultury, kterou chtějí Američané rozšířit po celém světě. Přes to však kulturní vrstvy jihoamerické této propagandě nepodléhají a dokonce jí pohrdají. Sami Američané doznávají, že Jihoameričané jako dříve i nyní mají daleko větší sklon ke kultuře evropské než ke kultuře americké. Jihoamerická mládež dává přednost studiím v Evropě před studiem na severoamerických univerzitách. Americký životní standard a zejména sexuální svoboda americké mládeže je chápána v Jižní Americe jako velké nebezpečí, které by mohlo ohrozit základy jihoamerického životního názoru.

Severní Amerika usiluje nikoli již pouze o mocenské ovládnutí Jižní Ameriky získáním vojenských opěrných bodů a úplným hospodářským pronikáním, nýbrž i o bezohledné kapitalistické vykořisťování jihoamerických zemí. Útočí přitom i na životní formy Jižní Ameriky, na její právě se rozvíjející svěráznou kulturu. Poněvadž při tom nemá úspěchu ve vzdělanějších vrstvách, obrací se hlavně k jihoamerické luze, která má zálibu v severoamerických filmech a jazzech. Jižní Amerika musí se bránit proti tomuto tlaku Spojených států nejenom politicky, nýbrž i kulturně. Příznaky této kulturní obrany jsou stále častější. Již dnes píší severoameričtí dopisovatelé nikoli bez starosti o docela nové formě nacionalismu, který se počíná rozvíjet v různých jihoamerických zemích zároveň s novými sociálními myšlenkami.

Již před vypuknutím války byly jihoamerické země zaplaveny propagandou proti domnělé německé páté koloně. Byly vykonstruovány případy, z nichž stačí uvést známé falšování tak zvaných patagonských dokumentů, které měly prokázati, že Německo hodlá obsadit jižní Argentinu. V Bolívii bylo na příklad využito zfalšování dopisů bolivijského vojenského attaché Belmonta, aby tak byla vyvolána nenávisť proti Ně-

mecku. Poněvadž Argentina kladla největší odpor plánu Spojených států o nadvládu, soustředilo se hlavní úsilí severoamerické propagandy především na tuto zemi.

Nesčetné severoamerické krátkovlnné rozhlasové stanice vysílaly skoro nepřetržitě do Jižní Ameriky španělské a portugalské programy, které vesměs operovaly vyhlášenými zprávami a tvrzeními o domnělých německých útočných plánech a používaly agitačního materiálu všeho druhu. Nebudeme o tom psátí podrobně. Účelem v každém případě bylo to, že severoamerická propaganda snažila se přesvědčiti Jihoameričany, že jsou vážně ohroženi Německem a německou pátou kolonou, a že tato kolona připravuje již přistání německých armád v Jižní Americe. Jihoameričané však přijímali tuto propagandu skepticky.

USA snažily se všemi prostředky zdolati v Jižní Americe každý odpor. Používaly úplatků, využívaly jihoamerických vnitropolitických sporů, snažily se získávati časopisy, akademické instituce, obchodní firmy a koncerny, poskytovaly půjčky, privilegia i dary politikům, vládám i vlivným politikům a hospodářským činitelům. Zejména tu měl sloužiti úřad, který založil Roosevelt v roce 1940, a v jehož čelo byl postaven vnuk starého Johna de Rockefellera Nelson Rockefeller. Tento úřad se nazýval „Office for Coordination of Commercial and Cultural Relations between the American Republics“ (úřad pro úpravu hospodářských a kulturních styků mezi americkými republikami) a vstoupil v činnost ve Washingtonu, máje 400 zaměstnanců. Tito zaměstnanci se rozjeli po všech jihoamerických republikách a snažili se pod záminkou kulturní práce získávati informace o všech významných jihoamerických osobnostech a firmách, o jejich zařízení a obchodních vztazích. Takto za několik měsíců byl shromážděn ve Washingtonu v kartotékách obrovský tajný materiál, na jehož podkladě pak Roosevelt náhle v červenci 1941 vydal *černou listinu*, na které bylo uvedeno 1800 osob a firem, s nimiž byl zakázán občanům i firmám USA jakýkoli obchod i úvěrové transakce, poněvadž tyto jihoamerické firmy udržovaly obchodní styky s Německem

nebo s Itálií. Zřízení této černé listiny znamenalo bezprostřední zásah do svrchovanosti jihoamerických zemí a těžké porušení mezinárodního práva. Uveřejnění této listiny znamenalo, že americký imperialismus pluje plnou parou vpřed.

*

Spojené státy chtěly plně využití těžké situace, ve které se octlo vývozní hospodářství jihoamerických států za války. Odpadnutí Německa a později skoro celé Evropy znamenalo pro zahraniční obchod Jižní Ameriky skoro katastrofu. Tak na příklad zahraniční obchod Argentiny, který asi ze 70% šel do Evropy, činil roku 1941 pouze 48% celkové částky z roku 1940, ač již tehdy byl tento vývoj velmi nepříznivý. Přístav Buenos Aires, kde před válkou připlouvalo anebo odplouvalo denně 150 lodí, viděl v létě 1941 za týden sotva 26 lodí ze zahraničí. Anglie sice slíbila počátkem roku 1941, že odebere 400.000 tun obilí, mohla však naloditi pouze zlomek této částky. Naopak stoupl jihoamerický obchod se Severní Amerikou. Pakliže roku 1939 jihoamerický dovoz z USA činil 48% veškerého dovozu, stoupl tento podíl v roce 1940 na 55%. Jihoamerický vývoz do USA zvýšil se současně ze 30% na 46%. Tato tendence v roce 1941 ještě zesílila. Jižní Amerika musela hledati v USA náhradu za ztracené trhy, Spojené státy však byly rozhodnuty využití postavení Jižní Ameriky politicky. Zdálo se jim, že budou moci hospodářsky dostati Jižní Ameriku pod svůj vliv v tomtéž rozsahu, v jakém se to podařilo po občanské válce roku 1865 vůči jižním státům Unie.

Zatím co byla organizována štanice proti Německu, snažily se USA zlomiti současně definitivně též britské přednostní postavení v Brazílii a Argentině. Použily při tom hospodářské špiónáže uvedené již Rockefellerovy organizace. Washington opatřil si takto úplný materiál o britských obchodních methodách a obchodních stycích v Jižní Americe. Tak mohl pak započítí s velkým útokem na anglický obchod, jehož vyrazení bylo hlavním cílem této akce.

*

Americké časopisy stěžovaly si náhle na trvalou britskou konkurenci v Jižní Americe. Tvrdily, že Anglie dokonce prodává do Jižní Ameriky ocelové výrobky a stroje, které jí byly zasílány z USA na základě zákona o půjčkách a nájmu. Anglie vskutku se snažila udržeti si především argentinský trh. Lord Willingdon, bývalý indický místokráľ, vedl ještě v roce 1940 obchodní poselství do Jižní Ameriky. Ze všech slibů, které při této příležitosti učinil, mohlo však jen málo být dodrženo, poněvadž Anglii chyběl potřebný lodní prostor. V září 1941 byla britská vláda donucena vydati Bílou knihu, v níž bylo slíbeno, že materiál, dodaný Anglii na základě zákona o půjčkách a nájmu, v žádném případě nebude prodáván jiným zemím. Dále musila britská vláda přislíbiti omezení britského zahraničního obchodu v Jižní Americe a snížit svůj celkový vývoz do této oblasti na dvě třetiny předválečného stavu, vývoz ocele na 40% a připojit klausule, jimiž vývoz do Jižní Ameriky byl ještě více omezen. Ani v nejhorsích měsících roku 1917 nebyla Anglie donucena k takovému ponížení!

Tisk USA neskrýval svého jásotu. Poukazoval při té příležitosti na to, že Angličané využívali své poštovní kontroly na Jamaice a na Trinidadu mezi Severní a Jižní Amerikou k tomu, aby vytvořili cosi jako protišpiónáž vůči Rockefellerovu komitétu. Jakmile se britská hospodářská špiónáž z obchodních dopisů dozvěděla, že mezi nějakou severoamerickou firmou a jihoamerickým obchodním domem má dojít k větší objednávce, poslala do Rio de Janeiro nebo do Buenos Aires k dotyčné jihoamerické obchodní firmě svého obchodního zástupce, aby lacinějšími cenami vyřadila na tomto poli Američany. Také doklad anglo-amerického společenství!

Svrchovanost jihoamerických zemí v podstatě udržovala se po řadu let právě tímto britsko-americkým soupeřstvím. Nyní musila sama Anglie doznati, že je s tím konec a že musí svému společníkovi přenechat celý jihoamerický kontinent. Lze si představit, jakou náladu to vyvolalo v britské dolní sněmovně, kde celá řada konservativních poslanců je zúčastněna na obchodu

s Jižní Amerikou a kontroluje milionové investice, hlavně v Argentíně, v Brazílii a v Uruguayi. Britské kapitálové investice v Jižní Americe (s Mexikem a Střední Amerikou) odhadují se na 700—1000 milionů liber šterlinků. To je skoro dvakrát tolik jako britské investice v Indii a na Ceylonu. Jižní Amerika byla proto až dosud daleko více hospodářskou provincií britskou než severoamerickou. To se nyní naprosto změnilo. Washington byl rozhodnut neopakovati chybu ze světové války, kdy rovněž měl možnost vytlačit Anglii z jihoamerického trhu a opomenul tak učiniti.

Poměrně nepatrná účast USA na hospodářské výstavbě a na zahraničním obchodu Jižní Ameriky nebyla náhodná. Severní a Jižní Amerika doplňují se totiž hospodářsky jen v některých oborech. Pokud jde o výrobu zemědělských surovin, jsou si konkurenty. USA nemohou odebírat ani argentinskou pšenici ani přebytek masa. Naproti tomu mají zájem na bolivijském cínu a mědi, wolframu a brazilském manganu. S brazilskou kávou jsou však již potíže, poněvadž již sama středoamerická kávová sklizeň kryje přibližně potřeby USA. Takto se brzy ukázalo, že USA sice mohou v jihoamerickém zahraničním obchodu hráti podstatně větší úlohu než dosud, že však to nijak nemůže zadržeti absolutní pokles jihoamerického zahraničního obchodu, který nastal od roku 1939, tedy od války. Severoameričtí farmáři na příklad ihned protestovali, jakmile byl pro severoamerické námořnictvo objednan větší kontingent masa z Argentiny. Jihoamerické země v důsledku toho byly nuceny stále častěji vyhledávat ve Washingtonu půjčky, jimiž se snažily krýti nejnaléhavější finanční mezery, jež vznikly ve státních příjmech následkem poklesu vývozu.

Právem říkalo se tedy v USA, že jihoamerická politika Rooseveltova vyvíjí se v obrovský projekt WPA, t. j. v umělou podporu jižního kontinentu, který se stal nezaměstnaným. Kapitál Exportní a importní banky, založené pro obchod s Jižní Amerikou, byl na podzim roku 1940 zvýšen na 500 milionů dolarů. Tím započala pučková politika v pravém smyslu slova.

Peníze mohly nyní jihoamerické státy od Washingtonu obdržeti jen podřídily-li se požadavkům a cílům USA. Od listopadu 1940 do března 1941 bylo poskytnuto různým jihoamerickým zemím za 270 milionů dolarů půjček. Nelson Rockefeller byl pověřen politickým dohledem při rozdělení půjček. USA vystupovaly stále otevřeněji a bezohledněji. Požadovaly panamerickou celní unií, která však měla být provedena tak, aby dovoz zemědělských výrobků do Severní Ameriky nadále byl omezen, jak to odpovídalo zájmům severoamerických farmářů. Jinými slovy, Jižní Amerika měla se státi monopolně uzavřeným trhem pro severoamerický průmysl. Zatím co USA ve Východní Asii ustavičně mluvily o principu otevřených dveří, zavíraly podle možností před jinými dveře v Jižní Americe! Samozřejmě mohla tato politika být provozována jen na útraty životního standardu jihoamerických zemí, poněvadž severoamerický průmysl v důsledku zbrojení nebyl vůbec s to vyhověti potřebám Jižní Ameriky.

Obyvatelstvo Jižní Ameriky čítá asi 90 milionů duší. K tomu přistupuje Střední Amerika se 24 miliony a Karibské ostrovy s 8 miliony obyvatel. 130 milionů Severoameričanů snaží se tedy nejen zatáhnouti 122 miliony obyvatel Střední a Jižní Ameriky do svého vnitřního trhu, nýbrž učiniti z nich i svou největší pracovní a surovinovou kolonii. Jihoameričané proto doufají, i když se to neodvažují říkat otevřeně, v takový výsledek války, který by postavil hráz neomezené severoamerické moci na jižním kontinentu. Vědí při tom, že někdejší britsko-americké hospodářské soutěžení v Jižní Americe nikdy již neobživne.

Alternativa pro Jižní Ameriku je tedy tato: stane se tento kontinent v budoucnosti kolonií USA, nebo samostatným světdilem? Washington má zato, že tuto otázku již vyřešil. Je však možno, že při tom přehlíží právě ty iracionální síly, které nikdo nedovede odhadnouti. Krevní i kulturní odlišnost mezi Severní a Jižní Amerikou je tak velká, že pronikání dolarového imperialismu sotva bude posledním slovem historie. Zatím ovšem lze Jižní i Střední Ameriku považovati za kořist USA, které tam

budou vládnout svými dolary a použijí jižního kontinentu jako ofensivní základny pro své světověmocenské plány.

*

Podobně je tomu v podstatě s Kanadou. Od obchodu, při němž za staré torpedoborce získali Američané od Anglie opěrné body, označují USA za americkou oblast nejenom New Foundland, nýbrž i Labrador a pacifické pobřeží kanadské. Po Dünkirchenu byl 17. srpna 1940 uzavřen mezi USA a Kanadou formální vojenský spolek, jímž Spojené státy prakticky nabyly na kanadské půdě všech vojenských práv, kterých by v budoucnosti mohly požadovati. Byla vytvořena společná obranná rada. Roosevelt později prohlásil, že tímto spolkem byly zrušeny hranice mezi USA a Kanadou. Již na jaře 1941 mluvilo se o vyslání amerických oddílů do Kanady, zatím však k tomu nedošlo.

Dokud nebude Anglie definitivně poražena, nepokusí se Kanada sama o sobě připojit se k USA, ani nebude k tomu Washingtonem vyzvána. Kanadská vláda se snažila povzbudit velmi malé válečné nadšení v Kanadě poukazováním na to, že Kanada docílí velkých válečných zisků, díky svému postavení mezi USA a Anglií. Tak jen v roce 1940 bylo usneseno vybudovati řadu továren s celkovým nákladem 300 milionů dolarů.

Amerikanisace Kanady bude asi nevyhnutelným důsledkem nynějšího vývoje. Mezi Kanadou a USA jsou daleko menší rasové a kulturní protiklady než mezi USA a Jižní Amerikou. V letech 1931—36 přistěhovalo se do Kanady 165.000 lidí, z nichž 121.000 žilo kratší či delší čas ve Spojených státech. Kanadský zahraniční obchod byl přes ottawské smlouvy v posledních desetiletích stále ovládan Spojenými státy, odkud Kanada dovážela přes 50% a kam vyvážela kolem 40% svého zboží. Již v roce 1933 činily americké investice v Kanadě 4 miliardy dolarů, oproti 2,7 miliardám investic britských. Od té doby zlepšil se tento poměr ještě více ve prospěch USA.

Kanadská samostatnost spočívá na tradicionalismu staroanglického podkladu obyvatelstva. Americké zvyky a životní

formy pronikají však do Kanady nezadržitelně. V USA během této války otevřeně byly proječovány názory, že Spojené státy budou dědicem Anglie v Kanadě.

Hrozba Východní Asii.

Od roku 1932, kdy Harry Stimson pokusil se vytvořit anglo-americkou frontu proti Japonsku a ztroskotat s tímto podnikem, nebyla zahraniční politika Washingtonu na Dalekém Východě nikdy zcela jasná a jednoznačná. Přirozeně byla vždy filočínská a antijaponská. Amerika až do léta 1941 vystříhala se přikročiti k úplné blokádě proti Japonsku. Zmínili jsme se již na jiném místě, že investice amerického kapitálu a americký zahraniční obchod s Čínou byly podstatně menší, než investice v Japonsku a obchod s touto zemí. V letech 1939—40 obdržela sice čunkingská vláda americké vládní půjčky ve výši 170 milionů dolarů, Japonsko však v téže době koupilo v USA za 448 milionů dolarů nafty, šrotu, železa, strojů a jiných věcí. Po vypršení obchodní smlouvy v lednu 1940 byl sice zakázán vývoz zbraní, letadel a oleje pro letecké motory do Japonska, USA však stále ještě považovaly blokádu Japonska za bezúčelnou, pokud nebudou moci od hospodářské války přejíti k otevřené válce proti němu.

Přes všechny válečné projevy věděla Amerika dobře, že válka proti Japonsku by byla neslýchaným risikem, dokud nebude vybudováno loďstvo dvou oceánů, poněvadž Japonsko by vedlo tuto válku v blízkosti vlastních opěrných bodů a ve svých vlastních vodách, kde podle názoru námořních odborníků by mělo převahu nad americkým loďstvem i letectvem. Vědělo se, že totální blokáda dříve či později musila by Japonsko přimět k útoku na Filipiny a Holandskou Indii, které mají všechny suroviny, jichž Japonsko potřebuje. Spojené státy proto po delší čas byly nerozhodné a vyčkávaly.

Roosevelt jistě si byl vědom toho, že americká moc nestačí k úspěšné válce na Dalekém Východě, když na podzim 1941 vedl rozhodující jednání s Japonskem. Pakliže přes to nemož-

nil jakoukoli dohodu, učinil tak proto, poněvadž se domníval, že Japonsko provádí bluff právě tak jako on sám. Zaměňoval svá přání se skutečností a neznal japonskou duši. Tak došlo ke katastrofě.

Každá úvaha o poměru sil v Pacifickém oceáně je zbytečná, pokud si neujasníme cíle, které USA ve Východní Asii sledují. USA mají zájem na Číně. Obchod s Čínou však nikdy nehrál rozhodující úlohu pro blahobyt USA. V roce 1920, kdy dosáhl největšího rozsahu, činil dovoz i vývoz mezi Čínou a USA 340 milionů dolarů. To byla jen 2,5% veškerého zahraničního obchodu USA. Roku 1930 dovoz i vývoz činil 110 milionů dolarů. Tato čísla dokazují, že za útočnou zájmovou politikou Spojených států na Dalekém Východě, a zejména v Číně, nikdy nebyla otázka blahobytu širokých vrstev, nýbrž pouze zisk malé skupiny, která měla monopol na obchodu s Čínou a na půjčkách. Vůbec nelze mluvit o tom, že by Spojené státy měly na Východě životní zájem. Přes to viděly v Japonsku přirozeného nepřitele a byly rozhodnuty proti němu bojovati, jakmile dosáhnou potřebných sil. Proč tomu bylo takto?

Americká revue „*Fortune*“ v květnu 1941 napsala: „Naším nejdůležitějším cílem v Číně jest nejenom příznivá obchodní bilance s touto zemí, nýbrž vytvoření silné Číny, která by byla schopna i ochotna hájiti princip otevřeného trhu na Dalekém Východě. Takováto Čína měla by pro USA cenu mnoha miliard dolarů.“

Zde je stručně shrnuto, oč usiluje severoamerický imperialismus na Dalekém Východě. Čína má bojovati nikoli za sebe, nýbrž za udržení otevřeného trhu, za princip otevřených dveří ve prospěch Ameriky. Jinými slovy to znamená, že Čína má bojovati za to, aby Japonsku nepodařilo se vytvořit velkou východoasijskou jednotu a aby sama se stala americkou finanční kolonií. Velvyslanec Bullitt prohlásil, že *Čína je západní frontou USA*. Západní hranice Ameriky byly by takto posunuty až k Pamiru. Jak je viděti, Washington dívá se na boj Číny s Japonskem jako na boj o udržení otevřeného trhu pro USA. To vysvětluje nerozhodnou taktiku Washingtonu před

vypuknutím války s Japonskem. USA neměly zájmu ani na tom, aby Japonsko vytvořilo velkoasijský hospodářský prostor, ani na tom, aby Čína byla opravdu silná a samostatná. Proto po tak dlouhou dobu podporovaly Japonsko dodávkami válečných surovin a Čankajškovu Čínu půjčkami.

Ani Anglie, ani Amerika, ač se vydávají za čínského spojence, nezrekly se cizineckých práv, která v minulém století na Číně vynutily. Jedinou zemí, která se těchto výsad dobrovolně zrekla, bylo Německo. Anglie a Amerika i nyní, kdy Čínu nazývají rovnoprávným spojencem, trvá na tom, aby Číňané ve své vlastní zemi byli lidmi druhé třídy, Angličané a Američané vyššími tvory první třídy. To ukazuje, že oba státy mají na čínském boji zájem jen potud, pokud očekávají, že Čína vyjde ze zápasu na dlouhou dobu oslabena, takže se nebude moci bránit vykořisťování Anglo-Američanů.

Americká východní politika sleduje tedy tyto cíle: Učinit z Číny americkou finanční kolonii, zabránit Japonsku ve vytvoření velkoasijského hospodářského prostoru a zatlačit britský vliv, takže by Amerika převzala vedení na Dalekém Východě a konečně tichý protektorát nad Holandskou Indií. Číňané mají při tom být nástrojem, který pomáhá Americe tyto cíle vybojovat.

*

Po zhroutilí Francie octla se Anglie v krajně obtížné situaci. To se hodilo americké zahraniční politice, pokud šlo o její cíle na Dalekém Východě. Bylo jasno, že britské loďstvo na dlouhou dobu nebude s to hájit na Dalekém Východě anglo-americké, tedy především americké zájmy. Anglie v roce 1938 dokončila právě budování Singapuru jako nejmodernější námořní pevnosti světa, vynaloživši na to 150 milionů dolarů. Avšak vzhledem ke své situaci v Atlantiku a ve Středozemním moři neměla dosti loďstva, aby tam vyslala silnou eskádru pro Daleký Východ, která by mohla rozhodujícím způsobem padnout na váhu v boji proti japonskému loďstvu. K tomu by bylo bývalo zapotřebí alespoň osmi moderních bitevních lodí a tomu odpovídající počet křižníků, torpedoborců a pomocných lodí.

Anglie jich neměla. Pět bitevních lodí, jejichž stavbu započala v letech 1936—37 — k nim patří „King George V.“ a „Prince of Wales“ — mělo původně patřit k eskádře pro Daleký Východ. Teprve počátkem prosince 1941 přibyla do Singapuru bitevní loď „Prince of Wales“ s lodí „Repulse“ a ještě s jednou bitevní lodí. Avšak již dva dny po japonském vypovězení války zničila japonská vzdušná torpeda loď „Prince of Wales“ a „Repulse“ a ještě třetí válečnou loď. Tím byla britská moc na Dalekém Východě těžce zasažena, poněvadž po ztrátě svých bitevních lodí v evropských vodách sotva mohla Anglie pomýšlet na dostatečnou náhradu pro svou eskádru v Singapuru.

Již před podzimem 1940 prohlašovalo se v Americe, že Singapur je problémem americkým. To však znamenalo současně americký nárok na Indii, byť i zastřenou formou. Zásadou východoasijské strategie jest, že ten, kdo ovládá Singapur, ovládá cestu do Indie a tím v budoucnu i Indii samu. Tak nabyla myšlenka federální unie praktického významu i na Dalekém Východě. Anglie, jsouc si vědoma, že nemůže Singapur dostatečně vyzbrojit a opatřit dostatečným loďstvem, musila se zeptat Washingtonu, zda jest ochoten ke spolupráci, to jest k převzetí této námořní bašty Dalekého Východu. Musila si být vědoma toho, že to bude mít nedozírné následky pro celou dosavadní výstavbu britského imperia. Americká účast na Singapuru mohla znamenat jen účast na všech východních dráždách Britské říše. Tím byla postavena též otázka příštího ovládnutí Asie. Holandská Indie i Austrálie vzhledem k tomuto přesunutí sil počaly vidět svého ochránce ne již v Anglii, nýbrž ve Spojených státech.

Tak zvaná ABCD koalice (Amerika, Britannie, Čína, Holandská Indie) není již pod anglickým, nýbrž pod americkým vedením.

Americká mocenská politika ve Východní Asii octla se nyní v nevyřešitelném rozporu mezi zájmy vysokých finančních kruhů a zájmy oficiální demokratické ideologie. Miliony Asiátů v Číně, Indii a v Malajsku bystře pochopily, že Spojené státy svou aliancí s britským imperialismem a kapitalismem nesmě-

řují k vybudování nového svobodného řádu národů ve Východní Asii, nýbrž k převzetí britských metod koloniální vlády. Čím více se přesunovalo těžiště východoasijské politiky z Londýna do Washingtonu, tím více byly Spojené státy nuceny podporovati britskou násilnou politiku v Asii. Ještě do roku 1941 američtí znalci otázek Dalekého Východu kritisovali britský režim v Indii. Při atlantické schůzce Roosevelta s Churchilllem v srpnu 1941 snažili se Američané přesvědčiti Anglii o nutnosti změnit taktiku vůči Indii. Zřízení amerického diplomatického zastupitelství v Delhi, čímž Amerika uznala Indii za dominium, bylo výrazem tohoto amerického stanoviska. Avšak reforma, kterou Anglie pod americkým nátlakem v létě roku 1941 v Indii provedla, byl jedním z oněch četných podvodů, na něž jsou britské koloniální dějiny tak bohaté. Povýšením stvůr, ochotně poslouchajících britských rozkazů, na vládní poradce nebo i ministry, měl býti vyvolán dojem lidové vlády. Sám Gandhi, který nikdy nehledal nic jiného než kompromis s Anglií, musil tyto reformy odmítnouti.

Až dosud Amerika s oblibou poukazovala na to, že z 500 milionů obyvatel Britské veleříše jen 70 milionů žije podle zákonů opravdové demokracie. Nyní počala býti opatrnější. Britská slabost a konec britské éry byly tak očividné, že Washington nemohl již zůstat v pohodlném postavení vzdáleného a odpovědností nezátíženého kritika. Reformy v Indii nebyly již theoretickou otázkou, nýbrž týkaly se podle amerického názoru, dědictví které jednou USA převezmou buď docela, anebo aspoň jako silnější podílník. Přitom se otvíraly vládnoucím kruhům ve Washingtonu vyhlídky, že by snad účastí Spojených států na britském koloniálním systému v Asii bylo možno trvale odstraniti nezaměstnanost v Americe a vyřešiti všechny problémy amerického průmyslu. Všechny tyto zřetele vedly v praktické politice k tomu, že Amerika se mlčky rozhodla ke schvalování britských metod v Indii. Americké kritiky britské indické politiky se zmírnily a naposled úplně umlkly.

Churchill po svém návratu z atlantické schůzky oznámil v dolní sněmovně, že program na schůzi projednaný vzhledem

ke zvláštním poměrům nevztahuje se na Indii. Předseda indické strany Hindu Mashaba zeptal se nato telegraficky Roosevelta, zda mu chce zaručiti zřízení svobodné a rovnoprávné Indie během jednoho roku po ukončení války. Nedostalo se mu nikdy odpovědi. Již v programu federální unie, jak o něm psal C. Streit, jsme viděli, že britské kolonie měly býti převedeny jako celkové společné vlastnictví do nové anglo-americké mocenské kombinace pod americkým vedením. Jakmile otázka unie ze stadia theoretických úvah počala vstupovati do stadia praktické politiky, neměl již Washington zájem na tom, aby Anglie se vážala nějakým slibem vůči Indům.

*

Japonské myšlenky asijské Monroovy doktriny dostalo se tímto splnutím amerického a starého britského koloniálního imperialismu hlubšího významu i pozadí. Čím více se stávala Čankajškova Čína americkou finanční a konečně také vojenskou kolonií, tím jednodušší bylo pro Japonsko hájiti svou myšlenku nového velkoasijského řádu. Přirozeně setkalo se tu Japonsko se všemi těmi potížemi, které vždy nastávají, když jde o vybudování nového řádu v rozsáhlých oblastech. Miliony asijského obyvatelstva pohlížily s počátku na japonský imperialismus jako na zjev, podobající se imperialismu britskému a americkému. Vytvoření nankingské vlády Japonskem však ukázalo všem, jaké jsou podstatné rozdíly mezi Japonci a Anglo-Američany, a význam této skutečnosti bude se v budoucnosti stále více projevovati. Japonsko svou ideou i svou akcí postavilo se v čelo boje proti prostorově cizím mocnostem, vykořisťujícím asijské národy.

Cíl, který sleduje Japonsko, je nové uspořádání východoasijského kontinentu, ukončení merkantilistického vykořisťovacího období bílých mocností a jeho nahrazení stabilní vládou samostatných východoasijských států pod japonským vedením. Tento program chápe Japonsko jako svůj úkol, jako své poslání ve Východní Asii. Nebezpečí srážky se Spojenými státy nemohlo nikdy přiměti Japonsko k dobrovolnému zřeknutí se to-

hoto programu. Bylo by to znamenalo zhroutil japonského národa, bylo by to znamenalo, že Japonsko by se muselo zříci své mystické víry, že jeho úkolem jest vytvořit v Asii nový řád.

Boj Japonska na straně mocností Osy bude pokračovat, dokud se Anglo-Američané nevzdají svého nároku na nadvládu na Dalekém Východě. Japonsko dlouho uvažovalo, než v prosinci 1941 učinilo své rozhodnutí. Podobně jako Německo před válkou a ještě během války, žádá Japonsko na Anglo-Američanech definitivní ohraničení mocenských sfér. Popírá Americe a Anglii právo zřizovat ve východoasijském prostoru finanční kolonie za účelem příštího vykořisťování. V rodinném sporu s Čankajškovou Čínou považuje své mravní právo za tím silnější, čím více tato Čína stává se filiálkou Spojených států.

*

Japonský poměr ke Spojeným státům byl až do posledního desetiletí přes všechna napětí příznivější, než poměr k Anglii. To bylo důsledkem toho, že Japonsko mohlo konkrétně sledovat účinky britského imperialismu v Číně během devatenáctého století od opiové války až po nejnovější dobu, kdežto Amerika počala se účastnit vykořisťování Číny teprve mnohem později. Intenzivní japonsko-americký obchod, časté cesty Japonců do Spojených států, to vše mělo za následek, že japonská veřejnost po dlouhou dobu nevěřila v opravdové americké nebezpečí. Průběh washingtonské námořní konference však vedl k tomu, že Japonsko počalo přemýšlet a rozvažovat. Nicméně i potom japonská horní vrstva, dokonce i po vyhlášení Stimsonovy doktriny, byla přesvědčena, že již z prostorových důvodů srážka se Spojenými státy není poměrně pravděpodobná.

Ještě počátkem roku 1941 vyslalo Japonsko do Washingtonu jako velvyslance admirála Nomuru, aby našel vyrovnání se Spojenými státy. Tento pokus vyplýval z japonského přesvědčení, že při dobré vůli lze najít ohraničení zájmů obou mocností v Pacifickém oceánu. Uzavřením paktu tří mocností v září 1940 zavázalo se Japonsko vstoupit do války, kdyby USA

otevřeně vystoupily na straně Anglie. Nebylo nikdy možno pochybovat o tom, že Japonsko splní tento závazek. Japonští státníci přes to všemožně usilovali přesvědčit USA, že vyrovnání v Pacifiku jest možno i bez války. Narazili však při tom na americkou vůli po světovládě, která zatím ve Washingtonu nabyvala převahy.

Americký list Time napsal 22. září 1941: „Rooseveltův případ je nanejvýš jednoduchý. Zavázal se, že zničí útočnicka. Útočníkem jest Japonsko. Proto je zavázán zničit Japonsko — pakliže Japonsko neslibí změnit své metody. President může snad být trochu ovlivněn svými poradci, kteří ho vybízejí, aby svou celou sílu soustředil proti Německu, avšak to jest jen otázka priority. Jestliže zahraniční ministerstvo USA po deset let se pokoušelo zastavit Japonsko a jestliže po sto padesát let hájí svobodu, nemůže teď najednou uznati Mandžukuo a opustiti Čínu.“

Lze se opravdu diviti primitivnosti, s jakou se Washington díval na celkový vývoj. Výsledkem těchto amerických názorů v každém případě bylo to, že Japonsko od jara roku 1941 stalo se předmětem obklíčovací politiky, jejímž účelem bylo jeho zničení. Japonsko bylo pro Washington jedinou překážkou úplného ovládnutí Tichého oceánu, a proto muselo být zlomeno. Roosevelt, ačkoliv věděl, že Amerika není plně připravena, přestal na jaře 1941 provozovat dosavadní obojakou politiku vůči Japonsku a Číně a odhodlal se k hospodářské blokáde Japonska. Když Holandská Indie na americký nátlak odmítla dodávky nafty Japonsku i obchodní smlouvu s ním, bylo nejdůležitější rozhodnutí již učiněno. Japonsko vědělo, že od podzimu 1940 existuje tajná vojenská smlouva mezi Amerikou, Anglií a Holandskou Indií. Cíl byl jasný: nejdříve oslabení Japonska hospodářským bojkotem a pak zničující úder proti němu.

Japonsko učinilo protitah. Po dohodě s vládou ve Vichy obsadilo Indočínu a především strategicky neobyčejně významný Camranhský záliv, který byl po Singapuru označován za nejlepší přirozený opěrný námořní bod v celém východoasijském prostoru. To mělo rozhodující význam jak vzhledem

k Čankajškově Číně, tak vzhledem k anglo-americkým útočným záměrům. Tichý tuhý boj o Thai, který se po několik let odehrával mezi anglo-americkou skupinou a Japonskem, byl takto prakticky rozhodnut ve prospěch Japonců.

Americko-japonská jednání byla zahájena po Matsuokově návratu z Berlína nezávazným americkým návrhem. S. Hornbeck, šéf oddělení pro Daleký Východ v americkém zahraničním ministerstvu, který za Stimsona byl původcem útočné politiky proti Japonsku, vytkl si za cíl těchto jednání přiměti Japonsko k vystoupení z paktu tří mocností. Současně namlouval Rooseveltovi, že to lze provést pouhými hrozbami bez jakýchkoli amerických ústupků. Když po obsazení Indočíny a po zahájení blokády proti Japonsku situace se nebezpečně zostřila, poslal kníže Konoje Rooseveltovi osobní poselství, v němž vyjádřil jistotu, že lze udržet mír, a v němž navrhl okamžitou schůzku s Rooseveltem, na níž by mohla být vyřešena krise v poměru obou zemí. Roosevelt však před takovouto schůzkou vyžadoval od Japonska plné uznání amerických nároků, mimo jiné také odvolání oddílů z Číny a Indočíny. Uprostřed října 1941 bylo jasno, že Spojené státy nejsou ochotny k nejmenším ústupkům. Konoje odstoupil a na jeho místo nastoupil generál Todžo, jeden ze tří předních velitelů japonské armády. Ani to ještě neznamenalo válku. Todžo dal svým velvyslancem Nomurou a velvyslancem Kurusu, který byl poslán do Washingtonu Nomurovi na pomoc, prohlásit, že jest ochoten odvolat z Indočíny japonské oddíly, jestliže Spojené státy přiznají Japonsku právo na sebeobranu v rámci paktu tří mocností a zruší společně s Anglií a Holandskou Indií hospodářskou blokádu. To byl poslední návrh a poslední ústupek, jaký Japonsko mohlo učinit. Počátkem prosince ztroskotal i tento pokus. Roosevelt a Hull odmítli a ultimativně žádali úplné podrobení Japonska a jeho vystoupení z paktu tří mocností. V ranních hodinách dne 8. prosince Tenno a japonská vláda daly Spojeným státům strašnou odpověď. Americké loďstvo v Pearl Harbournu v několika minutách ztratilo tři bitevní lodě a mnoho jiných válečných lodí. Započala válka.

Nyní, když bylo již příliš pozdě, poznal Roosevelt, že Japonsko neprovádělo bluff. Vojenský diletantismus Američanů ukázal se v několika málo dnech nemenším, než byl jejich diletantismus politický. Systém opěrných bodů, který vybudovaly USA v Pacifiku, měl celou svou povahou sloužit výslovně ofensivním účelům. Japonci však v několika málo dnech tento systém zdolali tak, že podle všeho USA i Anglie po ztrátě pěti mocných bitevních lodí budou moci vésti tuto válku s počátku jen v obraně.

Není naším úkolem předpovídati pravděpodobný vývoj války v Pacifiku. Omezíme se proto na krátký přehled amerického opěrného systému, který při zkoušce neobstál. Vlastní americký ofensivní systém prostírá se v širokém oblouku od Panamského průplavu přes ostrovy Galapagos k Havajským ostrovům. Ze silně vybudovaného válečného přístavu Pearl Harbournu na Havaji obrací se pak jedním ramenem válečným přístavem a leteckým opěrným bodem Dutch Harborem k severu k Aleutským ostrovům a k nově vybudovaným základnám na Aljašce. Druhý rámec sahá od Havajských ostrovů na jih k ostrovům Samoa a přes ostrovy Midway a Wake až k ostrovu Guam, který je vzdálen od amerického pobřeží 10.500 a od japonského pobřeží 3000 km. Guam patří k onomu pásmu, v němž si obě pacifické velmoci původně slíbily vzájemné odzbrojení. Opevnění tohoto ostrova bylo pro Japonsko bezpečným příznakem plánovitě připravovaného útoku.

Ostrovy Guam, jakož i Wake a Midway byly Japonskem obsazeny v několika málo dnech po vypuknutí války. Dobytím Guamu bylo podstatně zmenšeno nebezpečí, které hrozilo Tokiu od amerických dálkových bombardovacích letadel. Zároveň vyloďilo Japonsko své oddíly na hlavním filipinském ostrovu Luzonu. Washington však vycházel z toho předpokladu, že při vypuknutí války, která byla očekávána na jaře 1942, bude v okolí Singapuru meškati americké loďstvo se silnou britskou eskádrou. Překvapující japonský úder a zničení jádra britské eskadry znemožnilo anglo-americký ofensivní plán.

Japonsko uzavřeno 10. prosince 1941 vojenský spolek s Thai a tím vytvořilo si pevnou základnu pro další válečný vývoj pro ovládnutí jihovýchodního Tichého oceánu.

*

The American Mercury v září 1941 napsal: „Zřídili jsme v Pacifiku americké imperium. Kdo bude tak drzý a opovžáti se vyzvatí nás tam k boji, bude zničen... V širých končinách Tichého oceánu bude vládnouti Pax Americana. Vynutíme si autoritu, která je nám dána přírodou. Již jsme zřídili protektorát nad pacifickými státy: nad Austrálií a Novým Zeelandem, nad Malajskem a Holandskou Indií, nad Tahiti a také nad Čínou. Tento protektorát rozšíříme též na Japonsko. Nad Jižní Amerikou jsme jej již vyhlásili a nakonec bude následovati i tichomořská Sibiř.“

K tomu netřeba mnoho dodávati. Když krátce po vypuknutí války proti Sovětům musil i Stalin žádati o americkou pomoc, byla v USA ihned přetřásána otázka, zda bude lze za to Sověty přimět k tomu, aby daly USA k dispozici vojenské základny ve východní Sibiři. Již od jara 1940 byla odlehlá Aljaška zahrnuta do zbrojního programu Ameriky. Vybudování opěrného bodu Dutch Harbouru na Aleutských ostrovech viselo tak dlouho ve vzduchu, dokud nebyla po ruce spojovací cesta, vedoucí přes Aljašku do severozápadní části USA. V důsledku toho pomýšlelo se na to vybudovati v letecké, po případě námořní opěrné body velkého rozsahu jak oblasti, ležící u Beringovy úžiny, tak dále k jihu ležící Kodiacké ostrovy a bod Sitku na nejvýchodnějším místě Aljašky. Uvažovalo se vážně o plánu vystavěti silnici ze Seattle přes Kanadu do Aljašky a Fairbanks, nejdůležitější místo ve střední Aljašce, nabyl náhle významu pro americký generální štáb. Všechna tato strategická opatření v této americké polární kolonii, až dosud málo ceněné, sloužila k tomu účelu, aby vedle jižní útočné linie přes Pacifik byla tu i linie severní, aby tak bylo možno vzít Japonsko do kleští. Původně hrály tu ovšem úlohu i plány, namířené proti Sovětskému svazu.

Příležitost doplniti tyto vpřed posunuté opěrné body na Aljašce vojenským obsazením východní Sibiře byla vítána. Všechn americký tisk byl od července 1941 pln článků, žádajících za americké dodávky odstoupení východosibiřských základů. „New York Herald Tribune“ napsala v červenci 1941: „Japonsko nemusí se případným odstoupením takových basí a americkým vstupem do Vladivostoku nijak znepokojoval, poněvadž nebude to namířeno proti němu, nýbrž proti Německu. Situace v každém případě je tak příznivá jako nikdy, protože se Sověty nacházejí ve více než tísnivé situaci.“ Tento americký nárok na východní Sibiř již neumlkne.

Japonský mocenský okruh byl před vypuknutím války na Dalekém Východě obklopen útočným americkým trojúhelníkem, vyznačeným třemi body: Havai—Singapur—Vladivostok. Celková strategická situace v Tichém oceánu počala se tím přesunovati. Americký systém opěrných bodů, který dříve byl vyznačen body Dutch Harbour—Havai—Samoa—Guam, počal se s využitím slabosti Anglie a Sovětů posunovati daleko na sever a na severovýchod na břeh asijského kontinentu. Krátce před vypuknutím války na Dalekém Východě bylo jasno, že Amerika chce takto zardousiti Japonsko a kromě toho ještě vytvořiti v sibiřském a čínském prostoru ohromné oblasti svého vlivu, které by pak případně mohly býti doplněny dědicstvím po britském imperiu o celé kontinenty, jako na př. o Indii. Tento imperialistický program americké expanse rozvinul se ve zcela krátké době. Ještě na počátku války v r. 1939 vůbec o něm nebylo řeči. Sám Roosevelt asi sotva pomýšlel na takové možnosti. Japonská velkorysá ofensiva nastala tedy ve chvíli, kdy USA se chystaly nabýti nadvlády — a více než to — na celém asijském kontinentu. Došlo k ní v příznivém okamžiku, kdy americké zbrojení bylo ve stadiu největšího risika.

Ža mohutným americkým náparem na asijský kontinent, který sahá daleko za Japonsko a týká se stejně Čínanů jako Indů a Malajců, nestojí pouze, jak tomu bylo u Britů, nárok na hegemonii, nýbrž nárok na zvláštní spasitelské poslání ve smyslu jednotné americké civilisace, nárok na vytvoření „ame-

rického století“. To je velké pozadí nynějšího boje na Dalekém Východě.

Skok přes Atlantik.

Po obsazení Islandu americkými oddíly zeptal se jeden americký novinář Roosevelta na konferenci, kterou Roosevelt pravidelně se zástupci tisku koná, co vlastně znamená pojem západní polokoule. President prý přece teprve nedávno prohlásil, že hranice západní polokoule jsou na čáře, ležící mezi Grónskem a Islandem. Roosevelt se smíchem odpověděl, že pro něho hranice západní polokoule závisí na tom, s kterým profesorem zeměpisu naposled mluvil. To byla zřejmě nová definice Monroovy doktriny v atlantickém prostoru.

Tato formulace nemohla již udiviti. Již několik měsíců před tím Roosevelt patrně mluvil s nějakým zeměpiscem, který mu řekl, že také *Jugoslavie* patří k západní polokouli. Jak jinak vysvětliti, že Roosevelt na jaře 1941 vyvolal svým nátlakem a sliby v Jugoslávii převrat, namířený proti Německu a Itálii. Případ Jugoslavie je ukázkou toho, jak celé národy v důsledku amerického nároku na světovládu a amerického zasahování byly strženy do nehlubší bídy. Bez americké tajné služby a diplomacie nebylo by nikdy došlo k událostem, které se odehrály na Balkáně v dubnu 1941.

V případě Jugoslavie projevil se současně po prvé obrat v politice Sovětů. Komunistická propaganda působila v Bělehradě spolu s americkou diplomacií.

V poledne dne 27. března 1941 oznámil Churchill na banketě v Londýně, že má velikou novinku pro svou zemi. „Bude utvořena jugoslávská vláda, která bude hájiti svobodu své země. Tato vláda obdrží při svém úsilí veškeru pomoc a podporu Anglie a nepochybuji, že jiným způsobem i od Spojených států.“ List „Times“ nadepsal svůj úvodník triumfálně: „Nemesis v Bělehradě.“ Za deset dní na to došlo k německému protiúderu proti tomuto odpadnutí Srbů od přistoupení k paktu tří mocností, jenž nijak se nedotýkal ani cti ani svobody Jugoslavie. (Smlouvou, podepsanou ve Vídni, byl průchod němec-

kých a italských vojsk Jugoslávii vyloučen a Jugoslávii se kromě toho dostávalo nároku na svobodný přístup k Egejskému moři v Soluni.) Opět o dvanáct dní později byla jugoslávská armáda docela zničena. Nemesis v Bělehradě se opravdu stala skutkem.

Americká intervence v Bělehradě počala návštěvou plukovníka *Williama Donovana*, který se později stal generálem a vedoucím americké tajné služby. Ten měl s armádním generálem Dušanem Simovićem rozhovor, v němž byl připravovaný puč v hlavních rysech projednán. Již 14. února Roosevelt v osobním poselství jugoslávskému princiregentu oznámil, že je rozhodnut nestrpěti dalších úspěchů mocností Osy. Po přijetí zákona o půjčkách a nájmu je prý vláda USA s to poskytnouti účinnou pomoc každému evropskému státu, který si přeje uniknouti německému vlivu.

Akta, nalezená později v bělehradském zahraničním ministerstvu, dokazují nezvratně, že Roosevelt s Sumnerem Wellesem učinili vše, aby jugoslávskému vyslanci ve Washingtonu Fotičovi dali najevo, že Jugoslávii se dostane od USA podpory, pakliže se obrátí proti Německu. Fotič byl v rozhodujících dnech v druhé polovině března několikrát přijat samotným Rooseveltem. Telegrafoval do Bělehradu, že Roosevelt varuje před přistoupením k paktu tří mocností. Současně prohlásil americký vyslanec v Bělehradě Arthur Bliss-Lane, že 22. března jugoslávskému zahraničnímu ministrovi oznámil, že „přistoupení Jugoslavie k paktu tří mocností bylo by nikoli přátelským činem vůči USA“. Vláda prince-regenta nedala se těmito hrozbami i sliby mýlit. Věděla dobře, kde je prospěch Jugoslavie, a věděla též, že na sliby USA nelze spoléhati.

V předvečer puče v Bělehradě měl Donovan z Ameriky rozhlasový projev, z něhož vyplývá, že byl již informován o tom, co se současně v Bělehradě děje. Ihned po puči blahopřál Roosevelt králi Petrovi v telegramu, který bělehradské listy přinesly na předním místě. A dne 1. dubna prohlásil Roosevelt, že pomoc Jugoslávii je již na cestě. Skutečně bylo devět jugoslávských lodí v přístavech USA naloženo válečným materiálem.

Nikdy však nevypluly, poněvadž Německo bylo nyní nuceno jednati.

Dramatická epizoda srbského puče, provedeného na americký podnět, je jenom článkem v celém řetězu pokusů americké diplomacie o zasahování do evropsko-atlantických věcí. Pro Rooseveltovu povahu je však tento případ obzvláště příznačný.

*

Cesta plukovníka Donovana na Balkán, na Blízký Východ a do iberských zemí nezůstala jediným americkým pokusem o zasahování do evropských věcí. Americká diplomacie snažila se všude, kde mohla, v Helsinkí, ve Stockholmu, v Lisabonu a v Madridu, překážeti spolupráci dotýčných zemí s Německem. Všude při tom používala legendy o americké moci. Kdežto na př. USA Finy za jejich první války s SSSR 1939—40 za jejich hrdinný boj oslavovaly, počaly jim r. 1941 nejen spílati nýbrž i vyhrožovati, že si znepřátelí Ameriku, neskončí-li předčasně válku proti Sovětům. Finsko se však nedalo těmito hrozbami zastrašiti. Výměna not mezi Washingtonem a Helsinkí v listopadu 1941 skončila pro Roosevelta neúspěšně.

Evropská Monroova doktrina, t. j. vyhlášení nedotknutelnosti evropského území vůči jakémukoli cizímu zasahování, stala se zatím již podkladem politiky všech evropských států. Jen ve Vichy viděl Washington ještě vhodné, byť i omezené operační pole pro své obvyklé hrozby a lákání. Zde však splývá americká intervenční politika s větším problémem, s problémem ovládnutí Atlantického oceánu.

Po Bullittově odjezdu z Paříže odměnila americká veřejnost násilné britské činy proti Dakaru a Oranu nadšeným souhlasem. Přes to rozhodl se Roosevelt v listopadu 1940 vyslati do Vichy jako velvyslance jednoho ze svých důvěrníků. Byl jím bývalý šéf amerického námořního štábu *William Daniel Leahy*, jenž byl pověřen u Pétaina. Jeho úkolem bylo všemožně rušiti německo-francouzský poměr a mimo to dosáhnouti toho, aby francouzská koloniální říše byla v co největším rozsahu dána k dispozici americkým cílům. Současně však američtí diplomaté

v severní Africe a v Tangeru intrikovali proti Pétainovi a poukazovali francouzské činitele, aby odpadli od Vichy a připojili se k de Gaullovi.

Americké velvyslanectví ve Vichy stalo se střediskem zpravodajské služby pro Anglii. Admirál Leahy intrikoval, jak mohl. Nadarmo však se snažil zabrániti francouzsko-japonské dohodě o Indočíně. Měl aktivní účast na t. zv. Lavalově krizi v prosinci 1940 a pracoval také pro pád admirála Darlana. V Americe byl francouzský velvyslanec Henry Haye tiskem velmi ostře napadán. Zkrátka USA neopomenuly jediné příležitosti k nátlaku a k zasahování do vnitřní francouzské politiky.

Francouzi byli nepřátelským stanoviskem Ameriky překvapeni. Americké přátelství, vzniknuvší z legendy Lafayettovy a z příbuznosti ideálů v r. 1776 a 1789, považovali za nesporný kapitál, ačkoli opravdoví znalci americké psychosy, jako André Siegfried, poukazovali na citový a tudíž nejistý ráz tohoto přátelství.

Od chvíle, kdy porážka Francie byla zpečetěna, projevoval se stále zjevněji americký plán urvati Francouzům při nejbližší příležitosti západní Afriku. „Musíme do Dakaru,“ stalo se válečným heslem amerického tisku i intervencionistických senátorů a poslanců.

V srpnu 1941 došlo to tak daleko, že po zavedení americké kontroly nad Martinique a Guadeloupe Leahy ve Vichy podal prohlášení, že USA přeruší styky s Francií, pakliže francouzská vláda v otázce Dakaru a západní Afriky nezaujme stanovisko, jakého si Washington přeje. Podle „New York Times“ „Dakar musí býti Spojeními státy zabezpečen před zásahem mocností Osy“. Brzy na to obstaraly si USA prohlášení de Gaulla, jímž jim byly slíbeny operné body na francouzském africkém území, poskytnou-li mu za to příslušnou pomoc. Záměr využití slabosti Francie k ovládnutí západní Afriky vstoupil nyní v popředí celé atlantické politiky USA.

Po rozhodujícím obratu, který se projevil v politice USA v květnu 1940, byly do západní polokoule Američany zahrnuty

nejenom Gronsko, nýbrž i Island, Azory a Kapverdeské ostrovy. Gronsko a Island byly vojensky obsazeny, čímž americký mocenský okruh byl posunut bezprostředně do válečného pásma. Současně oznámil Roosevelt portugalské vládě, že Azory jsou americká zájmová oblast, a americký tisk psal, že obyvatelstvo Azor je daleko méně portugalské než americké. Salazar zvedl formální protest proti Rooseveltovu projevu, v němž byla naznačena již možnost obsazení Azor americkými oddíly, a prezident Carmona ostentativně navštívil Azory. Americké nebezpečí pro Azory však potrvало.

Nárokem na Dakar vztáhly USA svoje spáry přes Atlantický oceán. Nešlo tu již jen o západní Afriku, nýbrž po Islandu i o *Irsko*. De Valera byl vyzván, aby postavil irskou republiku pod ochranu USA. Zároveň přibyli do Severního Irska američtí inženýři a dělníci, aby započali u Londonderry se zřizováním leteckého a námořního opěrného bodu, zřejmě na základě tajné dohody s britskou vládou. Tak pronikla Amerika až do Evropy samotné.

Americké nároky na západní Afriku nebyly tak docela beze všech příprav, jak by se snad na první pohled zdálo. Již před válkou dívala se Francie s nevrostlostí na to, že *černošská republika Liberia* docela tiše byla proměněna v americký protektorát. Toto území bylo v r. 1822 soukromou americkou kolonizační společností vybráno k tomu, aby sloužilo za stát tehdejších amerických černých otroků, kteří měli se vrátit do Afriky. Ve skutečnosti se takto vrátilo do Afriky jen několik tisíc černochů. Ti zřídili však v Liberii — ironie dějin je nevyčerpatelná — otrocký stát, v němž američtí černoši vládli primitivním domorodcům. Od té doby zůstala Liberia vždy pásmem amerického vlivu. Již před světovou válkou měl černošský prezident Liberie u sebe americké poradce, jejichž vliv nakonec se rozšířil na finanční kontrolu. Proto nebylo nic divného, že v létě r. 1941 mluvilo se náhle o tom, že v Liberii mají být vyloděny americké oddíly. Mezi „Panamerican Airways“ a republikou Liberii byla uzavřena smlouva, která zabezpečovala této největší americké letecké společnosti zřízení velkých letišť v blí-

kosti hlavního města Monrovie. Spojené státy takto nenápadně pronikly na africký kontinent, skoro současně s obsazením Islandu.

Monrovia je asi 1200 km jihovýchodně od Dakaru. Ze severoamerických opěrných bodů v Brazílii je do Monrovie asi 1800 mil. Na tomto strategicky nejvýznamnějším místě západní Afriky chce se Amerika usadit, a to, jak otevřeně doznává, nejenom po dobu války, aby zajistila dopravu amerických letadel pro britskou frontu ve Středomoří přes Afriku, nýbrž na všechny časy.

Program světovlády, který má být uskutečňován zřizováním, získáváním a dobýváním nesčetných opěrných bodů na dvou třetinách zeměkoule, je, jak viděti, velmi rozsáhlý. Můžeme si sami učiniti závěr, uvědomíme-li si, že Spojené státy v letech 1940—41 buď obsadily anebo vyslovily nárok na tato území a opěrné body:

O d A n g l i e: poloostrov Avalon (to jest nejzápadnější cíp New Foundlandu) a jižní pobřeží New Foundlandu, Bermudské ostrovy, Bahamské ostrovy, jižní pobřeží Jamaiky, západní pobřeží Santy Lucie, západní pobřeží Trinidadu, Antigua, Britská Guayana a Tobago (všechny tyto opěrné body jsou již odstoupeny).

Dále v Asii: Hongkong, Singapur, Severní Borneo, východní Nová Guinea jakož i jistá území v Burmě.

V Africe: Bathurst, Senegambie, Freetown a Sierra Leone, Lagos a části Nigérie, jakož i částečně Zlaté pobřeží.

V Evropě: oblast u Londonderry v Severním Irsku.

O d K a n a d y: Nové Skotsko, ústí řeky Svatého Vavřince, ostrov Anticosti a jistá území na východním pobřeží Labradoru a na východním pobřeží země Baffinovy.

O d A u s t r a l i e: pod australským mandátem stojící ostrovy Admiraltitní, jakož i oblast Yorského poloostrova a blíže neoznačená území v severní Australii v krajině Kimberley-Region a především v blízkosti Port Darwinu.

O d H o l a n d s k a: protektorátní práva nad celou Holandskou Indií a nad Curaçaem naproti Venezuele. Dále Holand-

skou Guayanu jako ústřední bod v Jižní Americe (již obsazena).

Od Dánska: Gronsko a Island (již obsazeny), ostrovy Sv. Tomáše a Santa Cruz v Západní Indii.

Od Portugalska: Azory a Kapverdské ostrovy.

Od Francie: Martinique a Guadeloupe (již pod americkou kontrolou), jakož i senegalskou oblast okolo Dakaru a oblasti ve Francouzské Guinei a především pobřeží Slonoviny kolem opěrného bodu Abiajeanu.

Od Mexika a středoamerických republik: celé atlantické a pacifické pobřeží pro letecké opěrné body.

Od Brazílie: území mezi Pernambucem a Natalem, jakož i opěrné body dále na jih.

Od Uruguaye: opěrný bod při ústí La Platy.

Od Ecuadoru: ostrovy Galapagos (soukromou smlouvou již odstoupeny).

Od Kolumbie a Venezuely: opěrné body podél pobřeží (již odstoupeny).

Od SSSR: území Čukočského poloostrova naproti Aljašce, jakož i mys Navarin; opěrné body na Kamčatce (Petropavlovsk) a konečně Vladivostok.

K tomu přistupují zvláštní americké zájmy v Číně, které tam zastupuje již vojenská mise, v Perském zálivu a konečně prakticky již prováděný protektorát nad Liberii. Dlužno ještě uvést, že USA pomýšlejí též na Irsko, které chtějí dostat pod americkou ochranu.

Uvedli jsme zde americké nároky, pokud se projevily a jsou známy. O ostatních nárocích, které byly projednávány při poradách generálního štábu v Manile, nepronikly na veřejnost přesnější zprávy. Celkový obraz je však jasný.

Amerikanismus má za to, že přišla hodina, kdy celý svět bude ležeti u nohou Ameriky. Spojené státy staly se kontinentem bez míry a hranic. Nemají hranic ve svých cílech, ani ve svých pudech. Avšak dříve ještě, než tento program světového panství mohl se stát skutečností, nastal obrat.

ČÁST IX.

Osudový boj kontinentů.

Každý národ v tomto století prožívá svou krizi. Tato krise jest pro všechny národy nevyhnutelná, neboť žádný z nich nemůže uniknouti mohutným proudům nové doby. Nemohli jim uniknouti ani Američané, ačkoli věřili, že jejich tradice, jejich ústava, jejich ideál a mythus jsou nezměnitelné a budou trvat věčně. Krise amerikanismu postihuje všechny americké společenské formy i tradice právě ve chvíli, kdy amerikanismus chce vystupovati jako nová světová myšlenka, připravuje se vybudovati světovou nadvládu a podříditi všechny ostatní světadíly svému zákonu. Proto jest krise amerikanismu světovým problémem, který se týká všech světadílů.

My Evropané nejsme nepřátelé Ameriky. Co se děje na druhé straně Atlantiku, sledujeme s úctou. Víme též, že světové dějiny započaly vlastně teprve nyní a že mezi jednotlivými kontinenty existuje souvislost, jaké nikdy dříve nebylo. My Evropané prošli jsme svými vlastními převratnými krisemi a máme zkušenosti. A naše cesta není ještě skončena. To nás činí zralými, abychom měli porozumění pro hluboké krise a převraty v jiných zemědělech. To nám však též dává právo, abychom ostře odlišovali proroky od šarlatánů a nové ideje od prázdňných utopií. Američané vystupují náhle v úloze světového lékaře, který chce americkou medicínu dávat i těm nemocným, kteří se tomu vzpouzejí. Zkušenost a stará kultura umožňují nám dobře rozpoznati, že tu jde o jed, jehož malá dávka snad může posloužiti k oživení a vzpružení, avšak větší dávka nutně by vedla ke křečím a dokonce ke smrti naší vlastní životní

formy. Proto tam, kde amerikanismus chce vystupovati jako spásná myšlenka a chystá se proniknouti do našeho vlastního světa — jako ostatně i do Východní Asie — energicky jej odmítáme. Musí-li tak býti, činíme to s nasazením všech svých mocenských prostředků i všech duchovních sil, které máme k dispozici. Mluví tu instinkt sebezáchovy.

Podívali jsme se dostatečně za fasádu amerikanismu, abychom poznali, že Amerika se ještě nepropracovala k novým formám, které by mohly obejmouti a spojit celý svět. Tento kontinent se spíše dostal teprve tam, kde počíná poznávati, že základy jeho národní myšlenky a jeho mythu nemohou beze změny býti převzaty pro novou epochu. Avšak ani toto poznání není ještě ve Spojených státech všeobecné. Dosavadní marné pokusy o pronikavou reformu přinesly jen málo nových výtvorů. Právě síla amerického tradicionalismu, neschopnost přizpůsobiti se novým podmínkám a chybějící poznání, že pro Spojené státy dávno již je skončena doba koloniální éry a její neohraničenost vedla do slepé uličky, ve které je dnes americký národ v zápase se svými vlastními problémy.

Nechceme se jistě dát svést k odsuzování a povýšiti se na soudcovskou stolicí. Je však nutno objasniti duševní krizi amerikanismu v celém jejím rozsahu, máme-li zvážiti síly, které dnes ve světě spolu zápasí. V životě národů objevují se zjevy, které lze nejlépe srovnati s přílivem a odlivem. Obyvatelé severoamerického kontinentu byli po půl druhého století nesení mohutným přílivem vždy výše a výše. Nyní nastává odliv.

Bezradnost jest nyní v Americe zjevem všeobecným. Projevuje se takřka ve všech vrstvách. Nejvíce jsou jí postižena velká města a venkov, mohutné stavby mrakodrapů a tisíce farem. Obě tyto sféry, velkoměstská i venkovská, měly nejméně sil, které by mohly postavit proti této krizi amerikanismu. Pouze americké maloměsto vykazuje ještě sociálně přibližně pevný útvar. Zde však nacházíme mateřskou půdu všech amerických předsudků a ještě dnes nepřekonatelnou zeď tradicionalismu, takže tyto ostrovy ve velkém procesu všeobecné změny, jímž Spojené státy dnes procházejí, sotva mohou po-

skytнути pevnější půdu novým a plodným ideám. Snad bude tomu jednou jinak, vznikne-li nový americký mythus. Snad, možná pravděpodobně, budou malá města a střední vrstva nositelem druhé americké revoluce. Zatím však tomu nemůže tak býti, poněvadž tu ještě vůbec není revoluční myšlenky. Ta nemůže přijíti zvenčí; může býti jen americká!

Na místo revoluce šlo ve Spojených státech pouze o náhražku revoluce. Ukázali jsme to na případu New Dealu. Tento systém reforem vedl k podivuhodnému zjevu, který bychom nazvali imitací kontrastů. Amerika mluví o boji proti diktaturám a přece přejímá všechny vnější formy autoritativních států. Avšak forma sama nic neznámá. Vše je duch, který tuto formu naplňuje. Napodobení revoluce za tím účelem, aby byly potlačeny výsledky a důsledky revolučního hnutí, končí duševní pouští, neboť každá protirevoluce je vždy sterilní. To se ukázalo na případu protireformace.

*

Zmínili jsme se na různých místech, že Židé nalezli v Americe ideální půdu pro svou činnost. Chaotická neusměrněnost, ve které jsou USA, stát, hospodářství i společnost, umožňuje jim bezohledné využívání těchto poměrů. Židovstvo stalo se vlastním nositelem americké náhražkové revoluce a jedinou vrstvou, která díky své přizpůsobivosti dovedla z krise těžiti. Skoro úplná židovská vláda nad tiskem, rozhlasem a filmem znemožňovala odhalení skutečné kořeny amerických nesnází.

Antisemitismus je dnes v USA opět podzemní silou, jako tomu bylo za doby Theodora Roosevelta. Byl-li však tenkrát pouze instinktivní, je dnes daleko více uvědomělý. Židovstvo to ví. Již roku 1938 řekl Bernard Baruch při své návštěvě v Londýně, že uložil své jmění skoro ve všech zemích světa, aby se měl kam uchýliti, kdyby se někdy život pro Židy stal ve Spojených státech nemožným. Jako všude je Židovstvo i ve Spojených státech neschopno učiti se z chyb, jichž se dopustilo v jiných zemích. Přepíná i zde luk a lze předvídati, že jednoho

dne se luk zlomí. Nikdo nemůže předvídati kdy, ale všichni seriosní znalci Ameriky jsou zajedno v tom, že k tomu dojde.

Poukázali jsme již na příbuznost mezi židovstvím a puritanismem. Krise amerikanismu není konec konců nic jiného, než důsledkem pokřivení a zvrhnutí puritánského ducha. Je to trest za to, že po skoro dvě století se v Americe věřilo, že vše, co se tam dělá, odpovídá Boží vůli. Pro každý obchod, pro každou útočnou válku a konečně pro každou ničemnost bylo vždy po ruce morální odůvodnění. Nechceme býti nespravedliví a uznáváme, že puritanismus v koloniálním období USA byl mohutnou silou, která umožňovala osamělým mužům v divočině překonávat překážky přírody i nepřátelských Indiánů. Bylo docela přirozeno, že tehdy lidé, kteří dobývali Západu, věřili, že konají velké dílo, že jejich boj jest bojem o vybudování nové civilizace v pustinách mezi Appalačskými horami a Mississippi. Tito pionýři civilizace popírali nutnost státu a trvali na negativní vládní formě, jak jsme o ní psali. Tím naléhavěji potřebovali silného vnitřního zákona, který při veškeré zdánlivé svobodě zaručoval sebekázeň nově se utvářejících společenství. Puritánská víra, že úspěch je milý Bohu, byla tedy jakousi sebeochranou koloniální Ameriky proti chaosu, který od počátku ohrožoval společenstvo státu nepřející.

Tento puritanismus však již vymizel a zůstaly z něho jen některé zbytky, především sklon k moralisování druhých a pak záliba v sobě samém, víra, že co je americké, jest bohubilé a nejlepší na světě. Tyto vlastnosti staly se trvalými složkami americké povahy, a již jsme viděli, jakým způsobem se uplatnily v poměru k ostatním národům i v zahraniční americké politice.

Amerika se musí osvobodit od tohoto puritánského ducha. Při tom však jí nemůže nikdo pomáhati zvenčí, nýbrž musí tak učiniti sama.

Všichni znalci Ameriky souhlasí v tom, že Američané jsou posedlí misijním pudem. Americký spisovatel nazývá tento pud „Save-the-World-Complex“ (komplex spasitelství světa). Američané totiž jsou proniknuti vírou, že jejich posláním je spasiti svět. Při tom s fanatismem, jemuž by vůbec nebylo možno po-

rozuměti, kdybychom neznali puritánské kořeny americké civilizace, vrhají se na nejpodivnější cíle. Tak na příklad jeden čas bylo moderní, že americké ženské spolky bojovaly za odstranění harémů v Turecku a vydaly na to miliony dolarů. Každý, kdo se obrátí na tento spasitelský americký instinkt, může být jist pronikavým úspěchem. Viděli jsme to v případě Arménů, Finů, za světové války v případě Belgie („Poor little Belgium“) a za nynější války v případě Polska.

Tento americký spasitelský komplex jest základnou, na které Roosevelt připravil americký útok na všechny kontinenty, a tím nový imperialismus Spojených států. V tomto komplexu spojuje se puritanismus s naivním morálním hodnocením národů podle toho, jak vyhovují americkým zájmům. Americká tradice vedla k tomu, že Američané považují svoji zem za zem Boží a počali ji zaměňovati s lidstvem vůbec. Posledním důsledkem tohoto amerického komplexu je pokus přesvědčiti celé lidstvo o tom, že musí žít podle amerického vzoru.

Amerikanismus mohl se dříve opírat o velký vliv a přitažlivost, kterou Amerika a vše, co bylo americké, měly v Asii a dokonce i v Evropě, kde se věřilo, že ve Spojených státech bylo dosaženo do jisté míry posledního dosažitelného stupně vývoje lidské společnosti. Tato víra však počala mizeti a s ní ubývalo i přitažlivosti, kterou amerikanismus měl na cizí kontinenty. Dnes americký vliv na všech kontinentech zůstává již jen u nečetných vrstev. Zatím co Spojené státy snily o tom, že nastává americká éra, období jednotné americké civilizace, ukázala se skutečnost naprosto jinou. Útok amerikanismu na velké světové kultury překročil již svůj vrcholný bod. Svět nejde za jednotným státem pod americkým vedením, nýbrž naopak snaží se o ostřejší odlišení a ohraničení svých přirozených duševních jednotek, národních společenství a prostorů. Židovstvo, které všude bylo přední hlídkou amerikanismu, jest v obraně, a to i tam, kde dosud vládlo. Po tomto zlomení duchovního amerického náporu zbývá již jen pouhý americký imperialismus, který vybudováním systému opěrných bodů na všech světových

mořích chce vytvořit americkou světovládu jakožto mocenský systém. Za tímto imperialismem však není žádných myšlenek, které by mohly přesvědčivě působiti na ostatní národy.

To se ukázalo nejjasněji při vyhlášení tak zvaného *atlantického programu* Churchillem a Rooseveltem. Je příznačné, že tento program byl i pro americký a anglický národ tak hlubokým zklamáním, že bez ohledu na disciplinu, nutnou ve válce, byl živě kritisován. Čteme-li osm bodů tohoto programu, jak to je správné podle smyslu, odzadu kupředu, počíná se tu požadavkem, aby Německo, Itálie a ostatní evropské země, jakož i Japonsko, byly odzbrojeny, kdežto Amerika a Anglie mají zůstatí jedinými ozbrojenými velmocemi. Hned nato následuje požadavek svobody moří, což ovšem by znamenalo absolutní námořní nadvládu Anglo-Američanů. Všem národům slibovaný rovný přístup k obchodu a světovým surovinám vedl by vzhledem k požadované mocenské převaze Anglo-Američanů pouze ke zřízení jejich surovinového monopolu. Tento atlantický program byl novým vydáním čtrnácti Wilsonových bodů a vzešel z Rooseveltovy iniciativy. Churchill byl by se rád vyhnul stanovení tohoto programu, poněvadž zřejmě tušil, že takové všeobecné formule mohou mít jen nepříjemné následky. Americký spásitelský komplex zvítězil však i zde.

Poradce Willkiho Davenport, prohlásil jednou, že nacionální socialismus sice ještě neohrožuje americkou půdu, avšak za to válkou proti Anglii ohrožuje „životní styl, podle něhož chceme žít, který však není výlučně náš“. Zde tedy máme jádro amerických obav před národním socialismem. Rozvoj národního socialismu v jedné z nejmocnějších průmyslových zemí světa musil by působiti na všechny ostatní národy ohromnou přitažlivostí, zejména na národy, kde je tak velký rozdíl mezi přebytkem a nedostatkem, jako je tomu právě v Americe. Pak by tyto národy musely objeviti, že svoboda, ve které zdánlivě žijí, týká se pouze životního stylu peněžní oligarchie. Takovýto objev mohl by však mít jen revoluční důsledky. Proto horní americká vrstva vede boj proti šíření myšlenky, kterou by nutně

musel býti postižen životní styl peněžních oligarchů a plutokratů, těžících z demokracie.

*

Evropská válka rozšířila se na válku kontinentů. Ze sedmi velmocí, které tu byly na počátku této války, byly původně zapleteny do boje pouze tři: Německo proti Anglii a Francii. Krátce před zhroucením francouzského odporu vstoupila do války Itálie. Francie odpadla pak z boje jako velmoc, která by mohla mít vliv na výsledek nynější války (tím se nijak nepředjudikuje příští úloze Francie v Evropě). Ze šesti zbývajících velmocí spojily se Německo, Itálie a Japonsko ve vojenský spolek. Rovněž obě anglo-americké velmoci vytvořily alianci. Sovětský svaz, jako kvantitativně nejsilnější vyzbrojená pozemní moc světa, stál mezi oběma těmito tábory. To znamenalo, že síly na obou stranách byly ještě v rovnováze, poněvadž Německo stále muselo udržovati podstatnou část své armády pro zabezpečení svých východních hranic. Ve chvíli, kdy Sovětský svaz počal se přiklínovati k anglo-americké skupině a kdy bylo zjevným, že se k ní úplně připojí, nastalo riskantní období této války pro Německo a jeho spojence. Po porážce neměli totiž Anglo-Američané žádnou pozemní moc, jejich námořní loďstvo však, kdyby bylo mohlo být soustředěno v Atlantickém oceánu, mělo velikou převahu. Ve spojení s ohromně vyzbrojenými miliónovými armádami Sovětů měla pak anglo-americko-sovětská kombinace k dispozici jak námořní, tak i pozemní moc.

Poněvadž Angličané a Američané byli rozhodnutí vydati Evropu Sovětům, byla by to bývala velmi hrozivá kombinace, kdyby prozíravost německého vedení před válkou proti Sovětům nebyla vyřadila možnost války na dvou frontách. Na počátku zimy 1941—42 bylo toto riziko překonáno. Hlavní masa sovětských armád byla v deseti zničujících bitvách vyražena. Největší armáda, jaká kdy ve světových dějinách byla vyzbrojena, byla odvážností německého vedení a odvahou německých vojáků a jejich evropských spojenců rozbita. Dvě třetiny všech důležitých hospodářských středisek Sovětského svazu jsou již

v německých rukou, z toho tři čtvrtiny těžkého průmyslu. To, co zbývá, nepřihlížíme-li ke střední Sibiři, je více či méně otevřeno německému útoku. To, co zbylo ze sovětských oddílů, nemůže již býti nebezpečím, právě tak jako nemohou býti nebezpečím zbytky sovětského zbrojního potenciálu. Anglo-Američané prohráli takto poslední možnost zasaditi proti Německu a Evropě mohutnou pozemní armádu.

Po vstupu Japonska a Spojených států do války jsou nyní všechny velmoci ve světovém boji, jehož výsledek určí tvářnost celé zeměkoule. Sovětský svaz po ztrátě svých evropských území není již světovou velmocí v dřívějším smyslu, ač stále ještě zůstává vojenským činitelem. Pět zbývajících velmocí tvoří nyní tři mocenská střediska, mezi nimiž se rozhoduje příští osud světa: Německo-italsko-evropské, které s francouzskými koloniálními državami sahá hluboko do Afriky až na hranice jižního Atlantiku, dále japonsko-východoasijské a konečně americko-britské, jehož těžištěm jsou Spojené státy. Má-li býti dosaženo cíle presidenta Roosevelta: vybudovati anglo-americkou světovládu za vedení USA, musejí býti obě ostatní velká mocenská střediska poražena a zničena. Tím by bylo dosaženo cíle, který si Roosevelt v této válce vytkl. Stačí vyliciti v hlavních rysech politicko-vojenský vývoj této války, abychom došli k závěru, že zničení mocného evropského, jakož i východoasijsko-japonského mocenského okruhu anglo-americkou kombinací je zholo nemožné. Mohl-li o tom snad někdo pochybovati, pokud sovětská sfinga jak v Evropě, tak na Dalekém Východě mohla skrývati náhlé překvapení, pak po zlomení sovětské moci není již žádné síly, která by mohla přivoditi neočekávaný obrat.

Viděli jsme, že Rooseveltovy názory o strategickém vývoji války byly od počátku určovány Mahanovými teoriemi o vlivu námořní moci na dějiny. Podle této teorie velké války vždycky rozhodovala námořní převaha. Mahan proto vyžadoval, podle vzoru Anglie, stavbu obrovského bitevního loďstva a dobytí kolonií a opěrných bodů ve všech světových mořích. Viděli jsme, že tyto názory staly se Rooseveltovou směrnicí pro americkou zahraniční politiku. I když v květnu 1940 Roosevelt

poznal, že jeho dosavadní předpoklady o vývoji války byly naprosto mylné, zůstal přece věren Mahanovým teoriím a učinil z nich základní myšlenku svého plánu americké světovlády.

Stoupenci této anglo-americké teorie o převaze námořní moci zapomněli, že ani římská říše před 2000 lety, ani britské imperium v posledních třech stoletích nebyly založeny a udrženy pouze námořní mocí. Kartago bylo přemoženo římskými legiemi a nikoli loďstvem. Pokud jde o Anglii, až na zničení španělského loďstva, což se však stalo bouří a nikoliv loďstvem britským, všechna rozhodující britská vítězství byla vítězství na pevnině. Sláva bitvy u Trafalgaru a jiných námořních bitev snad měla za následek, že se trochu zapomnělo na tuto skutečnost. Dlužno však říci, že žádná z těchto námořních bitev neměla takové důsledky, aby úplně zničila britského protivníka. Vítězství Anglie spočívala spíše vždy na kombinaci pozemní vojenské síly britských spojenců, kteří byli podepřeni, jako u Waterloo, britským expedičním sborem, s anglickou námořní mocí. *Jenom při takovéto kombinaci mohla se uplatnit váha britského loďstva.*

Historie světové války ukázala, že všechny admirality se obávají riskovati své velké bitevní loďstvo. Tak, jak známo, britské bitevní loďstvo po námořní bitvě u Skagerraku již nikdy nevystoupilo v plné síle. Teorie, kterou v této válce zastávala Anglie, že totiž Německo bude možno zdolati *blokádou*, ukázala se chybným výpočtem, což Anglie otevřeně doznala. Po rozšíření německé mocenské oblasti od Brestu a Bordeaux až po Don, nemůže již býti o tom řeči. Rovněž tak druhá britská strategická myšlenka, rozšíření války, vedla naposled jen k výhodě pro Německo, jak se ukázalo ve Skandinávii, na Balkáně i pokud jde o Sověty. Lze se tedy tázati, jak by mohly Anglie a Amerika podle Mahanových teorií vynutiti rozhodné vítězství svou námořní mocí.

Bez pozemní moci jest vítězství nemožné. Ani loďstvo ani letectvo nemohou izolovaně nebo kombinovaně vynutiti vítězství. Tím však anglo-americké mocnosti po porážce Sovětského svazu, jehož pozemní moci mohly USA využiti k získání času

a k vybudování svého zbrojního potenciálu, jsou odsouzeni k takovému vedení války, pro jaké není v blízkosti evropské pevniny žádného ústředního místa, kde by mohly své síly zasadit. Již koncem roku 1941 byla válka daleko oddálena od Evropy. Již nyní jsou to okraje asijsko-afrického pásma pouští, které jsou hlavní oblastí, kde se napříště válka bude odehrávat. Zde však, již z dopravně technických důvodů, americký potenciál nikdy nemůže hrát rozhodující úlohu, i když nepřehlídíme k tomu, že Německo ze svého ústředního postavení může svou převahou kdykoli zanést válku ještě dále od ústřední základny. Jediný bod, kde v blízkosti Evropy lze zasadit anglo-americké armády, totiž Britské ostrovy, mohou sloužit jako letecká základna pro rušivé pokusy, avšak k ničemu jinému.

Obě anglo-americké mocnosti nikdy nebudou moci postavit pozemní vojsko, které by bylo rovnocenné moci Německa a jeho spojenců. 1.500.000 mužů s nedokonalou výzbrojí, jimiž disponovaly Spojené státy koncem roku 1941, nepřichází v tomto boji kontinentů skoro v úvahu. I když se tento počet během příštích let znemnohonásobí a výzbroj zdokonalí, sotva bude moci tato armáda hrát skutečně významnou úlohu. Stále více budou pak Anglie a Amerika nuceny, ať v Asii nebo v Africe, bojovat daleko od svých přirozených silných základů, v odlehlých oblastech, k nimž Německo a jeho spojenci, díky své vnitřní linii, mají rychlý a přímý přístup. Jak by tedy mohlo být využito amerického zbrojního potenciálu proti Evropě? Je tu základní rozdíl oproti situaci za světové války s frontou na západě, za kterou Amerika v plném klidu mohla vybudovat a připravit svůj zásah.

Anglo-americké mocenské prostředky tedy samy o sobě nestačí k ovládnutí atlanticko-středomořsko-středoasijského prostoru. To však jest pouze jedno mocenské ústředí, které by muselo být zdoláno a zničeno, má-li se americký sen o světovládě stát skutečností. Po vstupu Japonska do války přistupuje k tomu ještě středisko japonsko-východoasijské. Admirál Leahy roku 1938, kdy byl ještě šéfem amerického generálního štábu, zdůraznil, že předpokladem úspěšné operace proti Japonsku je

americké loďstvo, které by muselo být aspoň dvakrát silnější loďstva japonského, poněvadž by muselo operovat daleko od svých domácích základů. Správnost tohoto názoru byla potvrzena ihned po vypuknutí války na Dalekém Východě. Síla Japonska byla Amerikou i Anglií velmi podceňována, což se tu nutně citelně vymstilo.

Mahanova theorie, tato základna Rooseveltovy strategie, ukázala se, pokud jde o Evropu, opravdovým pendantem Maginotovy theorie. Víra v Maginotovu linii, se kterou západní mocnosti šly do války, stala se jim osudnou. Stejně tomu bude s neoprávněnými nadějemi, které Anglo-Američané skládají v námořní moc, jakožto v činitele, který rozhodne o válce v Evropě. V evropské oblasti nemůže nikdy žádná námořní moc otrásti mohutně vybudovanými pozemními posicemi, které mají výhodu vnitřní linie.

Ve Východní Asii naproti tomu britsko-americká nadvláda na moři byla Japonskem otřesena již v prvních dnech války. I kdyby se později obnovila rovnováha loďstva zasazením nových amerických lodí opět ve prospěch Anglo-Američanů dosáhli Japonci svými obdivuhodnými počátečními úspěchy náskoku, který jim umožňuje uplatnit jejich pozemní moc v Malajsku a na tichomořských ostrovech. Tato pozemní moc, podobně jako německá v Evropě, disponuje rovněž vnitřní linií, kdežto Anglo-Američané jsou nuceni dovážeti expediční oddíly ze vzdáleností mnoha tisíc mil přes oceán, při čemž potřebují nesčetného množství dopravních lodí. Americké loďstvo zůstane za všech okolností vázáno válkou v Pacifiku i když bude posíleno nově vybudovanými loďmi od roku 1943. Mimo to program americké pomoci Anglii a Sovětům od vypuknutí války na Dalekém Východě nelze již provést v původně stanovené formě. Americký průmysl musí nyní především vyzbrojit americkou armádu a loďstvo. Americký generální štáb potřebuje od prosince 1941 na tichomořském pobřeží několik set tisíc mužů jako zajišťovací armádu proti případným japonským útokům na pevninu. To znamená, že Anglie na dlouhou dobu nemůže očekávat žádné podstatné ulehčení materiálem anebo americkými oddíly

v atlantickém a v středomořském prostoru. Tak jako předpokladem japonského úspěchu bylo, aby německé armády stály bezprostředně před Moskvou a blízko Kavkazu, tak nyní japonsko-americká válka značně odlehčuje Německu v atlanticko-africkém prostoru.

Anglická a americká strategická literatura, vydaná za této války, vyhýbá se rozpačité otázce, jak lze válku vyhrát. Hanson Baldwin na příklad napsal v srpnu 1941 v revue „Life“, že v případě porážky Sovětů nebude Anglii a Americe možno válku vyhrát. Předvídal, že válečné výdaje by pak z povolených tehdy 46 miliard stouply až na 300 miliard dolarů a že americký národ musil by sám nésti celou tíhu těchto nákladů. Také pak nevidí však žádnou jinou možnost než vyslání několika divisí na Blízký Východ a obsazení Azorských ostrovů, severního Irska, Kapverdských ostrovů, Freetownu a Dakaru. Všechny tyto úvahy točí se v kruhu. Příčina je prostě ta, že nejen Anglie, nýbrž i USA vycházejí se strategických hledisek, které vznikly v éře viktoriánské a odpovídají tehdejšími podmínkám, nikoli však dnešním.

Tři dny před vypuknutím války na Dalekém Východě uveřejnil list Chicago Tribune *tajnou zprávu*, vypracovanou na Rooseveltův podnět společně vrchním velitelstvím americké armády a loďstva. V této zprávě byl naznačen ofensivní plán USA ve všech podrobnostech. Ministr války Stimson potvrdil, že tato zpráva je pravá. Ve Vůdcově řeči z 11. prosince 1941 byla tato zpráva obzvláště zdůrazněna jako poslední doklad amerických útočných záměrů. V této zprávě se praví, že 1. červenec 1943 bude datem pro poslední a rozhodný nástup amerických pozemních sil ke zdolání mocné německé armády v Evropě. Do té doby ma býti postaveno pět armád s asi 215 divisemi různých druhů zbraní. V této zprávě jest udáno přesné číslo oddílů, kterých bude zapotřebí v amerických opěrných bodech na druhé straně západní polokoule. Pozoruhodné na tomto dokumentu je, že nepočítal s velikou válkou na Dalekém Východě. Pomalé pronikání japonských armád v Číně svedlo americký generální štáb k domněnce, že japonská ar-

máda a loďstvo nejsou schopny války v moderním stylu. Vývoj války na Dalekém Východě dokázal nesprávnost tohoto předpokladu.

Nejen pro průběh, nýbrž jistě i pro výsledek této druhé světové války ukázalo se rozhodujícím, že Japonsko vypracovalo válečný plán, který počítal s *totálním vedením války v celém Pacifiku* a nikterak, jak soudili Anglo-Američané, se neomezoval na místní akce v bezprostředním japonském mocenském okruhu. Pro USA a Anglii točí se vše kolem otázky, zda se dostanou v této válce ještě jednou k ofensivě. Způsobem, jakým Japonsko válku započalo, byla tato otázka, nepřehlížejíc k příležitostným dílčím operacím, zodpověděna záporně. Rozšíření této války na válku světovou, věc to, které si Churchill po dva roky tak vřele přál, ukázala nyní jasně též potenciální převahu mocností paktu Tří.

Revoluce *ve strategii*, kterou přinesla nynější válka, odpovídá politické a sociální revoluci národů mladých velmocí. Každá epocha vytváří si nové zbraně, vlastní způsob boje a vlastní strategii. To po norském, balkánském a sovětském tažení netřeba již podrobně dokazovati. To, oč usiloval Roosevelt, totiž rozhodnutí silou zbraní, rozhodlo již proti americkému plánu na světovládě.

*

Obrat amerikanismu k světovládnému imperialismu nastal v době, kdy i pokud jde o strategické předpoklady a myšlenkové proudy, pád umělých světovládných útvarů v důsledku nových k životu se deroucích sil stal se již nevyhnutelným. Pakliže se USA nyní zatěžují dědictvím po Anglii, berou tím na sebe, ať dobrovolně či nikoli, též všechny ony hypotéky, které přivodily úpadek britské světové říše. Zmínili jsme se, že Američané původně přijali do svého programu osvobození Indie a změnu britských method, pak však během událostí byli nuceni dáti souhlas k britskému imperialismu i v těchto končinách. Tak tomu bude i v ostatních světových oblastech. V úvodní kapitole jsme řekli, že Anglie v posledních desetiletích pokoušela se zastaviti chod světových dějin a udržeti stávající mocenské po-

měry na všechny časy. Bylo to nemožno pro Angličany a bude to stejně nemožné i pro jejich americké dědice. Proti všeobecnému názoru dá se vskutku kolo dějin na nějaký čas zadržeti. Není však možno zadržeti je navždycky. Naposled prorazí si vždy nové síly a nové myšlenky svou cestu. To je světový obrat, který přivodila tato válka.

Tato kniha v hlubším smyslu nemá nikterak protiamerickou tendenci. Není namířena proti americkému národu, nýbrž proti tomu zvrácenému amerikanismu, který, aby zakryl své nevyřešené vnitřní nesnáze, usiluje o světovládu USA. Spojené státy přese vše jsou dítětem evropského ducha a evropské krve. Falešní proroci, kteří je vedou, pravděpodobně nezabrání tomu, aby později přece jen se nevyvinuly podklady pro vlastní americkou kulturu. Předpokladem toho však je, aby Amerika pochopila, že evropská a východoasijská kultura jsou v sebe uzavřené jednotné celky, které žijí podle vlastních zákonů a které se postaví ke krajnímu odporu proti každému znásilnění mocnostmi, které jsou jim prostorově cizí.

Poněvadž se neoddáváme planému optimismu, nevěříme, že jsou Američané schopni přijíti v plném rozsahu k tomuto poznání, pokud neprojdou katastrofou, kterou přivodily a zavinily jejich vedoucí vrstvy.

Světově politicky krise amerikanismu a zklamání, které nutně bude následovat po snu o světovládě, může znamenati jen jednu věc: *Návrat k Monroovi*. Pak ovšem nikoli již v tom smyslu, aby Amerika sama panský si vymezovala a určovala, co je „západní polokoule“, nýbrž aby byly uznány životní prostory a svrchovanost ostatních zemědílů a mocenských oblastí právě tak, jako tyto zemědílů a oblasti budou ochotny — bylo tomu tak vždycky — uznati americký životní prostor a zvláštní práva Spojených států. Mluví-li se v posledních letech opět a opět o evropské a východoasijské „Monroově doktríně“, pak to má hlubší význam. Ukázali jsme již při vzniku této doktriny, že velkoprostorové regionální myšlenky, jež byly původně v ní rozvinuty, jsou velmi blízké nutnostem nového světového řádu. Nikdo nebude tvrditi, že svět mohl by jednoduše býti opět tak

obnoven, jako byl před rokem 1939, i když boj kontinentů nemůže vésti ani k dobytí Evropy a Východní Asie Američany, ani k dobytí Ameriky Evropany a Asiaty. O tom nelze mluvit. Již samy nevyhnutelné změny, k nimž dojde na území britské světové říše, mluví proti tomu.

Vzniká nový světový útvar a řád. V Evropě byly základy pro nový řád již položeny. Mohou se za války rozvíjeti jen zlomkovitě, poněvadž železná nutnost vésti válku zdržuje prozatím všechny hlubší problémy vývoje. Teprve po skončení tohoto světového zápasu evropské národy pocítí odstranění finančně kapitalistických kořistnických vrstev a ničivého třídního boje jako osvobození od dvojnásobného jha. Období velkých společných hospodářských a sociálních děl, jež pak nastane, zatlačí samo sebou do pozadí všechny překážky maloprostorového nacionalismu. Cíl, k němuž tento nový řád v Evropě směřuje, není nějaké evropské míšmaš, žádné kulturní esperanto, nýbrž vzájemné oplozování vyspělých starých národních kultur, jak to za období vzájemné spolu bojujících evropských aliancí nikdy nebylo možno. *Je tu tedy cílem společenství národů v našem zemědílů, jako jím před tím v německém prostoru bylo společenství národní.*

Podobně bude se dít ve Východní Asii, kde japonská víra ve vlastní poslání a teprve pomalu se uvolňující síly Číny a ostatních východoasijských národů umožní nakonec, přes všechny porodní bolesti a bratrské boje, vytvoření nové východoasijské kultury. Bude pravděpodobně daleko méně ovlivněna Evropou i Amerikou, než tomu bylo v jednotlivých východoasijských oblastech v posledních desetiletích.

Pokud jde o *Jižní Ameriku*, lze její příští vývoj snad nejméně odhadnouti. Je možno jen souditi, že tlak, uplatňovaný Severní Amerikou, vyvolá tam reakci, jejíž hloubku a svéráznost však nelze předvídati.

Takovýto světový vývoj má za předpoklad vzájemné uznání mocenských sfér, tedy vytčení hranic, omezení. Jenom takto mohou býti světové katastrofy, jako nynější a z let 1914—18, ne-li docela znemožněny, tedy aspoň omezeny na původní

ohniska. Naivnost anglo-amerických pacifistů, kteří chtějí po světové válce přivodit mír systémem kolektivní bezpečnosti, t. j. systémem ustavičných válečných hrozeb proti jedné části velké rodiny národů, nesmí již ani jednou otrástit osudem národů. Dosud je amerikanismus hnací silou, jíž by všechny ony chyby byly opět opakovány, kdyby zvítězil. Na lidský rozum lze totiž bohužel jen málo spoléhat. Národové jen zřídka se poučují z dějin. Dvojí zkušenost dvojnásobné světové katastrofy nesmí však zajít v dějinách bez užtku.

Dnes stojí na jedné straně mocnosti s nárokem na bezpodmínečné světové panství, na druhé straně mocnosti, které mají za cíl nové uspořádání světa v jeho velkých přirozených národních společenstvích a prostorech. Nárok na světovládu zakládá se na pokusu monopolisovat všechny oblasti, kde lze získati bohatství této země, a vykořisťovat je ve prospěch malé vrstvy. Mocnosti nového světového řádu naproti tomu usilují o takové rozdělení statků, jež by stejnou měrou umožnilo uvnitř jednotlivých útvarů společenství a systém sociální spravedlnosti, jako by na druhé straně umožnilo navenek jednotlivým velkoprostorům disponovati všemi těmi pomocnými zdroji, jimiž život širokých vrstev nabývá teprve vlastní ceny. Spojené státy pod vedením Rooseveltovým postavily se v čelo jedné této skupiny. Amerikanismus doporučuje sám sebe jako poslední universální myšlenku, ale ani sám americký národ není touto myšlenkou přesvědčen. Komunismus jako mezinárodní moc je již zlomen. S amerikanismem Rooseveltova druhu nebude tomu jinak. Za to ručí životní vůle, kulturní síla, životnost a konečně i moc Evropanů zrovna tak jako východních Asiatů. Teprve pak bude volná cesta pro nový světový řád, který bude moci pojmouti v sebe jako suverénní světadíl i Ameriku. Ovšem jinou Ameriku než je dnešní Rooseveltova.

DODATEK.

Útočné války Spojených států.

USA vedly od poloviny minulého století asi tucet útočných válek a rozpoutaly v cizích zemích několik revolucí. Podáváme tu jejich stručný přehled, který ukazuje, jak Monroova doktrina proměnila se během doby z obranné ideologie ve vysloveně mocenský nástroj.

Roku 1846—48 vedl prezident Polk nevyhlášenou válku proti Mexiku. Jak k tomu došlo, jakým způsobem donutil kongres válku vypověděti, uvedli jsme již jinde. Výsledkem války bylo, že USA dostaly severní Kalifornii a Nové Mexiko.

Roku 1850—51 podporovaly USA dva pirátské podniky proti Kubě, když před tím španělská vláda odmítla odstoupiti jim Kubu za 100 milionů dolarů. Tyto podniky selhaly, načež roku 1854 tři američtí vyslanci v Paříži, v Londýně a v Madridu prohlásili v tak zvaném ostendském manifestu: „Když Španělsko prodej Kuby odmítá, mají USA všechno lidské i božské právo ostrov mu odejmouti, poněvadž trvání španělského panství tam ohrožuje vnitřní mír a bezpečnost USA.“

Roku 1855 počíná první předehra dolarového imperialismu, když Vanderbilt se souhlasem americké vlády dosadil v Nicaragui dobrodruha Williama Walkera, který se zmocnil vlády v zemi, aby tak dopravnímu podniku Vanderbiltovu zabezpečil monopol. J. P. Morgan starší viděl v tom nekalou konkurenci a podplatil Walkera, načež Vanderbilt rozpoutal válku ostatních středoamerických států proti Nicaragui a Walker byl zahnán.

Roku 1887 rozpoutaly USA revoluci proti králi havajských domorodců Kalaukauovi, čímž Havajské ostrovy prakticky dostaly se do rukou amerického kapitálu a vlády. Když roku 1893 sestra Kalaukauova pokusila se o znovunabytí samostatnosti, byla za pomoci amerických námořníků sesazena novou revolucí a za pět let nato následovala definitivní anexe Havajských ostrovů.

Roku 1896 vyvolaly USA revoluci na Kubě, po čemž následovala roku 1898 jejich útočná válka proti Španělsku, již Unie získala Filipiny, Guam a Porto Rico.

Od roku 1899 do 1901 vedly USA válku na Filipínách. Filipínský předák Aguinaldo byl roku 1898 za slib neodvislosti Američany poštván do revoluce proti Španělům. Když poznal, že byl Amerikou podveden, bojoval po dva roky proti USA, až se musil podrobit.

Roku 1901 byla Kuba donucena odstoupiti většinu své svrchovanosti USA a přiznati jim zásadně právo ozbrojené intervence.

Roku 1903 rozpoutal Roosevelt za pomoci amerických námořníků v panamském pásmu revoluci proti Kolumbii, čímž vznikla samostatná republika Panamská, kterou Roosevelt uznal telegraficky za hodinu po vypuknutí revoluce.

Roku 1905 byla revolucí, vyvolanou Spojenými státy, podrobena republika San Domingo a zabrána její celní správa.

Roku 1906 využily USA revoluce, kterou vyvolaly na Kubě, k intervenci a k vylodění námořních oddílů, které tam zůstaly tři roky.

Roku 1909 a pak opět 1912 byly americké oddíly vyloděny v Nicaragui po revoluci, která byla předtím vyvolána, a zůstaly tam do roku 1925. V pozadí přirozeně stály kapitalistické zájmy.

Roku 1911 byl pod podobnými záminkami obsazen Honduras, kde americké námořní oddíly zůstaly až do roku 1919. V pozadí stály tu zájmy Morganovy skupiny.

Roku 1911 byla rovněž vyvolána revoluce v Mexiku, a to agenty trustu Standard Oil, poněvadž mexický diktátor Porfirio

Diaz zadal nově objevená naftová ložiska jedné anglické společnosti.

Roku 1914 vedly USA útočnou válku proti Mexiku, při čemž byl obsazen Vera Cruz.

Roku 1915 na nátlak Morganovy skupiny byly vyloděny oddíly na Haiti, které tam zůstaly do roku 1934. Haiti se stala úplnou doménou National City Bank.

Roku 1916 na nátlak téže skupiny bylo opět obsazeno San Domingo. Americké oddíly zůstaly tam do roku 1924. Při jejich odchodu byla republika postavena úplně pod finanční kontrolu USA.

Roku 1916—17 vedly USA opět válku proti Mexiku, která by byla pravděpodobně vedla k anexi dalších mexických území, kdyby nebylo došlo k účasti USA na světové válce.

Roku 1917 vstoupily USA útočně do války proti Německu a jeho spojencům. Záminkou bylo potopení „Lusitanie“, které však později i směrodatná britská místa uznala za čin s hlediska mezinárodněprávního zcela oprávněný. Při tom dlužno se zmíniti, že USA vynutily při této příležitosti též vstup do války na Kubě, Hondurasu, Guatemale, Panamě, Haiti, Costarice a Nicaragui.

Roku 1921 pokračovaly USA v útočných činech proti Mexiku námořní demonstrací před Tampicem a roku 1926 vylodily opět americké oddíly v Nicaragui.

Roku 1941 byl prohlášen Spojenými státy dočasný protektorát nad Gronskeem na základě smlouvy s dánským vyslancem Kauffmannem, s hlediska mezinárodního práva neplatné, protože neměl pověření od své vlády.

Rovněž roku 1941 byl konečně na rozkaz Rooseveltův obsazen Island s odůvodněním, že patří k západní polokouli, a současně bylo Portugalsko ohroženo, že dojde k okupaci Azorských ostrovů Spojenými státy.

V říjnu 1941 vyvolaly USA v Panamě revoluci za tím účelem, aby byl sesazen prezident Arias, který nebyl povolným nástrojem Ameriky.

GISELHER WIRSING

BEZ MEZÍ A HRANIC

Z německého originálu: DER MASSLOSE KONTINENT

Roosevelts Kampf um die Weltherrschaft

Eugen Diederichs Verlag, Jena

Přeložil L. Plachý

1942 vydalo nakladatelství Orbis, Praha

Písmem Ideal News vytiskla knihtiskárna Orbis, Praha

I. vydání